

ΥΠΟ ΚΩΝ. ΣΤΡΑΤΗ

Η Άρτα, Κασσέη, αναπαύεται στο κάθισμα (Παλιό Μουσείο Άρτας)

ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΑΡΤΗΣ

Ὡς εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Μνημείων

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1969

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

026000195145

949.53

ΣΤΡ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ Η 30η — 1 — 1969
 ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ
 ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

Κατά τήν ἡμέραν ταύτην καί περί τήν 4ην μ. μ. ὥραν, εἶχεν ὑπερπληρωθῆ κόσμος ὁ εἰς τὸ χωρίον Βλαχέρνα Ἄρτης, Ἱστορικός Ναὸς τῆς Θεοτόκου.

Μεταξὺ τοῦ πλήθους εὐρίσκοντο καί οἱ κ. κ. Ἰωάννης Σουλτάνης Καθηγητής, ὁ κ. Κ. Βάγιας Γεωπόνος, ὁ Ἱερεὺς, οἱ Ἐπίτροποι τοῦ Ναοῦ καί ἅπαντες οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου.

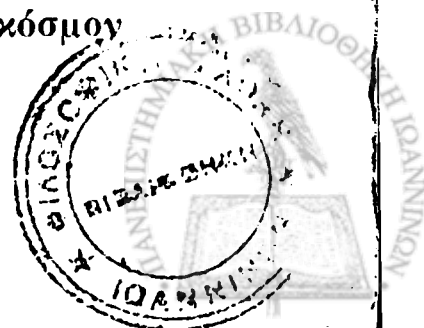
Μετά ἡμίσειαν ὥραν ἠχοῦντος τοῦ κώδωνος, καταφθάνουν αἱ ἀρχαί τῆς Πόλεως ἥτοι:

Ὁ Σὸς Ἄρτης κ.κ. Ἰγνάτιος, ὁ Νομάρχης Ἄρτης κ. Ἀθ. Ροντήρης, ὁ Πρόεδρος Πρωτοδικῶν κ. Ἀ. Τσιτσᾶς, ὁ Εἰσαγγελεὺς κ. Π. Νικολοδημος, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ κ. Δημάρχου κ. Γ. Βασταροῦχας, ὁ Πανοσιολογιώτατος Ἱεροκλήρυξ τῆς Μητροπόλεως κ. Ἰάκωβος, ὁ Ἀρχαιολόγος Ἡλείου κ. Τσιγαρίδας, ὁ ἰατρός κ. Εὐάγ. Κελιός καί ὁ Συγγραφεὺς τοῦ «ΧΡΟΝΙΚΟΥ ἈΡΤΗΣ» κ. Κ. Στρατῆς.

Κατά τήν δίωρον σχεδόν παραμονήν, διεξοδικῶς ἐθίγησαν διάφορα σημεῖα περὶ τῶν κτητόρων τοῦ Ναοῦ καί τέλος ἐξήχθησαν ἐκ τοῦ κενοταφείου, τοῦ τάφου εἰς ὃν εἶχεν ταφῆ ὁ Δούξ τῆς Ἄρτης, Μιχαήλ Ἄγγελος ὁ Βος, Σύζυγος τῆς Ἁγίας Θεοδώρας αἱ ἐντὸς αὐτοῦ Κάρα.

Αὗται εὐρεθέντες τρεῖς, ἥτοι δύο γυναικεῖαι καί μία ἀνδρική ἐπαλήθευσαν τὸ περιεχόμενον τοῦ Βιβλίου.

Πρώτη ἐξήχθη ἡ τιμία Κάρα τῆς κατὰ τήν Ἐκκλησίαν Ἁγίας Ἀννης τῆς Βυζαντινῆς, ἡ τῆς κατὰ κόσμον

1 : 022

"Αννης τῆς Κομνηνῆς — Κραταιᾶς, — Συγγραφέως, —
Πριγκιπίσσης, — Καισαρίσσης, — Βασιλίσσης "Αρτης
1093 — 1159, ἀλλά καί 1ης Πολιούχου τῆς "Αρτης
(1159 — 1230).

Δευτέρα ἐξήχθη ἡ Κάρα τῆς θυγατρὸς τῆς ἀνωτέρω,
Ἄλεξίας — Εἰρήνης, ἣτις ἀποθανοῦσα προόρωσ ἐξ ἐ-
πιδημίας ἐτάφη πρώτη εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωρ-
γίου, νῦν Ἁγ. Θεοδώρας.

Σημείωσις: (Τῆς Κάρας ταύτης εὐρέθησαν μόνον
δύο τεμάχια).

Καί τρίτη ἐξήχθη ἡ Κάρα τοῦ Δουκὸς τῆς "Αρτης
Μιχαὴλ Ἀγγέλου ὁ ὁποῖος ἐτάφη ὡς εἵπωμεν κατ' εὐ-
θείαν εἰς τὸν ἐν λόγῳ τάφον, εἰς ὃν κατὰ τὴν διάνοι-
ξιν εἶχον τοποθετηθῆ καὶ αἱ ἕτεραι δύο Κάραι μετα-
φερθέντες ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ τοιοῦτου.

Κατόπιν κοινῆς ἀποφάσεως, μετεφέρθησαν αὐταὶ εἰς
τὸν Ἱερὸν Ναὸν τῆς Μητροπόλεως "Αρτης.

ΧΡΟΝΙΚΟΝ

ΑΡΤΗΣ

ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ

ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ

ΚΑΙ ΔΕΚΑΤΟΣ

ΤΡΙΤΟΣ ΑΙΩΝ

Φ Ω Σ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΚΟΤΕΙΝΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟΝ

ΤΩΝ ΑΝΩ ΑΙΩΝΩΝ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

Α Ρ Τ Η Σ

ΥΠΟ ΚΩΝΟΥ ΣΤΡΑΤΗ

Α Ρ Τ Α

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

ΧΡΟΝΙΚΟΥ ΑΡΤΗΣ

ΟΤΑΝ τό έτος 1919 προσεκήθην εις τάς τάξεις τοῦ Στρατοῦ ὡς κληρωτός, οὐδέν ἐγνώριζα περί τῆς ιστορίας τῆς γενετῆρας μου Πόλεως Ἄρτης τῆς Ἡπείρου, ἐκτός ἀπό τό ὅτι ἐπῆρξεν αὕτη Πρωτεύουσα τοῦ Βασιλέως Πύρρου, καθῶς καί τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου (1204 μ.χ.), ὁ ὁποῖος ὀνομάζετο Μιχαήλ Ἄγγελος καί διά τόν ὁποῖον ἐλέγετο, ὅτι ἦτο ἀπόγονος τῆς Οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν Ἀυτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου.

Ἐπιστεύετο δέ ἐπίσης ὅτι καί τά σωζόμενα μνημεῖα τῆς Ἄρτης εἶχον κτισθῆ κατά διαφόρους χρονικάς περιόδους ἦτοι:

Ἡ Παρηγορήτρια λ.χ. ὅτι εἶχεν κτισθῆ ἐπί . . τουρκοκρατίας τό έτος 1650.

Ἡ Ἁγία Θεοδώρα, ὅτι εἶχεν κτισθῆ ἀπό τήν Δούκαιναν Θεοδώραν σύζυγον τοῦ Μιχαήλ Ἄγγελου τοῦ Β' περί τό 1230—1280.

Ἡ Γέφυρα ὅτι εἶχεν . . κτισθῆ κατ' ἄλλους, ἐπί τουρκοκρατίας, κατ' ἄλλους ἀπό τοῖς Ἐνετούς κ.ο.κ.

Δυστυχῶς καί σήμερον μεταβιβάζονται ἀπό στόματος εἰς στόμα καί κληρονομοῦνται ἀπό τοῖς ἀπογόνους αἱ ιστορήσεις αὗται, αἱ ὁποῖαι εἶναι στενῶς συνδεδεμένα μέ διαφόρους μυθοπλασίας, ἐνῶ ἡ πραγματική ἱστορία τοῦ 11ου καί 12ου αἰῶνος, ἡ τόσον σπουδαία καί θαυμασία ἐξακολοθεῖ νά εἶναι καταποντισμένη εἰς τόν Ὠκεανόν τοῦ Χρόνου.

Κατά τήν στρατιωτικήν μου θητείαν καί ὀλίγους μῆνας πρό τῆς καταρρέσεως τοῦ Μικρασιατικοῦ Μετώπου, συνέπεσε νά ἐπηρετῶ εἰς τήν Προῦσαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας .

Πλεῖσται Μοῖραι αὐτοκινήτων εἶχον συγκεντρωθῆ εἰς τήν πόλιν ταύτην, χιλιάδες δέ αὐτοκινήτων εἶχον ἀναλάβει τήν μεταφοράν τῶν ἐφοδίων τοῦ στρατοῦ, ἀπό Προῦσης εἰς Σταθμόν τινά ὀνομαζόμενον Καρά-

κοῖ.

Τυχαιῶς ἡμέραν τινά, μετέφερον ἀπὸ τό χωρίον Ἰ-
νιγκιόλ, κληρικόν τινά, ὁ ὁποῖος ἄγνωστον διὰ ποῖον
λόγον ἀπέφυγε κατὰ τήν σύστασιν νά ἀναφέρῃ τό ὄνο
μά του. Πάντως τό κατ' ἐμέ, ἐπρόκειτο περί ἀνωτέρου
Κληρικοῦ λόγῳ τῆς μορφώσεώς του.

Καθήμενοι κατὰ τήν διαδρομήν εἰς τό ἴδιον αὐτοκί-
νητον μάρκας Τύλορ, ἤκουσα τόν Κληρικόν διηγούμε-
νον μέρος τῆς Ἱστορίας τῆς Ἄρτης καί ὅτι ἄλλο ἐγνώ-
ριζε. Τό κυρίως μέρος τῆς διηγήσεως τό ὁποῖον καί μέ
ἀπερρόφισε ἦτο ἡ διαίρεσις τῆς Χριστιανοσύνης. Διά
τῆς διαιρέσεως δέ ταύτης κατέστη ἀνεξάρτητος ἡ Ρω-
μαιοκαθολική Ἐκκλησία, μέ ἔδραν τήν Ρώμην.

Ὁ ἐν λόγῳ Κληρικός εἰρεθεῖς εἰς τά Ἀυτοκρατορικά
Ἡουχαστήρια τοῦ Ὀλέμπου τῆς Προύσσης εἶχεν ἀσχο-
ληθῆ μέ τήν ἐρμηνείαν ἐξ χειρογράφων Βυζαντινῆς ἀρ-
χαῖζούσης διαλέκτου.

Ἡ ἐρμηνεία δέ τῶν χειρογράφων τούτων, ἐπῆρξεν
ἄκρως κουραστική διὰ τόν ἐν λόγῳ κληρικόν. Ἐντόνως
δέ μοί ἀνεφέρθη τοῦτο.

Ἡ ἀφήγησις μέ ἀπερρόφησε λόγῳ τοῦ ἐνδιαφέρον-
τος, διὰ τοῦτο τήν παρηκολούθησα μέ Θερησκευτικόν
ἐνδιαφέρον.

Πλειστάκις εἶδον τόν διηγούμενον νά συμβουλεύε-
ται τό σημειωματάριόν του, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἀντέγραψα
ἀργότερον ἐν Προύσση ἡμερομηνίας τινάς, καθώς καί
ὄνόματα.

Ἠκολούθησεν δυστυχῶς ἡ δυσμενής γνωστή περιό-
δος τῆς καταρρέσεως τοῦ Μικρασιατικοῦ μετώπου ὅ-
τε ἡ Διμοιρία μου (7η μεταγωγική τῆς 1ης Μοίρας αὐ-
τοκινήτων) διαταχθεῖσα ἀνεχώρησε δι' Ἀρτάκιοι τῆς
Προποντίδος πρὸς ἀποβίβασιν.

Δυστυχῶς καί ἐκ τῆς Χερσονήσου ταύτης, μή δυνη-
θεῖσα νά ἀποβιβάσῃ τά αὐτοκίνητά της; τά ἐγκατέλει-

ψε εἰς ποῦς ἐλαιῶνας, πλὴν τελείως κατεστραμένα.

Περίλυποι δὲ καὶ κατηφεῖς οἱ ἄνδρες τῶν χιλιάδων αὐτοκινήτων τὰ ὅποια εἶχον συγκεντρωθῆ ἀπεβιβάσθημεν εἰς Ρεδαιστόν φέροντες μεθ' ἑαυτῶν τὸ ὄπλον μας τύπου Γκραῖ καὶ τὸ μανιατὸ τοῦ αὐτοκινήτου.

Μετά τὴν ἐν συνεχείᾳ ἀπόλυσίν μου ἐκ τοῦ στρατοῦ ἢ πληθώρα τῶν οἰκογενειακῶν μου ἐποχρεώσεων, δὲν μοῦ ἐπέτρεπον νὰ ἀσχοληθῶ μὲ ξένα πρὸς τὸ ἐπαγγελματικά μου θέματα.

Ἄληθές ὅμως τυγχάνει ἅπ, ὁσάκις ἠθέλησα νὰ ἀναφέρω τί περὶ τοῦ ἀνωτέρου θέματος ἀντίκριξα τὸ μειδίσμα τῆς εἰρωνίας.

Μέ τὴν παρελευσίν ὅμως τοῦ χρόνου, τὴν ἐκδοσὶν διαφόρων Ἑλληνικῶν ἐγκυκλοπαιδειῶν, τὴν δημιουργίαν τοῦ τουρισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐπέμετρον ἐνδιαφέρον ἤρχισα νὰ μελετῶ διάφορα δημοσιεύματα, μὴ ὁμῶς ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὴν Ἱστορικὴν ἀλήθειαν.

Διερωτώμην δὲ ἂν ἔπρεπε νὰ ἐντροπώμεθα ἡμεῖς οἱ Ἄρταῖοι ἢ ὄχι, ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι δὲν ἐγνωρίζομεν τὰ κουταλοπήρουνα τοῦ σπιτιοῦ μας καὶ εἰδικῶς ποῦ εὐρίσκονται καὶ ἂν εἶναι ἐκ χρυσοῦ ἢ ἐξ ὀρυγάλκου.

Σκοπιμότης τις ἄλλωστε, ἀποκρούψεως, τῆς ἱστορίας ταύτης ἀπὸ Ἑλληνικῆς πλευρᾶς δὲν ὑπάρχει, ἀντιθέτως τοιαύτη ἐπῆρχεν ἀπὸ ποῖς Ρωμαιοκαθολικούς.

Ἄλλὰ καὶ τὸ ὅτι θὰ ἐρενοῦσαν οἱ ἐνδιαφερόμενοι, ἐν καιρῷ τῷ δέοντι τὰ ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, τῆς Ρώμης κ.λ. τοιαῦτα, διὰ νὰ πληροφορηθοῦν τὰ τῆς Ἱστορίας τῆς γενετῆρας ἐπροξένει εἰς τοὺς ἀκούοντας ἀλγεινὴν ἐντέπωσιν.

Τὰ διάφορα δὲ κατὰ καιροὺς δημοσιεύματα τοῦ θέματος τούτου προεβάλλοντο ὡς λογοτεχνικά μᾶλλον.

Οἱ ἐλάχιστοι ποῦ ἐδέχθησαν νὰ μὲ ἀκούσουν, μοὶ ἐζήτησιν τεκμηρία, ἀλλὰ ποῦ νὰ ἀνεύρω ταῦτα ἀφοῦ τὸ μέρος τοῦτο ἦτο περιπεπλεγμένον εἰς τὰς Ἑλληνικάς

ἐγκυκλοπαιδείας;

Ἡ σωρεία τῶν διαφόρων δημοσιευμάτων καὶ ἱστορήσεων, εἶχε ἀπομονώσει τὴν πράγματι ἀξιοθαύμαστον ὑπὸ πάσης πλευρᾶς, ἱστορικὴν ἀλήθειαν τοῦ μέρους τούτου.

Ταῦτα δὲν κατεπόντισαν μόνον τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ τὴν τοιαύτην τῶν μνημείων καθὼς καὶ τῶν προσώπων, τὰ ὅποια διέθεσαν τὰ πάντα ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰδεώδους.

Εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι προέβησαν εἰς ἐπιπολαίας ἢ ἔστω ἐπιφανειακὰς διερευνήσεις, πλὴν ὅμως εἰς οὐδένα τούτων ἔτυχε νὰ ἀποκαλυφθῇ ἡ πραγματικὴ ἀφετηρία.

Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς διερευνήσεως ταύτης ἦτο ἡ πλήρης συσκότησις τῆς Διακόπῃ δὲ τελείως δι' αὐτῶν τὸ νῆμα συνδέσεως τῆς Ἱστορίας τοῦ Βυζαντίου μὲ ἐκείνην τοῦ μεθ' ἑκατὸ ἔτη ἰδρυθέντος Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀφετηρία εὐρίσκεται εἰς τὸ ἔτος 1204, ἐνῶ ἡ τοιαύτη τοῦ 11ου αἰῶνος εὐρίσκεται εἰς τὸ ἔτος 1050 περίπου μ.χ.

Θὰ πρόπη νὰ ληφθῇ ἐπ' ὄψιν ἐπιπροσθέτως ὅτι, ἡ ἐν λόγῳ Ἱστορία τοῦ 11 αἰῶνος, δὲν συνετάραξε ἀπευθείας τὸ Βυζάντιον, ἀλλὰ αὐτὴν ταύτην τὴν Ἑλληνικὴν Ἡπειρον, ἡ ὁποία διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο ἀφανὴς καὶ μᾶλλον ἄγνωστος διεθνῶς.

Ἡ ἀπόβασις δὲ τῶν Νορμανδικῶν ἢ Νορμαννικῶν στρατευμάτων ἦτο ἀπ' εὐθείας πόλεμος κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ μόνον ὅταν θὰ ἐπέκλυπεν ἡ Ἑλλάς, θὰ ἐκινδύνευεν τὸ Βυζάντιον, διὰ τοῦτο κατεῖχεν 2αν θῆσιν τοῦτο.

Ἐάν καταλαμβάνετο ὀλόκληρος ἡ Ἑλλάς ἀπὸ πὸ ἐκ 300.000 μωσαϊκῶν τοῦτο στράτευμα τῶν μισθοφόρων πειρατῶν, αὐτομάτως θὰ ἐπέκλυπεν καὶ ὀλόκληρον τὸ Βυζάντιον.

Τραγική όντως ύπηρξεν ή θέσις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ τῶν ἔδαφῶν ἐκείνων, τὰ όποία εἶχον καταλάβει οἱ όπαδοί τοῦ βασιλέως τῆς Σικελίας Ρογέρου.

Πλέον τῶν 12 ἔτων άπασχόλησεν τήν Ἑλλάδα καί όλόκληρον τό Βεζάντιον ή άπόύασις τῶν Νορμανδῶν, ή όποία ήτο ἔργον τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν, με σκοπόν νά καταστήσουν τό Βεζάντιον καί πάλιν Ρωμαϊκήν Αὐτοκρατορίαν.

Τό άν εἰσῶθη ή Ἑλλάς καί τό άν παρετάθη ή ζωή τοῦ Βεζαντίου 1081 μέχρι τοῦ 1204, τοῦτο όφείλεται εἰς τήν δεξιότηχίαν τοῦ Δεσπότου τῆς Ἠλείρου Νίκηφόρου Βρεννίου τοῦ όποιοῦ τό όνομα σώζεται ἔσμιλεμένον (ώς κτήτωρ) ἐντός τοῦ Ναοῦ τῆς Παρηγορητρίας.

Όότος ήτο σῆγιος τῆς θυγατρὸς τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βεζαντίου Πηργκιπίσης Ἄννας Κομνηνῆς ἐν ταυτῷ Καισαρίσσης καί μετέπειτα Συγγραφέως διεθνοῦς άξίας.

Τό ἔθνικόν ἔργον τοῦ άνωτέρω ζεύγους συγκρινόμενον με προγενέστερα τοιαῦτα μεσοιρρανεῖ τόσον ἔθνικῶς όσον καί θρησκοκεντικῶς διότι ανεξαρτήτως τῆς άναχαιτίσεως τῶν Νορμανικῶν στρατευμάτων κατέστησε τήν Ἑλλάδα πραγματικῶν άπροσπέλαστον Φρουρίον.

Τό 80% τῶν ἐν Ἑλλάδι Φρουρίων, Ναῶν, Γεφυρῶν, άλλά καί πόλεων ώς τὰ Ἰωάννινα εἶναι ἔργα τοῦ ζεύγους τοῦότου.

Ἡ Ἄννα όνομάσασα τήν Ἑλλάδα Μικρόν Βεζάντιον, ἔρχατοσάθη εἰς τό ἐν Ἄρτη Ἀνάκτορόν της, ἐν κειρῷ δέ τῷ δέοντι άποστρεθεῖσα εἰς τόν Ναόν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆν Ἁγίας Θεοδώρας καί τελευτήσασα τήν 29ην 10- 1159 περίπου ἐτάφη ἔμπροσθεν τῆς φεράιας Πόλης ὅπου εἶχεν ταφή καί ή θυγατέρα της (Εἰρήνη — Ἄλεξία).

Ἀργότερον ὀνομασθεῖσα παρὰ τῆς Ἐκκλησίας Ἄννα ἡ Βυζαντινὴ ἐτιμᾶτο ὡς πολιοῦχος τῆς Ἄρτης.

Τὴν Ἱστορίαν τῶν αἰῶνων τούτων θὰ ἀναγνώσητε εἰς τὰς ἐν συνεχείᾳ σελίδας τοῦ παρόντος Βιβλίου μετὶ τὸν χρονικὸν Ἄρτης.

Ὁ Νικηφόρος δὲν ἦτο Δεσπότης τῆς Ἠπείρου μόνον, ἀλλ' ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος διὰ τοῦτο ὀνομάζετο Μέγας Κομνηνός Ἑλλάδος.

Ὡς Καῖσαρ δὲ καὶ συναυτοκράτωρ τοῦ ἐν συνεχείᾳ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Κομνηνοῦ (υἱοῦ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ) ἐγκατεστάθη εἰς Κωνσταντινούπολιν μόνος, πλην τῆς συζύγου του Ἄννης ἡ ὁποία ἐγκατεστάθη εἰς τὰ ἐν Ἄρτῃ Ἀνάκτορά της.

Εἰς τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Νικηφόρου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὡς Αὐτοκράτορος καὶ εἰς τὴν προσφερομένην παρ' αὐτοῦ βοήθειαν ὡς συμβούλου εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην διετετήθη ἡ ζωὴ τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ 123 ἐν συνεχείᾳ ἔτη.

Ἡ προσπάθειά μου δὲ διὰ τὴν τεκμηρίωσιν τῆς ἐν λόγω διηγήσεως, ἐπῆρξε ἐπίπονος λόγῳ τῆς πληθώρας τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων .. ἱστορίσεων τῶν δημοσιευθέντων κατὰ καιροῦς.

Ἄν ἔπανσα δὲ ἀπὸ τοῦ 1950 νὰ ἐρευνῶ πρὸς πάσας τὰς κατερθόνσεις.

Κ. Στρατιῆς

Α Μ Β Ρ Α

ΑΜΒΡΑΚΙΑ - ΑΚΑΡΝΑΝΙΑ

Πρωτοῦ εἰσέλθωμεν εἰς τό κυρίως θέμα, ἐκρίναμε σκόπιμον νά φέρωμεν εἰς φῶς τήν προέλευσιν τοῦ ἀρχικοῦ ὀνόματος τῆς Πόλεως μας ἣτις νῦν ὀνομάζεται "Αρταν.

Ἐν πρώτοις, ὡς εἶναι φυσικόν, δεόν νά ἀνατρεξώμεν εἰς τήν Ἱστορίαν τοῦ θέματος, ἣτις κατά σειράν ἔχει οὕτω:

ΜΕΡΟΣ Αον

"Οτι: Τό ἔτος 1442 π.χ. συνεκλόνησε τήν Ἑλλάδα σεισμός μέγας καί ἐβυθίσθη ἡ μεταξύ Ἡπείρου καί Ἀκαρνανίας λίμνη, ἣτις ὀνομάζετο Ἀμβρακία.

"Οτι: Μετ' αὐτῆς ἐβυθίσθη καί ὀλόκληρος ἡ περὶ τῆς πεδιάς, μετατραπεῖσα, σὺν τῷ χρόνῳ, εἰς θαλάσσιον κόλπον ὁ ὁποῖος ὀνομάσθη Ἀμβρακικός.

"Οτι: Ἐκ προϊόντος τινός τῆς λίμνης, πῶ ὁποῖον συνέλεγον οἱ κάτοικοι τῆς συνωνύμου παρὰ τήν λίμνην πόλεως, ἔξω οὗτοι πλουσιοπαρόχως.

"Οτι: Κατά τήν περίοδον τῶν ἀνωτέρω σεισμῶν, κατεστράφησαν πολλαί πόλεις περὶ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου μὴ ἐξαιρουμένης καί τῆς Ἀμβρακίας.

Τότε κατεποντίσθη καί ὀλόκληρος ἡ περὶ τῶν Κυκλάδων νήσων στερεά περιοχή.

"Ἐχων ὑπ' ὄψιν μου τά ἀνωτέρω ἀναμφισβήτητα

στοιχεία, προέβην εις τήν ένδεδειγμένην έρευναν ίνα διαπιστώσω, ποίον ήτο τό προϊόν εκείνο τό όποϊον συνέλεγον από τήν λίμνην οί κάτοικοι και από τό όποϊον έξων πλουσιοπαρόχως.

Διά τόν μή άσχοληθέντα έρευνητήν τοιοϋτον προϊόν θά πρέπει νά ήσαν οί ιχθύς. Πλήν οί ιχθύς ώς λέξις οϋδεμίαν σχέσιν έχουν με τήν όνομασίαν τής λίμνης, Άμβρακία.

"Αν και ή προέλευσις τοϋ όνόματος είναι εύκολωτάτη, έν τούτοις με κατεπόνησεν.

Και ήδη αναφέρω τήν προέλευσιν τοϋ όνόματος πλήρως άποδεδειγμένην.

Πρό τοϋ έτους 1442 πρό Χριστοϋ ήτο εύφορωτάτη πεδιάς, ή περιοχή ή όποία όνομάζεται Άμβρακικός κόλπος. Εις τό μέσον περίπου τής περιοχής ταύτης εύρείσκετο άρκούντως μεγάλη λίμνη (μᾶλλον λιμνοθάλασσα) όνομαζομένη Άμβρακία.

Τό όνομα προέκυψεν από τινα ρητινώδη οϋσίαν ή όποία έξεχέετο από τά σπλάχνα, οίκογενείας τινός κητῶν, κατά τήν άναπαραγωγήν.

Ή οϋσία αϋτη εις τήν Έλληνικήν γλώσσαν όνομάζεται Άμβρα (Βλέπ. Έγκυκλοπ. Ήλιου.).

Αϋτη σπανίζει σήμερον, πυγχάνει πανάκριβος και χρησιμοποιεΐται εις τήν φαρμακευτικήν και τήν άρωματοποιϊαν.

"Ωστε κοιτίς έναποθέσεως τής Άμβρας ήτο ή λίμνη Άμβρακία.

Δυστυχῶς τό έτος 1442 π.χ. κατεποντίσθη αϋτη συμπαράσϋρασα και τήν περίξ περιοχήν.

Κατά τήν περίοδον τῶν σεισμῶν κατεστράφη ή συνώνυμος Πόλις Άμβρακία, κρημνισθέντων επί πλέον και τῶν τειχῶν της κατά μέγα μέρος.

Οί κάτοικοί της φεύγοντες έγκατεστάθησαν πέραν τής Άμφιλοχίας πλησίον έτέρας λίμνης τήν όποϊαν

ωνόμασαν και ταύτην Ἀμβρακίαν, διαιωνίσαντες διά τοῦ τρόπου τούτου τήν λίμνην τῆς πατρίδος των καθῶς και τήν γεννέτειράν των.

Κατεστράφη επίσης τελείως τό·· Ἀμφιλοχικόν Ἄργος, τό Θήριον τῆς Ἀκαρναντίας και λοιπαί πόλεις.

Μετά καιρόν εἰς τήν πόλιν Ἀμβρακίαν ἐγκατεστάθησαν Ἀκαρναντες οἱ ὁποῖοι ὠνόμαζον ταύτην Ἀκαρνανίων ὡς ἐκ τῆς καταγωγῆς των.

Ὅταν ἐξελάσθησαν οἱ σεισμοί ἐπανῆλθον και πάλιν εἰς τήν γεννέτειράν των οἱ Ἀμβρακιῶται οἱ ὁποῖοι και ἐπανέφερον τό ὄνομα τῆς πόλεως, πλην ἐξέλειπεν πλέον τό·· προϊόν τῆς λίμνης· ἡ Ἄμβρα.

Ἀναφέρομεν ἐπιπροσθέτως και τό ὅτι ἔχει ἐπιστημονικῶς ἐντοπισθῆ ὁ κρατήρ τοῦ Ἡφαιστείου και ὅτι τό βάθος τοῦ ἐν λόγῳ Κόλπου δέν ὑπερβαίνει τά 50—60 μέτρα.

Ἡ Ἀμβρακία λίμνη εἶχεν τεραστίαν φήμην διά τούς κάτωθι λόγους:

Κατά τάς σκοτεινάς ἰδίως νύκτας ἐφώτιζεν ὡς ἡ πλήρης Σελήνη. Καί

2) Εἰς ταύτην προσέτρεχεν πλῆθος ἀσθενούντων πρὸς θεραπείαν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι τά ὕδατα τῆς λίμνης συνεδδόντο μέ τά τοιαῦτα τῆς θαλάσσης ὑπογείως.

Διά τῶν ὑπογείων τούτων···· ἀρτηριῶν, εἰσέρχοντο τά διάφορα κητοειδῆ κατά τήν περίοδον τῆς ἀναπαραγωγῆς, φεύγοντα δέ ἐγκατέλειπον εἰς ταύτην τήν Ἄμβραν των ἧτις ἐπέπλεε τῶν ὑδάτων.

Εικόνα 1

(Αντιγραφή, από τον τάφον της Ἁγίας Θεοδώρας).

Ἐξ ἀριστερῶν, Ἄννα ἡ Κομνηνὴ φέρουσα ἐπὶ τῆς
Κεφαλῆς Αὐτοκρατορικὸν Στέμμα.

Ἐν συνεχείᾳ ἡ Ἁγία Θεοδώρα ἡ Βασίλισσα Πολι-
εὐχος Ἄρτης.

ΤΟ ΜΕΓΑ ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΔΥΟ ΒΑΣΙΛΙΣΣΩΝ

ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΤΙΜΑΤΑΙ ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΩΣ
ΤΗΝ 11ην ΜΑΡΤΙΟΥ

ANNA KOMNENH

Ἡ Κατά τήν Ἐκκλησίαν
Ὁσία Ἄννα ἡ Βυζαντινὴ
29η Ὀκτωβρίου.

Ἐγενήθη ἐν Κωνσταντινῶν τῷ ἔτος 1083 μ.χ. Ἐβασί-
λευσεν ἐν Ἄρτῃ ἀπὸ τοῦ 1093—1159.

Ἦτο θυγάτηρ τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξί-
ου Κομνηνοῦ τοῦ Αου καὶ τῆς Εἰρήνης (τὸ γένος Ἀν-
δρονίκου Δούκα).

Ἐνομιφεύθη δεκαετῆς τὸν νεαρόν Δομέστιχον τῶν
Σχολῶν τῆς Δύσεως Νικηφόρον Βρυέννιον, Δεσπότην
τῆς Ἠπείρου.

Ὅτος κατὰ τοὺς γάμους του προαχθεὶς, ὠνομάσθη
Καίσαρ (Συναυτοκράτωρ σύμβουλος) ἡ δὲ σύζυγός
του Καισάρισα.

Ἀργότερον διὰ τὰς ὑπηρεσίας του, ὠνομάσθη Μέγας
Κομνηνός Ἑλλάδος.

Τὸ Παιγκληρικόν ζεῦγος μετὰ τῆς Αὐτοκρατείας Εἰ-
ρήνης ἀφίχθη εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Δεσποτάτου, εἰς Ἄρ-
ταν ἀμέσως μετὰ τὴν στέψιν.

ΘΕΟΔΩΡΑ Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ

ΑΡΤΗΣ

ΝΥΝ ΠΟΛΙΟΥΧΟΣ

Ἐβασίλευσεν 1222 — 1270

Θυγάτηρ τοῦ Ἰωάννου Πετραλύφα Σεβαστοκράτορος ἐπὶ Κομνηνῶν, διατελοῦντος ἐν ἀποστρατεία κατὰ τοὺς γάμους τῆς θυγατρὸς του.

Ἐγεννήθη εἰς τὰ Σέρβια τῆς Μακεδονίας.

Ἐνυμφεύθη τὸν Μιχαὴλ Ἄγγελον τὸν Βον Δούκα Ἄρτης καὶ Ἀκαρνανίας 1222.

Οὗτος ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Θεοδώρου Ἀγγέλου τοῦ Αου, δευτέρου ἐν σειρᾷ Δεσπότη τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου. Διεδέχθη τὸν ἀποθανόντα ἀδελφόν του τὸ ἔτος 1214 Μιχαὴλ Ἄγγελον τὸν Αου, καὶ ἰδρυτὴν τοῦ Δεσποτάτου.

Ὁ Θεόδωρος καταλαβὼν τὴν Θεσσαλονίκην μεταφέρει εἰς ταύτην τὴν ἔδραν του ἐξ Ἄρτης δι' ὃ καὶ διαίρει τὴν ἐπικράτειάν σου εἰς Δουκᾶτα.

Ἐν ἐξ αὐτῶν εἶναι καὶ τὸ Δουκᾶτον Ἄρτης καὶ Ἀκαρνανίας. Εἰς τὸ Δουκᾶτον τοῦτο τοποθετεῖ τὸν ἀνωτέρω... ἀνεψιὸν του Μιχαὴλ Ἄγγελον τὸν Βον μὲ ἔδραν τὴν Ἄρταν.

Ἡ Σὺζυγὸς του Θεοδώρα ἀκολουθήσασα τὸ Ἑλλη-

νομοστανικόν ἔργον τῆς Ἄννης· κληρονομικῆ δὲ
κπιθήματι ἀπεκαλεῖτο παρὰ τῶν κατοίκων Βασίλισσα
τῆς Ἄρτης.

Ἄμφότεραι αἱ ἀνωτέρω δύο... Βασίλισσα ἀπο-
ευσθεῖσαι εἰς τὸν Ναόν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ἀπα-
θανοῦσαι ἐτάφησαν ἐντὸς αὐτοῦ τιμώμεναι παρὰ τοῦ
λαοῦ.

ΟΙ ΑΝΑΓΕΡΘΕΝΤΕΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΙ ΝΑΟΙ ΕΝ ΑΡΤΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΙΡΕΣΙΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣΥΝΗΣ (1053)

ΜΕΡΟΣ Βον

Τό έτος 300 περίπου μ.χ. έγένετο αὐτοκράτωρ τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ὁ Κων)στῖνος ὁ Μέγας τοῦ ὁποῖου τὸ ἔργον ἐκτιμήσασα δεόντως ἡ Ὅρθόδοξος Ἐκκλησία τὸν ὠνόμασεν Ἰσαπόστολον.

Οὗτος διεδέχθη τὸν πατέρα του αὐτοκράτορα, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο Κων)νος Χλωρός καί ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο ἐπιπροσθῆτως καί Βύζας.

Τό 2ον τοῦτο ὄνομα τό ἀπέκτησε ἐκ πῶν νευρικῶν κινήσεων τῆς ἄνω σιαγόνος καί διότι ἐχρησιμοποιεῖται θήλαστρον διά τήν συγκράτησιν τῶν κινήσεων.

Ἐκ τοῦ 2ου τοῦτου ὀνόματος — Βύζας — καί διότι ἦτο Ἑλλην τήν καταγωγήν, οἱ ἄσπονδοι ἐχθροί τῆς Χριστιανοσύνης, Ρωμαῖοι εἰδωλόπαιροι ὠνόμασαν τήν ἔδραν του (Κων)λιν) Βυζάντιον, Δηλ. ἔδραν τοῦ... Βύζα.

Ἀπό τῆς ἡμέρας ποῦ ἔγινεν αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων... ὁ Βύζας (δηλ. ὁ Κων)νος ὁ Χλωρός) μέχρι πε

ρίπου τὰ μέσα τοῦ 3ου μ.χ. αἰῶνος ἐλαχιστότατοι ἦσαν οἱ χριστιανοὶ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ πλῆθος τῶν Ῥωμαίων εἰδωλολατρῶν.

Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐλαχίστους, ὅσοι συνελαμβάνοντο καὶ ὁμολόγουν ὅτι εἶναι Χριστιανοὶ ἀπέθνησκον βασανιζόμενοι.

Ἐκ τοῦ λόγου τούτου εἶναι τεράστιον τὸ μαρτυρολόγιον τῶν Ἁγίων τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἀνελθὼν εἰς τὸν Θρόνον τοῦ Βεζαντίου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνωτέρω Κων) τίνος, ὁ Μέγας, παρηκολούθη μετὰ προσοχῆς τοὺς διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν.

Πληροφορηθεὶς δὲ τί πρεσβεῖει ἢ ὑπὸ διωγμὸν θρησκευαία τοῦ Χριστοῦ, ἀναλαμβάνει τὴν ἐποστήριξίν της.

Ἀπαγορεύει κατ' ἀρχὴν τοὺς διωγμοὺς καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐπιτρέπει εἰς τοὺς Χριστιανοὺς νὰ θρησκεύωνται ἐλευθέρως.

Τὸ γνωστὸν δὲ θαῦμα μὲ τὸν σταυρὸν καὶ τὰς λέξεις ἐν πούτῳ νίκα τὸν εἶχεν ἀναπτέρῳσει.

Σὺν τῷ χρόνῳ παρεδέχετο ὅτι εἶναι χριστιανός. Πολλοὶ δὲ αὐλικοὶ καὶ ἀξιωματοῦχοι τὸν ἠκολούθησαν ἀρνηθῆντες τὰ εἶδωλα.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κων) νου, οἱ ἐν συνεχείᾳ αὐτοκράτορες τοῦ Βεζαντίου ἦσαν ἅπαντες οἱ Ἕλληνες τὴν καταγωγὴν ἀλλὰ καὶ χριστιανοὶ τὸ πλεῖστον.

Οἱ παραμείναντες εἰδωλολάτραι Ῥωμαῖοι ἠγῆτορες βλέποντες ὅτι ἐχάθη δι' αὐτοὺς ὁ Θρόνος, ἔκριναν σκόπιμον νὰ μεταχειρισθοῦν πᾶν μέσον ὅσπερ νὰ περιέλθῃ εἰς αὐτοὺς καὶ πόλιν ὁ Θρόνος.

Ἦρχισαν ἔκτοτε νὰ ἐπιδεικνύουν ὑπερβάλλον δῆθεν ἐνδιαφέρον ἐπὲρ τῆς Χριστιανοσύνης, πλὴν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν τοῦτο ἐπέκρυπτεν σκοπιμότητα.

Ἄγρια συνεπῶς ἀπάντων τῶν ἐν συνεχείᾳ προστρι-

δῶν, ἀρεσέων, διαιρέσεως τῆς Χριστιανοσύνης εἰς Ὁρθόδοξον καὶ Δυτικὴν Ἐκκλησίαν, Πολέμων καὶ Σταυροφοριῶν, ἦτο νὰ ἐπαναστήσουν καὶ πάλιν τὴν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν.

Ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κων) νου καὶ ἐντεῦθεν, μέχρι τῆς κτήσεως τοῦ Ναοῦ τῆς Παρηγορητοῦσας Ἁγίας, εἶχον παρελάσει ἀπὸ τὸν Θρόνον τοῦ Βυζαντίου οἱ ἐξῆς 10 Κωνσταντῖνοι Ἕλληνες αὐτοκράτορες.

Πρῶτος Ἕλλην Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ἀναφέρεται ὁ Κων) τῖνος Χλωρός πλὴν οὗτος ἦτο εἰδωλολάτρης.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὴν 1ην θέσιν τοῦ Ἕλληνος ἀλλὰ καὶ χριστιανοῦ αὐτοκράτορος τὴν καταλαμβάνει ὁ υἱὸς τοῦ Κων) τῖνος ὁ Μέγας 300 μ .X.

Μετὰ τὸν Κων. τὸν Μεγαν ἐγένοντο αὐτοκράτορες ἕτεροι 15 Ἕλληνες Χριστιανοὶ ὄχι ὅμως Κωνσταντῖνοι.

3) Κωνσ. Ἡρακλωνᾶς 2ος Χριστιανός 641—668.

4) Κωνσ. ὁ Δος 3ος Χριστιανός 668—685

μετὰ τὸν 4ον ἐβασίλευσαν ἕτεροι 9 ὄχι Κωνσταντῖνοι.

5) Κων) νος ὁ Εὐος — 4ος χριστιανός 741—775

6) Κων) τῖνος ὁ ΣΤ' — 5ος χριστιανός 780—796

7) Κων. ὁ Ζ—6ος χριστ. Πορφυρογέννητος 912—959

8) Κων) τῖνος ὁ Η—7ος χριστιανός 1025—1028

9) Κων) τῖνος ὁ Θ—8ος χριστιανός 1042—1055

10) Κων) τῖνος ὁ Ι—9ος ὁ Δοῦκας 1059—1067

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δέκα συνεπῶς αὐτοκρατόρων ὁ

Αος δέν ἦτο χριστιανός. Ἄρα ἐκ τῶν ὑπολοίπων ἐννέα Ἑλλήνων χριστιανῶν, αὐτοκρατόρων 1ος καί παλαιότερος πάντων εἶναι ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος.

Συνεπῶς ὀρθῶς οἱ κτίσαντες τὸ Ναὸν τῆς Παρηγορητρίας ἐγραψαν ὡς ἔτος κτίσεως ἀπὸ τοῦ παλαιότερου Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ἔτη 796.

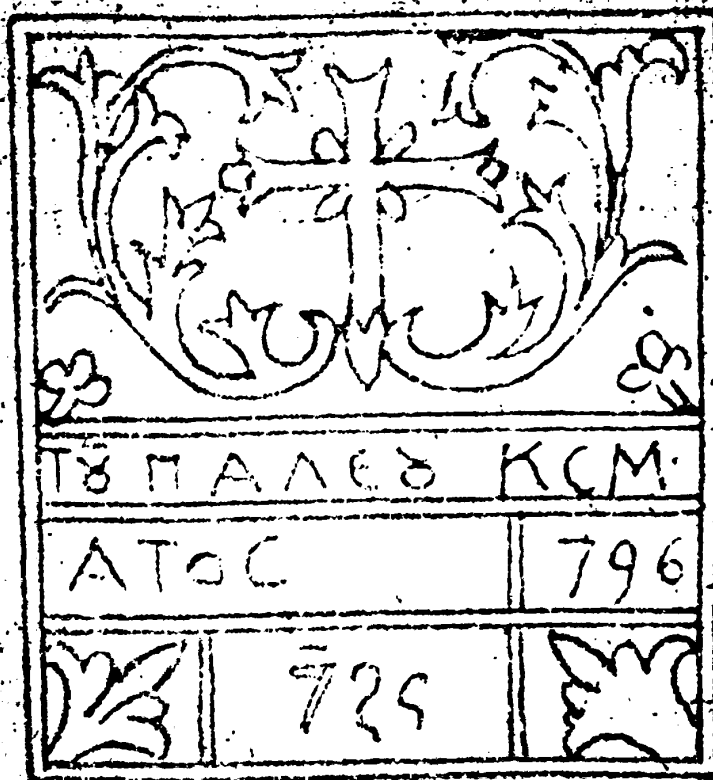
Τοῦ Παλαιοῦ Κ Ο Μ
ΑΤΟΣ 796

Ἄπὸ τοῦ παλαιοῦ Κων) νου ἢ Κων) νος Μ. ἔτη 796.

Ἦ ἀπὸ τοῦ 300 μετ. Χριστὸν ἔτη 796 ἢ 1096 ἀπὸ Χρ. Γεωνήσεως.

τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑπιτελείας

Ἀντίγραφή ἐκ τοῦ βιβλίου

Εἰκὼν 2

Ἀντίγραφον τῆς ἐντὸς τοῦ Ναοῦ τῆς Παρηγορητρίας ἐπιγραφῆς ἢ ὅποια εὑρίσκαται ἄνωθεν τῆς ἐσωτερικῆς Κεντρικῆς Θύρας.

20

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι εἶχεν συμπληρώσει χιλιετηρίδα τὸ Βυζάντιον ἀφ' ἧς ἤρχισεν νά διοικῆται ἀπὸ Ἑλλήνας χριστιανούς αὐτοκράτορας ἦτοι, ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κων) νου τοῦ Αου μέχρι τῆς ἀλώσεώς του ἐπὶ τῶν φράγγων (1204).

Ἦρχισαν ὅμως ἐμφωνιζόμενα μεγάλα ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ ἀναστατώσεις ἀπὸ τοῦ ἔτους 1053 μ. Χ. ὅτε ἀπεχωρίσθη ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξον.

Ἀπὸ τῆς διαιρέσεως ἔθεσεν τὸ Βατικανὸν εἰς ἐφαρμογὴν σατανικὸν σχέδιον ἀλώσεως τοῦ Βυζαντίου καὶ ἐπανιδρύσεως τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

Πρώτη δὲ βαθμὶς τοῦ σχεδίου, ἦτο ἡ ὀργάνωσις τοῦ προσηλυτισμοῦ τῶν ὀρθοδόξων.

Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἠτοίμασε μέγαν ἀριθμὸν καθολικῶν κληρικῶν οἱ ὅποιοι, ἀποβιβαζόμενοι ἐξ Ἰταλίας εἰς τὴν Ἠπειρον, λόγῳ γειτνιασεως, διοχετεύοντο ἐν συνεχείᾳ, εἰς τὰς λοιπὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Ὡς καταλληλοτέρα δὲ πόλις συγκεντρώσεως, τῶν κληρικῶν τοῦ Βατικανοῦ, προεκρίθη ἡ πόλις Ἄρτα τῆς Ἠπείρου.

Τὰ συμβαίνοντα παρηκολούθη με προσοχὴν τὸ Πατριαρχεῖον καὶ ἀντιέδρα ἀναλόγως.

Ἀπὸ ἄλλης δὲ πλευρᾶς εἶχον πληθυνθῆ ὑπερμέτρως οἱ ἐχθροὶ τοῦ Βυζαντίου, ἐθνικοὶ τε καὶ θρησκευτικοί, ἐνῶ ἡ Ἄρτα εἶχεν καταστῆ ἔδρα καθολικοῦ τοποτηρητοῦ.

Ἐαναφέρομεν δέ ὅτι, ἐπὶ Πατριαρχοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου τοῦ 8ου Ξιφιλίνου (1065—1075) ἐσώζετο εἰς τὴν Ἄρταν σωρὸς ἐρειπίων εἰδωλολατρικοῦ τινὸς προχριστιανικοῦ Ναοῦ.

Οὗτος λόγῳ τοῦ ὅτι εὗρισκοντο ἐντὸς αὐτοῦ κίονες, κιονόκρανα κ.λ.π. μάρμαρα τέχνης, εἶχεν καταστῆ Πατριαρχικὴ περιουσία.

Τὸν σωρὸν τοῦτον τῶν . . ἐρειπίων ἐπεσήμανε ὁ πότε καθολικὸς τοποτηρητὴς Ἄρτης, μὲ σκοπὸν νὰ κτίσῃ ἐπ' αὐτοῦ καθολικὸν Ναόν.

Εἰς τὴν κτίσιν του ταύτην, εὗρεν ἀντιμέτωπον τὴν Μητρόπολιν Ἄρτης, ἐδημιουργήθη δὲ πρὸς στιγμὴν διπλωματικὸν ζήτημα.

Ἐν τῷ μεταξὺ καταβάνει ἀντιπρόσωπος τοῦ Πατριαρχείου ὁ ὁποῖος καὶ προβαίνει εἰς τὴν ἀνέγερσίν του. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἀπέτυχον τὰ σχέδια τοῦ Ρωμαιοκαθολικοῦ Τοποτηρητοῦ.

Ὁ ἐν λόγῳ Ναὸς ἀφιερῶθη εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον Τυγγάνει δὲ ἰσὺ Πατριαρχικὸς Ναὸς Ἄρτης. Ἀπὸ πολλοῦ δέ, ἔχει μετονομασθῆ Ἁγία Θεοδώρα.

Ὁ ἴδιος ἀντιπρόσωπος τοῦ Πατριαρχείου ἐν συνεχείᾳ ἀνήγειρεν ἕτερον ναὸν ἐξ ὑπαρχῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Βασιλείου.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἰς ἀντιπερισπασμὸν τοῦ Τοποτηρητοῦ καὶ τῆς προσηλυτιστικῆς ἐπιρροῆς του, ἐκοινοποίησεν τὸ Πατριαρχεῖον ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς Ὀρθόδοξους τῆς περιφερείας Ἄρτης διὰ τῆς ὁποίας προσεφέρετο νὰ καταβάλλῃ τὰ δύο τρίτα τῆς δαπάνης εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἐπεθύμει νὰ κτίσῃ ὀρθόδοξον ναόν.

Τὴν ἐγκύκλιον τοῦ Πατριαρχείου οἱ Ἄρταῖοι τὴν ἐδέχθησαν ὡς θεῖον δῶρον. Εἰς μικρὸν δὲ χρονικὸν διάστημα ἡ Ἄρτα καὶ τὰ περὶχωρὰ τῆς εἶχον ἀποκτήσῃ

πληθώραν Ναων.

Ο ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΥΝ ΑΓΙΑ ΘΕΟΔΩΡΑ

Τρίτος Πατριαρχικός ναός ἐκτίσθη παρά τό Νεοχωράκιον ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας.

Μέρος τῆς μιᾶς πλευρᾶς τούτου, κατέρρευσεν λόγω τῆς παντελοῦς ἀχρηστεύσεώς του.

Τούτον ἐπεσκεύασεν ὁ Δεσπότης Ἄρτης Νικηφό-

ρος Βουέννιος καί ἔκτοτε ὀνομάζεται Παναγία τοῦ Βουεννίου ἢ τοῦ Βουώνη.

Σώζονται δὲ οἱ ἀνωτέρω τρεῖς Ναοὶ εἰς καλὴν κατάστασιν χάρις εἰς τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου εἶχαν γενικευθῆ αἱ μεταξύ τῶν κατοίκων τῆς Ἠπείρου καὶ τῶν κληρικῶν τοῦ Πάπα θρησκευτικαὶ προστριβαὶ λόγω τῆς προσπάθειας πρὸς προσηλυτισμόν. Ἡ τακτικὴ αὐτὴ ἀπησχόλει σοβαρῶς τὰς Μητροπόλεις τῆς περιοχῆς αἱ ὁποῖαι συνεχῶς κατετόπιζαν τὸ Πατριαρχεῖον, τὸ ὁποῖον ἀντέδρα ἀναλόγως τῶν περιστάσεων.

Εἴκοσι σχεδόν ἔτη ἐσυνεχίζετο ἡ δριῆσις τῶν καθολικῶν, πλὴν δὲν κατώρθωσαν οὗτοι νὰ διασπάσουν τὴν ἐνότητα τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ τῆς Ἠπείρου.

Τὴν δριῆσιν ταύτην πῶν καθολικῶν τὴν παρηκολούθει μὲ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ αὐτοκρατορικὴ διοίκησις τοῦ Βυζαντίου.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΥΕΝΝΙΟΣ Ο ΔΟΣ

Εἰς τὴν ἐγκυκλοπαιδεῖαν τοῦ Ἑλίου καὶ εἰς τὴν λέξιν ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ δὲν ἀπαντᾶται ὁ ἀνωτέρω, οὔτε ὁ συνώνυμος υἱὸς του ὁ ἐν συνεχείᾳ Δεσπότης Ἄρτης. Τοὺς ἀνωτέρω, πατέρα καὶ υἱὸν τοὺς ἀνευρίσκομεν εἰς τὸ ἐπίθετον ὄνομα Βρυέννιος.

Ὁ ἀνωτέρω Νικηφόρος Βρυέννιος ὁ Δος ἐκτιμηθεὶς διὰ τὰ στρατιωτικά του προσόντα ὡς Στρατηγὸς τοῦ Βυζαντίου, ἐτοποθετήθη εἰς τὸ Δυρράχιον τῆς σημερινῆς Ἀλβανίας ὡς Δούξ τῆς περιοχῆς. Κατέστησε δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Δουκῆτον τὴν περιοχὴν τοῦ Δυρραχίου, διότι ἐτύγχανε αὕτη περισσότερον πρόσφορος πρὸς ἐχθρικήν ἀπόβασιν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ παρακολουθοῦνται καλύτερον αἱ κινήσεις τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν στρατευμάτων τὰ ὅποια συνεκεντροῦντο εἰς τὰς νήσους τῆς Ἰταλίας.

Ὁ Νικηφόρος ὀχυρώσας τὸ Φρούρον τοῦ Δυρραχίου καὶ Ἀργυροκάστρου καὶ παρακολουθῶν τὰς κινήσεις τῶν ἐναντι ἐχθρῶν κατετόπιζεν τὸ Βυζάντιον. Τὸ ἔτος 1078 καταλαμβάνει δι' ἐπανάστασεως τὸν Θρόνον τοῦ Βυζαντίου ὁ στρατηγὸς Νικηφόρος Βοτανειάτης, ὁ ὅποιος δὲν εὑρίσκετο εἰς καλὰς σχέσεις μὲ τὸν Βρυέννιον.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἠνάγκασαν τὸν Δοῦκα τοῦ Δυρραχίου νὰ ἀνακηρύξῃ ἑαυτὸν Βασιλέα τῆς περιοχῆς. Μετὰ

παρέλευσιν χρονικοῦ τινὸς διαστήματος καὶ ἀφοῦ ἡδραιώθη ἐπὶ τοῦ Θρόνου ὁ Βοτανειάτης, ἐπετέθη κατὰ τοῦ Βρυεννίου καὶ συλλαβῶν τοῦτο πόν τυφλώνει καὶ τυφλὸν τὸν μεταφέρει εἰς μονὴν τινὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅπου καὶ ἀποθνήσκει.

Συνώνυμος δὲ πούτου καθίσταται ὁ εἰς του Νικηφόρος Βρυέννιος ὁ . . νεαρός ὁ ὁποῖος ἀνερχόμενος ταχέως τὰς στρατιωτικὰς βαθμίδας προάγεται εἰς Δουμιστιχὸν τῆς Ἡπείρου.

Ἐσπευσμένως δὲ ἀνατίθεται εἰς τοῦτον ἡ ὀχύρωσις τῶν παραλίων τῆς περιοχῆς ἀλλὰ καὶ ὀλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος. Ἀναλαμβάνων οὗτος τὰ νέα καθήκοντά του ἐκλέγει τὴν πόλιν Ἄρταν ὡς ἔδραν του τὴν ὁποῖαν καὶ ὀχυρώνει διὰ Φρουρίων καὶ λοιπῶν ἔργων.

Προάγεται κατ' ἀρχὴν εἰς Δοῦκα καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς Δεσπότην τῆς περιοχῆς.

ΡΟΒΕΡΤΟΣ ΚΑΙ ΡΟΓΥΡΟΣ ΓΟΥΣΚΑΡΔΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΤΩΝ ΝΗΣΩΝ ΣΙΚΕΛΙΑΣ ΚΑΙ ΜΑΛΤΑΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Ἡ Διαίρεσις τῆς Χριστιανοσύνης, φαινομενικῶς μὲν προεκλήθη ἐκ δογματικῶν διαφορῶν, εἰς τὴν πραγματικότητά ὅμως ἀπεσκοπεῖ αὐτὴ εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς τὴν ἐπανίδρυσιν τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἢ ὁποῖα εἶχεν καταστῆ ἀνύπαρκτος ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ ἐντεῦθεν.

Ἡ διείσδυσις ἐντὸς τῆς Ἡπείρου, τῶν κληρικῶν τοῦ Πάπα εἶχεν καταλλήλως προσχεδιασθῆ εἰς τὴν Ρώμην.

Ἀπέβλεπε δὲ αὐτὴ εἰς τὴν προετοιμάσῃ τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς ὥστε νὰ μὴ διάκεινται ἐχθρικῶς πρὸς τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν.

Παραλλήλως ὅμως μὲ τὴν κίνησιν ταύτην εἶχεν προετοιμάσει ἡ Ρώμη καὶ τὴν συγκέντρωσιν (εἰς τὰς νήσους Σικελίαν καὶ Μάλταν) πειρατικῶν στρατεύματός τοῦ ὁποῖον διοικεῖτο ἀπὸ τὸν Στρατηγὸν Ροβέρτον Γούσκάρδον καὶ τὸν ἀδελφόν του Ρογύρον.

Τὸ ἀνωτέρω στρατεῦμα, λόγῳ τῆς φύσεώς του ἀποτελεῖ μωσαϊκὸν ἄνευ προηγουμένου καὶ τοῦτο διότι κατετάσσοντο ὡς μισθωτοὶ πάσης φυλῆς καὶ ἐθνικότητος πικαριῶν, γοτθῶν καὶ ὁποῖων πειραταὶ καὶ ἐγ-

κληματῖαι.

Ἐκ τοῦ ὀνόματος δὲ προκύπτει ὅτι ὁ Ροβέρτος καὶ ὁ Ρογύρος ἦσαν Ρωμαιοκαθολικοί.

Οὗτοι ἀπὸ δεκαετίας σχεδόν, εἰργάζοντο διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ στρατεύματος των, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη Νορμανδοί ἢ Νορμαννοί πρὸς παραπλάνησιν τοῦ Βυζαντίου καὶ πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι τοῦτο δὲν εἶχεν σχέσεις μὲ τὴν Ρώμην, διότι δῆθεν ἀπετελεῖτο ἀπὸ βορείους λαούς.

Εἰς κατάλληλον δὲ περίοδον ὁ Ροβέρτος Γοϊσκάργος ἀνακηρύσσει ἑαυτὸν Βασιλεῖα πῶν νήσων.

Τὰς κινήσεις δὲ τοῦ ἐν λόγῳ στρατεύματος, παρηκολούθει τὸ Βυζάντιον καὶ περισσότερον ὁ . . νεαρὸς Δεσπότης τῆς Ἡπείρου ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ δυνατὸν εἶχεν ὀχυρώσει ἐν τῷ μεταξὺ τὰ Ἡπειρωτικά παράλια. Εἶχεν δὲ καταστρώσει ἐπὶ πλεον καὶ σχέδιον ἀμύνης.

Οὗτος περισσότερον ἐνημερωμένος τοῦ αὐτοκράτορος ἐξετίμησε δεόντως τὸν κίνδυνον ὁ ὁποῖος ἠπέλκει τὸ Βυζάντιον.

Ὁ λόγος οὗτος ἠνάγκασε τὸν Στρατηγὸν Ἀλέξιον Κομνηνὸν τὸν Λογνὰ νὰ καταλάβῃ τὸν Θρόνον δι' ἐπανάστασεως συλλαμβάνων τὸν πρὸ αὐτοῦ αὐτοκράτορα Νικηφόρον Βοταννειάτην.

ΑΛΕΞΙΟΣ ΚΟΜΝΗΝΟΣ Ο ΑΨ

Ούτος ἦτο στενός συγγενής τοῦ Ἰσακίου Κομνηνοῦ τοῦ Αου, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν αὐτοκράτωρ κατὰ τὰ ἔτη 1057 — 1059.

Ὁ Ἀλέξιος νυμφευθεὶς τὴν ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας καταγομένην Εἰρήνην, θυγατέρα τοῦ Ἀνδρονίκου Δούκα, ἐπαναστατεῖ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Βοτανειάτου, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1081.

Ὁ Βοτανειάτης κρίνων τὸν ἑαυτόν του ἀνεπαρκῆ παραιτεῖται τοῦ θρόνου.

Ὁ Ἀλέξιος εὐρίσκει τὸ Βυζάντιον εἰς ἀθλίαν κατάστασιν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς.

Γνωρίζων ὅτι φυλάσσονται εἰς τὸ Πατριαρχεῖον 25 καντηνάρια χρυσοῦ, τὰ ὅποια ἐγκατέλειπε ὁ Πατριάρχης Ἀλέξιος, πείθει τὴν διοίκησιν καὶ παραδίδονται ταῦτα εἰς χεῖρας του, πρὸς ἀντιμετώπισιν καὶ ἐδρασίωσιν τοῦ εἰς κίνδυνον εὐρισκομένου Βυζαντίου.

Μετά τρίμηνον ἀπὸ τῆς ἀνάδου του εἰς τὸν θρόνον πληροφορεῖται ὅτι ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸ Δυρράχιον τὰ στρατεύματα τοῦ Βασιλέως Γοϊσκάροδου, κατόπιν προδοσίας τοῦ στρατηγοῦ Δομενίκου, ὁ ὁποῖος ἐγκατέλειψε τὸ Φρούριον.

Ὁ νέος (τριῶν μηνῶν) αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Κομνηνός, ἀντιληφθεὶς τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου, συγκεντρῶ-

νει τούς αὐλικούς καί τιτλοῦχος του καί ἅπαν τὸ εὐ-
ρισκόμενον εἰς Κωνσταντινούπολιν στρατευμὰ του
καί ἀναχωρεῖ ἐσπευσμένως διὰ τὸ Δυρράχιον τῆς Ἡ-
πείρου.

Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην μάχαι σκληρόταται ἐλάμ-
βανον χώραν.

Ἡ δὲ νίκη ἤλλαξε συνεχῶς, ὅτε μὲν ὑπὲρ τοῦ ἑνός,
ὅτε δὲ ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου τῶν μαχομένων.

Ἡ ἰδία κατάστασις ἐπεκράτει καὶ εἰς τὴν Κέρκυ-
ραν. Οἱ μῆνες παρήρχοντο οἱ δὲ Νορμανδοὶ προήλαν-
νον διὰ ξηρῶς πρὸς τὴν Λάρισαν.

Εἰς τινα δὲ τιάνειον μάχην παρὰ τὸ Δυρράχιον
τραυματίζεται ὁ αὐτοκράτωρ καὶ κκκλοῦται.

Ἐάν συνελαμβάνετο, αὐτομάτως θά παρεδίδοτο τὸ
Βυζάντιον, διότι ἦτο ἀθλιεστάτη ἢ ἐσωτερικὴ κατάστα-
σις του. Εὐτυχῶς διὰ καταλλήλου ἐλιγμοῦ κατορθώνει
ὁ Νικηφόρος Βουέννιος Δούκας τῆς Ἄρτης νά
ἐλευθερώσῃ τὸν αὐτοκράτορα. Ἐν συνεχείᾳ τὸν μετα-
φέρει εἰς τὴν ἔδραν του, ἦτοι εἰς Ἄρταν πρὸς θερα-
πείαν. Ἐκτιμήσας ὁ αὐτοκράτωρ τὸ θάρρος τοῦ Νικη-
φόρου προάγει αὐτὸν εἰς Δεσπότην τῆς Ἡπείρου.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας φθάνει εἰς Ἄρταν ἡ σύζυγός
του Αὐτοκράτειρα Εἰρήνη ἵνα παραμείνῃ πλησίον τοῦ
τραυματισμένου συζέγου της, ἐνῶ σκληραὶ μάχαι διε-
ξήγοντο εἰς τὰ διάφορα μέτωπα. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τού-
του ἡ Ἄρτα . . . γίνεται Πρωτεύουσα Δεσποτάτου.

Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1082 ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος μετὰ
τῆς συζέγου του ἀναχωροῦν διὰ Κων) λιν·· συνδεδεμέ-
νοι πλέον μὲ τὴν Ἄρταν διότι, κατὰ τὴν τετράμηνον
σχεδὸν παραμονὴν τῆς αὐτοκρατείας εἰς τὴν πόλιν
ταύτην, συλλαμβάνει πὸ πρῶτον της τέκνον. Τὸ γεγο-
νός τὴν ἐχαροποίησεν διότι ἐφοβεῖτο μήπως παραμεί-

νη άνευ διαδόχου.

Τό έτος δέ 1083 έγεννήθη ή "Ανα ή όποία κατέλαβε θέσιν διαδόχου τοῦ Βυζαντίου.

Τήν χρονικήν ταύτην περίοδον ό στρατός τοῦ Γοϊσκάροδου, άποτελούμενος άπό ψυχρόν ώς επί τό πλεϊστον, σκληρόν καί άπονον τήν φύσιν συνοθύλευμα ήδονίζετο με τάς πάσης μορφής λεηλασίας. Πάντες δέ οί θαλάσσιοι πειραταί έπετίθεντο με καταφανή σκληρότητα κατά τών γυναικών.

Είς τό συσπειρωμένο τοῦτο μωσαϊκόν φυλών, τοῦ όποίου τό σύνολον έφθανε πός . . 300.000, είχεν στήριξει ό Γοϊσκάροδος τήν ταχεϊαν ήλωσιν τοῦ Βυζαντίου.

Έθεώρει δέ άστειάν τήν δύναμιν τοῦ Δεσποτάτου τής "Αρτης, γελοϊόν δέ τόν Δεσπάτην του.

Έπίστευεν δέ επί πλέον ότι θά προήλαννον όμοιομόρφως αί πρός τοῦτο όργανωθείσαι δύο πτέρυγες, ήτοι, ή άπό Δυρραχίου πρός Λάρισσαν καί ή άπό Κερκύρας μέσω "Αρτης πρός 'Ακαρονανίαν.

'Από Δυρραχίου προελαύνοντες οί Νορμανδοί είχον περικυκλώσει τήν Λάρισσαν.

'Από νότου όμως καθηλώθησαν είς τήν μεταξύ Φιλιπιάδος καί Νικοπόλεως περιοχήν.

'Η περιοχή αύτη διατηρεϊ τρεϊς τοπωνυμίας της καί σήμεραν στενωῶς συνδεδεμένας με τοίς Νορμανδοῦς.

Είναί δέ αύται αί έξής:

1) Ρογοί. Οί Ρογοί είναί θέσις επί λόφου τινος επί τοῦ όποίου σώζονται ίχνη παλαιών οικοδομών. 'Η θέσις αύτη διατηρεϊ τήν όνομασίαν της, ΡΟΓΟΙ, διότι είς ταύτην καθηλώθησαν τά στρατεύματα τοῦ Ρογύρου Γοϊσκάροδου, ώς έν συνεχεία θά ίδωμεν έν συναρτήσει μετ' άλλων δύο τοπωνυμιών.

Λόγω σειρᾶς ἀπαραίτητον τυγχάνει, νά πληροφορηθῶμεν ἐνδιαφέροντα τινά ἐσωτερικά ζητήματα τῆς Οἰκογενείας τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ τοῦ Αου, καθὼς καί τῶν ἐν συνεχείᾳ Κομνηνῶν αὐτοκρατόρων, διότι ταῦτα εἶναι στενῶς συνδεδεμένα μέ τήν ἑκατονταετῆ ἀπασχόλησιν τῆς Ἡπείρου καί ὀλοκλήρου τοῦ Βυζαντίου ἐκ μέρους τῶν Νορμανδῶν, ἀλλά καί τήν συνεχῆ ἐμπόλεμον κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος τῆς ἑκατονταετηρίδος ταύτης.

ΚΟΜΝΗΝΟΙ

Ἡ Οἰκογένεια τῶν Κομνηνῶν ἦτο ἐπιφανεστάτη μετὰ τῆς στρατιωτικῆς ἀριστοκρατίας τοῦ Βυζαντίου.

Κατήγετο ἐκ Κασταμῶνος τῆς Παφλαγονίας τοῦ Πόντου. Πλεῖστα δέ μέλη της ἀνεδείχθησαν ἀριστοὶ Στρατηγοί καί Αὐτοκράτορες Βυζαντίου καί Τραπεζοῦντος.

Παλαιὸς ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ἀναφέρεται ὁ Μανουήλ Κομνηνὸς 976—1025.

Αὐτοκράτορες δὲ ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρονται οἱ κάτωθι:

- 1) Ἀλέξιος Κομνηνὸς ὁ Αος 1081—1118
- 2) Ἰωάννης Κομνηνὸς ὁ Βος 1118—1143
- 3) Μανουήλ Κομνηνὸς ὁ Αος 1143—1180
- 4) Ἀλέξιος Κομνηνὸς ὁ Βος 1180—1183
- 5) Ἀνδρόνικος Κομνηνὸς ὁ Αος 1183—1185

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι οἱ Κομνηνοὶ ἐβασίλευσαν ἐν Κων) λει ἄνευ διακοπῆς καί ἐν σειρᾷ, κλη-

ρονομικῶ δικαιώματι ἀπὸ τοῦ 1081 μέχρι τοῦ 1186 ἤ-
τοι συνεχῶς ἐπὶ 105 ἔτη.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀναφέρομεν ὅτι, δὲν πρέπει
νά συγχέωμεν τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν
μέ ἐκεῖνα τῆς οἰκογενείας τῶν Ἀγγέλων, ἢ τῶν Καν-
τακουζηνῶν ἢ τῶν Παλαιολόγων κ.ο.κ. διότι ἕκαστον
μέλος οἰκογενείας τινός ἢ καὶ ὀλόκληρος οἰκογένεια
εἶναι συνδεδεμένη μετὰ τὴν χρονικὴν περίοδον κατὰ τὴν
ὁποῖαν ἔζησεν καὶ ἔδρασεν.

Ἀναφέρομεν τοῦτο διότι πολλοὶ . . . ἀξιωματοῦχοι
συνοδεύονται μετὰ 2 ἢ καὶ τρία ὀνόματα ἐν τῇ ἐγκυκλο-
παιδείᾳ πᾶ ὁποῖα περιπλέκουν χρονολογίας καὶ δρα-
σιν (Βλέπε Ἐγκυκλοπ.).

Δὲν εἶναι ὀρθόν λ.χ. νά ὀνομάζωμεν, (λόγω ἀγνοίας
ἀσφαλῶς) Κομνηνόν τὸν σύζυγον τῆς νῦν πολιούχου
Ἀγίας Θεοδώρας ὁ ὁποῖος ἦτο μέλος τῆς Οἰκογενείας
τῶν Ἀγγέλων.

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΜΝΗΣΤΕΥΣΕΩΣ

ΑΝΝΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

(ΒΛΕΠΕ 11ον ΤΟΜ. ΣΕΛ. 146 ΕΓΚ. ΗΛΙΟΥ)

Πρωτότοκος θυγάτηρ τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος
Ἀλεξίου Κομνηνοῦ τοῦ Αου.

Ἐγεννήθη τὸ ἔτος 1083 ἤτοι τρία ἔτη μετὰ τὴν εἰς
τὸν θρόνον ἀνοδὸν τοῦ πατρὸς τῆς.

(Σημ. τὸ ἔτος 1062 ἐγεννήθη ὁ ἐν συνεχείᾳ σύζυγός

της Νικηφόρος Βρυέννιος, ὅπερ σημαίνει ὅτι ἦτο 21 ἔ-
τη μερὰ τῆς ἐπισημίας). 1291 το. ἐπισημίας καὶ δημοτοῦ
1294 501 ἐπὶ εὐχρηστικῶν

Εἰς ἡλικίαν δὲ δέκα ἐτῶν ἐντυφείθη καὶ ἀφικνόμε-
νη εἰς Ἄρταν ἤρτισεν ἡ μαθήτευσις καὶ ἡ δόξα τῆς

Ἐξουσίας τῆς τοῦ ἔτους 1081: ὅτε ἤρτισεν ἡ ἀπόδοσις
εἰς τὸν Λορμανδῶν ἦτο 19 ἐτῶν περίπου.

Ὅταν δὲ ἐντυφείθη, ὅποτε ὀνομάσθη καὶ Καίσαρ,
ἦτο τὸ ἔτος 1093, ἦτο 31 ἐτῶν.

Ὅλην δὲ τὴν τὴν πρὸ τῆς γνησεύσεως τοῦ χρονικῆν πε-
ρίου, τὴν εἶχεν διαθέσει εἰς τὴν Ὀξυφάν τῆς Ἡ-
πειροῦ καὶ ἐπολοῖτον Ἑλλάδος ἀρχίζων ἀπὸ τὰ εὐτρο-
σβλητα κατ' ἀρχὴν μέρος.

Ἐπειδὴ ἡ περιοχὴ τῆς Ἄρτης ἦτο ἡ πλέον εὐπρόσ-
βλητος, τὸν ἀπήσχετο ἰδιαιτέρως, ἄλλωστε ἦτο καὶ
ἡ μόνη ποδὸς Ἀκαρνανίαν ὁδοῦ.

Εὐρεθεὶς πρὸ ἀδιεξόδου ἐσκέφθη νὰ χρησιμοποιήσῃ
τὴν ἐλώδη περιοχὴν, ἡ ὁποία κατελαμβάνεν τετραστί-
αν ἔκτασιν ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὸν ποταμὸν Ἄθαμον.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου διεχωρίζετο ἡ ἄλλων ἀπεμο-
νοῦτο ἡ πόλις Ἄρτα τῆς ἐπολοῖτον Ἡπειροῦ.

Ἡ διάβασις δὲ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν ἐλῶν κατὰ τὴν
ἐποχὴν ἐκείνην θὰ καθίστατο δυσκολωτάτη.

Διὰ τὴν ἐνημερωθῆ ὁ ἀναγνώστης ἔτι περὶ ἰδιαιτέρων
τυγχάνει ἀπαραίτητον ὅπως λάβῃ γνῶσιν καὶ τῶν κα-
τωτέρων περὶ τοῦ ποταμοῦ διότι ἐπιμαρτυρεῖ περὶ ἀνημέ-
νη τις γνώμη, ὅτι ἡ νῦν κοίτη τοῦ ποταμοῦ ἀδράχθου
εἶνα ὀχθηδόνου προχριστιανικῆ ἀλλὰ καὶ παγερμαίνα
καὶ συνελῶς οὐδέποτε ὁ ποταμὸς ἤλλαξα κατεύθυνσιν

ἐπὶ τῆς οὐκ ἐπισημίας καὶ ὁ μὴ ἐπισημίας 5001 ἐπισημίας ὅτι ἐπισημίας

ἐνῶ εἶναι γνωστόν ὅτι καί σήμερον ἐναλλάσει συνε-
χῶς κατεύθυνσιν ἰδιαζόντως κατά τὰς πλημμύρας.

Τοιαύτην δὲ ταχύτητα καὶ ὀρμήν ὀλίγοι ποταμοὶ παρου-
σιάζουσιν.

Ἰδιαιτέρως δὲ ἐπρόσεξεν ὁ Νικηφόρος τὴν ἐναντί-
της Σαλαχώρας περιοχὴν τὴν ὁποίαν καταλλήλως ὀ-
χύρωσεν. Πλεῖστα δὲ ὑπολείμματα τῆς ὀχύρωσεως ταύ-
της σῶζονται.

ΑΘΑΜΟΣ ἢ ΑΡΑΧΘΟΣ

ΠΟΤΑΜΟΣ

Κατὰ τὸ 1ον ἡμῶν τοῦ 11ου αἰῶνος, ὁ ποταμὸς Ἄρα-
χθης, ὀνομάζετο Ἀθαμος.

Ἡ κοίτη του, ἀπὸ τῆς θέσεως Κονκουναριά καὶ ἐν-
τεύθεν, οὔτε μόνιμος ἦτο, οὔτε σταθερά καὶ τοῦτο διότι
τὴν ἤβησε τὸ ὕψος τοῦ πνυμένους του ἐκ τῆς ἰλῆος καὶ
τῶν δι' αὐτῆς προσχώσεων.

Ὅταν δὲ ὑπερέβαινε τὸ ἐπιτρεπτόν ὕψος διήνοιγε
νέαν κοίτην πρὸς νέαν κατεύθυνσιν.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ὅπου διανοιξωμεν φρεὰς τι-
εἰς τὴν σημερινὴν πεδιάδα τῆς Ἄραχθης, θὰ συναντήσωμεν
μὲν ἄλλοῦ μὲ ἐν στρώμα ἄμμοχαλίου ἄλλοῦ δὲ ἄλλοῦ
ἢ καὶ περισσότερα, πλήν ἀπέχοντα ἀλλήλων ὑψομετρικῶ-
σως.

Τὰ στρώματα ταῦτα μαστρωοῦν πόσας φορές διήλθο-
θεν ὁ ποταμὸς ἐξ ἐκάστης περιοχῆς.

Ἐνθεν τῆς Περάνθης λ.χ. κατά τὰς γενομένας γεω-
τροπήσεις ἐδρέθησαν δύο στρώματα.

Ἄρα κατά τήν ἀπό ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπαρξίν του μέχρι τῆς σήμερον, δύο διαφόρους χρονικάς περιόδους εἶχε ἐκλέξει τήν περιοχὴν Κοπραίνης πρὸς ἐκβολήν.

Τὸ ἐπὸστρωμα δὲ ὁλοκλήρου τῆς πεδιάδος καὶ γέσθωθεν σχεδὸν τῆς Περάνθης μαρτυροῦν ὅτι εἶναι ἀνίπαρκτον τὸ μόνιμον τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ.

Σφάλλουν συνεπῶς πάντες οἱ παραδεχόμενοι ὅτι εἶναι μόνιμος, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἡ σημερινὴ κοίτη καὶ κατεύθυνσίς του.

Δὲν ἐπιδέχεται δὲ ἀμφισβήτησιν τὸ ὅτι τὸν 10ον αἰῶνα ὁ ποταμὸς κατευθύνετο πρὸς τὴν Κόπραϊναν καὶ ὅτι ἡ πρὸς τὴν Σαλαχώραν περιοχὴ, ἦτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πλήρης ἐλῶν.

Τὴν ἐλώδη καίτην περιοχὴν ἐσκέφθη νὰ χρησιμοποιήσῃ ὁ Δεσπότης Νικηφόρος διὰ νὰ ἀνακόψῃ τὴν πρὸς Ἄρταν προέλασιν τῶν Νορμανδῶν.

Ἡ περίοδος δὲ τοῦ ἔτους 1080 μ. Χ. παρουσίαζε τὸν ποταμὸν ἔτοιμον ἀπὸ πάσης πλευρῆς πρὸς ἀλλαγὴν κατευθύνσεως.

Ὁ μῦθος δὲ τῆς Περάνθης (ὁ πρὸ τοῦ νεκροταφείου λοφίσκος ὁ ὁποῖος εἰσχωροῦσε βαθῶς ἐντὸς τοῦ σημερινοῦ αἰγιαλοῦ καὶ ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὀνομάζεται Κοιτσομύτα) ἦτο τὸ πλέον εὐπρόσβλητον σημεῖον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διότι, ἐπ' αὐτοῦ εἶχεν κατασκευασθῆ πρὸ πολλοῦ, τεγνητὸς ἀβλαξ πρὸς ἄρδεισιν. Ἀπὸ ἄλλης δὲ πλευρῆς ἡ νῦν Μητρόπολις ὄπου ἡ ἀρχικὴ ἔδρα τοῦ Δεσπότη Νικηφόρου Βορέννιον, τὸ φρούριον τῆς Ἄρτης, τὸ Φιδόκαστρον, τὸ Καστελλί, ὁ λόφος τῆς Σαλαχώρας, καὶ αἱ νῆσαι τῆς Κορωνησίας ἦσαν ἔτοιμα πρὸς δρασίν καὶ ἄμυναν.

Τό μόνον δὲ τό ὁποῖον εἶχεν ἀνάγκην πακτοποιήσασ-
ως, ἦτο ἡ διάνοιξις τοῦ ἀνωτέρω ἀναφερομένου μύτου
τῆς Περάνθης ἡ ὁποία θά ὠδήγη τόν ποταμόν πρός τήν
νέαν του κατεύθυνσιν, πρός ὑπερπλήρωσιν τῶν ἐλῶν
καί διαχωρισμόν τῆς Ἄρτης ἀπό τήν ὑπόλοιπον περι-
οχήν Φιλιππιάδος — Ρογῶν — Λιοβουνίων. Διανοιχθέν
τος τοῦ μύτου, τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ ὤρμησαν πρός
τήν νέαν των κατεύθυνσιν. Ἡ ταχύτης των δέ, ἦτο τό-
σον μεγάλη ὥστε εἰς ἐλάχιστον χρονικόν διάστημα ἐ-
ξηφάνισεν τῆς διά χειρῶν κατασκευασθείσης ὄχθης
δι ὃ καί ὀνομάσθη Ἄραχθος.

Τό σχέδιον τοῦτο τήν ἐποχήν ἐκείνην ἀπέδωσε τό-
σον ὅσον σήμερον μία ἀτομική βόμβα διότι καθήλωσε
τά στρατεύματα τοῦ Βασιλέως Ρογύρου εἰς τήν θέσιν
ἐκείνην ἡ ὁποία ἐξακολουθεῖ ὡς εἴπωμεν νά ὀνομάζε-
ται Ρωγοί.

Εἶχεν δὲ συνδέσει ὁ Νικηφόρος τό ὀνομαζόμενον
σήμερον Φιδόκαστρον μέ τὰς νήσους καί τήν Σαλα-
χώραν μέ ὁδόν (Γκαλτερίμη) ἡ ὁποία σώζεται σήμε-
ρον εἰς πλεῖστα σημεῖα, πλήρ ὑπό τήν ἐπιφάνειαν τῶν
ὑδάτων τῶν λιμνοθαλασσῶν.

Ο ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΕΦΑΡΜΟΖΕΙ

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΟΥ

Ταυτοχρόνως μέ τήν ἀπό Κερκύρας εἰς Ἠπειρον,
ἀποβίβασιν τῶν στρατευμάτων, τοῦ Βασιλέως τῶν Σι-
κελιῶν Ρογύρου, ἀναγκάζεται ὁ Νικηφόρος νά ἐφαρ-
μώσῃ τό σχέδιόν του. 1085.

Ὁ ποταμός Ἄθαμος ἔρρεεν, ἐντός τῆς κοίτης του

... διορισμένης της πόλεως...
... αοήροποιία είχεν ύψωθή επικανθένως ὡς εἰπωμέν λόγω
... νήρων προσχίσεων. Ἡ προετοιμασθεῖσα δὲ, νέα κολίτη
... νάτων, παρουσίαζε αἰσθητὴν κλίσην.

... τῆν δέσιν δὲ τοῦ ἡλίου, διατάσσει ὁ Νικηφόρος
... καὶ διὰ νολγεται ἢ παρὰ τὸν μύτον (προεξοχή τοῦ λό-
... φου) τῆς Περάνθης ὕχθης τοῦ ποταμοῦ.

... Με' ὁρμήν δὲ ὁ ποταμός εἰσήλθεν εἰς τὴν νεαν, που
... κολίτην. Τὴν προΐαν δὲ αἱ πρὸς τὴν Σαλαχώραν, ἐλώ-
... δεις ἐκτάσεις, ἐβρόθησαν πλημμυρισμένα.

... Ὀλόκληρον δὲ τὸ πλῆθος τῶν μαύρων πουλιῶν τὰ
... ὀπόποιία ἐστρέφοντο ἐκ τῆς ἐν λόγῳ περιοχῆς εἶχεν σγ-
... κωκίτωθεβ' ἐπὶ τῶν ἀκατοικήτων παρὰ τὴν Σαλαχώραν
... νικήσιδων. Ἐκ τῆς συνεχοῦς πλέον διανικτερέσεως
... ἄτων ἰδωμάσθησαν αἱ νησίδες Κορρονονήσαι. Καὶ ἐκ
... τῆς ὀνομασίας ταύτης προέκυψε ἡ Κορροβιόνήσια ἢ
... Κορρωνήσια ἢ ὀποια εἶναι ἡ μόνη σήμερον κατοκημέ-
... νομηνησὸν τῆς παρὰ τὴν Σαλαχώραν περιοχῆς.

... Το ἱστορικὸν τοῦτο... σχεδίων ἐτέθη εἰς ἐφαρμο-
... γίαν κατὰ τὴν ἐκπινοήν τοῦ ἔτους 1085 περίπου.

... Καὶ ναί μὲν ἐπέτεχε πλήρως ἀπὸ στρατιωτικῆς πλε-
... ρῆς, διότι ὁ Νορμανικὸς στρατὸς ἀνεχαιτίσθη, πλῆς
... ἦσαν τεράστια αἱ ζημίαι τῆς περιοχῆς.

... Συγκρινόμενα ὅμως αὐταὶ μὲ ἐκεῖνας αἱ ὀποῖαι θὰ
... ἐδημιουργοῦντο ἀπὸ τὴν Νορμαννικὴν λαίλαπα (ἔαν
... διήρχετο αὐτὴ ἐξ Ἀργης) ἦσαν ἐλάχισται.

... Οἱ Νορμαννοὶ καταλαβόντες τὴν περιοχὴν παρὰ τὴν
... ἠμερῆσιν Ἐλατιόσαν, τὸ Καστράκι ἢ Καστρελί ἢ Κα-
... στρέλι καὶ τὸ Φρουριὸν τῶν Λιοθονίων, ἔπον σὸζων-
... ρικήν ἡμέρον τὰ ἐρείπια τῶν Ρογδῶν, καθηλώθησαν δι-
... ὅτι ὁ ποταμός ἐφρουρεῖτο ἐπαρκῶς καθ' ὅλον τὸν τὸ
... νομήροσις...

... Αἱ ἐπιθέσει πρὸς διάβασιν τοῦ ποταμοῦ εἶχεν κα-
... τὸ

ταστή μόνιμος κατάστασις.

Πληθώρα γεφυρῶν παντός είδους κατασκευάζοντο ἐπὶ τῶν Νορμανδῶν, πλήν αὐταὶ καταστρέφοντο τὴν νύκτα ἀπὸ τὰ Βυζαντινά καὶ Ἑλληνικά στρατεύματα. Πλειστάκις δὲ αἱ μάχαι διεξήγοντο σῶμα πρὸς σῶμα.

Ὁ δὲ Νικηφόρος εἶχεν ἀναδειχθῆ ἄφθαστος εἰς τολμηρότητα καὶ ἔλιγμούς.

Τὴν 14ην φορὰν ἀπώλεσας ὁ αὐτοκράτωρ τοὺς τιλοὺς τοῦ παρὰ τὸ Δυρράχιον καὶ τραυματισθεὶς ὁ ἴδιος ἐνόμισε τὸν Νικηφόρον Δεσπότην. Τὴν 2αν δὲ ταύτην φορὰν ἀναχαιτίσας τοὺς Νορμανδοὺς παρὰ τὸν Ἰσπαιμόν Ἄθαμον, ὠνομάσθη Μέγας Κομνηνός Ἑλλάδος.

Ἡ ἀναχαίτισις τῶν Νορμανδῶν καὶ ἡ καθήλωσις των εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἶχεν ὡς ἀποτελεσμα γὰρ κἀμφθῆ τὸ ἠθικόν, τοῦ ἔχθρου αἰσθη-

τῶς. Ὁ φόβος δὲ ἀποκοπῆς τῶν προελαϊσάντων ἐπὶ τὰ τεύματα, πέραν τῆς Ἀπειθήσης, ἠνάγκασεν τὸν ἔχθρον νά διακόψῃ περαιτέρω τὴν προέλασίν του. Ὁ χρόνος ἄλλοστε δὲν ἐργάζετο διὰ τοὺς ἐπιτιθειμένους ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀμνομένους.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω πρόσετέθη καὶ ἐπιδημία τις ἢ ὅποια ἐκτὸς τῶν μεγάλων ἀπολειῶν, ὅσον ἐτέλεσε ἐξ ἑσὶ νά ἐπιταχυνθῆ ἢ καταργηθῆς ἐπὶ περὶ σφόδρὸν τοῦ ἠθικοῦ τῶν Νορμανδικῶν στρατευμάτων (βλέπε Ἐγκυκλοπαίδειαν).

ΥΠΟΜΕΝΕΙΣ

Ὁ πρὸς τοὺς ἀνωτέρω ἐπὶ τὸν ἔχθρον ἀποκαταστάσει τῶν ἐπιτιθειμένων ἀποκαταστάσει τῶν ἀμνομένων

Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ

ΙΩΑΝΝΟΥ

Ἐνῶ τὰ ἀνωτέρω συνέβαινον εἰς Ἡπειρον, ἡ Κωνσταντινούπολις ἐώρτασε, τό μὲν ἔτος 1083 τὴν γέννησιν τῆς Ἄννης, τὸ δὲ 1087 τὴν γέννησιν τοῦ διαδόχου τοῦ θρόνου ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη Ἰωάννης.

Δυστυχῶς οὗτος ἀσθενήσας ε.ς ἡλικίαν τριῶν περὶ-που ἐτῶν ἐξ ἐπιδημίας τινὸς κατέστη ἐλαφρῶς ἀνάπηρος, οὐχὶ σωματικῶς ἀλλὰ πνευματικῶς. Διάχρτος δὲ ἦτο πλέον ἢ . . . ἀγαθότης του.

Ὁ λαὸς λαμβάνων τὴν . . . ἀγαθότητά του ταύτην φυσιολογικὴν τὸν ὀνόμασε Καλοῖωάννην.

Διὰ τοὺς γονεῖς του ὅμως καὶ τὴν ἀδελφὴν του εἶχεν καταστῆ αἰνιγμα τό ἂν θά ἠδύνατο νά διοικήσῃ οὗτος τό Βυζάντιον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του Ἀλεξίου.

Συνήθεις δὲ εἶχον καταστῆ αἱ οἰκογενειακαὶ συζητήσεις ὡς πρὸς τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου.

Τό ἔτος 1090 εἶχεν κοπάση αἰσθητῶς ἡ πλεισις τῶν Νορμανδῶν. Ἐδίδετο δι' ἔκτοτε ἡ εὐκαιρία εἰς τὸν Νικηφόρον νά μεταβαίνη τακτικῶς εἰς Κωνσταντινούπολιν.

ΟΙ ΓΑΜΟΙ ΤΟΥ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ

Ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ πατὴρ τῆς Ἄννης ἔχων ἕπ' ὄψιν πάντα τὰ ἀνωτέρω, ἐνδιαφέρεται πλέον διὰ τὴν ἀ-

ποκατάστασιν τῆς θυγατρὸς του, ἢ ὁποῖα παρὰ τὴν μικρὰν τῆς ἡλικίαν παρουσιαζεν παρὰστασιν ὄριμου γυναικὸς.

Τὸ ὠραῖον καὶ ἀρρενοπρεπὲς παράστημα τοῦ Νικηφόρου, ἀλλὰ καὶ ἡ βαθμὶς τῆς ἱεραρχίας τὴν ὁποῖαν οὗτος κατεῖχεν, ἐδημιούργησεν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὴν βεβαιότητα ὅτι οὗτος ἐτέγγανε καταλληλῶτατος διὰ νὰ νυμφεθῆ τὴν θυγατέρα του Ἄνναν.

Μετὰ σύμφωνον γνώμην τῆς συζύγου του αὐτοκρατορίας Εἰρήνης καὶ τῆς θυγατρὸς τῆς Ἄννης, ἀποφασίζεται ὁ γάμος διὰ τὸ ἔτος 1093.

Τὸ ἔτος δὲ τοῦτο ἡ Ἄννα ἦτο 10 ἐτῶν, πλὴν τὸ ἀνάστημα τῆς ὡς εἴπομεν καὶ τὸ εἴσωμον τῆς παραστάσεώς της. . . . διεσκέδαζον τὴν διαφορὰν τῆς ἡλικίας, ἢ ὁποῖα ἐπῆρχεν μεταξύ αὐτῆς καὶ τοῦ Νικηφόρου.

Ὅρισθείσης τῆς ἡμερομηνίας πῶν γάμων, ἤρχισεν ἡ ἐτοιμασία.

Κατὰ τὸ μικρὸν τοῦτο διάστημα ἐγεννήθη εἰς τὴν αὐτοκράτειρα Εἰρήνην ἡ ἰδέα ὅτι, διὰ τὸ συμφέρον τοῦ Βυζαντίου ἐπιβάλλεται ὅπως καταστῆ διάδοχος τοῦ θρόνου ὁ Νικηφόρος ἀντὶ τοῦ. . . ἀναπήρου Ἰωάννου υἱοῦ της.

Τὴν ἀποψιν ταύτην τὴν ἐνεστερνίσθη τόσον ὁ Νικηφόρος ὅσον καὶ ἡ Ἄννα.

Ἐν συνεχείᾳ τούτων, ἡ αὐτοκράτειρα Εἰρήνη ἀποφασίζει νὰ πιέσῃ τὸν σύζυγόν της αὐτοκράτορα.

Προσχροῦει ὅμως διότι ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ἐν τῷ μεταξύ ἀποφασίσει περὶ αὐτοῦ.

Διὰ ποῖς λόγους τούτους ἡ ἀπάντησις του ἦτο ἀρνητική.

Ἄτοπα αἰτῆσθαι, ἐάν τοῦτο πράξω μᾶλλον γελάσειε

...α γρήγορα...
...αυτό Πάνρωμακον... (Βλέπε 'Εγκυκλοπαίδειαν')

Ἐξεφράσθη οὕτως ὁ αυτοκράτωρ, διότι δὲν ἐπέθυ-
...μια νά θυξῃ τὸν ψυχρὸν κόσμον τοῦ υἱοῦ του.

Εάν ἐδέχετο τὴν ἀπόφιν τῆς συζύγου του, θά ἐκοι-
...νωλογοεῖτο ἡ ἀπόφασίς του. Ἦ δὲ ἀποτελεσμάτα θά
...ῆσαν ἰδομένη διὰ τὸν υἱὸν του.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους σχεφθεῖς τὸ συμφέρον τοῦ
Βυζαντίου, ὀνομάζει τὸν Νικηφόρον, κατὰ τὴν γά-
...μους του Καίσαρα, δηλ. Σύμβουλον του ἢ πρῶτον ἀρχι-
...τωρα.

Τὴν δὲ Ἄνναν Καισάρισσαν.

Πλὴν ὅμως καὶ τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοῦ αυτοκρά-
...τος, ἡ μήτηρ καὶ ἡ ἀδελφὴ δὲν τὴν εἴρον, ἀκαλοποι-
...ητικὴν, διότι ὁ ὑπεύθυνος αυτοκράτωρ, κατὰ τὴν γνώ-
...μην των, θά ἐπρεπε νά εἶναι τελείως ἀδέσμευτος

Στηριζόμενα δὲ εἰς τὴν γνώμην των διέτηθησαν
ποιάν τινα ἐπιφυλακτικότητα.

...
...
ΤΟ ΚΑΙΣΑΡΙΚΟΝ ΖΕΥΓΟΣ
...
ΑΦΙΚΝΕΙΤΑΙ ΕΙΣ ΑΡΤΑΝ

Ἄγνωστος τυγχάνει ἡ ἀκριβὴς ἡμερομηνία τῶν γά-
...μων! Πλὴν εὐθὺς μετὰ τοὺς γάμους ἀνάχωρεῖ τὸ ζευ-
...γος διὰ τὴν Ἔδραν τοῦ Λεσπότη, πόλιν Ἄρταν, ὀνο-
...δεδομένον ἐπὶ τῆς αυτοκρατορίας Εἰρηνῆς, κατὰ τῆς
...μικρᾶς ἡλικίας αἰῆς προγαπίσεως θυγατρὸς τῆς
...μυροῦ σπ...

Ὅταν ἔφθασεν εἰς Ἄρταν αἱ Α. Μ. ὠδηγήθησαν
... εἰς τὸν Πατριάρχικόν... Μητροπολιτικόν... Νάβν τοῦ
... Ἁγίου Γεωργίου, νῦν Ἁγίας Θεοδώρας, ὅπου ἐψάλη

ἡ καθιερωμένη Δοξολογία.

Μετά τὸ τέλος τῆς Δοξολογίας αἱ Α.Μ. ὀδηγήθησαν εἰς τὰ Ἀνάκτορα τῶν τῶν ὅποια εὑρίσκοντο ἐντὸς τῆς σημερινῆς Μητροπόλεως.

Ἐκεῖ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία εἰς τὴν Ἄνναν νά ζητήσῃ ἀπὸ τὴν μητέρα τῆς τὴν ἐξῆς χάριν:

Ἐπειδὴ διεπίστωσεν ὅτι ὁ Ναός τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἦτο πολὺ μικρὸς ἐζήτησεν ὅπως διευρυνθῆ οὗτος πρῶγμα ὅμως τὸ ὅποιον δέν ἦτο δυνατόν νά γίνη.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον κατεσκευάσθη εἰς τὰς τρεῖς τοῦ Ναοῦ πλευράς, ἐξώναος, στηριζόμενος εἰς ἡμικυκλικά τόξα (καμάρες). Τοῦτο εἶναι τὸ 1ον ἔργον τῆς Ἄννης ἐν Ἄρτη.

ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΤΟΞΩΝ

Τὸ ἡμικύκλιον ἐκάστου τόξου ἢ καμάρας ἢ Δόξας κλ. εἰκονίζεν καὶ εἰκονίζει τὸν χρυσαύροντα, φωτοστέφανον τὸν ὅποιον βλέπομεν γύρωθεν τῆς κεφαλῆς τῆς εἰκόνης ἐκάστου Ἁγίου.

Εἰκονίζεν ἐπίσης ὅτι, τὸ βάρος ἐκάστου ἀνοίγματος στηρίζεται θεμελιοῦται εἰς τοὺς ὤμους, Ἁγίου τινός εἰς τὸν ὅποιον ἀφιερῶθη ἢ ἐν λόγῳ Δόξα ἢ τόξου.

Πλείστοι δέ Ναοὶ εἶναι δωδεκάμοροι διότι εἰκονίζονται δι' αὐτῶν οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι.

Πλανῶνται ὅσοι ἐκλαμβάνουν ὡς . . . ἀρχιτεκτονικὸν τεχνικὸν κατασκευάσμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὴν κατασκευὴν μιᾶς καμάρας δηλ. ἡμικυκλικοῦ τόξου.

Λόγω τῆς εἰδωλολατρείας ἢ ὅποια ἐξηκολούθει νά εὑρίσκεται εἰς ζωτικότητα κατὰ τὸν 10ον καὶ 11ον αἰῶνα καὶ διὰ νά ἀμβλυθῆ ἢ τάσις πρὸς τὰς εἰδωλολατρικὰς θυσίας, ἡ Ἐκκλησία ἐθέσπισε τὴν πολυδάπα-

νην κατασκευήν τῶν τόξων.

"Ἄλλωστε καί τήν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπῆρχον ξύλινα πέτρινα καί μαρμάρια ἕλικά διὰ δοκοῦς. Ἐπίσης ἐάν δὲν ὑπῆρχεν λόγος τις, τὰ ἀνοίγματα τῶν γυφρωῶν θά κατασκευάζοντο ἰσομεγέθη.

Τὰ τόξα κατασκευῆς Ναῶν ἢ καί οἰκιῶν καί τὰ ἐν συνεχείᾳ ἐγκαινία ἦσαν καί εἶναι τὰ μόνα χριστιανικά ὄπλα κατά τῆς μαγείας καί τῶν εἰδωλατρικῶν θουσιῶν.

Στενὴ δὲ ὑπάρχει σχέσις μεταξύ τοῦ χρυσιζοντος φωτοστεφάνου ὁ ὁποῖος περιβάλλει τὴν κεφαλὴν τῆς εἰκόνης ἐκάστου ἀγίου καί τῶν τόξων.

"Ἐκαστον ἡμικύκλιον φωτοστέφανον ἢ τόξον εἰκονίζει τὸν ἅγιον ἐκεῖνον εἰς τὸν ὁποῖον ἀφιερῶθη καί ὁ ὁποῖος κατέστη φύλαξ θεμέλιον, διότι συμβολίζει ὅτι ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ἀγίου στηρίζεται τὸ οἰκοδόμημα.

Ἡ ἀφιέρωσις δὲ αὕτη ἀντικατέστησε πᾶς εἰδωλατρικὰς, ἐπαναλαμβάνομεν θυσίας.

Ἀντιειδωλολατρικὴ ἐν συνεχείᾳ εἶναι ἡ ἱεροτελεστία τῶν ἐγκαινίων κατά τὰ ὁποῖα ἐποθετοῦντο ὀστά ἀγίων κάτωθι τῆς Ἁγίας Τραπέζης ἢ τάματα (ἀκρογωνιαῖοι λίθοι) ἐπὶ μεγάλων ἔργων.

Τὸ τόξον λ.χ. ἢ ἡ Δόξα τῆς εἰσόδου εἰς τὴν πρὸ τοῦ ναοῦ εἴσοδον εἰς τὴν Πλατείαν τῆς Ἁγίας Θεοδώρας εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον καί τὸν Ναόν του.

Ἡ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΩΝ ΝΟΡΜΑΝΔΙΚΩΝ

Π Ο Λ Ε Μ Ω Ν

Καίτοι εἶχεν παρῆλθῃ ὀλόκληρος δεκαετία, οἱ Νορ-

μανδοί ἐξηκολούθουν νά κατέχουν τὰς θέσεις των χω-
ρίς νά πάνουν νά ἐνοχλοῦν ἀραιῶς τὰ Ἑλληνικά καί
Βυζαντινά στρατεύματα.

Εἰς τήν πραγματικότητα ὅμως εἶχεν διαπιστωθῆ ὅτι
ἀπετέλουν πλέον διαλελημένας μάζας.

Τό 1091 ἐτοιμασθεῖς ὁ Νικηφόρος ἐπιτίθεται δοιμύ-
τατος κατά τῆς θέσεως τῶν μισθοφόρων, τοῦ Βασιλέως
Ρογέρου (Ρογῶν) καί τρέπει τούτους εἰς φυγήν. Εἰς
τά Λεβούνια δὲ ἢ τήν σημερινήν Κερασσοῦντα τῆς Προ-
βέξης δίδεται σκληροτάτη μάχη σῶμα πρὸς σῶμα.

Εἰς ταύτην διαλέονται τελείως οἱ Νορμανδοί καί οὗ-
τω ἐκκαθαρίζεται τελείως ἡ νατία περιοχὴ μὴ ἔξαιρου
μηνῆς καί τῆς Κερκύρας περί τὸ 1086.

ΤΟ ΜΙΣΟΣ ΤΟΥ ΒΑΤΙΚΑΝΟΥ

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1081 δηλ. ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Νορ-
μανδῶν εἰς τήν Ἠπειρον, τὸ Βατικανόν ἀντικατέστη-
σεν τὸ ἀπὸ γεννήσεως Χριστοῦ ἡμερολόγιον καί ἀντ'
αὐτοῦ ἐφήρμοσεν καί πάλιν τὸ ἀπὸ κτήσεως Ρώμης
τοιούτον, βάσει δὲ τούτου, ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χρι-
στός ἐγεννήθη τὸ 753.

Διὰ τῆς ἐπαναφορᾶς ταύτης ἀπεδεικνύετο ἡ τάσις
τοῦ Βατικανοῦ πρὸς ἀναστάσιν τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐ-
τοκρατορίας.

Συνεπῶς κατὰ τὸ δεκαετές τοῦτο χρονικόν διάστη-
μα ἦσαν ἐν χρήσει, ἐκ μέρους τοῦ Βυζαντίου, πρὸ ἀπὸ
γεννήσεως Χριστοῦ τοιούτον τὸ ὁποῖον ἐστηρίζετο εἰς
τὴν Ἰνδικτιῶνα, εἰς δὲ τὴν Ρώμην ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ
ἀπὸ κτήσεως Ρώμης ὡς εἶπόμεν.

Ἐκ τῆς διαφορᾶς δὲ τῶν ἡμερολογίων εἶχεν δημι-

αυρηθη σύγχυσις. Διά τόν λόγον τούτον κατέστη σκοτεινή ή πορεία τής Ιστορίας τών γεγονότων τοῦ 11ου 11ου καί 12ου αιώνος.

Ἡ ἀποτυχία δέ τοῦ Νορμαννικοῦ πολέμου διήγειρε ἐτι περισσότερον τό μῖσος τών Ρωμαιοκαθολικῶν κατά τοῦ Βουέννιου καί τής Ἄννης.

Ἀλλά καί ὁ Βουέννιος δέν ἔμεινε ἀδρανής ἔναντι τοῦ Βατικανοῦ, ὡς πρὸς τήν κατάργησιν παρ' αὐτοῦ τοῦ ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ἡμερολογίου.

Ἐν συνενοήσει μετὰ τοῦ Πατριαρχείου σγκαλεῖ, ἐν Ἄσπῃ, Ἀρχιερατικόν τῶν Ὀρθοδόξων συμβούλιον καί ἀποφασίζεται ὅπως ἀντικαταστήσῃ καί τό Βυζάντιον τό ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ἡμερολόγιον καί ἐφαρμοσῇ τό ἀπὸ κτισέως Βυζαντίου τοιοῦτον. ἦτοι ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καί ἐντεῦθεν.

Π Α Ν Α Ρ Α Τ Ο Σ

Εἶπεν δέ ἐκμανεῖ ὁ Νικηφόρος διότι σιγοπλόκος τις Ρωμαιοκαθολικός θέλων νά σάτυρῆσῃ τοῖς γάμοις του εἶχεν μετατρέψῃ ἀπὸ ἀρχαῖον κείμενον τό ἐπιθέριον θεατρικόν ἔργον τό τιτλοφορούμενον Πανάρατος.

Τοῦτο ἐπαίξετο εἰς ἅπασαν τήν κατεχομένην παρὰ τῶν Νορμανδῶν περιοχὴν.

Ὡς πρωταγωνιστὴν τοῦ ἔργου Βασιλέα, σατήριζε τὸν ἀέτοκρότηρα Ἀλέξιον.

(Πανάρατε Πανάριστε Πανάρατε παιδί μου κ.λ.) ὡς ὡς ὡς παιδί δέ τοῦ Βασιλέως σατήριζε τὸν Νικηφόρον. (γὰ πῶς στήν θυγατέρα μου κ.λ.).

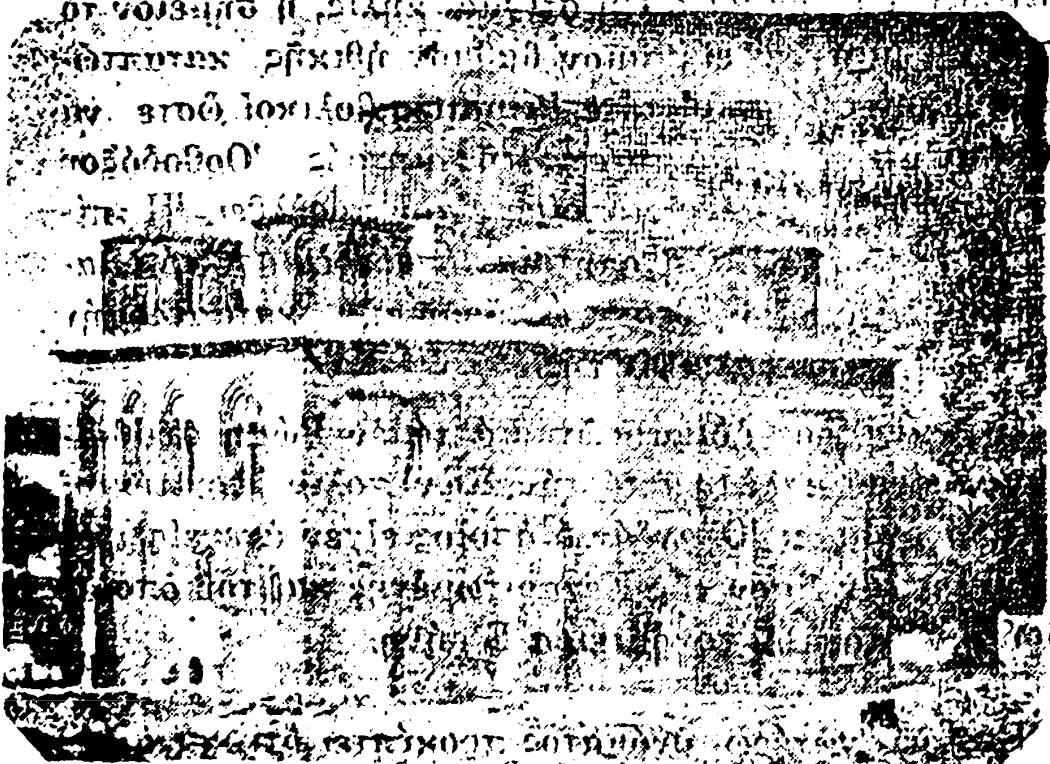
Τό ἠνωτέρω ἔργον, ἕλλος σιγοπλόκος, τό ἐπανέφερε τό 1600 δηλ. ἐπὶ τουρκοκρατίας μ. Χ. καί ἐπαίξετο κατὰ διαστήματα εἰς διαφόρους περιφερείας τής Ἑλλάδος.

... τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας τῆς Περηγορητρίας ...

Η ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΝ ΒΑΡΤΗ
ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΠΑΡΗΓΟΡΗΤΡΙΑΣ

... ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ἡμερολογίου ...

Ο ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΗΓΟΡΗΤΡΙΑΣ

... ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ἡμερολογίου, ὡς προῆξεν, ἦτο ἐνάντια τῆς χριστιανοσύνης, προβαίνει εἰς τὴν Οἰκοδόμησιν περικαλοῦς Ναοῦ με ἔτος κτίσεως τὸ ὁποῖον προέκυπτε ἀπὸ τοῦ ἀπὸ κτίσεως Βυζαντινοῦ Ἡμερολόγιον, ἢ ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντινοῦ τὸν ὁποῖον εἶχον παύσει οἱ τοῦ Βασιλεῦς ...

... ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ἡμερολογίου ...

ως Χριστοῦ τοιοῦτον, ἀλλ' ἄνωθεν τούτου ὡς θεμελίου ἀνέγραψον τό ἀπό κτίσεως Βυζαντίου.

Καί οὕτω τό ἔτος 796 ἀπό κτίσεως Βυζαντίου ἐπίσθη ἡ Παρηγορήτρια. ἢ τό 1096, ἀπό Χριστοῦ γεννήσεως ἡμερολογίου.

Ὁ Ναός οὗτος διά τοῦς Ρωμαιοκαθολικούς καί τό Βατικανόν εἶχεν καταστῆ στίγμα, κηλίς, ἢ σημεῖον τό ὅποιον ἐμαρτύρει εἰς ποῖον βαθμόν ἠθικῆς καταπτώσεως εἶχον φθάσει οἱ τότε Ρωμαιοκαθολικοί ὥστε νά στραφοῦν κατ' αὐτῆς ταύτης τῆς μητροῦς Ὁρθοδόξου Χριστιανοσύνης ἐκ τῆς ὁποίας εἶχον προέλθει. Ἡ κτίσις δέ αὕτη τῆς Παρηγορητρίας ὑπερορέθισεν τό Βατικανόν πρὸ ὁποῖον ἔθεσεν ὡς ὄρον τήν καταστροφὴν τοῦ Ναοῦ πρὸς ἐξάλειψίν της.

Ὁ Νικηφόρος ἀδιαφορῶν διά τά ἐν Ρώμῃ συμβαίνοντα, εἶχεν καλέσῃ ἀπό τήν Κων)πολιν Ἀρχιτέκτονα τινά ὀνόματι Ὀλανδόν ὁ ὅποιος εἶχεν ἀνεγείρει ἐν Κων)λει τόν Ναόν τῆς Κεχαριτωμένης καί τοῦ ὁποίου ἰδρύτρια ἦτο ἡ Αὐτοκράτειρα Εἰρήνη.

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ὀνόματος προκύπτει ὅτι καί ὁ ἀρχιτέκτων οὗτος ἦτος Φράγγος τήν καταγωγὴν.

Πρέπει ἐν τούτοις νά μνημονεύσωμεν καί ἓνα ἀκόμη μέγα ἔργον τό ὅποιον οἰκοδομεῖται συγχρόνως σχεδόν μέ τόν Ναόν τῆς Παρηγορητρίας.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΡΤΗΣ

Μεταξὺ τῶν θεμάτων, τά ὁποῖα ἀπησχόλουν τήν αὐτοκράτειρα Εἰρήνην, ἀπό τῆς ἀφίξεώς της εἰς Ἄσταν, εἰρίσκειτο καί τό τῆς μορφώσεως αἷς ἐνδεκαετοῦς θυγατρὸς της, Καισαρίσσης Ἄννας Κομνηνῆς τῆς ἐν συνεχείᾳ συγγραφῆς.

Πρός τόν σκοπόν τοῦτον εἶχεν ιδρύσει Φιλοσοφικήν Σχολήν ἐν Ἄρτῃ.

Εἰς ταύτην ἡ Ἄννα ἐκτός τῶν ἄλλων μαθημάτων ἐδιδάχθη καί ἅπαντα τὰ κείμενα τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Ἀναφέρεται δέ ὅτι εἶναι ἡ μόνη Ἑλληνίς ἡ ὁποία ἐμορφώθη εἰς τοιοῦτον σημεῖον Ἑλληνοχριστιανικῶς (Βλέπε Ἐγκυκλοπ.) . Ἐγκατέλειπε δὲ αὕτη καί βιβλίον πλήρες σχεδιαγραμμάτων.

Τοῦτο μαρτυρεῖ ὅτι καί τεχνικῶς εἶχεν καταρτισθεῖ. Συνεπῶς κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον τῆς κτήσεως τοῦ Ναοῦ τῆς Παρηγορητρίας 1096 καί ἐντεῦθεν ἐφοῦντα ἡ Ἄννα εἰς τὴν ἀνωτέρω Σχολή.

Ὅταν ἐπερατώθη ὁ Ναός καί ὁ δωδεκάτοξος ἐξώναός του, ἀφιερώθη εἰς τόν Εὐαγγελισμόν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καί τιμᾶται ἔκποτε τὴν 25 Μαρτίου.

Δέν κρινόμεν σκόπιμον νά ἐπεκταθῶμεν ἀναφέροντες τὰς ἀντιδράσεις καί δυσκολίας τὰς ὁποίας συνήνητησαν οἱ ἰδρυταί κατὰ τὴν κτίσιν τοῦ Ναοῦ.

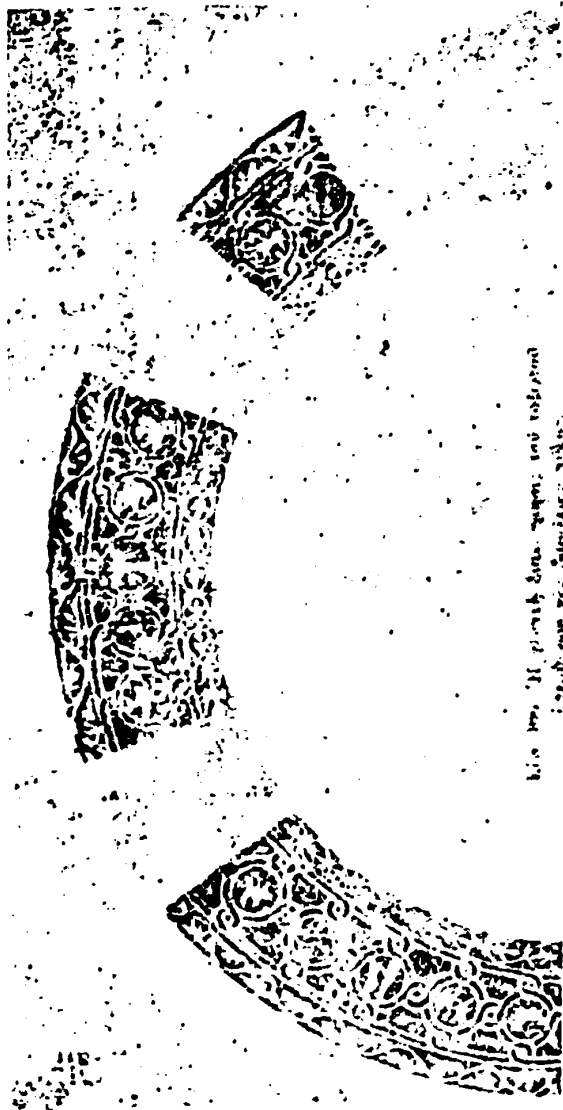
Ἀπλῶς μόνον πρὸς τεκμηρίωσιν ἀναφέρομεν ὅτι, ἐντός τοῦ ναοῦ σώζονται ἐκτός τῶν προαναφερθέντων χρονολογιῶν καί ἄλλαι ἐσμυλευμέναι πλάκες ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν κτητόρων!

Θά πρέπει συνεπῶς νά συμπέσουν αἱ χρονολογίαι κτίσεως, μὲ τὴν χρονικὴν περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν ἔζησαν καί ἔδρασαν τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰς μαρμαρίνας πλάκας πρόσωπα. Γνωστόν δὲ τυγχάνει ὅτι οἱ πλάκες αὗται ὀνομάζονται βολικαί. Τρεῖς περίπου ἔτη μετὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ἐξωνάου τοῦ ναοῦ τῆς νῦν Ἁγίας Θεοδώρας (1096 μ.Χ.) ἤρχισεν ἡ τοιαύτη τοῦ ἀξιοθαυμάστου καί περικλεοῦς Ναοῦ τῆς Παρηγορητρίας.

Τὰ ὀνόματα δὲ τῶν κτητόρων, σωζόμενα ὅπως ἐγρά-

φησαν διά σμίλης, κοσμοῦν τό τεράστιον μαρμάρινον γλυπτὸν ἡμικύκλιον, τό ὁποῖον ἀποτελεῖται ἐκ πολλῶν θολικῶν.

Εἰς τὸν ἡμικύκλιον τοῦ Ναοῦ τῆς Παρηγορητρίας.

Τό παρὸν ἡμικύκλιον τό ἀπαιτελούμενον ἀπὸ θολικῶν εὐρίσκεται τοποθετημένον ἐντὸς τοῦ Ναοῦ τῆς Παρηγορητρίας. Ἐχει δέ ἀντιγραφῆ ἀπὸ τό ἐπίσημον διβλίον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἰνστιτούτου.

Διὰ φακοῦ δύνανται νά ἀναγνωσθῇ τό περιεχόμενον τό ὁποῖον ἀναγράφεται εἰς τὴν ἄνω καί κάτω σειρὰν τοῦ ἡμικυκλίου.

Τοῦτο ὡς γνωστὸν εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ κυρίως Ναοῦ, ἔναντι τοῦ ἱεροῦ Τεμπλου καί ἄνωθεν τῆς κεντρικῆς ἐσωτερικῆς θύρας (Βλέπε εἰκόνα).

Πληροφορηθέντες οἱ Ρωμαιοκαθολικοὶ τὸν σκοπὸν ἀνεγέρσεως τοῦ Ναοῦ τῆς Παρηγορητρίας, προέβησαν καί οὗτοι εἰς τὴν ἀνέγερσιν μεγαλοπρεποῦς Ναοῦ εἰς τό Τολέδον τῆς Ἰσπανίας εἰς ἀντιπερισπασμὸν ἀφιε-

ρόσαντες τοῦτο εἰς τόν "Ἅγιον Παῦλον.

Καί ἰδοῦ ἡ ἀπορία. Διατί διατηρεῖται ὁ ἀνωτέρω Ναός εἰς ἀρίστην κατάστασιν καί διατί ἡ ἱστορία τοῦτου ἀναγράφεται μέ πᾶσαν λεπτομέρειαν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τήν Παρηγορήτριαν; Ἄλλά καί διατί ἔκτισαν τοῦτον ἐπὶ ὑπάρχοντος παλαιοῦ τοιούτου ὅπως ἡ Παρηγορήτρια;

Ἄλλά ἅς προχωρήσωμεν εἰς τό θέμα μας καί θά δοθῇ ἡ ἀπάντησις.

Ἡ διακόσμησις τοῦ τεραστίου ἡμικυκλίου τῆς Παρηγορητρίας τό ὅποιον εἶναι συναρμολογημένον διά θολικῶν, τυγχάνει ἀριστουργηματική.

Εἰς τοῦτο καί εἰς δύο σειράς ἀναγράφεται τό κάτωθεν περιεχόμενον τῶν κτητῶρων.

Ἐπειδή ἐλείπον κέσσαρες θολικαί (πλάκες) ἐκ τοῦ συνόλου καί ἐπειδή μετ' αὐτῶν ἐλείπον καί τά ἀνάλογα γράμματα τῶν συλλαβῶν θά ἀντιγράψωμεν κατ' ἄρχήν τό περιεχόμενον τῶν φράσεων ὅπως σῴζεται τοῦτο.

Ἐν συνεχείᾳ δὲ θά προβῶμεν εἰς τήν συμπλήρωσιν Σειρά 1η. (Ἡ ἀνωτέρω εἰκὼν ἔχει ἀντιγραφή ἀπό τό Βιβλίον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑπιμελείας).

ΚΟΜΝΗΝΟΔΟΥΚΑΣ ΔΕΣΠΟΤΗΣ Ν-----ΡΟΣ
ANNA ΒΑΣΙΛΑ-----Α ΚΟΜΝΗ.....Α

Ἡ σειρά αὕτη συμπληρουμένη βάσει τῶν ἱστορικῶν στοιχείων ἀναγινώσκειται ὡς ἑξῆς:

ΚΟΜΝΗΝΟΔΟΥΚΑΣ ΔΕΣΠΟΤΗΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ
ANNA ΒΑΣΙΛΙΔΟΣ ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ ΚΟΜΝΗΝΟ-
ΚΑΙΣΑΡΙΣΣΑ.

Ἡ δευτέρα ἐν συνεχείᾳ ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΚΟΜΝΗΝΟΒΛΑΣΤΟΣ Δ----- ΟΜΑΣ ΜΕΓΑΣ
ΚΟΜΝΗ--- --ΛΛΔΟΣ Α-----

Τά άνωτέρω κενά εκάστης φράσεως συμπληρούμενα αναγιγνώσκωμεν ως εξής:

ΚΟΜΝΗΝΟΒΛΑΣΤΟΣ ΔΙΑΣΤΥΛΟΣ ΟΜΑΣ ΜΕΓΑΣ ΚΟΜΝΗΝΟΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΜΒΡΑΚΙΑ.

Σημείωσις: Διάστυλος Όμας σημαίνει ότι ο κυρίως Ναός είναι έστηριγμένος επί κώνων εν αντιθέσει προς τους συγχρόνους του Ναός οι όποιοι δέν είναι έστηριγμένοι επί κώνων οι όποιοι δένανται νά είναι δύο, τέσσαρες ή και όλόκληρος όμας όπότε ή κατασκευή του Ναού όνομάζεται διάστυλος, διότι στηρίζεται καθ' ύψος και πλάτος εις κίονας.

Πολλοί μελετηταί μεταγενεστέρωσ μετέτρεψαν την όνομασίαν του Ναού και όνομάζουν τούτον Παρηγορίτσα και ούχι Παρηγορήτρια όπως Όδηγήτρια κ.λ.

Πάντως ή ιδιότητα Άννα ήτο κενστική τους μή εκφραζόμενος την καθαρώσ ελληνικήν γλώσσαν.

Αί δημοσιευθεΐσαι μέχρι της σήμερασ ιστορήσεις των μνημείων της Άρτης αι αναγόμεναι εις τον 11ον, 12ον και 13ον αιώνα, λόγω συγχύσεως των ήμερολογίων, περιέπλεξαν, τους μελετητάς και οδτω αντί νά φωτίσουν τον αναγνώστην τον έσκότισεν έτι περισσότερον.

Προφανής συνελπώς πλάνη ώδήγησεν τούτους λόγω έλείψεως των άπαρατήτων στοιχείων.

Άν έλάμβανον υπ' όψιν των όμως ότι, δέν υπάρχει έτερον... διαπρεπούς οικογενείας ξεύγος, της χρονικής ταύτης περιόδου των τριών αιώνων, με τά ίδια πών κτητόρων του Ναού όνόματα ήτοι, Νικηφόρος και Άννα Κομνηνή θά έφρόντιζον νά άνεύρουν τούτο και

τοιουτοτρόπως δὲν θά ἐπλανῶντο πλάνην οἰκτρὰν.

"Ἄξιον ἐπίσης προσοχῆς τυγχάνει ἡ προσγενομένη εἰς τὸν Ναὸν ἀπόξεσις τῶν εἰς τὰς πλευρὰς εἰκόνων ἔργον δυσκολώτατον λόγῳ τοῦ ὕψους.

"Ἐτερον στοιχεῖον συγχύσεως θά πρέπη νά ἐκλαμβάνεται καί τό μετέπειτα ὄνομα τοῦ υἱοῦ τῆς νῦν Πολιούχου Ἀγίας Θεοδώρας τόν ὁποῖον ἡ μήτηρ του ὠνόμασε Νικηφόρον, εἰς τιμὴν τοῦ πρό ὀγδοήκοντα καί πλέον ἐτῶν βασιλεύσαντος ἐν Ἀσῳ τῆς Νικηφόρου Βουεννίου.

Ὁ ἀνωτέρω ὅμως Νικηφόρος υἱὸς τῆς Θεοδώρας δὲν ἦτο τῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν καθ' ὃ υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου τοῦ Βου Δουκὸς τῆς Ἀσῳ καὶ Ἀκαρνανίας.

Συμπτωματικῶς δέ καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Νικηφόρου Ἀγγέλου τοῦ Βου ὠνομάζετο καί αὕτη Ἄννα.

Δέν ἦτο ὅμως τῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν, ἀλλὰ τῶν Καντακουζηνῶν.

Ἐπιπροσθέτως εἶναι ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένον ὅτι, ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων)λεως καὶ ἐντεῦθεν οὐδεὶς τῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν παρέμεινεν εἰς Ἑλλάδα καὶ Κωνσταντινοῦπολιν καθ' ὃ ἅπασα ἡ οἰκογένεια τούτων ἀνεχώρησε διὰ τὴν Τραπεζοῦντα, ὅπου ἴδρυσεν τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν Τραπεζοῦντος.

Πλὴν τῶν θολικῶν, ὡς προαναφέραμε, σώζεται ἐντὸς τοῦ Ναοῦ καὶ ἕτερα μαρμαρινὴ πλάξ, ἡ ὁποία εὐρίσκειται ἐντοιχισμένη ἀνωθεν τῆς ἐσωτερικῆς θύρας καὶ τῆς ἔξω τοῦ κυρίου Ναοῦ πλευρᾶς.

Τό περιεχόμενον ταύτης ἀναλύομεν λεπτομερέστερον.

Κάτωθεν τῆς προαναφερθείσης χρονολογίας κτήσεως τοῦ Ναοῦ, ἀναγράφεται ἐπιπροσθέτως τό ἔτος

μέ γραμματα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἀλφαβήτου, τὰ
γράμματα δέ ταῦτα εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) Τὸ Κεφαλαῖον ἰώτα με δύο ἐπ' αὐτοῦ περιοπωμέ-
νας. Τοῦτο ἰσοῦται με δέκα ἑκατοντάδες = 1.000

2) Τὸ ἑλληνικὸν γράμμα κῶπα, τὸ ὁποῖον ἀντιπρο-
σωπεῖ τὸν ἀριθμὸν ἑννεήκοντα καὶ 3) Τὸ σι, τὸ
ὁποῖον ἀντιπροσωπεῖ τὸν ἀριθμὸν 6 = 1096 μ.Χ.
''Ι Η ΣΤ.

ἡ

Ἐκτὸς ἀπὸ τῶν ἀνοικοδόμησιν τῆς Παρηγορητρίας
καὶ ἀπὸ τῆν ἄγρυπνον παρακολούθησιν τῶν κινήσεων
τῶν Νορμανδικῶν στρατευμάτων, τὸσον ὁ Νικηφόρος
ὅσον καὶ ἡ Ἄννα ἐπέβλεπον καὶ πληθῶραν ἄλλων ἀ-
μυντικῶν καὶ κοινωφελῶν ἔργων καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλ-
λάδα.

Δὲν γνωρίζομεν τὴν ὀνομασίαν τῆς Πόλεως κατὰ
τὴν περίοδον καθ' ἣν ἐκτίζετο ὁ Ναὸς τῆς Παρηγορη-
τρίας.

Ἐπίσθις ὅμως τὸ ἑξῆς στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον διαφω-
τίζει ἐπαρκῶς τὸν ἀναγνώστην περὶ τοῦ πὼς ὀνομάζε-
το ἡ Πόλις.

Ἡ τελευταία λέξις τῆς 2ας σειρᾶς τῶν θολικῶν, ἐλεῖ
πει ὡς προαναφέρθη.

Σὶξεται ὅμως τὸ ἀρχικὸν γράμμα τῆς τελειῆς λέ-
ξεως, ἦτοι τὸ κεφαλαῖον Λ. Τὸ ἐν συνεχείᾳ δέ κενὸν
μαρτυρεῖ ὅτι δὲν πρόκειται περὶ δισυλλάβου λέξεως
οἷτε τρισυλλάβου ἢ πεντασυλλάβου, ἀλλὰ περὶ τετρα-
συλλάβου.

Συνεπῶς ἡ νῦν Πόλις Ἄρτα, ἐξακολουθοῦσε νὰ ὀνο-
μάζετο ΛΜ--ΒΡΛ--ΚΙ--Α κατὰ τὴν περίοδον καθ'
ἣν ἐκτίζετο ὁ Ναὸς οὗτος.

Δὲν ἔχει σημασία τὸ ἂν τὴν ὀνομάζον Ἀκαρνανίαν

οί Ἀκαρνάνες, Ἀρτάμβραν οἱ Πέρσαι, ἢ Ἄρς— Ἄρτις οἱ ἔχθροὶ τοῦ Βυζαντίου Λατίνοι, διότι καὶ κατὰ τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν ἡ εἴσοδος εἰς τὸν διαύλον τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόλπου ἀπαιτοῦσε πύλωνα καὶ ὑπῆρχε κινδυνος, λόγῳ τῶν παρὰ τὴν Κορωναίαν ὀχυρωμένων νησίδων κ.λ. ἐμποδίων, ἄλλωστε τὸ στενὸν τοῦ διαύλου εὗρισκετο εἰς ἀρχαίων καταστάσιν.

Τὸ ὄλον δὲ τοῦ διαύλου τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόλπου, εἶναι σχεδὸν πανομοιότυπον μὲ ὠρισμένους τοιοῦτους τῶν Λατίνων, ἔνθα, συναντᾶται ἡ λέξις Ἄρτις, ὡς ὀνομασία θεσεως ἣτις σημαίνει, (προσοχή, ἀπαιτεῖται τέχνη διὰ τὴν εἴσοδον).

Λόγῳ τοῦ ὅτι ἦτο συχνοτάτη ἡ ἀπουσία τοῦ Δεσπότη τοῦ ἔξ Ἄρτις, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑπολοίπου Ἡπείρου τὰ ἔργα τῆς Ἄρτις τὰ ἐπέβλεπεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον προσωπικῶς ἡ Ἄννα ἢ καὶ ἦτο βεβαρημένη μὲ τὴν μαθητευσὶν τῆς εἰς τὴν Σχολὴν.

ΤΟ ΑΝΑΚΤΟΡΟΝ

Τὸ 1098 εἰρίσκοντο ἐν τῷ τελειοῦσθαι αἱ κτιριακαὶ ἐργασίαι τοῦ Ναοῦ τῆς Παρηγορητρίας ἡ δὲ Ἄννα προσκληθεῖσα εἰς σημεῖον τι τῆς πόλεως ὅπου ἐγένοντο ἀνασκαφαὶ πρὸς ἀνέγερσιν κτιρίου τινός, ἐξεπλάγη ὅταν ἀντίκρουσε ὀγκώδη κέρινον ὁμοίωμα φερῶν.

Εἰδοποιηθεὶς πρὸς τοῦτο ὁ Νικηφόρος καὶ ἀφίχθεις προέβη εἰς τὴν διάλυσιν τοῦ ὄγκου.

Εὐρέθη δὲ ἐντὸς αὐτοῦ μομία γυναικὸς καὶ ἐπὶ τοῦ σαβάνου τῆς γράμματα τινὰ τὰ ὅποια ἐρμηνεύθησαν ὡς κάτωθι:

(ΙΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΑΣ ΛΦΡΟΔΙΤΗΣ)

Δέν είναι γνωστή ή θέσις ένθα εδρέθη ή άνωτέρω μορφή. Ίσως νά πρόκειται περί τής θέσεως του άνακτόρου παρά τήν πλατείαν τής Άγίας Θεοδώρας λόγω του ότι συμπλήρουν αι ήμερομηνίαι άνεγέρσεως.

ΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟΝ

Τό ήμισυ του Φρουρίου τής "Αρτης του όποίου ή εσωτερική επιφάνεια είναι ύψηλωτέρα τής βορείας τοιαύτης και όσον έκτίσθη τό Ξενία δέν είναι έργον του Βερηνίου, αλλά προγενέστερον, πλην τής ίδιας χρονικής περιόδου. Ίσως νά έκτίσθη τοῦτο παρά του πατρός του Νικηφόρου Δεσπότη του Δυρραχίου.

Όλόκληρον όμως τό δυτικόν μέρος τό συνορεύον μέ τόν ποταμόν είναι έργον του Δεσπότη "Αρτης.

Τοῦτο δέν είχεν άποπερατωθή κατά τήν άποβίβασι 1081 των Νορμανδών διότι τό διαχωριστικόν κεντρικόν τεχος άφηρέθη άργότερον.

ΤΟ ΜΙΚΡΟΝ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ

Η Άννα έχουσα ισχυράν διασθησιν προέβλεπεν ότι πολέ συντόμως θά καταρραφή τό Βιζάντιον. Ίσως νά είχεν έπηρεασθή από τήν ύγείαν του άδελφου της.

Η διασθησίς της αῦτη είχεν έπηρεάσει επίσης τήν μητέρα της άτοκράτειρα Ειρήνην όσον και τόν Βερνιον.

Πρός τόν σκοπόν τοῦτον είχαν συναποφασίση νά καταστήσουν τήν Ελλάδα πραγματικόν άπόρθητον Φρού

ριον, δι' ὃ καὶ τὴν ὠνόμασαν Μικρὸν Βυζάντιον. Καί-
τοι δὲν εἶχεν ἐξαληφθῆ τελείως ὁ Νορμανδικὸς κίνδυ-
νος, νῦν πολέπλευρος ἀπειλὴ ἐνεφανίσθη ὑπὸ τὸ ὄνομα
Σταυροφορίας.

Ἐάν συνεπῶς ἐκυριεῖτο ἡ Κωνσταντινίς ὑπὸ τῶν
Φράγγων θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπέσχεαι τὸ ὄχυρόν Ἑλλάδος, διὰ
τὴν ἐκ νέου ἀπελευθέρωσιν τοῦ Βυζαντίου.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους ἐντατικῶς εἰργάζοντο διὰ
τὴν ὀχύρωσιν τῶν παραλιῶν τῆς Ἑλλάδος δηλ. τοῦ·
Μικροῦ Βυζαντίου.

Ἀπὸ τοῦ 1096 μ. Χ. μέχρι τοῦ 1118, τουτέστιν ἐπὶ
22 ὀλοκληρῶσα ἔτη δὲν ἔπαυσεν τὸ Καισαρικόν ζεῦγος
ἀπὸ τοῦ νὰ μοχθῆ ἀόκνως πρὸς ὀχύρωσίν του.

Κατὰ τὸ ἀνωτέρω διάστημα ἀπέκτησε ἡ Ἑλλάς πα-
ραλιακά κατ' ἀρχὴν καὶ μὴ φρούρια εἰς πάσας τὰς ἐπι-
σφαλεῖς τοποθεσίας.

Ἄλλοῦ μὲν ἡ κτίσις ἐγένετο ἐκ θεμελίων, ἄλλοῦ δι'
ἐπισκευῆς τῶν παλαιῶν ἐφ' ὅσον ἐπῆρχον καὶ ἐφ' ὅ-
σον ἦσαν ἐνδεδειγμένα αἱ θέσεις.

Ταυτοχρόνως δὲ ἐκτίζοντο Ναοὶ Βυζαντινοῦ στόλ δι-
ότε διὰ τῆς Θρησκείας ἀνεψοῦτο τὸ ἠθικόν τοῦ λαοῦ.

Ἀλλὰ τὰ μακρὰν τῆς Ἁγίας ἔργα, ὅπως τὸ Φρού-
ριον τῆς Ναυπάκτου δὲν ἐμπίπτουν εἰς τὸ θέμα μας δι'
ὃ καὶ τὰ ἀντιπαρερχόμεθα.

Κατὰ τὸ ἀνωτέρω χρονικὸν διάστημα ἡ Ἄννα κα-
τεσκεύασεν Μονὴν τινὰ γυναικείαν, ὡς κρύπτην ἢ ἀ-
τομικὸν ἡσυχαστήριον εἰς θέσιν τινά. ἡσυχον προφυ-
λαγμένην καὶ ἀποκεκομμένην τῆς πόλεως Ἁγίας κ.λ.
χωρίων.

ΒΑΧΕΡΝΑ

Δέν ἐπῆρχε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν θῆσιν ταύτην οὔτε μονή τις οὔτε χωρίον, ἀλλ' ἀπλῶς μικρὸν ἐρημοκλήσιον μὲ μόνην περιουσίαν μερικά ἐλαιόδενδρα. Ἡ δὲ ἐν λόγῳ περιοχὴ ἦτο τελείως ἀποκεκομμένη ἀπὸ τὸν λαὸν τῆς Ἄρτης καὶ λοιπῶν χωρίων. Οὐδεὶς δὲ διήρχετο ἐκ τῆς θέσεως ταύτης διότι δέν ἐπῆρχε ἕτερον ἐν συνεχείᾳ χωρίον. Οἱ μόνοι δὲ οἱ ὁποῖοι διήρχοντο κατὰ διαστήματα ἦσαν κνηγοί.

Τὴν θῆσιν ταύτην ἐξέλεξεν ἡ Ἄννα σκεφθεῖσα ὅτι ἦτο δυνατόν νά χρησιμοποιήσῃ ταύτην μίαν ἡμέραν ὡς κορυφύγρον.

Κατόπιν τοῦτου κατεδαφίζει τὸ εἰς τὸν χῶρον τοῦτον ἐρειπωμένον Ἐκκλησιάκι καὶ ἀνεγείρει Ναὸν τέχνης μετὰ κελίων.

Ἀφιερώνει δὲ τὸν Ναὸν εἰς τὴν θεομήτορα καὶ ὀνομάζει τὸ χωρίον Βλαχέρνα διότι ἦτο Βορειοδυτικὴ ἡ θέσις ὅπως αἱ Βλαχέρναι τῆς Κωνσταντινουπόλεως αἱ ὁποῖαι εἶχον κτισθῆ μετὰξὺ τῶν ἐπωρειῶν τοῦ ἔκτου αἰῶνος.

Εἰς τὰς Βλαχέρνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπῆρχεν Ἀνάκτορον Παλαιότατον τὸ λεγόμενον Παλάτιον τῶν Βλαχερνῶν τὸ ὁποῖον ἐν συνεχείᾳ κατέστη ἡ προσφιλεσττέρα διαμονὴ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ.

Εἰς αὐτὸν ἐφιλιάσθη ἡ ἐσθὴς τῆς Θεοτόκου καὶ ἡ τιμία ζώνη της, καθὼς καὶ ἡ ἀχειροποίητος εἰκών τοῦ Σωτῆρος.

Ἀντιγραφὴν τῶν Βλαχερνῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐποίησατο ἐν Ἄρτῃ ἡ Καισάρισσα Ἄννα ἡ Κομνηνή.

Ἡ εἰκὼν τῶν Βλαχευῶν τῆς Κων) στασις εἶναι ἡ περιφνημος Ὑπερμαχος Στρατηγὸς τῆς ὁποίας τὴν βοήθειαν ἐπεκαλοῦντο οἱ κάτοικοι ἀνά πᾶσαν δεινὴν περιστάσιν τῆς Πρωτεύουσας κ.λ. Ἡ Εἰκὼν αὕτη ἐπλασιόθη μὲ τὸν ἀπ' αἰῶνων ψαλλόμενον ὕμνον τῆ Ὑπερμάχῳ, ὡς ἀνάμνησις τῆς βοηθείας τὴν ὁποίαν αὕτη ἔδωκεν εἰς τοὺς ὑπερασπιστὰς τοῦ Βυζαντίου κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Περσῶν, τῶν Ρώσων κ.λ.

Ἡ Βλαχεύνα δὲ τῆς Ἁγίας ἐκτίσθη ὡς εὐχαριστήριος πρὸς τὴν Θεοτόκον διὰ τὴν κατὰ τῶν Νορμανδῶν νίκην. Δι' ὃ καὶ ὁ Ναὸς τεγγύζει ἀριστοτεχνικῶς.

Εἰς τὸν Ναὸν δὲ τοῦτον εὐρίσκεται σήμερον τεθαμνον τὸ ἱερὸν σκήνωμα τῆς ἰδρυτρίας τοῦ Ναοῦ τούτου Ὁσίας Ἁγίας τῆς Κομνηνῆς τῆς κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν Βυζαντινῆς, ὁμοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς τῆς Εἰρήνης — Ἀλεξίας.

Εἰς τὸν ἴδιον Ναὸν ἐτάφη περὶ τὰ μέσα τοῦ 1300 αἰῶνος καὶ ὁ Μιχαὴλ Ἁγγελὸς ὁ Β'ος, σύζυγος τῆς Θεοδώρας νῦν Πολιούχου τῆς Ἁγίας.

ΕΛΑΙΟΥΣΑ

Ἡ θέσις εἰς ἣν εὐρίσκετο ἐκτισμένη ἡ Μονὴ τῆς Ἐλαιούσης, εἶναι ἐκείνη, ἐπὶ πῶν θεμελίων τῆς ὁποίας, οἱ Τοῦρκοι ἀνήγειραν Τζαμίον.

Τοῦτο σώζεται καὶ σήμερον παρὰ τὸ Ἰμαρέτ πλησίον τοῦ χωρίου Γραμμενίτσα.

Εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἦτο ἐκτισμένος Βυζαντινὸς Ναὸς τοῦ 9ου αἰῶνος.

Ἐπειδὴ ἐδέσποζεν ἡ θέσις ὡς σταυροδρομίον ἐξελίγη εἰς πλουσίαν Μονὴν μεγίστου ἐνδιαφέροντος ἰδίως διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς διερχομένους ἐκ τῆς θέ-

σεως καύτης. Πρίν αποχωρησθῆ ἀπὸ τοῦ Ποταμοῦ ἢ πε-
ριογῆ αὕτη ἐβοηθήθη αἰσθητῶς ἀπὸ τὸ Καισαρικόν
ζεύγος.

Πλήν καταληφθεῖσα ταυτοχρόνως μὲ τὸ Καστράκι
ἀπὸ τοὺς Νορμανδοὺς οἱ ὁποῖοι ἐπετίθεντο κατὰ τοῦ
Φρουρίου τῆς Ἄρτης κατεστράφη ὀλοσχερῶς κατὰ
τὴν ἀποχώρησίν των.

Ἀργότερον εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἀνηγέρθη ὁ Ἅγι-
ος Ἰωάννης καὶ τέλος μετετράπη εἰς Τζαμίον ἐπὶ τοῦ
κοκροατίας.

Ἡ ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

Ἐνδεκα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του, ὁ αὐτοκράτωρ
Ἀλέξιος ὁ Λος ἀπέκτησεν ἐγγονήν.

Δυστυχῶς ἦσαν πολὺ δύσκολαι αἱ περιστάσεις καὶ
δὲν κατορθώθη νὰ ἀφικθῆ εἰς Ἄρταν ἡ μάμμη αὐτο-
κράτειρα Εἰρήνη διὰ νὰ παραστῆ εἰς τὴν γέννησιν τῆς
ἐγγονῆς της.

Ἡ ἀπουσία της ἐνεποίησε ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ἀνα-
μενόντας κατοίκους. Καταφανῆς δὲ ἦτο καὶ ἡ στενο-
χωρία τῆς Καισαρίσσης Ἄννης. Αἱ ἡμέραι παρήρχον-
το ἀλλ' οὐδαμοῦ ἐφαίνετο ἡ ἀναμενομένη μάμμη.

Ὁ λαὸς λόγῳ τῆς μεγάλης ἀγάπης τὴν ὁποίαν ἔτρι-
φεν πρὸς τὸ Καισαρικόν ζεύγος, ἤρρισε νὰ... τρα-
γουδῆ ἢ νὰ ἀπαγγέλλῃ στίχον τινὰ τὸν ὁποῖον συνῆτα-
ξε ἀρταῖος τις στιχοπλόκος καὶ ὁ ὁποῖος στίχος εἶναι
γνωστός μέχρι τῆς σήμερον πλήν παραποιημένος.

Τὸν ἀναφέρομεν πρὸς συσχετισμόν.

Ἔβγα κυρά Παντάνασα

νὰ δῆς τὴν Παργιορίτσα.

Ἐνῶ ὁ πραγματικὸς στίχος εἶναι ὁ ἐξῆς:

Ἔλα τῶν πάντων Ἄνασσα
ἐδῶ στήν Παργιορίτσα
Σὲ περιμέν, ἡ ἐγγονή
καθὼς κ' ἡ σαρμανίτσα.

Διὰ τὸ ἔτος 1107 περίπου ὁρίζεται ἡ Βάπτισις τῆς ἐγγονῆς, δέκα δὲ ἡμέρας πρὸ τῆς Βαπτίσεως ἀφικνεῖται εἰς Ἄρταν ἡ ἀναμενομένη μάμμη αὐτοκράτειρα Εἰρήνη.

Εἶναι ἡ πρώτη ἀλλὰ καὶ μοναδική φορὰ, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶδεν ὁ λαὸς τῆς Ἄρτης τὴν Αὐτοκράτειραν νά συμβαδίζει μετὰ τῆς θυγατρὸς τῆς Καισαρίσσης Ἄννας.

Ἀμφότεραι ἐξερχόμεναι τῶν Ἀνακτόρων, τῶν ὁποίων τὰ ἐγκαίνια εἶχον γίνῃ μόλις πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, ἦτοι τὴν ἐπομένην τῆς ἀφίξεως τῆς αὐτοκρατείας, κατεϋθύνοντο εἰς τὸν Ναὸν τῆς Παρηγορητρίας.

Ἡ ΕΠΙΒΛΗΤΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΥΓΑΤΡΟΣ ΤΗΣ ΑΝΝΗΣ

Μεταξὺ τοῦ πλήθους τῆς πομπῆς τῶν ἐπισήμων ἡ Εἰρήνη καὶ ἡ Ἄννα διεκρίνοντο ἐξ ὅλων τῶν πλευρῶν λόγῳ τοῦ ὅτι ἦσαν κατὰ πολὺ ὑψηλότεραι εἰς ἀνάστημα, πάντων τῶν συμπαραισταμένων.

Ἀπὸ ἄλλης δὲ πλευρᾶς, τόσον ἡ ἀξιοπρεπὴς παράστασις τῶν ὅσον καὶ ἡ ὠραιότης τῶν ἀπερρόφον τούς πάντας.

Ἄλλὰ ὑπῆρχε καὶ κάτι ἄλλο τὸ ὁποῖον ηὔξανε ὅτι περισσότερον τὴν ἐκπληξιν τοῦ πλήθους.

Καὶ αὐτὸ τὸ ἄλλο ἦτο τὸ ὅτι δὲν ἐξεχώριζεν ὁ λαὸς ποία εἶναι ἡ αὐτοκρατεία καὶ ποία ἡ Καισάρισσα θυγατέρα της.

Ἡ Αὐτοκρατεία Εἰρήνη ὡς εἴπωμεν γεννηθεῖσα τὸ 1067 ἦτο τὸ ἔτος 1107=40 ἐτῶν, ἡ δὲ Ἄννα γεννηθεῖσα τὸ ἔτος 1083 ἦτο=23 ἐτῶν, πλὴν πλέον εὖσωμος

Τὸ ἀνάστημα καὶ ἡ ἀξιοπρεπὴς παράστασις των, θά πρέπει νὰ ληφθοῦν σοβαρῶς ἐπ' ὄψιν, διότι θά ἐπανέλθουν πρὸς διόγκωσιν καὶ συσχετισμὸν τῶν μεταξὺ Ἄννης καὶ Θεοδώρας εἰκόνων, τοῦ τάφου τῆς Ἁγ. Θεοδώρας.

Ἡ διάδοχος τοῦ Καισαρικοῦ ζεύγους ὠνομάσθη ἀπὸ τὴν μάμμην της, Εἰρήνη, ἀλλ' ὁ πατὴρ της Νικηφόρος ἐχάρισε καὶ 2ον ὄνομα Ἀλεξία, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος δὲν εἶχεν ἕτερον ἑγγονον.

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΣΥΝΟΜΩΣΙΑΣ

Κατὰ τὴν εἰς Ἄρταν διαμονὴν τῆς Αὐτοκρατείας συνεζητήθη καὶ τὸ θέμα τῆς διαδοχῆς τοῦ Βυζαντινοῦ Θρόνου φαίνεται ὅτι, ἐκτός τῆς Αὐτοκρατείας καὶ τῆς Ἄννης ἐνέκρινεν καὶ ὁ Νικηφόρος τὸ ὅτι, δὲν πρέπει νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν Θρόνον ὁ Ἰωάννης ὁ ὁποῖος ἐτύγχανε ὁ μόνος υἱὸς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου καὶ τῆς Εἰρήνης, διὰ τὸν φόβον καταρεύσεως τοῦ Βυζαντίου λόγῳ τῆς πνευματικῆς ἀνεπορχείας του.

Ἡ συζήτησις ἐγένετο διότι εἶχεν ἀσθενήσει ὁ αὐτοκράτωρ ἀλλὰ καὶ διότι διεπιστώθη ὅτι καὶ αἱ σταυροφορίαι ἐτύγχανον τῆς ὑποστηρίξεως τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν ὡς στρεφόμενοι κατὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Ὁρ

θοδοξίας.

Πρὸς τοῦτο ἐλήφθη ἀπόφασις περὶ ὀργανώσεως συννομοσίας κατὰ τοῦ Ἰωάννου, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτραπῇ εἰς τοῦτον νὰ καταλάβῃ τὸν Θρόνον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Αὐτοκράτορος.

Ὅταν ἀνεχώρησεν ἡ αὐτοκράτειρα διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐσυνοδεύετο ἀπὸ τὸν γαμβρὸν τῆς Νικηφόρον.

ΠΡΟΕΛΕΥΣΙΣ ΤΟΥ 2ου ΕΝ ΣΕΙΡΑ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΑΜΒΡΑΚΙΑΣ

Α Ρ Τ Α

Τυγχάνει ἐξηκριβωμένον ὅτι ἡ λέξις Ἄρτα ὡς προαναφέραμε εἶναι ξενική καὶ ὅτι, ἀπαντᾶται αὕτη εἰς μεγάλην ἔκτασιν τόσον εἰς τὴν Περσικὴν ὅσον καὶ τὴν Ἰνδικὴν γλῶσσαν ὡς λέξις τρίπτυχος ἢ ὡς ἔχουσα τριπλὴν σημασίαν, ἤτοι Σοφίαν — Φιλοσοφίαν, Παντογνωσίαν ἀλλὰ καὶ τέχνην ὅπως κατὰ τὸ ἐκ τῆς Ἰνδικῆς μεταφρασθὲν Βιβλίον μὲ τίτλον Ἄρτα — Κάμα Σούτρα.

Ἐάν π.χ. ἐπεθύμουν οἱ Πέρσαι νὰ ὀνομάσουν, μίαν οἰανδήποτε πόλιν, ὡς πόλιν τῶν γνώσεων ἢ τῆς Τέχνης προσέθεσεν ἔμπροσθεν τοῦ ὀνόματός τῆς τὴν λέξιν Ἄρτα. = Τῶν γνώσεων ἢ τῆς Σοφίας Πόλις.

Προτοῦ καταστῆ ὁ Ξέρξης ἐπίτιμον μέλος τῆς πόλεως Ἀμβρακίας, τὸ ὄνομά του ἦτο ἀπλοῦν Βασιλεὺς Ξέρξης. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ὅμως κατὰ τὴν ὁποίαν κατέστη ἐπίτιμον μέλος τῆς πόλεως Ἀμβρακίας ἐτοποθέτησε πρὸ τοῦ ὀνόματός του τὴν λέξιν Ἄρτα καὶ ἔκτοτε ὀνομάζετο Ἀρταξέρξης τὸ ὁποῖον σημαίνει Παν-

τογνώστης ἢ ὁ Σοφὸς Ξέρξης.

Ἄναοιθμητοὶ δέ, εἶναι οἱ ἐν συνεχείᾳ κληρονομήσαντες καὶ ἰοποθετήσαντε πρὸ τοῦ ὀνόματός των τὴν λέξιν Ἄρτα. Ὅπως Ἄρταφέρρης, Ἄρτάβαζος καθὼς καὶ πάντες οἱ ἐν συνεχείᾳ Βασιλεῖς, ἀλλὰ καὶ στρατηγοὶ τῆς Περσίας, συνήθως ὅμως, μετὰ τινα στρατιωτικὴν ἐπιτυχίαν καθίσταντο. . . . σοφοὶ πολεμισταὶ ὡς τὰ πάντα γνωρίζοντες.

Τυχάνει ἐξηκριβωμένον ὅτι ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἀμβρακίαν Ναοὶ Μαντείων καὶ Μάντεις.

Τοῦτο ἄλλωστε διεπισπώθη διὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς σκαμπάνης.

Ἐκ τούτων εἶχεν ἀποκτήσει φήμην ὁ Ναὸς τῆς Θεᾶς Ἀφροδίτης καὶ ἔξω τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Βασιλεῖς δέ τῆς Περσίας κατέφευγον εἰς τὴν φιλικὴν των Ἀμβρακίαν προκειμένου περὶ χρησμών.

Πρὸ τῶν Περσικῶν Πολέμων εἶχεν ἀποστείλει ἀπεσταλμένους εἰς τὴν Ἀμβρακίαν ὁ στρατηγὸς Φαρνάβαζος διὰ νὰ πληροφορηθῆ τι περὶ τῆς ἐκβάσεως τοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνος.

Ἔλαβε δέ τὴν ἀπάντησιν ὅτι, θὰ ἀποβῆ ἀτυχῆς ὁ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἀγών.

Ἡ ἐπαλήθευσις τοῦ χρησμοῦ, ἐδημιούργησε εἰς τοὺς Πέρσας τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ Ἀμβρακία εἶναι Πόλις τῶν γνώσεων.

Ἴσως ἤθελεν νὰ ὑποβιάσουν λόγῳ σκοπιμότητος, τὰ ἄλλα Μαντεῖα τῆς Ἑλλάδος, διότι ἐσκόπεον, νὰ ἐπιτεθοῦν ἢ διότι διέκειντο ἐχθρικῶς πρὸς τὰς πόλεις των εἰς τὰς ὁποίας ὑπῆρχον μαντεῖα.

Ὁ Φαρνάβαζος ἔλαβεν μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν. Ὀνόμαξε δέ τὴν Ἀμβρακίαν Ἄρ-

ταμβραν ή Ἀρτάμβραν.

Ἡ ἀνωτέρω Περσική ὀνομασία προέκυψε διά τῆς ἀφαιρέσεως ἀπό τό ὄνομα Ἀρταμβρακία τῆς τελευταίας συλλαβῆς—κία—λόγω ἐκφράσεως ἢ καί ἐκ τοῦ λόγου ὅτι εἶχεν λησμονηθῆ τό . . προῖόν Ἄμβρα περί τοῦ ὁποίου ἀνωτέρω ὠμιλήσαμεν.

Ἐκτοτε ἡ λέξις Ἄρτα γεννικευθεῖσα εἰς τήν Περσίαν μεταξύ τῶν διανοουμένων ἀλλά καί εἰς τήν Ἀρμενίαν εἶχε καταστῆ τιμητικός τίτλος ὠρισμένων βαθμύχων οἱ ὅποιοι ἐτοποθέτουν πρό τοῦ ὀνόματός των τήν λέξιν Ἄρτα πρὸς διάκρισιν, ἀρχῆς γενομένης ἀπό τοῦ Ξέρξου.

Ἡ νέα ὄμως ὀνομασία ἐνῶ ἦτο ἄγνωστος ἐν Ἑλλάδι ἐξαπλοῦτο μεταξύ πῶν ἀξιοματούχων Περσῶν.

Ὅμιλοι δὲ τούτων εἶχον ἐπισκευθῆ ἐπανελημένως τήν Ἀμβρακίαν.

Μέλος δὲ ὁμίλου τινὸς ἐπιστρέφων ἐκόμισεν εἰς τὸν Βασιλέα Ξέρξην τιμητικὸν ἔγγραφον διά τοῦ ὁποίου ἀνεκηρύσσεται οὗτος ἐπίτιμον μέλος τῆς Πόλεως Ἀμβρακίας (ἴσως διά τό δοθέν εἰς ταύτην νέον λόγω σκοπιμότητος ὄνομα (Πόλις τῶν Γνώσεων) = Ἀρτάμβρα.

Ὅταν μετὰ δύο περίπου αἰῶνας ἐγκατεστάθη ὁ Βασιλεὺς Πύρρος εἰς Ἀμβρακίαν, ἦτο διάχυτος ἡ Περσική ὀνομασία. Εἶχεν δὲ καταστῆ ἐπιπροσθέτως προσφιλές εἰς τοὺς κατοίκου τό νέον ὄνομα.

Τοῦτο ἐπανῆλθεν εἰς τήν ἐπιφάνειαν μετὰ δώδεκα περίπου αἰῶνας καί εἰδικώτερον ἐπὶ Ἄννας καί Νικηφόρου, τῆ προτάση τῶν καθηγητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, διότι πράγματι διά τῆς ιδρύσεως τῆς Σχολῆς ταύτης εἶχεν καταστῆ ἡ Ἀμβρακία Πόλις τῶν γνώσεων καί τῆς τέχνης προσέτι, λόγω πῶν ἀξιοθαυμά-

στων μνημείων ἅτινα κατασκευάζοντο εἰς ταύτην.

Πρῶτοι οἱ Καθηγηταὶ τῆς Σχολῆς διέγραψαν κατόπιν ἀποφάσεώς των τὸ ὄνομα Ἀμβρακία καὶ ἀντ' αὐτοῦ ὀνόμασαν τὴν Πόλιν. Ἄρταν.

Εἶπεν ἄλλωστε ἀποκτήσει τεραστίαν φήμην ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ Ἄρτης, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀνεγερθέντα μνημεῖα ἦσαν μοναδικὰ τῆν ἐποχὴν ἐκείνην, ὡς καὶ σήμερον.

Ἀπὸ ἄλλης δὲ πλευρᾶς ἐφοίτων εἰς τὴν Σχολὴν ἀξιοματοῦχοι ἀλλὰ καὶ ὑψηλὰ τοῦ Βυζαντίου πρόσωπα, γνωστοῦ ὄντος ὅτι, οἱ Καθηγηταὶ ταύτης εἶχον ἐπιλεγεῖ καὶ ἐθεωροῦντο ὡς οἱ καλλίτεροι τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν ἐποχὴν δὲ ἐκείνην ἦσαν ἐλάχιστοι οἱ Καθηγηταὶ οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὰ κείμενα τῶν σοφῶν τῆς Ἀρχαιότητος.

Ἡ ἀνωτέρω ἀπόφασις τῆς μετονομασίας διὰ ξενικοῦ ὀνόματος, ἐστενοχώρησε τὴν Ἄννα ἢ ὁποῖα γράφουσα ἀργότερον τὴν Ἀλεξιάδα δὲν ἐδίστασε νὰ ἀναφέρῃ ὅτι κατόπιν πίεσεως καὶ ἀνάγκης ἐδέχθη τὴν ξενικὴν ταύτην τοπωνυμίαν καὶ ἅτι μὲ δυσφορίαν τὴν προφέρει.

Τὰ ἀνωτέρω ἀποδεικνύουν ὅτι, ἐπὶ Ἄννης καὶ Νικηφόρου, ἐπισημοποιήθη ἡ μετονομασία τῆς πόλεως καὶ ἔκτοτε ἐπεκράτησε τὸ ὄνομα Ἄρτα.

Ἀργότερον διάφοροι συγγραφεῖς ἐπεστήριξαν ὅτι εἶναι ἑλληνικὴ ἢ ρίζα τῆς λέξεως ταύτης Ἄρτα. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές διότι τοιαύτη λέξις οὔδαμοῦ συναντᾶται.

Συνεπῶς ἀντὶ νὰ φωτίσουν, συνεσχότισαν διὰ μιαν ἀκόμη φοράν περὶ σσότερον τὸ θέμα τῆς προσλεύσεώς της. Ἐὰν ἐξετάζοντο αἱ φράσεις τοῦ κειμένου τῆς Ἀ-

λεξιάδος περί ξενικῶν τοπωνυμιῶν μετά προσοχῆς καὶ ἀντικειμενικότητος, πολλά θά ἤρχοντο εἰς φῶς.

Θά διεπιστοῦτο δέ ὅτι ἡ λογία Ἑλληνίς Καισάρισσα Ἄρτης Ἄννα ἡ Κομνηνή ἦτο ἄκρως συνοπτική εἰς τὰς ἐκφράσεις της, ἀλλὰ καὶ ἀπηγόρευεν νά ἐξιμῶνῃται αὕτη καὶ τό ἔργον της.

Ἡ ταπεινοφροσύνη της ὅμως αὕτη, ἐστέρησε τήν Ἱστορίαν τῆς ἐν γένει δράσεώς της καὶ τοῦ τεραστίου ὄντος ἔργου της. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ριζῶν ἀσφαλῶς, προσέκυψεν καὶ ἡ Λατινική λέξις *Ars* — *Arts* = τέχνη ὡς προαναφέραμε.

ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑΙ

Ὡς προαναφέρθη τό ἔτος 1081 ἀπεβιβάσθησαν οἱ Νορμανδοί εἰς τήν Ἠπειρον.

Ἐπειδή δὲν ἀπέδωσε ἡ εἰσβολή αὕτη ὡς ἀνεμένετο καὶ ἐπειδή ἤρχισε νά . . . κάμπτεται αὕτη, ἡ Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία ἔθεσε εἰς κίνησιν νέον τύπον ἐπιθέσεων κατὰ τοῦ Βυζαντίου χωρὶς καὶ πάλιν νά φαίνεται ὡς ὀργανητορία.

Τὰς νέας ταύτας, διαδοχικὰς ἐπιθέσεις, τὰς ὠνόμασε Σταυροφορίας. Ἦσαν δὲ αἱ σταυροφορίαί μία ταυ τῆρονος ἐνέργεια μέ τοὺς Νορμανδοὺς, ἡ ὁποία εἶχεν σκοπὸν νά κλονίσῃ ὀλοσχερῶς τό Βυζάντιον.

Ἡ Δυτική Ἐκκλησία ἀποφεύγουσα τήν κατὰ πρόσωπον ὡς εἴπωμεν ἐπίθεσιν της κατὰ τοῦ Βυζαντίου ἰδῶν σκοπιμότητος ἐδημιούργησε κατ' ἀρχὴν τό Βασίλειον τῶν Σικελιῶν τῆς Ἰταλίας καὶ τό Νορμανδικόν στρατεύμα.

Μετά δὲ τήν . . . ἀποτυχίαν τοῦ Νορμανδικοῦ στρα

τοῦ εἰς τὴν Ἠπειρον, μὲγα μέρος τοῦ στρατοῦ της· τὸ ἐνεσώματωση με τὸν νέον μισθοφορικὸν στρατὸν τὸν ὁποῖον ὠργάνωση διά τὴν δῆθεν ἀπελευθέρωση τοῦ Παναγίου Τάφου.

Καί ἐνῶ ἀναφέρονται περισσότεραι τῶν ὀκτώ Σταυροφοριῶν, ἐν τοῖτοις οὐδεμία ταύτων ὠργανώθη ἐπὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἄπασαι δὲ αἱ ἐν λόγῳ σταυροφορίαι εἶχον σκοπὸν τὴν ἐξασθένησιν τοῦ Βυζαντίου.

Τὸ ἔτος 1096 ἐξήκοντα χιλιάδες ἀνθρώπων ἐξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Βόρειον Γαλλίαν, ἄοπλοι καὶ ρακένδυτοι, πολλοὶ δὲ μετὰ τὰς οἰκογενείας των.

Οὗτοι ἀφοῦ διέτρεξαν ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην διελθόντες δι' Οὐγγαρίας, Σερβίας καὶ Βουλγαρίας ἐληλάτων τὰ πάντα.

Καθ' ὁδὸν εἶχον συμπαρασύρει μεθ' ἑαυτῶν καὶ πολλὰς ἄλλας χιλιάδων ἀνθρώπων πάσης ἐθνηκότητος ἰδίως Γερμανῶν.

Τὸ στρατεῦμα τοῦτο ἠνάγκασε τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον Κομνηνὸν τὸν Α' νὰ τοὺς ἐποδεχθῆ καὶ νὰ τοὺς μεταφέρει τὸ ταχύτερον εἰς τὴν ἀπέναντι Μικρὰν Ἀσίαν ὅπου ἐξεμηδενίσθησαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1096, ἐπὶ τοῦ Πάπα Οἰθωνοῦ τοῦ Β', εἶχον συγκεντρωθῆ δυνάμεις 300.000 καὶ πλέον πολεμιστῶν.

Αὗται διαιρεθῆντες εἰς τέσσαρας στρατιάς, ἀνεχώρησαν τὴν 15 Αὐγούστου μετὰ τὸν σταθμὸν τὴν Κων) πόλιν.

Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὴν Σταυροφορίαν ταύτην οὐδεὶς τῶν ἡγετῶρων ἦτο Βασιλεὺς καὶ ὅτι, πλὴν τῶν Νορμανδῶν τῆς Ἰταλίας, οἱ λοιποὶ πολεμισταὶ ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον Γάλλοι, εἰς τοὺς ὁποίους εἶχον προστεθῆ καὶ τινες χιλιάδες Βενετοὶ.

Αἱ δυνάμεις αὐταὶ ἔφθασαν εἰς Κων)πολιν ἔνθα προεκάλεσαν κατάπληξιν καὶ τρόμον.

Ἡ θυγατέρα τοῦ αὐτοκράτορος Ἄννα Κομνηνὴ, ἡ συγγραφεὺς εἰς τὴν Ἀλεξιάδα τῆς παραβάλλει αὐτὰς μὲ ποταμοὺς ἀνθρωπομάξης.

Σημειωτέον ὅτι, πολλοὶ ἐκ τῶν ἀπλοϊκωτέρων στρατιωτῶν εἶχον πράγματι ὡς κίνητρον τὸν εὐσεβῆ πόθον νὰ προσκυνήσωσι τὸν τάγον τοῦ Κυρίου.

Ὁμολογεῖ δὲ προσέτι ὅτι, οἱ περισσότεροι εἶχον ἄλλους ἀνομολογήτους λογισμοὺς καὶ τὴν ἐλπίδα νὰ μείνωσι κέριοι τῆς Κων)λεως, ἐάν εὕρισκον τὸ κατάλληλον πρόσχημα καὶ τὴν ἀφορὴν πρὸς τοῦτο.

Ἡ διπλωματικότης ὅμως τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ τοῦ Αου. ἐξεδηλώθη κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε οἱ ἡγήτορες τῶν στρατῶν ἠναγκάσθησαν νὰ δώσωσι ὄρκον ὑποτελείας.

Οὗτος θέλων νὰ ἀπαλλαγῇ τὸ συντομώτερον τοιούτων ἀνεπιθυμητῶν ὅσον καὶ αὐτοκλήτων βοηθῶν, τὸσον πολυαρίθμων μάλιστα, ἐφρόντισε παντὶ τρόπῳ νὰ τοῖς διαπεραιώσῃ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

Ἐκεῖ οἱ Σταυροφόροι ἤρχισαν ἀμέσως τὰς κατὰ τῶν Τούρκων ἐχθροπραξίας. (Βλέπε Ἐγκυκλοπαίδειαν Ἡλλίου τόμος 17 σελ. 225).

Ὁ πόλεμος τῶν Σταυροφόρων κατὰ τῶν Τούρκων κ. λ.π. διήρκησε τέσσαρα ἔτη. Τὴν δὲ 15 Ἰουλίου 1099 ἐγενοντο κέριοι οἱ σταυροφόροι τῆς Ἱερουσαλήμ.

Ἐπηκολοῦθησε τρομερὰ σφαγὴ τῶν κατοίκων τῆς Ἱερουσαλήμ. Οὗτω οἱ ἐναπομῆναντες Σταυροφόροι ἀφοῦ κατέλαβον ἕκαστας οἰκίας καὶ διάφορα κτίρια ἤρχισαν νὰ ἐγκθίστανται ἐν Ἱερουσαλήμ καὶ ἐν Παλαιστίνῃ

Τοιουτοτρόπως ἔλαβε τέλος ἡ μακρά καὶ αἱματηρά αὐτὴ ἐκστρατεία τῆς πρώτης Σταυροφορίας ἣτις ἔσχε διὰ τοὺς Λατίνους ἀπολείας ἀνερχομένης εἰς 500 χιλιάδας.

Παράλείποντες τὴν πορείαν τῶν ἐν συνεχείᾳ Σταυροφοριῶν ἦτοι τῆς 2ας καὶ 3ης αἱ ὁποῖαι ἐπερατώθησαν τὸ ἔτος 1192, εἰσερχόμεθα εἰς τὴν 4ην τοιαύτην τῆς ὁποίας τὰ στρατεύματα ἐπιτιθέντα ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Εἰς τοὺς ὁλοδοὺς τῆς 4ης παύτης σταυροφορίας ἀναφέρεται ὅτι παρουσιάσθη ὁ ἡγεμονόπαις Ἀλέξιος Ἄγγελος, υἱὸς τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Ἰσακίου Β' Ἀγγέλου, ὅστις ὑποκινήσῃ τοῦ Δανδάλου ἔπεισε τοὺς Σταυροφόρους ἵνα, ἀπὲς τῆς... Αἰγύπτου ἐκστρατεύσων κατὰ τῆς Κων)λεως.

Πεισθέντες οἱ Σταυροφόροι κατέπλευσαν εἰς τὴν Κων)λιν τὸ ἔτος 1203, ἐκεῖ δὲ ἐπιχειρήσαντες ἔφοδον καὶ καταλαβόντες τὴν πόλιν ἀνέτρεψαν τὸν σφετεριστὴν τοῦ Θρόνου Ἀλέξιον Γ' Ἄγγελον καὶ ἐπανεγκατέστησαν τὸν τυφλὸν Ἰσαάκιον Ἄγγελον τὸ Βον καὶ τὸν υἱὸν του Ἀλέξιον τὸν Δον τὸν προσχωρήσαντα εἰς αὐτούς.

Πλὴν ὅμως ἐπικολούθησαν ταραχαὶ ὅποτε ὁ μὲν Ἀλέξιος Ἄγγελος φονεύεται ὁ δὲ πατὴρ του Ἰσαάκιος ἀποθνήσκει ἐκ φόβου.

Ἀναλαβὼν τὴν ἐξουσίαν ὁ Ἀλέξιος ὁ Ε' ὁ Μούρζουφλος ἀναγκάζεται νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Κων)λιν ἤτις, κατόπιν νέων ἐπιχειρήσεων κατελήφθη διὰ δευτέραν φορὰν τὴν 12 Ἀπριλίου 1204 ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων, ὅποτε μαρὰ τὸ 1204 εἰσερχόμεθα εἰς τὰ λαβόντα χώραν ἐν Ἠπείρῳ γεγονότα τὰ ὁποῖα πλὴν ἀφορῶσιν τὸ Δεσποτᾶτον τῆς Ἠπείρου.

Πλήν κατά τό ἀπό τοῦ τέλους τῆς 1ης Σταυροφορίας 1098 χρονικόν διάστημα μέχρι τοῦ ἔτους 1118 ὅτε ἀπέθανεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Κομνηνός ὁ Αῶς ὁ καί πατήρ τῆς Ἄννας ἐμεσολάβησαν ἐπί πλέον καί τά ἐξῆς ἱστορικά Γεγονότα:

Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος εἶχεν διαπιστώσῃ, ὅτι ὄχι μόνον οἱ Νορμανδοί ἀλλά καί ὅλαι αἱ ἐν συνεχείᾳ Σταυροφορίαι ἀπέβλεπον εἰς τήν ἄλωσιν τῆς Κων) λεως καί ὅτι ἡ ἐν γένει κίνησις των καί δράσις κατευθύνετο ἀπό τήν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν. Διά τὸν λόγον τοῦτον εἶχεν οὗτος κουρασθῆ ὑπερμέτρως τὸσον ψυχικῶς ὅσον καί σωματικῶς.

Εἰς τὰς κρισίμους ταύτας στιγμάς εἶχε συμπαρασάτην του τὸν Σύμβουλόν του, Καίσαρα, γαμβρόν του ἐπί θυγατρῆ, Νικηφόρον Βρυέννιον.

Περὶ τό ἔτος 1112 πληροφορηθεῖς ὅτι προετοιμάζοντο νέαι πολυπληθεῖς. . . . Σταυροφορίαι στενοχωρηθεῖς ὑπερμέτρως ἠσθένησε.

Φοβηθεῖς μήπως ἀποθάνει ἐκάλεσε τὸν γαμβρόν του Βρυέννιον τὸν ὁποῖον καί κατετόπισεν ἐπί τῶν κρατικῶν καί οἰκογενειακῶν του ὑποθέσεων.

Τό πρῶτον θέμα του ἦτο νά κατασιτῆ ὄχι μόνον ἀπόρθητον ἡ Ἑλλάς ὥστε νά συντρίβωνται εἰς πᾶ παρὰ τῆς ἅπαντες οἱ ἐπιτιθέμενοι.

2) Νά μή θελήσῃ οὗτος νά ὑποτιμήσῃ μετὰ τὸν θάνατόν του, τὸν υἱόν του Ἰωάννην τόν. . . . Καλοῖωάννην, ἀλλά νά τὸν βοηθήσῃ νά ἀνέλθῃ εἰς τὸν Θρόνον διὰ νά ὑπογράψῃ ἀπλῶς ἐνῶ εἰς τήν πραγματικότητα νά διοικεῖται τὸ Βυζάντιον παρ' αὐτοῦ ὡς Καίσαρος καί συναυτοκράτορος (δηλ. τοῦ Νικηφόρου), ἐξόρισε δὲ τὸν Νικηφόρον νά ἐκτελέσῃ τήν ἐπιθυμίαν του ταύτην ἵνα μή χειροτερεύσῃ ἡ ὑγεία τοῦ υἱοῦ του Ἰω-

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ

Προαναφέραμε ὅτι, ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία συγκεκαλυμένως προητοίμασε τὴν Νορμανδικὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος μὲ σκοπὸν νὰ ὑποτάξῃ τὸ Βυζάντιον καὶ νὰ ἐπανιδρύσῃ τὴν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν.

Ἐπιπέσει πεποιθήσιν εἰς σύντομον νίκην, δι' ἣν καὶ ἐνήργει ὡς ἄλλοτε, οἱ αὐτοκράτορες τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐπιπέσει εἰς τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ἀλέξιον Κομνηνὸν τὸν Αὐτὸν καὶ τὸν Νικηφόρον Βρυέννιον ὁ πόλεμος κατέστη πολυετής, ἑκατονταετής (1081—1186) μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἠττηθοῦν τελικῶς οἱ Νορμανδοί, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ παρατηθοῦν τοῦ κατὰ τοῦ Βυζαντίου ἀγῶνος τῶν.

Ἐπιπέσει ἐν συνεχείᾳ συγκεκαλυμένως καὶ πάλιν ὠργάνωσεν τὴν 1ην, τὴν 2αν, τὴν 3ην καὶ τελικῶς τὴν 4ην πολυπληθεῖς Σταυροφορίας στρεφομένης δῆθεν κατὰ τῶν ἱερῶν τόπων τῆς Ἱερουσαλήμ.

Ἐπιπέσει εἰς τὰ δίκτυά της τὸν υἱὸν τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος Ἰσαακίου Ἀγγέλου Ἀλέξιον ἵδουτε νὰ στραφῇ οὗτος κατὰ τῆς Κων) πόλεως καὶ νὰ φρονεθῇ οὗτος ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποθάνει καὶ ὁ πατήρ του ἐκ φόβου.

Ἐπιπέσει οἱ Σταυροφόροι τῆς 4ης Σταυροφορίας ἀλώσαντες τὴν Κων) λην κατέστρεψαν πλεῖστα μνημεῖα καὶ κοινωφελῆ ἔργα.

Ὁλόκληρος ἡ ἀνωτέρω σειρά ἀποδεικνύει τὸ τεράστιον μῖσος τοῦ Βατικανοῦ κατὰ τῆς Ὁρθοδοξίας.

Σπουδαιότερον δέ ἱστορικόν γεγονός τυγχάνει καί ἡ ἐπαναφορά τοῦ ἀπὸ κτίσεως Βυζαντίου ἡμερολογίου.

Ἄλλ' ἄραγε ἐπανιδρύθη ἡ Ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία; Ἡ ἔμεινε ὄνειδος καί στίγμα διὰ τὴν Δυτικὴν ταύτην Ἐκκλησίαν;

Ἄπαντα τὰ ἀνωτέρω τυγχάνουν στενωῶς συνδεδεμένα μὲ τὴν Ἄρταν, τὴν Ἡπειρον καί γενικώτερον τὴν Ἑλλάδα καί τὴν Ὁρθοδοξίαν ἢ τὴν Ἑλληνικὴν Χριστιανοσύνην.

Προτοῦ εἰσέλθωμεν εἰς τὸν 13ον αἰῶνα τυγχάνει ἀπαραίτητον νὰ συμπληρώσωμεν τὸ ἔργον τοῦ Καισαρικοῦ ζεύγους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ (1118) τὸν ὁποῖον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Ἰωάννης ὁ λεγόμενος, ὡς εἴπωμεν, Καλοῖωάννης.

Ἡ ΔΙΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΑΛΕΞΙΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ ΤΟΥ ΑΟΥ ΚΑΙ Ἡ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΕΙΣΑ ΜΕΤΑΞΥ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΙ ΑΝΝΗΣ ΡΗΕΙΣ

Ἀνεφέρωμεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ Βουρὲννιος εἶχεν ἀναλάβῃ τὴν ὑποχρῶσιν ἔναντι τοῦ πενθεροῦ του, ἀφ' ἐνός νὰ βοηθήσῃ τὸν Ἰωάννην εἰς τὴν ἕνοδόν του εἰς

τόν Θρόνον καί ἀφ' ἑτέρου ὡς συναυτοκράτωρ σύμβουλος νά τόν χρησιμοποιῆ εἰς ἐπιθεωρήσεις καί ἀπλῶς νά ἐπογεῖται τὰς σχετικὰς . . . διαταγὰς τοῦ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Βυζαντίου.

Ἡ ἐντολή ὅμως αὕτη τοῦ αὐτοκράτορος καί ἡ ἐν συνεχείᾳ ὑπόσχεσις τοῦ Βουεννίου ἦσαν κάτι τὸ ἄγνωστον διὰ τὴν αὐτοκράτειρα καί τὴν θυγατέρα της Ἄνναν.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐν τῷ μεταξύ προχωρεῖ ἀλματωδῶς ἡ ὀχέρωσις της.

Ὅχιρά τεράστια ἐκτίζοντο εἰς διαφόρους πόλεις, ὡς εἰς τὰ σημερινὰ Ἰωάννινα, εἰς τὸ Ἀργυροκάστρον εἰς Ναύπακτον, τὸ Ρίον καί Ἀντίρριον καί εἰς λοιπὰς ἐπικινδύνους περιοχάς.

Εἰς τὴν κρίσιμον ταύτην περίοδον εὐρισκόμενον τὸ Καισαρικόν ζεῦγος τῆς Ἑλλάδος πληροφορεῖται ὅτι ἡ ἔγγραφα τοῦ αὐτοκράτορος ἐπεδεινῶθη.

Ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἀναγκάζεται νά ἀναχωρήσῃ (διὰ Κων) λιν.

Τὸ ἔτος 1118 ἀποθνήσκει ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος, ὀλίγον ὅμως πρὸ τοῦ θανάτου του καί ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Νικηφόρου, συνομοτεῖ κατὰ τοῦ υἱοῦ της Ἰωάννου, ἡ αὐτοκράτειρα Εἰρήνη καί κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ της ἡ Ἄννα, ἐνῶ ὁ Νικηφόρος ἀπουσιάζει.

Ἡ συνομοσία αὕτη δέν εἶχε προσωπικῶς ἐχθρικὸν κίνημα. ἀλλὰ διότι μήτηρ καί ἀδελφὴ ἐφοβοῦντο ὅτι θὰ καταρρεῖσθαι τὸ Βυζάντιον ἐὰν ἀνήσχετο εἰς τὸν θρόνον ὁ ἀγαθότατος Καλοῦννης.

Ὁ Νικηφόρος ὅμως λόγω τοῦ ὅτι εἶχεν ἀναλάβῃ προσωπικὴν ὑποχρεωσιν ἔναντι τοῦ νεκροῦ πλέον πένθεροῦ του καί αὐτοκράτορος, ἀπέφυγε νά ἀναλάβῃ ἐνεργὸν μέρος.

Τὴν παθητικὴν τοῦ ταύτην στάσιν τὴν παρεξήγη-
σεν ἡ σύζυγός του Ἄννα.

Εἰς στιγμὴν δὲ ἐκνευρισμοῦ, ἀποτολμήσαντος τοῦ
Νικηφόρου νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν συνωμοσίαν, ἡ Ἄννα
ἐκαυτηρίασε τοῦτον διὰ τῶν ἑξῆς φράσεων.

Θά ἔπρεπε, τοῦ λέγει, νὰ φορῶ ἐγὼ τὰ ἀνδρικά ροῦ-
χα καὶ ἐσύ τὰ ἰδικά μου. . . . γυναικῆ.α.

Ἐξεστόμησεν τὰς ἀνωτέρω φράσεις ἡ Ἄννα διότι
ἐνόμισεν ὅτι φοβούμενος νὰ ἀναλάβῃ τὴν εὐθὺνην τῆς
αὐτοκρατορείας, ὑπεχώρησεν.

Μετά τὰ ἀνωτέρω ἐπῆλθεν σοβαρά ρήξις μεταξὺ
τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀποθανόντος Ἀλεξίου.
Κομνηνοῦ.

Μήτηρ δὲ καὶ ἀδελφὴ τοῦ ἀνελθόντος εἰς τὸν Θρό-
νον Ἰωάννου, δὲν εἶχον πλέον θέσιν εἰς τὰ ἀνάκτορα.

Τὴν ἐπομένην ἀμφότεραι ἀναχωροῦν ἐκ τῶν ἀνακ-
τόρων, χωρὶς νὰ ἀνακοινώσουν τὸπον μεταβάσεώς των.

Ἐν τῷ μεταξί ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης κατάσχη τὴν
κληρονομίαν τῆς ἀδελφῆς Ἄννας καὶ μητρὸς του ἢ
ὁποῖα ἦτο σοβαρωτάτη (λέγεται ὅτι ἀνῆρχετο αὐτὴ εἰς
ἑπτὰ καντινάρια χρυσοῦ).

Μετά παρελευσιν ἰκανοῦ χρόνου πληροφοροῦνται οἱ
τοῦ Παλατίου ὅτι ἡ μήτηρ αὐτοκράτειρα Εἰρήνη ἀπε-
σύρθη μοναχῇ (καίτοι νεωτάτη) εἰς τὸν ἰδρυθέντα
παρ' αὐτῆς Ναὸν ἐν Κων) λει τῆς Κεχαρητωμένης Θε-
οτόκου.

Ἐπιστεύθη δὲ ὅτι καὶ ἡ Ἄννα εὗρίσκετο μετ' αὐτῆς.

Πλὴν ὅμως ἀναχωρήσασα αὐτὴ ἐκ τοῦ ἀνωτέρου να-
οῦ μετέβη εἰς τὰ αὐτοκρατορικά ἡσυχαστήρια τοῦ Ὀ-
λύμπου τῆς Προύσης μετὰ τῆς θυγατρὸς τῆς ἐνδεδυμέ-
νη ἀνδρικά. Φθάνουσα δὲ εἰς τὸν προορισμὸν τῆς ἀπο-
βάλλει τὴν ἀνδρικὴν ἐνδυμασίαν καὶ φιλοξενουμένη ὑ-

πὸ γνωστῆς Μοναχῆς κρύπτεται εἰς τι ἡσυχαστήριον ὅπου καὶ ἐξομολογεῖται διὰ τὴν ἀπρεπῆ συμπεριφορὰν τῆς.

Μετὰ τινὰς μῆνας ἀναχωρεῖ διὰ τὴν Ἡπειρον μετεμφιεσμένη καὶ πάλιν εἰς ἄνδρα. Τέλος φθάνει εἰς τὸ χωρίον Δροῦβίωνη Ἀργυροκάστρου ὅπου εἶχεν ἀφίση ἀτελειώτους ἐργασίας.

Τρυγάνουσα ἀγνωστος φιλοξενεῖται ὑπὸ τῆς Ἡγουμένης ἢ ὅποια εἶχεν ἐγκατασταθῆ τελευταίως εἰς τὸν Ναὸν καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἀποκαλύπτει τὴν ταυτότητά της.

Κατόπιν συμφωνίας μετὰ τῆς Ἡγουμένης αὐτονομάζεται Προϊγκήπισσα Ἀργύρω καὶ οὕτω πανθομολογεῖται ὅτι αὕτη εἶναι ἡ κτήτωρ τοῦ Κάστρου τὸ ὁποῖον ἔδωσε τὸ ὄνομα εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἀργυροκάστρου.

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

ΚΑΙ ΤΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Ἡ μεγάλης διαρκείας ἀπουσία τῆς Ἄννης (42 μῆνας ἐξ Ἄρης καὶ πὸ κλείσιμον τοῦ Ἀνακτόρου τῆς ἐστενοχώρησε ὑπερμέτρως τοὺς κατοίκους καὶ ιδιαιτέρως τοὺς ἐν Ἄρτη πτωχοὺς οἱ ὁποῖοι ἔχασαν τὴν προστάτηδά των. Δι' αὐτοὺς τὸ ἐνδιαφέρον ἦτο μέγιστον δι' ὃ καὶ ἐπεθύμουν νὰ πληροφορηθοῦν περὶ τῆς ὑγείας τῆς καὶ ποῦ εὑρίσκετο Αὕτη.

Αἱ διαδόσεις ἀλληλοσυγκρούοντο ὅποτε ἐφημολογήθη ὅτι ἡ Προστάτης τοῦ λαοῦ τῆς Ἄρτης Ἄννα ἢ... Βασίλισσα ἔτεκεν αἰσίως καὶ 2ον τέκνον καὶ ὅτι θά ἀφιχθῆ συντόμως εἰς τὴν Ἄρταν μετὰ τῶν τέκνων τῆς.

Τοῦτο δὲν ἦτο ἀληθὲς ἀλλ' ἀπλῶς σκέψις τινὸς ἢ ὁποία διεδόθη ἀστραπιαίως.

Ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητα ὡς προαναφέραμε εὐρίσκετο αὐτὴ κάποιον εἰς τὴν Ἠπειρον ἀπομονωμένην.

Εἶχεν διαδοθεῖ ἐπίσης ὅτι, εἶχεν ἐπισκεφθεῖ καὶ τὴν Μονὴν τῆς Βλαχέρονας Ἄρτης ἄνευ ὅμως ἐπεβεβαιώσεως.

Ἡ Ἄννα κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς εἰς Δροῦδιανην Ἀργυροκάστρου ἠσθένησε βαρῶς ἴσως ἐκ στενοχωρίας.

Τὴν ἀσθένειάν τῆς ἐπληροφορήθησαν τὰ Ἀνάκτορα τῆς Κων)λεως, ἀπὸ τὴν κατ' ἔτος μεταβασίν τῆς εἰς τὴν νῆσον τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων, ὅπου εἶχε μεταβεῖ πρὸς ἀναψυχὴν γνωστοῦ ὄντος ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχεν ὡς πόλις τὰ Ἰωάννινα ἀλλὰ ἡ νῆσος τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων ὅπου εἶχεν κτισεῖ αὐτὴ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου κατὰ πῆν, εἰς τὴν Σχολὴν φοίτησίν τῆς καὶ εἰς τὸν ἐξώναον τοῦ ὁποίου ἐφιλοτέχνησεν διὰ ζωγραφικῆς τὰς μορφάς τῶν 7 σοφῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Βραδύτερον ἀνήγειρεν καὶ τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου διότι εἶχεν προκληθῆ ὑπόσχεσις (τάξιμο) διὰ τὴν ἴασιν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ἰωάννου.

Τὸ κλίμα τῆς νήσου ἐβοήθησε εἰς τὸ νά νά ἀναρρώση ἡ Ἄννα.

Ἐκ τῆς, εἰς τὴν νῆσον . . ἐπισκέψεως τῆς Ἄννας, κατὰ τὰς τρεῖς θερινὰς περιόδους τῶν ἐτῶν 1120—1121—1122 καὶ τῆς θεραπείας τῆς ὀνομάσθη ἡ περιοχὴ Ἰωάννινα.

Τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο (τῆς ἐν τῷ φρουρείῳ Πόλεως) τυγχάνει ὡς γνωστόν σύμικτον καὶ ἐξεπήγασεν ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν λέξεων Ἰάομαι Ἰῶμαι, τοῦ Ἰωά, Ἰῶ, καὶ τοῦ ὀνόματος Ἄννα. Ἀλλὰ καὶ ἡ λέξις Ἰωνιά ἢ Ἰων ἠτις σημαίνει λειμών, δὲν εἶναι ξένη πρὸς τὰ Ἰωάννι-

να, τὸν λειμῶνα δηλ. τῆς Ἄννας εἰς ὃν ἐθεραπεύθη.

Ὅταν ἐπληροφορήθησαν τόσον ὁ σύζυγος τῆς Ἄννης Καίσαρ Νικηφόρος ὅσον καὶ ὁ ἀδελφὸς τῆς αὐτοκράτορος Ἰωάννης ὅτι ἡ Καισάρισσα Ἄννα δέν εὐρίσκειται εἰς τὴν Μονὴν τῆς Κεχαριτωμένης, ἀνησυχίσαντες ἀπηθύνθησαν πρὸς τὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν Ἡγουμένην τῆς Δροῦβιανῆς διὰ νὰ πληροφορηθοῦν περὶ τῆς ὑγείας τῆς.

Πληροφορηθέντες τοῦτο μεταμελοῦνται καὶ θέτουν εἰς τὴν διαθεσὶν τῆς τὴν κατασχεθεῖσαν κληρονομίαν τῆς ἣ ὁποία ἦτο τεραστία ὡς προείπωμεν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην.

Η ΑΝΝΑ ΜΕΤΑΜΕΛΕΙΤΑΙ

Φθάνουσα εἰς τὰ Ἡσυχαστήρια τοῦ Ὀλύμπου ἡ Ἄννα ἐξομολογεῖται μὲν καὶ μετανοεῖ διὰ τὴν στάσιν τῆς ἐναντι τοῦ συζύγου τῆς, ἀλλὰ καὶ διδοὶ ἐστενοχώρησε καὶ τὸν πατέρα τῆς μετὰ τῆς μητρὸς τῆς, ὅταν οὗτος εὐρίσκετο ἐν ζωῇ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀκοῖσει « τὸ ἔταπον αἰτεῖσθαι κλ».

Ἡ μεταμέλεια τῆς Ἄννης μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἠδῆξε καὶ μὴ εὐρίσκουσα ἡ Ἄννα ἄλλην διέξοδον ἀπεφάσισε νὰ ἱστορήσῃ τὸ ἔργον τοῦ Πατρὸς τῆς ὅσον καὶ τοῦ συζύγου τῆς. Ἠσχίσε δὲ τὴν συγγραφὴν ἀφ' ἧς εἶχεν ἐγκατασταθεῖ εἰς τὴν Δροῦβιανήν. Τὴν ἱστορήσιν τῆς ταύτης ἡ Ἄννα τὴν ἀπιτλοφόρησεν Ἀλεξιάδα καὶ διὰ τοῦ ἔργου τῆς τούτου ἀπηθανάτισε τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τῆς, τοῦ συζύγου τῆς καὶ τῆς θυγατρὸς τῆς.

Κρίνω δὲ σκόπιμον νὰ ἀναφέρω καὶ τό, τί μοῦ ἀνεφερεν ὁ ἀξιοσέβαστος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀργυροκάστρου κ.κ. Παντελεήμων ὁ ὁποῖος μὲ ἐδέχθη κατ' οἶκον τῆ

παρακλήσει μου.

Εἰς τό χωριό Δρούβιανη τοῦ Ἀργυροκάστρου μοῦ λέγει, τό ὁποῖον ἦτο Ἑλληνικότατο γιατί δέν κατηκοῦσε σ' αὐτό οὔτε ἕνας Ἀλβανός, πανθομολογῆται ὅτι κάποια Πρηγκίπισσα Ἄννα Κομνηνή, ἔκτισε τήν Ἐκκλησίαν εἰς τήν ὁποίαν ἐγώ ἐλειτούργησα καί εἰς τήν ὁποίαν εἶναι γραμμένο τό ὄνομά της καί ὅτι στήν Ἐκκλησία αὐτή εὐρισκομένη ἡ Πρηγκίπισσα ἔγραψε ἕνα μεγάλο βιβλίο. Αὐτή εἶναι ἡ Ἄννα γιά τήν ὁποίαν μοῦ ὁμιλεῖτε; Αὐτή στήν Δρούβιανη τήν ὀνόμαζαν (Ἀργύρω γιατί εἶχε κτήση καί τό Φρούριο τοῦ Ἀργυροκάστρου.

Αὐτή, μοῦ λέγει, εἶναι ἡ Κομνηνή περὶ τῆς ὁποίας μοῦ ὁμιλεῖται;

Ἱστορικῶς εἶναι ἐξηκριβωμένον, ἀπαντῶ, ὅτι οὔδε-δεμία ἄλλη Βυζαντινή Πρηγκίπισσα ἐπεσκέφθη τήν Ἠπειρον. Ἀλλά καί δέν ὑπάρχει ἄλλο πρηγκιπικόν ξεῦγος μὲ τήν ὀνομασίαν Νικηφόρος καί Ἄννα Κομνηνή.

Καί οὕτω ἔλειξε ἡ μετὰ τοῦ Σεβασ) τάτου Ἀργυροκάστρου Παντελεήμονος συνομιλία.

ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΔΙΑΣΤΗΜΑ

ΤΗΣ ΕΞΑΦΑΝΙΣΕΩΣ

Κατά τό τετραετές περίπου χρονικόν διάστημα τό ὁποῖον ἐμεσολάβησεν ἀπό τῆς ἀναχωρήσεως τῆς Ἄννας διά τήν Κων) πολιν λόγω τῆς ἐπικινδύνου καταστάσεως εἰς ἣν εὐρίσκατο ὁ Πατήρ της αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Κομνηνός (περὶ τά μέσα 1117) καί τῆς ἐπιστροφῆς τῆς κληρονομίας (1122), τό Βυζάντιον δέν

διέκοψε τὰς ἐργασίας Ὀχυρώσεως τῆς Ἑλλάδος διότι, ναί μὲν ἀνεχαιτίσθησαν οἱ Νορμανδοί, πλὴν ὅμως δὲν εἶχον ἐγκαταλείψει τὰς ἀπὸ Δυρραχίου μέχρι Λαρίσης ἑλληνικὰς περιοχάς, οὔτε ἀπὸ ἄλλης πλευρᾶς εἶχον διὰ ἀκόψη παντελῶς τὰς ἐπιθέσεις των.

Διὰ τοὺς ἄνωτέρω λόγους εἶχον ἐπιφορηθεῖ οἱ ἡγήτορες τῶν Ἑλληνοβυζαντινῶν στρατευμάτων μὲ τὴν παρακολούθησιν τῶν Ὀχυρώσεων. Ἀπέφυγεν δὲ ἡ Ἄννα νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπικοινωνίαν μετ' αὐτῶν.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ὅμως καθ' ἣν ἐπιστράφη ἡ κληρονομία τῆς εἰδοποίησε τοὺς πάντας ὅτι ἀφίχθη εἰς τὸ ἐν Ἄρτι ἀνάκτορόν της.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀναπαύσεως, προβαίνει εἰς γενικὴν ἀνασκόπισιν τῆς καταστάσεως καὶ τὴν προώθησιν τῶν ἔργων τὰ ὁποῖα εἶχον παραμείνη ἡμιτελῆ.

Ἡ Ἐπιστροφή τῆς Ἄννης ἐωρτάσθη πανηγυρικῶς ἀπὸ τὸν λαόν τῆς Ἄρτις. Ὅλα δὲ τὰ ἀγαθοεργὰ ἰδρύματα ἐπανέλαβον τὰς ἐργασίας των.

Μὲ τὴν ἐπιστροφήν της τελειώνει τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἔργου τῆς τὸ ὁποῖον ἤρχισεν τὸ 1093 — 1122 καὶ τὸ ὁποῖον θὰ πρέπει νὰ θεωρεῖται ὡς ἔργον τεραστίας ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς σημασίας διότι τόσον ἡ Ἄννα ὅσον καὶ ἡ μητέρα της αὐτοκράτειρα Εἰρήνη ἐνδιαφερόμεναι διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ Βυζαντίου δηλ. τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰδεώδους ἦταν ἔτοιμαί νὰ θυσιάσουν εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος καὶ αὐτὸν τοῦτον τὸν Ἰωάννην, ἀδελφὸν καὶ υἱόν.

Ἀρχίζει συνεπῶς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1123 ἕνα νέον ἔργον περισσότερον θρησκευτικοεθνικόν διὰ τὴν Ἄνναν ἀλλὰ καὶ κοινωνικόν ταυτοχρόνως.

Μὲ τὴν ἐλπίδα ἀφίξεως τοῦ συζύγου της ἐκ Κων) πό-

λεως, πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν ἔργων, τὴν ὁποῖαν ἀφιξιν ἢ ἰδία θά προεκάλη θά ἦτο δυνατόν νά συναντηθῆ μετ' αὐτοῦ πρὸς ἐπανασύνδεσιν τῶν συζυγικῶν τῆς σχέσεων.

Ἐίχεν ὅμως ἀναλάβη πρότερον ἑποχέωσιν ἔναντι τῶν κατοίκων τῆς Ἄρτης νά ἐπανασυνδέσῃ τὴν περιοχὴν διὰ γεφύρας μονίμου. Τριάκοντα περίπου ἔτη παρετάθη ἡ ταλαιπωρία τῶν κατοίκων μὲ τὸ νά κατασκευάζουν ξυλίνας γεφύρας εἰς τὸν ποταμὸν καὶ νά παρασύρονται αὐταὶ ἀπὸ ὄρας εἰς ὄρον ἰδίως κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μήνας.

Ἀναγνωρίζουσα ἡ Ἄννα τὴν τεραστίαν ἀξίαν τῆς Γεφύρας ἀνέθεσε εἰς ἐπιτροπὴν ἵνα αὕτη ἀνεύρη κατὰλληλον γεφυροποιόν.

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΓΕΦΥΡΑ ΑΡΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΕΙΚΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ

Εἰς τὴν θῆσιν περίπου εἰς τὴν ὁποῖαν εὐρίσκεται ἡ σημερινὴ Ἱστορικὴ Γέφυρα, ἐσώζετο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, σειρὰ ἐπολειμάτων τείχους, τὸ ὁποῖον ἴσως νά ἦτο συνδεδεμένον μὲ τὸ Καστροάκι (Καστέλι) κ.λ. τοποθεσίας.

Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς δὲ πρὸς τὴν Κατωπαναγιάν καὶ ὀλίγον πρὸ αὐτῆς, ἐσώζοντο καὶ μέχρι πρὸ τινος ὄγκου ἐκ πετρῶν καὶ πορσελιανοασβέστου, οἱ ὁποῖοι ἐμαρτύρουν διὰ τοῦ σχήματός των ὅτι ἦσαν κερκίδαι σταδίου τινός ἢ θεάτρου καὶ ὅτι τοῦτο εὐρίσκετο κάτωθεν τῆς ὁδοῦ ἢ ὁποῖα ὀδηγεῖ εἰς Κατωπαναγιάν.

Τό συμπέρασμα τοῦτο προκίπτει εἰς τῆς θέσεως εἰς ἣν εὐρίσκοντο τὰ ὑπολείματα.

Ὁλόκληρος δὲ ἡ ἀπό γεφύρας μέχρι Κατωπαναγιᾶς περιοχὴ περιεκλείετο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπὸ κατερειπωμένου τείχους.

Διὰ τῆς νέας δὲ κατευθύνσεώς του ὁ ποταμὸς διήρχετο δεξιὰ τῆς θέσεως ἔνθα ἡ ἱστορικὴ γέφυρα καὶ παραλλήλως πρὸς ταύτην, μὲ κατ'εὐθείαν κατεύθυνσιν πρὸς τὴν περιοχὴν τῶν Κωστακιῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ τὴν τοιαύτην τῶν πρὸ τῆς Σαλαχώρας, ἐλῶν.

Συνεπῶς τὸ ἐὰν εὐρίσκονται ἐκτισμένα μερικὰ ὀγκώδεις πέτραι εἰς βάσιν πινὰ τῆς γεφύρας, τοῦτο δὲν πρὸς τὴν νῦν ἱστορικὴν γέφυρα εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ θεμελίων προχριστιανικῆς τοιαύτης διότι, τοιούτου εἶδους ὀγκολίθους συναντῶμεν εἰς πλεῖστα σημεῖα καθὼς καὶ εἰς Πατριαρχικά Ναῖδρια.

Ἐχομεν ἄλλωστε ἀσχοληθεῖ καὶ ἄλλοτε μὲ τὸ ἱστορικὸν τοῦ πρωτομάστορα τῆς γεφύρας ἦτοι μὲ τὴν πρόσκλησίν του, τὴν ἄφιξίν του, τὸ ἔργον του καὶ περισσότερον μὲ τὰ ὀικογενειακά του, δι' ὃν λόγον δὲν ἐπανερχόμεθα.

Ἐξεδώσαμε δὲ πρὸ ἑπταετίας βιβλίον μὲ τίτλον τῆς "Ἄρτας τὸ Γεφύρι καὶ ἡ Παρηγορήτρια.

Ὅμως, λόγῳ τοῦ ἵτι δὲν εἶχομεν ἀνέρι τὰ ἀπαιτούμενα στοιχεῖα πρὸς τεκμηρίωσιν τῶν ὅσων ἐγνωρίζαμεν, ἀλλὰ καὶ διὰ λόγους ἀλλοτρίους ὑπεχρεώθημεν νὰ δεχθῶμεν ὡς Ἰδρυτὴν, Παρηγορητρίας καὶ Γεφύρας, τὴν Ἄνναν Παλαιολογίναν, ἡ ὅποια ἔζησεν 1½ αἰῶνας περίπου, μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἄννης Κομνηνῆς. Ἦναγκάσθημεν συνεπῶς νὰ συνενώσωμεν τὰς ἀνωτέρω δύο χρονικὰς περιόδους.

Κατά συγκυρίαν συνέπεσε νά ὑποπέση εἰς τήν ἀντί-
ληψίν μας. Πίναξ τις τῆς Ἐγκυκλοπ) ἄς τοῦ Ἡλίου
(Βλέπε Τόμος Ἑλλάς σελ. 1071) μέ τόν ἐξῆς τίτλον.

Ἡ Ἄννα Κομνηνή ὑπαγορεύουσα τήν Ἀλεξιάδα.

Πίναξ Βαγδατοπούλου

Ἡ Ἄννα ὑπαγορεύουσα τήν Ἀλεξιάδα.

Πίναξ Βαγδατοπούλου ἀνιγραφή ἐκ τῆς σελίδας 10
17 τῆς Ἐγκυκλ. τοῦ Ἡλίου τόμος Ἑλλάς.

Ἐκ τῆς μελέτης δέ τοῦ Πίνακος προκύπτει ὅτι ὁ
Βαγδατόπουλος ἦτο ζωγράφος τοῦ 12ου αἰῶνος δηλ.
σύγχρονος τῆς Ἄννας Κομνηνῆς. Ἴσως οὗτος νά εἴ-
ναι περισσότερο . . γνωστός εἰς τήν Ὑπηρεσίαν τῆς
Ἀρχαιολογίας.

Τοῦ ἐν λόγῳ Πίνακος τό περιεχόμενον θά ἀναπτυχ-
θῆ ὡς πρόσθετον τεκμήριον μετὰ τήν ἐν συνεχείᾳ Ἱ-
στορίαν τῆς ἐν λόγῳ γεφύρας.

Καθορισθείσης τῆς θέσεως ἐνθα θά ἐκτίζετο ἡ γεφυ-
ρα, εὐρέθη εἰς τήν ἀνάγκην ἡ κτήτωρ της νά ἀλλάξῃ

καί πάλιν τήν κοίτην τοῦ Ποταμοῦ διότι ἐφήπτοντο τὰ ὕδατά του, τό μέρος τοῦ τείχους τό ὁποῖον εὕρισκετο εἰς τήν θέσιν ἔνθα εὕρισκεται σήμερον ἡ ἱστορική γέφυρα.

Συνεπῶς προκίπτει ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅτι εἶναι ἐκτισμένη αὕτη, ἐπὶ τῶν θεμελίων ἀρχαίου τινός. . Πελασγικοῦ τείχους.

Ἐξυπακούεται τοῦτο καί ἐκ τῆς διατηρήσεώς της εἰς ἀρίστην κατάστασιν μέχρι τῆς σήμερον, χάρις εἰς τὰ θεμέλιά της, τῶν ὁποίων σημεῖα τινά ὑποπίπτουν εἰς τήν ἀντίληψιν παντός ἐπισκεπτοῦ. Ἀλλά καί ὁ Πίναξ τοῦ Βαγδατοπούλου σπουδαίως μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ διότι, εἰς τοῦτον φαίνεται καθαρότατα ὅτι ἡ Ἄννα Κομνηνή ἐξέλεξε ὡς θέσιν, τοῖς ὁρατοῦς ὀγκολίθους, οἱ ὁποῖοι εὕρισκονται εἰς τήν βάση ἐνός μικροῦ τόξου ἢ καμάρας τῆς γέφυρας καί ἡ ὁποία εἶναι ἡ δευτέρα ἐν σειρά ἀρχῆς γενομένης ἀπό τῆς πόλεως.

Ἀλλά διατί περιεργόνησεν τὰ μεγάλα τόξα καί ἐκάθησεν αὕτη μετὰ τῆς θυγατρὸς της ἐπὶ τῶν ὀγκολίθων μικροῦ τινός τόξου (δευτέρου) ἵνα ἀποθαναισθῆ αὕτη καί τό ἔργον της ἐν τῷ πίνακι τούτῳ;

Τό περὶ ἐχόμενον τοῦ Πίνακος θά ἀναπτυχθῆ ὡς εἴπωμεν μετὰ τήν ἱστορήσιν τοῦ συμβολισμοῦ διότι πραγματι ἐκτίσθη αὕτη εἰς ἄκρως ἐπικίνδυνον περίοδον, δι' ἧς ἡ δράσις τῶν ἐχθρῶν πρὸς τορπιλισμόν τοῦ ἔργου ὑπῆρξεν πολλαπλή.

Συνεπῶς ἐχρησιμοποίησε τὰ θεμέλια τοῦ τείχους, διὰ νά στηρίξῃ ἐπ' αὐτῶν τήν γέφυραν, διότι ὑπῆρχε σοβαρὸς τεχνητὸς λόγος. Ἀλλά θά ἐπανέλθωμεν ἐπ' αὐτοῦ.

Ἐκ τῆς διηγῆσεως γνωρίζομε ὅτι κάπου πλησίον

ΤΗΣ ΑΡΤΙΑΣ ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΩΝ

της γέφυρας εὗρισκετο Ναός ἀφιερωμένος εἰς τὴν Σύ-
ναξιν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων.

(Σημ. Καί σήμερον ὁ τοῦ Συνοικισμοῦ ἢ πρό τῆς Κάτω Παναγιῆς Ναός εἶναι ἀφιερωμένος εἰς τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους).

Μὲ τὴν κατασκευὴν ὅμως τῆς γεφύρας κατεδικάζετο ὁ παλαιὸς οὔτος Ναός νά παρασυρθῆ ἀπὸ τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ.

Ἔχουσα ἐπ' ὄψιν τῆς ἡ Ἄννα πᾶς ε.δωλολατρικῆς παρεμβάσεις ἀλλὰ καὶ τὴν πληθώραν τῶν ἐχθρικῶν τοιούτων τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, θέτει συμβολικῶς τὴν ἐπὶ ἀνέγερσιν Γέφυραν ἐπὶ τὴν προστασίαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διαιρεῖ τὸ ἐπολογισθὲν πλάτος τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ εἰς 12 μέρη, ἢ ἀνοίγματα, ἢ τόξα, ἢ Δόξες ἢ καμάρες. Δηλ. θέτει τὴν κάθε καμάραν συμβολικῶς ἐπὶ τὴν προστασίαν ἑνὸς τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων.

Σχέσιν ἔχει ἐν προκειμένῳ τὸ γνωστὸν φθῆγμα τῆς Ἐκκλησίας «καὶ ὃν ἕκαστος κατὰ διάνοιαν ἔχει».

Τοῦτο ἔχουσα ἐπ' ὄψιν τῆς ἡ Ἄννα κατασκευάζει τριῶν μεγεθῶν ἀνοίγματα, (συμβολικῶς ἡμικυκλικούς φωτοστεφάνους), ἦτοι τέσσαρα ἀνοίγματα δι' ἕκαστον μέγεθος, ἢ ὁμάδα ἢ βαθμίδα.

Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν τεσσάρων ἐκάστης βαθμίδος παρατηρεῖται σοβαρὰ τις διαφορὰ μεγέθους τόσον ὡς πρὸς τὸ πλάτος ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὸ ὕψος καὶ τοῦτο διότι ἡ πνευματικότης διαφέρει ὡς προαναφέραμε ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς ἄνθρωπον.

Μόνον εἰς τὴν τρίτην ὁμάδα ἐπάρχουν δύο ὅμοια ἀνοίγματα διότι συμβολίζουν ἀδελφοὺς καὶ διότι δύο Ἀπόστολοι τῆς 1ης καὶ 2ας βαθμίδος εἶχον μεθ' ἐαυτῶν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς τῶν ἀποστόλων

Τῆς 1ης ομάδος, καί τά τέσσερα ἀνοίγματα, εἶναι τεράστια ἔναντι τῶν τοιούτων τῶν ἄλλων ομάδων.

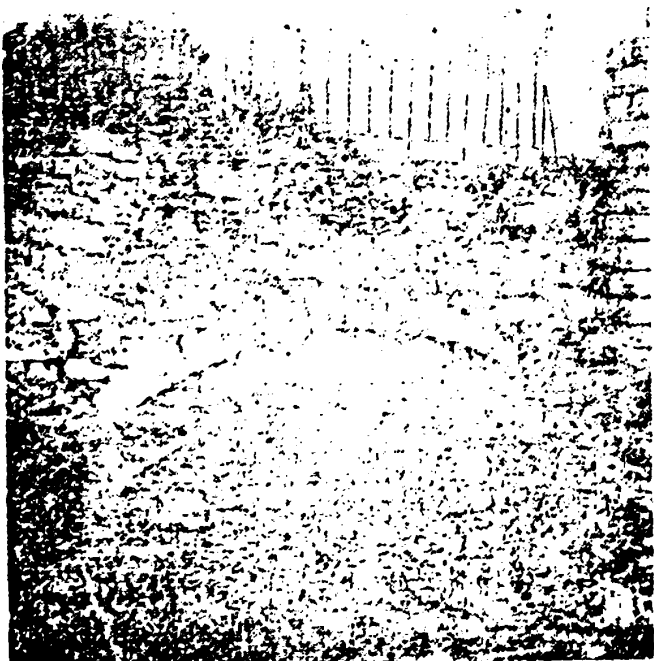
Εἰκονίζουσι δὲ ταῦτα τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστάς Ἰωάννην, Ματθαῖον, Μάρκον καὶ Λουκᾶν.

Ἡ παρουσιαζομένη μεταξύ αὐτῶν διαφορὰ καὶ τὸ ποῖον Ἀπόστολον συμβολίζει ἐκάστη .. Δόξα τοῦτο δὲν εἶναι ἔργον τοῦ ὑποφαινομένου ἀλλὰ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἄρτης.

Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον ἡμεῖς γνωρίζομεν εἶναι τὰ κάτωθι:

Τὸ πρῶτον τόξον ἐν σειρᾷ ἀπὸ τῆς πόλεως καθὼς καὶ τὸ δεύτερον ἀνήκουσιν ἀμφότερα εἰς τὴν δευτέραν βαθμίδα, εἶναι δηλ. μεσαίου μεγέθους.

Ἐκ τούτων τὸ 1ον συμβολίζει τὸν Ἰούδαν.

Τόξον 1ον
Τοῦ Ἰούδα τεθαμὲνον

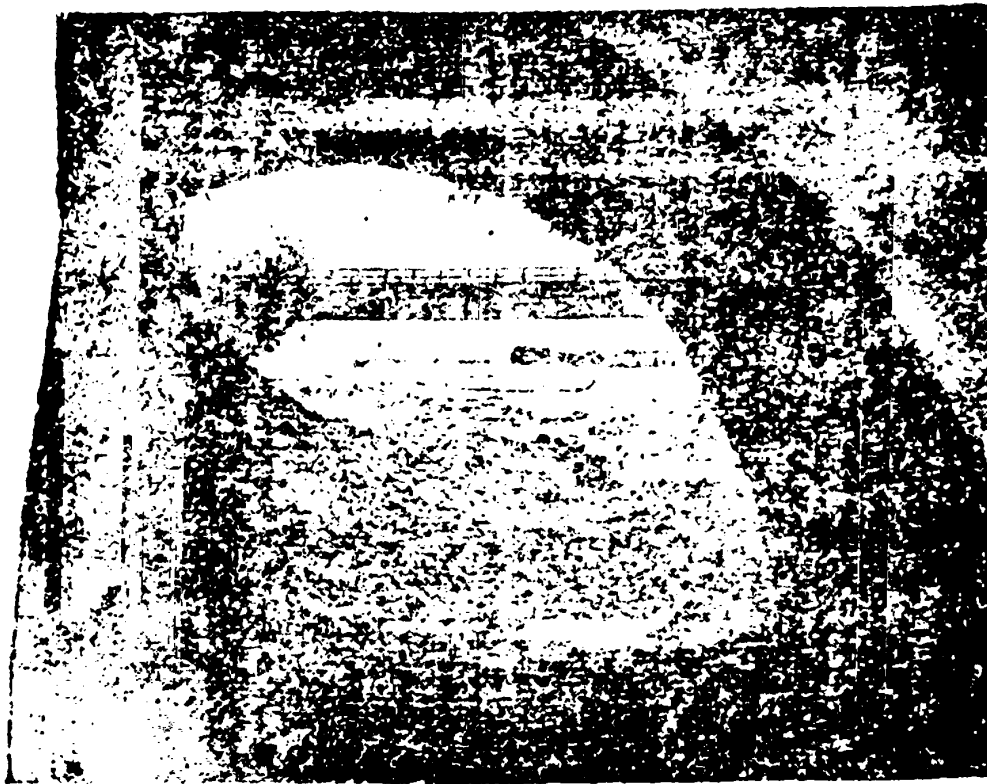
Ὁ συμβολισμὸς του, δὲν προκύπτει ἐκ τῆς διηγήσε-

ως μόνον ἀλλ' ἀποδεικνύεται καί ἀπό τήν θέσιν τήν ὁποίαν κατέχει τό ἐν λόγῳ τόξον καθὼς καί τό τί προσφέρει.

Τοῦτο εἶναι ἐκτισμένον ἐπί θέσεως ἐκ τῆς ὁποίας οὐδέποτε διέρχεται κάτωθεν τοῦ ὕδωρ.

Συμβολικῶς δὲ παριστᾷ στεῖραν τήν συμβολήν τοῦ ἀποστόλου τούτου (Ἰούδα) εἰς τό ἔργον τοῦ Χριστοῦ.

2) Τό τόξον τοῦτο διά τόν προσεκτικόν παρατηρητήν παρουσιάζεται ὡς πρόσθετον. Παλαιότερον δέ εἶχεν λεχθῆ ἀπό τεχνικούς, ὅτι προσετέθη τοῦτο ἀργότερον.

Τόξον Βον

Ἡ γνώμη αὕτη δὲν ἦτο ἡ ἐμπρόπουσα διότι ναί μὲν παρουσιάζεται τό τόξον ἐξωτερικῶς ὡς πρόσθετον, πλὴν ἐσωτερικῶς εἶναι συνδεδεμένον μετὰ τῆς κεντρικῆς γεφύρας.

Σβύνει δέ ἡ αἰχμή τῆς προεκτάσεως τοῦ ἐν λόγῳ τό-
θου εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ 2ου ἐν σειρᾷ τοιούτου τῆς αὐ-
τῆς ομάδος.

Καὶ 3ον . Τό τόξον τοῦτο εἰκονίζει τὴν προδοσίαν
τοῦ Ἰούδα ὁ ὁποῖος, ἐνῶ ἐξηκολούθει νὰ εἶναι μέλος
τῆς δωδεκάδος, ἀποβλήθῃς κατέστη στείργος ἐναντι
τῶν ἄλλων μαθητῶν.

Τό 2ον τόξον τῆς αὐτῆς ομάδος, τό καί . . . πρῶτον
τῆς γεφύρας μετὰ τό ποιούτον τοῦ Ἰούδα, εἶναι ἐκεῖ-
νο τό ὁποῖον ἐξέλεγε ἡ Ἄννα διὰ νὰ καθίσῃ ἐπὶ τῶν
ὀγκολίθων του καί νὰ λάβῃ ἐμπραίπουσαν στάσιν ἐπ'
αὐτῶν ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον εἰς καλλιτέχνην,

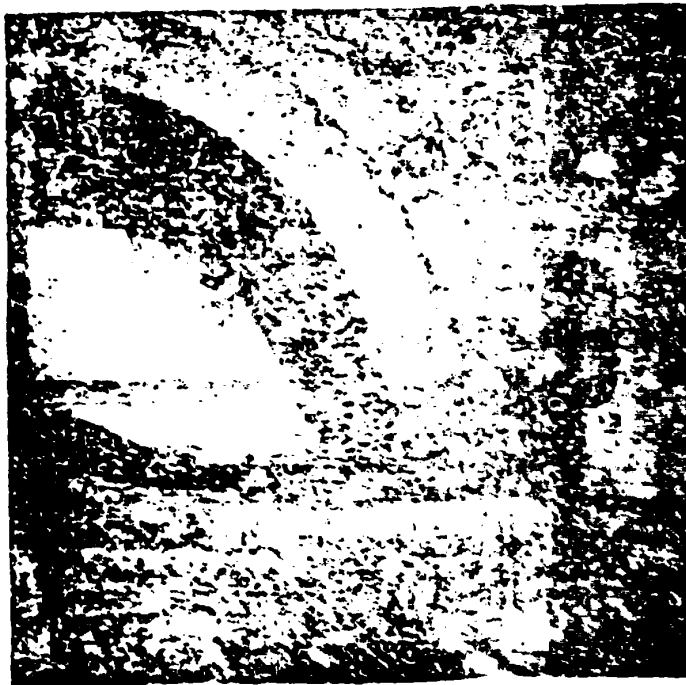
Ἡ εἰκὼν αὕτη παριστᾷ τό ὕψος τοῦ ἐν λόγῳ 2ου
τόξου.

ἀμέσως βεβαίως μετὰ τὴν κατασκευὴν τῆς γεφύρας
καί πρὶν νὰ διέλθῃ ὁ ποταμὸς κάτωθεν του.

Συμβολικῶς συνεπῶς, τῆς Ἑσπείρας τὸ γιοφύρι, εἶναι ἑστηρικμένον συμβολικῶς ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν δώδεκα Ἀποστόλων. Ἐκ πούτων τὰ τέσσαρα μεγάλα ἀνοίγματα τῶν Εὐαγγελιστῶν εἶναι ἐκεῖνα κάτωθεν τῶν ὁποίων διέρχονται συνεχῶς τὰ . . ζωϊκὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ.

Τὰ ἀνοίγματα τῆς δευτέρας ομάδος χρησιμοποιοῦνται ὅταν αὐξάνονται τὰ ὕδατα καὶ ἡ ἐπιφάνειά των φθάνει τὴν βᾶσιν τῶν ἐν λόγῳ ἀνοιγμάτων. Εἶναι δηλ. θετικῶς βοηθητικά, ἐνῶ τὰ τέσσαρα, τῆς Γῆς βαθμίδος θὰ πρέπει νὰ ξεχειλίσῃ ὁ ποταμὸς διὰ νὰ διέλθῃ ἐξ αὐτῶν ὕδωρ.

Μετὰ τὴν διὰβασιν τῶν ὑδάτων κάτωθεν τῆς Γεφύρας καὶ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ εἰς ἀπόστασιν εὐρισκο-

μένου Ναοῦ, ἀνήγειρον ἡ Ἄννα ἕτερον ναόν τῆς συννάξεως τῶν Ἀποστόλων.

Κατ' ἔτος δέ καὶ μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κων)λεως, ἐπὶ τῶν Φράγγων, ἐραντίζετο αὐτὴ δι' ἀγιάσματος τὴν

παραμονήν τῆς ἑορτῆς τῆς Συντάξεως τῶν Ἀποστόλων.

Εἰς τὴν εἰκόνα ταύτην φαίνονται καθαρά αἱ ὀγκόλιθοι ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκάθησεν ἡ Ἄννα μετὰ τῆς θυγατρὸς τῆς (ἐποξάρισεν) διὰ νά φιλοτεχνηθῇ ὁ Πίναξ παρὰ τοῦ Ζωγράφου Βαγδατοπούλου.

Πάντες δὲ οἱ διερχόμενοι οἰανδήποτε ὦραν ἄνωθεν τῆς γεφύρας ταύτης ἐσταυροκοποῦντο.

Ἀπηγορεύετο δὲ ἡ διάβασις ἐκ τῆς γεφύρας παιανιζόντων ἢ καὶ ἀδόντων.

Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη εἶχεν υἱοθετηθῆ καὶ ἐφαρμοσθῆ καὶ ἀπὸ τὴν ἀπέναντι πλευρὰν τῆς γεφύρας ἢ ὁποία ἐφρουρεῖτο ἀπὸ τὸν Τοῦρκον σκοπὸν πρὸ τοῦ 19-12 ἡτοὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

Πρὸ ἐτῶν εἰς τινα θέσιν πλησίον τῆς Γεφύρας ἀπεκαλύφθη παλαιὸς τις ναός. Ἴσως νά ἦτο ὁ ὑπὸ τῆς Ἄννας κατασκευασθεὶς.

Εἶπομεν ὅτι ὁ Δεσπότης τοῦ Δεσποτάτου Ἄρτης, Νικηφόρος Βουδένιος εἶχεν ὀδηγήσει τὸν ποταμὸν πρὸς τὰ ἔλη τῆς Σαλαχώρας, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἄφθονα τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Συνεπῶς οὗτος θά πρέπει νά διήρχετο παραλλήλως πρὸς τὴν γέφυραν καὶ ἀπὸ τὸ δεξιὸν αὐτῆς μέρος.

Ἡ κατεύθυνσις του δὲ αὕτη δέν ἐπέτρεπε τὴν κατασκευὴν γεφύρας πλησίον του.

Ὅτε ἠναγκάσθη ἡ Ἄννα νά κατευθύνῃ τοῦτον πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν. Οἱ τεχνικοὶ τῆς δέ, ἐξέλεξαν ὡς καταλληλότερον σημεῖον κάμψεως του τὴν θέσιν ὅπου πρὸ σημερινόν Νοσοκομεῖον (Γκαμήλες) .

Ἡ θέσις αὕτη ἐπιπροσθῆτως ἀποδεικνύεται τόσον ἐπὶ τοῦ Πίνακος ὡς θά εἶδωμεν ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν ἀπο

καλυφθέντα τελευταίως εις βάθος τριῶν περίπου μέτρων φράκτην (ἢ ποταμίαν δέσιν) ὀπισθεν τῶν ὑδρομύλων, ὅτε κατεσκευάζετο ἡ περιφερειακὴ ὁδός.

Ὁ ποταμὸς ἀκολουθῶν τὴν ἀνωτέρω κατεύθυνσιν τῆς δέσης διήρχετο ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τὴν θέσιν Κομμάτια παραλλήλως πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς κάτω Παναγιᾶς καὶ ἐκείθεν πρὸς τὴν ἐκβολὴν του

Τὸ θέρος δὲ τοῦ 1125, καθ' ὑπολογισμὸν, περατωθείσης τῆς γέφυρας διηνοίχθη ἡ πρὸς τὴν γέφυραν κατευθυνσίς του ἡ ὁποία καὶ διατηρεῖται.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω μαρτυροῦν διὰ ποῖον λόγον ὁ πληθυσμὸς τῆς περιφερείας, ἀλλὰ καὶ πᾶς διερχόμενος χριστιανὸς ἐξελάμβανεν τὴν γέφυραν ὡς Ναὸν καὶ ἐσταυροκοπεῖτο. Ἐσέβετο ὅμως καὶ τὴν ἰδρύτριαν ταύτης ὡς ἁγίαν πρὶν ἀκόμη αὕτη ἀποθάνῃ.

Ἄν εἶχεν κτισθῆ κατὰ τὴν χριστιανικὴν ταύτην περὶ ὁδὸν μόνον ἡ γέφυρα τῆς Ἄρτης ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ Λούρου καὶ ἕτερα παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Ἀράχθου καὶ ἄλλῃ παρὰ τὸν ποταμὸν Μέγδοβαν, (ἐξ ὧσων γνωρίζομεν) .

Ἡ τοιαύτη τοῦ Λούρου ἡ ὁποία συνῆδε τὴν Φιλιπιάδα μὲ τὴν Σαλαχώραν καθὼς καὶ τὴν Ἄρταν μὲσω Φιλιππιάδος, κατέστη ἄχρηστος περὶ τὸ 1600 μ.χ., ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὅτε ὑπεχώρησεν ἡ μεγαλυτέρα της καμάρια.

Ἐπ' ἀρκετὸν ἡσχολοῦντο οἱ Τοῦρκοι διὰ τὴν ἐπισκευὴν της, πλὴν ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἐκτοτε ἡ μὲν Φιλιππιάς ἐχρησιμοποιοῖ τὴν Πρὸβεξαν ὡς λιμένα της ἡ δὲ Ἄρτα τὴν Κόπραϊναν.

Πληροφοροῦμαι ὅτι καὶ ἡ τοῦ Μέγδοβα ἡ ὁποία ἔχει λάβει τὸ ὄνομα τῆς ἀρπαγμένης ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον;

Πολωνίδος ὀνόματι Μάγδοβας . . συζύγου τοῦ Πρω-

τομάστορα. πρόκειται νά εξαφανισθῆ ἀπό τὰ ὕδατα τῶν ὑπὸ κατασκευὴν ἔργων.

Ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς της ἡ Ἄννα ἀπὸ τὸν Ὀλυμπὸν τῆς Προύσης καὶ περισσότερον ἀπὸ τῆς Ἐπαναφορᾶς της εἰς τὴν Ἄρτων. ἐκτός τῆς ιδρύσεως Φιλανθρωπικῶν ἔργων καὶ ἀμύνης τοιούτων, συνέγραψε ἐπὶ πλέον καὶ τὸ διεθνοῦς φήμης βιβλίον τὸ φέρον τίτλον ΑΛΕΞΙΑΣ. τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποῖου ὡς προεῖπωμεν πρέπει νά θεωρῆται ὡς ἔργον συγνώμης.

Ὁ Πίναξ δὲ τὸν ὁποῖον ἐφιλοτέχνησεν ὁ Ζωγράφος τοῦ 12ου αἰῶνος ὀνόματι Βαγδατόπουλος μαρτυρεῖ διὰ τοῦ περιεχομένου του. ὅσον καὶ διὰ τοῦ τίτλου του ὅτι τὸ περισπούδαστον ἔργον της ἡ Ἄννα. (τὴν Ἄλεξιάδα) τὸ ἐπεξεργάσθη καὶ τὸ συνέγραψε ἐν Ἄρτη. (Βλέπε Εἰκόνα).

Διὰ τοῦ συνημμένου ἀπλοῦ αὐτοῦ Πίνακος πληροφορεῖ τοὺς ἀπογόνους τῶν Ἀρταίων, τοὺς κατοικοῦντας ὅσον καὶ τοὺς λοιποὺς Ἑπειρώτας καὶ Ἑλληνας ὅτι, ταυτόχρονα μὲ τὴν συγγραφὴν τῆς Ἄλεξιάδος ἔκτισεν καὶ τὴν περίφημον ἱστορικὴν Γέφυραν (τῆς Ἄρτας τὸ Γεφύρι).

Ὅτι ἐκτίσθη ἡ δωδεκα ἀνοιγμάτων Ἱστορικὴ Γέφυρα τῆς Ἄρτης, ὅταν ἐπιστρέφη ἡ κατασχεθεῖσα κληρονομία της ἀπὸ τὸν ἀδελφόν της καὶ ὅτι μετὰ τὴν ἀιοπεράτωσίν της, ἔχων λόγους, ἐπόξασε κάτωθεν τοῦ βου ἐν σειρᾷ ἀνοίγματος ἀπὸ τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον ἰετὰ τριῶν ἄλλων ἀνοίκει εἰς τὴν μεσαιάν βαθμίδα μετέθους.

Μαρτυρεῖ δὲ ἐπιπροσθέτως ὅτι ἐφιλοτεχνήθη ὁ Πίναξ προτοῦ ὀδηγηθοῦν καὶ διέλθουν τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ κάτωθεν της.

Ὁ Πίναξ μαρτυρεῖ καὶ ὑποδεικνύει ἐπίσης τὴν θέσιν ἐκ τῆς ὁποίας διήρχετο ὁ ποταμὸς κατὰ τὸ χρονικόν

διάστημα καθ' ὃ ἐκτίζετο ἡ Γέφυρα.

Ἔστι εἰς τὴν, μετὰ τὴν σημερινὴν γέφυραν θέσιν, ἐπῆρχεν παλαιὸν χαμηλὸν τεῖχος καὶ ὅτι τὰ ὕδατα διερχόμενα ἄνωθεν του ἔπιπτον καταρρακτωδῶς ἐκ τῆς προσωρινῆς κοίτης εἰς τὴν μόνιμον τοιαύτην, ἡ ὅποια δὲν εἶχεν ἐτοιμασθῆ, δι' ὃ καὶ δὲν διήρχοντο τὰ ὕδατα κάτωθεν τῆς Γεφύρας καὶ ὅτι πρὸς τὸ τεῖχος εὗρισκετο ἀριστερά τῆς Γεφύρας ὅπου τὰ σημερινὰ περίπου σύνορα τὰ ὅποια διαχωρίζουν τὰ κτήματα ἀπὸ τὸν ποταμὸν μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὴν Κάτω Παναγιάν παραλλήλω πρὸς τὸν δρόμον.

Ἔστι εἰς τὸ βάθος καὶ εἰς ἰκανὴν ἀπὸ τῆς Γεφύρας ἀπόστασιν ἐπῆρχε Νάος μὲ τοξοτόν ἐξώναον ἐκ τῶν δύο πλευρῶν καθὼς καὶ κηπάρισσον ἔξωθεν τοῦ Ἱεροῦ.

Ἔστι ἐπισημασθῆ διὰ τὴν φιλατέλνησιν θέσιν ἡ ὅποια εὗρισκετο κάτωθεν τόξου τινὸς μέσου μεγέθους λόγῳ τοῦ ὅτι ἦτο καὶ εἶναι ὁρατότατον τὸ τεῖχος τὸ κάτωθεν τοῦ δαπέδου του καὶ θεμελίου του.

Ἔστι ἠκολουθῆτο Αἰτή ἀπὸ τὴν θυγατέρα της Εἰρήνην — Ἀλεξίαν καὶ ὅτι αἰτή, λόγῳ τοῦ ἀναστήματος της, θά πρέπει νὰ ἦτο 16—18—ἔτων κατ' ἐπολογισμόν.

Ἔστι, τὸ τόξον κάτωθεν τοῦ ὁποίου ἴσταντο διὰ νὰ χρησιμεύσουν ὡς πρότυπον εἰς τὸν καλλιτέλνην (ποξάριζον) ἦτο κατὰ ὑψηλότερον τῆς θυγατρὸς της ἡ ὅποια ἦτο λεπτή μὲν, ἀλλ' ὑψηλατάτη εἰς ἀνάστημα ὅπως ἡ μητέρα της.

Ἔστι, συμβολικῶς πιστοποιῆται διὰ τῆς θέσεως εἰς ἣν ἐκάθητο ἡ Ἄννα, ὅτι, τὸσον αἰτή μετὰ τῆς θυγατρὸς της, ὅσον καὶ ἡ γέφυρα εἶναι . . . καθισμένη ἢ ἐκτισμένη ἐπὶ ὀγκολίθων Πελασγικοῦ τύπου.

Ἔστι, εἰς τὸ βάθος του ὁ Πίναξ περιλαμβάνει καὶ τὸ ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ ὑπάρχον ζεύγος προεξοχῶν τῆς λοφοσειρῆς Περάνθης καὶ τοῦτο πρὸς ἄ-

πόδειξιν ὅτι τυγχάνει τοπίον τῆς Ἄρτης.

Καί 12ον) ὅτι οἱ λόφοι ἦσαν δασώδεις κατὰ τὴν ἐπεχὴν ἐκείνην.

Ἄλλα τὰ ἀνωτέρω σαφῶς ἀποδεικνύονται ὅταν πρὸ τοῦ Πίνακος καὶ καθαρότερον τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τοποθετηθῇ ἀνάλογος φακὸς καταλλήλως φωτιζόμενος.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω θὰ πρὸς νά προστεθῇ καὶ τὸ ὅτι καὶ ὁ γραφεὺς τῆς Ἄννας, χρησιμοποιοῖ ὀγκόλιθον ὡς τράπεζαν καὶ κάθισμα τοῦ γραφείου του, πλὴν πύτων φορεῖ ἐνδυμασίαν τοῦ 12 αἰῶνος.

Καίτοι καλύπτεται ὑπὸ κολώνας ἐκ τσιμέντου τὸ ἤμισι τοῦ ἐν λόγῳ τόξου (ἐπὶ τῆς κολώνας ταύτης ἐστηρίζετο ἡ σιδηρὰ στρατιωτικὴ γέφυρα κατὰ τὸν πόλεμον).

Ἐν τούτοις διανγέστατα καὶ μὲ πᾶσαν λεπτομέρειαν φαίνονται ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω.

Ὁ Πίναξ τοῦ Βαγδατοπούλου ἔχει ἀντιγραφὴν ἐπαναλαμβάνωμεν ἐκ τῆς 1071 σελίδα τοῦ τόμου Ἑλλάς τῆς Ἐγκυκλ. τοῦ Ἡλίου.

Διὰ τοῦ παρόντος συνεπῶς πληροφοροῦνται οἱ Ἄρταῖοι πρωτίστως καὶ πᾶς ἐν συνεχείᾳ ἐνδιαφερόμενος ὅτι, τὸ Γεφύρι τῆς Ἄρτης ἐκτίσθη τὸ 1125 μ.Χ. ἀπὸ τὴν Ἄνναν Κομνηνὴν Βασίλισσαν τῆς Ἄρτης ὡς τὴν ἠπεκάλουν τότε οἱ Ἄρταῖοι.

Ἄπασαι συνεπῶς αἱ μέχρι σήμερον δημοσιεύσεις ἰσθῶν κατὰ καιροῦς ἀσχοληθέντων μὲ τὴν κτίσιν τῆς Γεφύρας περιέπλεξαν τὸν ἀναγνώστην ἐν ταυτῷ δὲ ἔξαφάνισαν τὴν ἱστορίαν τοῦ κτήτορος.

Βεβαίως ἡ ἔξαφάνισις τόσον σπουδαίων ἱστορικῶν κειμένων ἔχει τὴν ρίζαν της εἰς τὸ δημιουργηθὲν κα-

τά τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μῖσος τῶν Λατίνων κατὰ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ περισσότερο κατὰ τῆς Ἄννης καὶ τοῦ Νικηφόρου.

Ἀλλὰ ἕως ἀντιγράψωμεν μερικά μέρη τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ Ἡλίου διὰ τὴν ἵστοριογραφίαν ἀναγνώστην εἰς τὸ νὰ συγκρίνη τὴν διαφοροποίησιν τῆς Ἱστορίας.

Εἰς τὸν 5ον Τομ. τῆς Ἐγκυκλ. τοῦ Ἡλίου σελίς 186 καὶ εἰς τὴν λέξιν Γεφύρι. ἀναγινώσκωμεν τὰ κάτωθι. (μηδεμίαν σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν Ἱστορίαν).

Ὁ μᾶλλον διαδεδομένος ἐκ τῶν θρύλων τούτων εἶναι ὁ περὶ τοῦ Γεφυριοῦ τῆς Ἄρτας, θεμελιωθέντος διὰ τῆς θυσίας τῆς σιζύρου τοῦ Πρωτομάστορα.

Εἰς τὸν 3ον τόμον καὶ εἰς τὴν λέξιν Ἄρτα, οὐδὲν περὶ τῆς γεφύρας ἀναφέρεται.

Εἰς τὸν 5ον τόμον Ἑλλάς σελίς 1393 ἀναφέρονται τὰ κάτωθι.

Γέφυρα τοῦ Ποταμοῦ Ἀράχθου πλησίον τῆς πόλεως Ἄρτης, γενομένη πολυθρόνητος ἕνεκα τοῦ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα διαδεδομένου δημοτικοῦ ἄσματος τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὸν τρόπον τῆς δι' ἀνθρωποθυσίας θεμελιώσεώς της.

Ἡ γέφυρα αὕτη κατὰ τὸν χρονογράφον τῆς Ἡπειροῦ εἶναι κτίσμα τῶν πρὸ Χριστοῦ Ρωμαϊκῶν χρόνων.

Συμφώνως πρὸς τὰς παραδόσεις ὅμως, αὕτη ἐκτίσθη ὅτε ἡ Ἄρτα ἦτο πρωτεύουσα τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἡπειροῦ. Ἴσως δὲ ἐπὶ τοῦ Δεσπότη Μιχαὴλ Ἀγγέλου τοῦ Βου.

Ὁ Μητροπολίτης Ἄρτης Σεραφεῖμ Ξενοπούλος ἔχει σημειώσει παρὰ τὸς παραδόσεις τινὰ ἀναφέρουσαν ὅτι ἡ γέφυρα αὕτη ἐκτίσθη ἀπὸ κάποιον Ἀρταῖον Ὀρθόδοξον παντοπώλην.

Χρονολογίαι αναφερόμεναι εις τήν κτίσιν της είναι, κατ' άλλους μὲν, τὸ 1606 κατ' άλλους τὸ 1602 ἦτοι:

(σημ. Δηλ' τήν.. ἔκτισαν οἱ .. Τοῦρκοι κατὰ τήν γνώμην τῶν ἀνωτέρω, δηλ. τήν ἔκαναν 500 ἔτη νεωτέραν).

Κατὰ τὸ δημῶδες ὅμως ἄσμα τὸ ὁποῖον ἔχει σχέσιν πρὸς τὰ ἄσματα τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου, 1300 κτίσται καὶ 60 μαθηταὶ των προσεπάθουν νὰ κτίσουν τήν γέφυραν, ἀλλ' ἑκάστην πρωΐαν εὐρισκον ταύτην κατεστραμένην. (σημ. Διὰ τὸ μέρος τοῦτο δέναται νὰ λεχθῆ ὅτι ἔχει σχέσιν μὲ τὰς ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν κατασκευαζομένας γεφύρας αἱ ὁποῖαι ἔξαφανίζοντο τήν νύκτα ὑπὸ τοῦ Ἑλλην. Στρατοῦ).

* Ὅλοι εἶχον περιέλθη εἰς ἀπελπισίαν καὶ περισσότερον ὁ πρωτομάστορας, ὅτε κάποιαν ἡμέραν ἔκαμε τήν ἐμφάνισίν του πτηνόν μὲ ἀνθρωπίνην φωνήν, τὸ ὁποῖον διεβεβαίωσεν ὅτι δὲν πρόκειται νὰ στερεώσῃ τὸ γεφύρι ἂν δὲν θυσιασθῆ ἡ γυναῖκα τοῦ πρωτομάστορα.

Ὁ ἀρχιτέκτων ἐπέισθη ὅτι πρόκειται περὶ θέλας προσταγῆς καὶ παρεκάλεσε τήν σύζυγόν του τήν ὁποῖαν ὠδήγησε πρὸς τήν γέφυραν κ.λ.

Κατὰ τὸ ἄσμα ἡ ἐργασία διήρκασε τρία ἔτη.

Ὁ λαὸς διηγεῖται ὅτι, ὅταν δοκιμάσῃ τις νὰ διέλθῃ τήν γέφυραν παίζων μουσικόν ὄργανον, τὸ γεφύρι τρέμει καὶ κινεῖται.

Παραλλαγαὶ τοῦ ἄσματος ὑπάρχουν πλεῖστα, ἀναφέρονται δὲ ἀρκεταὶ ἐξ αὐτῶν καὶ εἰς γεφύρας άλλων τόπων, μερικαὶ δὲ καὶ εἰς τήν ἀνέγερσιν κτιρίων. Παρόμοια ἄσματα ὑπάρχουν καὶ εἰς τήν Ποντιακὴν διάλεκτον. Εἰς ἀναλόγους παραδόσεις ἀναφέρεται ὅτι ἐθυσιάσθησαν εἰς ἀράπης καὶ μίᾳ γυνή κ.ο.κ.

Πάντως τὴν Ἑλληνικὴν καταγωγὴν τοῦ ἀπέδειξεν
καὶ Κ. Ντζίτζι.

Μὲ βάσιν τὸ ὄσμα τοῦ γεφυριοῦ ὁ Ν. Καζανζάκης
ἔγραψε τραγωδίαν, ἡ ὁποία ἐμελοποιήθη ὑπὸ τοῦ Μα-
νώλη Καλομοίρη καὶ ἐδιδάχθη εἰς Ἀθήνας ὡς μελό-
δραμα μὲ εἶτλον ὁ Πρωτομάστορας. Ἀντέγραψα τὰ ἀ-
νωτέρω ἐκ τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας διότι, πρὸ διετίας
περίπου, συνήντησα εἰς τὸν Ναόν τῆς Ἀγ. Θεοδώρας
Βέλγον Ἀρχαιολόγον μετὰ τῶν δύο θυγατέρων τοῦ ἐ-
πιστημόνων καὶ τοιάπων. Οὗτοι ἐξέφραζον τὴν ἐκπλη-
ξίαν των διὰ τὴν παρ' ἡμῶν ξενάγησιν διότι ὄντες ἀλ-
λοεθνεῖς ἐγνώριζον τὴν ἱστορίαν τῶν Μνημείων μᾶς
κάλλιον ἡμῶν.

Πάντως διὰ τὸν ὑποφαινόμενον αἱ προαναφερθεῖσαι
ἀποκαλύψεις λογίζονται ὡς ἔχουσα θεσιν μνημιοσύ-
νου πόσον τῶν ἰδρυσάντων τὰ Μνημεῖα ἐν Ἄσπρῃ ὄσον
καὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εἰργάσθησαν ἑλληνοχριστιανι-
κῶς διὰ τὸν τόπον καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ μάλιστα κατὰ
τὴν δυσκολωτάτην καὶ παραχῶδη ἐκείνην περίοδον κα-
τὰ τῶν ὁποίων ἡ ἱστορία καταποντισθεῖσα ἦτο ἄγνω-
στος μέχρι τῆς σήμερον.

ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΟΙ ΝΟΡΜΑΝΔΟΙ

Πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνη-
νοῦ τοῦ Α' καὶ προτοῦ ἐγκατασταθῆ μόνιμος εἰς τὴν
Κων)λίαν ὁ Δεσπότης τῆς Ἡπείρου Νικηφόρος Βορέν-
νιος (1117) ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ἐκκαθαρισθῆ κάπως ἀπὸ
τοὺς Νορμανδοὺς.

Δὲν ἔπαισαν ὅμως οὗτοι νὰ ἐνοχλῶσιν ταύτην ἀπο-
βιβαζόμενοι εἰς διάφορα σημεῖα.

Αἱ συνεχεῖς αὐταὶ ἐνοχλήσεις εἶχον ἀσφαλῶς ἄσκο-

πόν νά ἀπασχολοῦν μέγα μέρος τῶν στρατευμάτων τοῦ Βυζαντίου καί τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ ὀργανωταί ὁμως τῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος καί τοῦ Βυζαντίου ἐπιδρομῶν, Λατῖνοι, ἐφρόντιζον νά καλύπτονται ὀπισθεν. . τοῦ δακτύλου των, ὡς μή ἔχοντες σύνδεσμον καί σχέσιν τινά με τοῖς ἐπιτηθεμένους.

Ἄπό τό 1125 μέχρι τό 1142 ἦτοι ἐπί 17 περίπου ἔτη εἰς τήν Ἑλλάδα διετηρεῖτο ὑπολανθάνουσα γαλήνη.

Δυστυχῶς ἡ ἐπιδημία τῶν Νορμανδῶν ἐπεξετάθη καί εἰς τήν ὑπόλοιπον Ἑλλάδα, μέγα δέ μέρος τοῦ λαοῦ ἰπέκνυψεν.

ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΘΥΓΑΤΡΟΣ

ΤΗΣ ΑΝΝΗΣ

ΕΙΡΗΝΗΣ - ΑΛΕΞΙΑΣ

Ἐκ τῆς ἐπιδημίας ταύτης προσβληθεῖσα ἡ θυγατέρα τῆς Ἄννης Ἄλεξια — Εἰρήνη ἀπέθανεν ἐν Ἄρτη.

Ἐτάφη δέ πρώτη ἐντός τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, νῦν Ἁγίας Θεοδώρας καί πρό τοῦ ἱεροῦ Τέμπλου. Εἰς μνήμην δέ ταύτης ἡ μήτηρ τῆς ὠνόμασε τό ἐν συνεχείᾳ σύγγραμμά τῆς Ἄλεξιάδα.

Ἡ Ἄννα ἀπολέσασα τήν μόνην ἀπομείναςαν συμπαραστάτην τῆς βοηθόν καί σύντροφον εἰς τό ἔργον τῆς ὑπέπεσεν εἰς μελαγχολίαν. Συνεδέθη δέ ἔκτοτε περισσότερο με τήν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τήν ἐπισκέπτετο πολλάκις τῆς ἡμέρας λόγω γειτνιασεως τοῦ Ναοῦ με τό ἐναντι ἰδρυθὲν παρ' Αὐτῆς Παλάτιον.

Αἱ ἐπισκέψεις εἰς τόν Ναόν, ἢ μᾶλλον, τοῦ τάφου τῆς θυγατρὸς τῆς κατέστη μόνιμος κατάστασις διὰ τὴν Ἄνναν. Ἐκτοτε ἀπεροφήθη αὐτὴ ἀπὸ τὰ θεῖα καὶ τὴν φιλανθρωπίαν.

Ἡ ἐπιδημία ἄλλωστε ἐδημιούργησε τραγικὴν κατάστασιν ἄνευ προηγουμένου. Ἐκτὸς δὲ τῆς Ἄννας, οὐδεὶς ἄλλος ἠδύνατο, νὰ προσφέρῃ τι ὑπὲρ τῶν πονεμένων καὶ δυστυχούντων.

Ἰδρῶσασα ἡ Ἄννα κοινὰ συσσίτια καὶ ὅ,τι ἦτο δυνατόν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν εἶχεν ἀγαπηθῆ παρὰ τοῦ λαοῦ ἢ ὁποῖος, τὴν ἐτίμα καὶ τὴν ἐσέβετο ὡς ζῶσαν Ἄγλιαν.

Δὲν εἶχον λησμονηθεῖ τελείως πᾶ ἐκ τῆς ἐπιδημίας δεινὰ ὅτε νέα τοιαῦτα ἤρχισαν νὰ συσκοτίζων τὰς διανοίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Εἰς τὴν πόλιν Ἄρταν καὶ εἰς τὰ περίχωρά της ἤρχισαν νὰ καταφθάνουν. . ἐπισκέπται μὲ ἄμεμπτον διαγωγὴν, διαθέτοντες ὅλα τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐφόδια. Οὗτοι διέδιδον ὅτι σκοπὸς τῆς ἐπισκέψεως ἦτο νὰ προσκυνήσουν τοὺς Ναοὺς. Πλὴν ἐσιώπων τελείως προκειμένοι περὶ θρησκευτικῶν ζητημάτων.

Σύν τῷ χρόνῳ ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ὑπερτριπλασιάσθη.

Τοῦτο ἤρχισε νὰ ἀνησυχῆ τὴν Ἄνναν καὶ τοὺς ἡγήτορας τῆς περιοχῆς.

Ἦρχισε δὲ νὰ ψυθιρίζεται ὅτι οὗτοι ἦσαν κοράμα Νορμανδῶν καὶ σταυροφόρων καὶ ὅτι ἔχουν σκοπὸν νὰ συλλάβουν τὴν Ἄνναν. ταυτὸχρονα μὲ νέας ἀποβάσεις αἱ ὁποῖαι θὰ ἐγίνοντο εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος.

Κατόπιν τούτου πιεσθεῖσα ἡ Ἄννα ἐσχεδίασε τρόπον ἀπομακρύνσεώς της ἐξ Ἄρτης.

Τὸ ἔτος 1142 πληροφοροῦνται ἡ Ἄννα ὅτι ἔχουν ἐτοιμασθῆ αἱ ἀναμενόμεναι ἀποβάσεις.

Ματαμφιασθεῖσα ὡς συνήθως, ἀναχωρεῖ νύκτωρ διὰ Βλαχέρναν ἔνθα ἦσαν ὅλα ἔτοιμα διὰ τὴν ἀναχώρησίν της διὰ τὰ Ἰωάννινα καὶ ἐκεῖθεν διὰ τὴν Δρούβιανην τοῦ Ἀργυροκάστρου.

Τὴν περίοδον ταύτην ἐν πῶ μεταξὺ ἀποθνήσκει ὁ ἀδελφός της αὐτοκράτωρ Ἰωάννης καὶ ἀναλαμβάνει τὸν θρόνον ὁ υἱός του (ἀνεψιός τῆς Ἄννας) Μανουήλ Κομνηνός ὁ Αὐτὸς 1142—1180.

Οἱ Νορμανδοὶ καὶ οἱ μετ' αὐτῶν σταυροφόροι ἀρχίσαντες τὰς ἀποβάσεις των εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἤρχισαν νὰ καταλαμβάνουν μὲ σῆστημα διαφόρους περιοχάς, πρὸς κατακερματισμὸν τῶν στρατευμάτων τῶν εὐρισκομένων εἰς Ἑλλάδα.

Μέρος τοῦ συμμύκτου στρατεύματος ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ τὸ Δυρράχιον ἐκ νέου.

(Ἀναφέρεται ὅτι κατέλαβον τὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν Ἄρταν, πλὴν ὅμως, ὅπως εἶπομεν, εἰς ταύτην εἶχον εἰσέλθῃ εἰρηνικῶς καὶ παρέμεινον ἵνα δράσουν ἐν καιρῷ τῷ δέοντι). Ἐτερον μέρος τοῦ ἀνωτέρω στρατοῦ ἀποβιβάζεται εἰς Ἀττικὴν, καταλαμβάνει τὴν Κόρινθον, τὰς Θήβας τὴν Χαλκίδα καὶ μὲγα μέρος τῆς περιοχῆς.

Ἐναντίον καὶ τῆς νέας ταύτης ἀποβάσεως κινεῖται ὁ Νικηφόρος ὁ ὁποῖος ἀπὸ πολλοῦ πληροφορηθεὶς τὰ περὶ νέας ἀποβάσεως εὐρίσκετο εἰς Ἀττικὴν.

Τὴν ἐναντίον τῶν ἐπιδρομῶν νῆαν κίνησιν τοῦ Νικηφόρου τὴν ἐπληροφορήθη ἡ σύζυγός του Ἄννα ἢ ὅποια ἐπίστευσεν ὅτι θὰ ἐσυναντᾶτο πλέον μετ' αὐτοῦ πρὸς ἐπανασύνδεσιν τῶν συζυγικῶν σχέσεων, ματὰ βεβαίως τὴν ἐκδίωξιν τῶν ἀποβιβασθέντων Νορμανδῶν.

Δι' ὃ καὶ ἐβιάζετο νὰ πληροφορηθῇ τὰ τῶν συγκρούσεων ἵνα τὸ συντομώτερον ἐπιστρέψῃ εἰς Ἄρταν διὰ

νά ὑποδεχθῆ τὸν σύζυγόν της.

Ἐνῶ εἰς τὴν Ἀττικὴν διεξήγοντο ἰσχυραὶ μάχαι, εἰς Ἄρταν τὰ Νορμανδικὰ στρατεύματα τῶν. . . ἐπισκεπτῶν, ἐπαναστατοῦν καὶ προβαίνουν εἰς τὴν σύλληψιν ἡγητόρων, πλὴν οὐδαμοῦ ἀνευρίσκουσιν τὴν Ἄνναν ἵνα τὴν συλλάβουν καὶ τὴν χρησιμοποιήσουν ὡς ὄμηρον.

Ἡ ἀποτυχία τῆς συλλήψεως τῆς Ἄννας ἠνάγκασεν τοὺς ἐπισκέπτας Νορμανδοὺς νά ἐτοιμασθοῦν πρὸς ἀναχώρησιν.

ὑπό τὴν πίεσιν ταύτην εὐρισκόμενοι οἱ. . . ἐπισκέπται, ἐπιτίθενται κατὰ τοῦ Ναοῦ τῆς Παρηγορητρίας, συλλαμβάνουσιν καὶ φονεύουσιν τὴν ἡγουμένην διὰ τὴν σιωπὴν της καὶ ἐν συνεχείᾳ κατεδαφίζουν τὰ γύρωθεν δώδεκα θολοτὰ ἡμικύκλια τοῦ ἔξωνάου. τὰ κελία, καὶ ἐν συνεχείᾳ προβαίνουν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν καταστροφὴν τοῦ Ναοῦ ἀρχίζοντες ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἔνω.

Συντρίβουν πρὸ μαρμάρινον δάπεδόν του, τὸ θαυμάσιον τοῦ Ἱεροῦ Τεμπλου, τὸ ὁποῖον ἦτο περισπούδαστον ὡς ἔργον τέχνης, ἐνῶ ἑτέρα ὁμάς τῶν καταστροφῶν ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀπόξεσιν τῶν κονιαμάτων.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἀφανίζουν τὰς ἐπ' αὐτῶν Ἀγιογραφίας τοῦ Ναοῦ.

Μετεχειρίσθησαν ὅσα ἐπέτρεπεν ὁ χρόνος μέσα διὰ νά φθάσουν τὸ ὕψος τοῦ Ναοῦ. ἀλλὰ δέν ἠννοήθησαν διότι, εἶχον ἐν τῷ μεταξύ περικυκλωθῆ καὶ ἐκινδύνεον νά συλληφθοῦν.

Πάντως πρῶτοῦ ἀναχωρήσουν εἶχον καταστρέψῃ καὶ λεηλατήσῃ τὰ κελία. τὴν τράπεζαν, τὸν δωδεκάτοξον ἔξωνον, τὰ ἐν τῷ Ναῷ ὑπάρχοντα σκεύη τὰς εἰκονογραφίας μέχρις τοῦ ὕψους πού ἠδύναντο. ἀτραυμάτισαν τὸν ψηφιδωτὸν Παντοκράτορα δι' ἀναπτάσεως ἀντικειμένων κ.λ. χάρις δὲ εἰς τὸ ὕψος τοῦ Ναοῦ ἐπέσθη

ὁ Ναός ὡς κτήριον. Εἰς τοῦτο ὡς εἶπωμεν συνετέλεσεν καὶ ὁ περιορισμός τοῦ χρόνου.

Θά ἠδυνάμεθα δὲ νά παραδεχθῶμεν ὅτι, εἶχον διαταγὴν οὗτοι, νά καταστρέψουν τὸν Ναόν τῆς Παρηγορητοῦ.

Ἐτέρα ἐπίσης ὁμάς ταυτοχρόνως κατέστρεψε τὸν ἐξώναον τῆς νῦν Ἀγίας Θεοδώρας ὁ ὁποῖος ἦτο πανομοιότυπος τοῦ τοιοῦτου τῆς Παρηγορητοῦ πλήν μικροτέρων διαστάσεων.

Ὅταν ἐξεκαθαρίσθη ἡ περιοχὴ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἔδραν τῆς ἡ Ἄννα (ἰκόγνητο) ἐνδεδυμένη καὶ πάλιν ἀνδρικήν ἐνδυμασίαν.

Εὐθὺς ὡς ἀντίκρουσεν κατεστραμένους τοὺς Ναούς καὶ ἰδίως τὴν Παρηγορητοῦ ἐκλονίσθη εἰς μέγαν βαθμὸν ψυχικῶς.

Ἡ ἐλπίς ὅμως ὅτι θά ἀφικνεῖτο εἰς Ἄρταν ὁ Σὺζυγός τῆς τὴν παρηγοροῦσε.

Δυστυχῶς καὶ ἡ ἐλπίς αὐτὴ ἐχάθη διότι, ἀντ' αὐτῆς ἔφθασε ἡ εἶδησις ὅτι ὁ Νικηφόρος Βουέννιος ἐξηφανίσθη ἔξω κάπου τῶν Θηβῶν.

Ἡ ἀγγελία αὐτὴ ὡς ἦτο ἐπόμενον κατεράκωσε πλεονσοβαρῶς τὸ ἠθικὸν τῆς.

Ἐκτοτε αὐτὴ ἀποσυρθεῖσα εἰς τὸν ἔναντι τοῦ Παλατίου Ναόν τοῦ Ἀγ. Γεωργίου ἐνεδύθη ἐπισήμως τὸ βαρὺ ἀσκητικὸν ἐνδυμα τῆς Μοναχῆς μέχρι τοῦ θανάτου τῆς ὀνομασθεῖσα Ἄννα Βυζαντινὴ.

Ἔθεσε δὲ σκοπὸν ἐν συνεχείᾳ τῆς ζωῆς τῆς τὴν ἐξελπηρέτησιν τῶν πτωχῶν καὶ ἀναπήρων σώματι καὶ πνεύματι.

Ἐξησεν δὲ μονάζουσα εἰς τὸν ἀνωτέρω ναόν, πλεον τῆς δεκαπενταετίας.

Ἡγοτοῦ παραδώσει τό πνεῦμα διεμοίρασε εἰς τοῦς πτωχοῦς πᾶν ὅτι εἶχεν ἀπομείνη ἐκ τῆς περιουσίας της.

Ἀποθανοῦσα ἐν προσευχῇ καί νηστεία ἐνεταφιάσθη ὑπὸ τῶν κατοίκων ἐντὸς τοῦ ἰδίου Ναοῦ Ἁγίου Γεωργίου παραπλεύρως τῆς θυγατρὸς της, πρὸ τοῦ Ἱεροῦ Τέμπλου καί ὀλίγον δεξιώτερον τῆς ὥρας Πέλης.

Ἡ ANNA ΤΙΜΑΤΑΙ ΩΣ ΠΟΛΙΟΥΧΟΣ ΤΗΣ ΑΡΤΗΣ

Ἀπὸ τοῦ θανάτου της 1159 περίπου καί ἐντεῦθεν ἡ Ἄννα ἐτιμᾶτο ὡς Προστάτης ἀγία τῆς Πόλεως.

Ἄν καί δὲν ἐπετρέπετο εἰς οὐδένα ὁ τίτλος τοῦ Βασιλέως (καί τοῦτο διότι μόνον ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο Βασιλεύς), ἐν τούτοις οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως καί τῆς περιφερείας, τὴν ὠνόμαζον Βασίλισσαν τῆς Ἄρτης παρὰ τὴν ἀπαγορευτικὴν διαταγὴν της.

Ἡ φήμη της ὡς θαυματουργὸς ἀγία εἶχε προσπεράσει τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ δὲ ἐκκλησία τὴν εἶχεν τάξει τρίτην ἐν σειρᾷ Ἄνναν ἀγίαν μετὰ τὴν Ἁγίαν Ἄνναν, τὴν μητέρα τῆς Θεοτόκου, καί τὴν μητέρα τοῦ ἀγίου Κυριακοῦ.

(Βλέπε Ἐγκυκλοπαιδείαν Ἑλλίου).

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ποῦ ἀπεσύρθη εἰς τὸν Ναόν ἠλλάξε τό ὄνομά της καί αὐτοωνομάσθη Ἄννα Βυζαντινή, σὺν τῆς ἀναφέρει καί ἡ Ἐκκλησία.

Ἀὕτη ἀποθανοῦσα τὴν 29ην Ὀκτωβρίου ἐτιμᾶτο κατ' ἔτος τὴν ἡμέραν ταύτην ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς Πόλεως καί ὀλοκλήρου τῆς Ἡπείρου.

Ὁ βίος τῆς Ἄννας, (τῆς Βυζαντινῆς πλέον) ἀναφέρεται εἰς τὸ Μηνολόγιον τῆς Ἐκκλησίας 29ῆ τοῦ μηνός Ὀκτωβρίου ὡς Ὁσία τῆς Ὁθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἦτο τοπικὴ ἢ ἐορτὴ δὲν ἀναφέρεται οὔτε ἡ ἀκολουθία τῆς ἐορτῆς οὔτε πὸ ἀπολυτήκιον ταύτης, ἀλλὰ ἀπλῶς μία τρισέλιδος ἱστορησις ἄκρως συγκεκριμένη καὶ ἀκατανόητος.

Ἡ Ἁγία πλέον Ἄννα γεννηθεῖσα τὸ ἔτος 1083 ἐν Κωνσταν) λει ἐνεδύθη πὸ Μοναχικόν σχῆμα τὸ ἔτος 1143 ἦτοι ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκκαθάρησιν τῆς περιφέρειας τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ τοῦ μείασμα τῶν Νορμανδῶν καὶ ὅτι ἀπέθανεν πλήρης ἡμερῶν τὸ 1159 περίπου, ἦτοι εἰς ἡλικίαν 76 ἐτῶν, ἀφοῦ διεμοίρασε ἅπαντα τὰ ὑπάρχοντά της εἰς τοὺς πτωχοὺς.

Ἀναφέρεται εἰς τὸ Μηνιαῖον τοῦ Ὀκτωβρίου ὅτι ἔκαμε καὶ ἐν τῇ ζωῇ θαύματα ἀλλὰ δὲν ἀναφέρεται οὔτε πού ἐμόνασεν οὔτε πού ἀπέθανεν.

Προσέτι ἀναφέρεται ὅτι ἔζησεν τὸν 8ον αἰῶνα, ἀλλὰ δὲν καθορίζει ἐὰν ὁ αἰὼν οὗτος ἀνοίξει εἰς τὸ ἀπὸ κτίσεως Βυζαντίου ἡμερολόγιον, τὸ ὁποῖον αὐτὴ εἶχεν ἐν χρῆσει καὶ τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύει τὸν 11ον αἰῶνα μὲ τὸ ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ἡμερολόγιον.

Ο συντάξαντες τὸν ἐν λόγῳ βίον τῆς Ἁγίας, ἄγνωστον πότε, ἀναφέρουν ὅτι ἔζησεν αὕτη ἐπὶ Ταρσίου Πατριάρχου. ἐνῶ ὁ Πατριάρχης οὗτος ἔζησεν ἕνα αἰῶνα πρὸ τῆς Ἄννας.

Καὶ ἡ περιπλοκὴ ἀσφαλῶς αὕτη ὀφείλεται ἀφ' ἐνός εἰς τὴν μετὰ τὸν θάνατον της προσπάθειαν πρὸς ἀποκομνηνοποίησιν τῆς περιοχῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἐπέμβασιν ἀσφαλῶς τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας διὰ τὸ ἄσπονδον μῖσος τὸ ὁποῖον ἔτρεφεν αὕτη ἐναντίον τῆς Ἐθνομάρτυρος ταύτης.

Μεγαλύτερος και σοβαρότερος μελετητής και τεκμη-
ριοτής του βίου της Αγίας Άννης είναι η νυν Πολιο-
χος της Άρτης Άγια Θεοδώρα, η Βασίλισσα, η οποία
άφιχθη εις Άρταν 63 περίπου έτη μετά τον θάνατον
της Άννης και η οποία δηλοῖ δια της έγγραφου γλυ-
πτής δηλώσεως της, η οποία σώζεται, ότι οὐδέν ἐγνώ-
ριζε περί του βίου της Άννης. (Γνωσιουργομένη πι-
κρῶς ἔκλαυσεν),

Εἰς ταύτην συνεπῶς θά πρέπει νὰ χρεωσθῆ κατά μέ-
γα μέρος ὁ λαὸς τῆς Άρτης τὸ ὅτι δέν ἐγάθη τελείως
ἢ περισποῦδαστος αὕτη ἱστορία τὸσον τῆς Άρτης ὅ-
σον καὶ τῆς Αγίας ἐκείνης γυναικὸς, η ὁποία τόσα
προσέφερεν εἰς τὴν πόλιν Άρταν καὶ ὀλοκλήρον τὴν
Ἑλλάδα, μαχομένη ἐπὶ ἡμῖσι αἰῶνα ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνι-
κοῦ ιδεώδους.

Ἄλλὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς τεκμηριώσεως ἐμ-
περιέχεται εἰς τὸ 3ον μέρος, τὸ ὁποῖον πραγματεύεται
τὰ τοῦ 13ου αἰῶνος ἱστορικά γεγονότα.

ΜΑΝΟΥΗΛ ΚΟΜΝΗΝΟΣ Ο Α^{ος}

ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ (ΚΑΛΟΪΩΑΝΝΟΥ)

ΑΝΕΨΙΟΥ ΤΗΣ ΑΝΝΑΣ

Κατὰ τὴν Ἐγκυκλοπαιδεῖαν τοῦ Ἑλλίου, (βλ. 14ον
τόμον σελ. 545).

Οἱ Νορμανδικαὶ ἐπιδρομαὶ ἐσυνεχίσθησαν μέχρι τῆς
7ης Ἰανουαρίου τοῦ 1186, ἤτοι 86 ἀκόμη ἔτη μετά τον
θάνατον τοῦ Μανουήλ.

Τρία ὁμως ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἄννης, ἐπεσκευθῆναι τὴν Ἄρσαν ἢ μᾶλλον διήλθεν ἐκ ταύτης ὁ ἀνωτέρω αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Μανουήλ.

Οὗτος καταλύσας εἰς τὰ Ἀνάκτορα τῆς θείας τοῦ Ἄννης, ἐπεσκευθῆναι τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ὑπεκλήθη πρὸ τοῦ τάφου τῆς θείας τοῦ καὶ τῆς πρωτεξαδέλφης τοῦ Εἰρήνης Ἀλεξίας.

Ἰδὼν τὸ ἀπέρικτον τούτων διέταξε καὶ ἐτοποθετήθησαν δύο γλυπτὰ μαρμάρινα ὁμοιομάτα στεμμάτων κάτωθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία ὡς γνωστὸν εὑρίσκεται εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ Ἱεροῦ Τεμπλοῦ.

Ἐκ τούτων τὸ ἐν ἦτο μεγαλύτερον τοῦ ἄλλου ἐπιπροσθέτως ἦτο τοποθετημένον καὶ ὑψηλότερον τοῦ μικροτέρου, ἀλλὰ καὶ δεξιώτερον (ἂν ἐνθυμοῦμαι καλῶς), ἄλλωστε κατὰ τὴν ἀφαίρεσιν τούτων, ἡ ὁποία ἐγένετο πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν, ἦτο ἱερεὺς τοῦ Ναοῦ ὁ νῦν κ. Κων. Μπουρνάκας, ὁ ὁποῖος θὰ ἐνθυμῆται καὶ θὰ γνωρίζει καλῶτερον ἐμοῦ ἂν τὸ μεγαλύτερον στέμμα ἦτο τοποθετημένον δεξιώτερον ἢ ἀριστερότερον.

Ἴσως ὁμως νὰ ἔχη καὶ φωτογραφίαν ἢ Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία, ἡ ὁποία τις εἶδε διὰ ποῖον λόγον ἀφῆρθε τὰ στέμματα.

Τὸ ὑψηλότερον τοποθετημένον τὸ καὶ μεγαλύτερον εἰκονίζεν τὸν βαθμὸν, τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν θέσιν εἰς ἣν εἶχεν ταφῆ ἢ μῆτηρ.

Τὸν ἴδιον εἰκονισμὸν παρουσίαζε καὶ τὸ ἕτερον στέμμα τῆς θυγατρὸς τῆς.

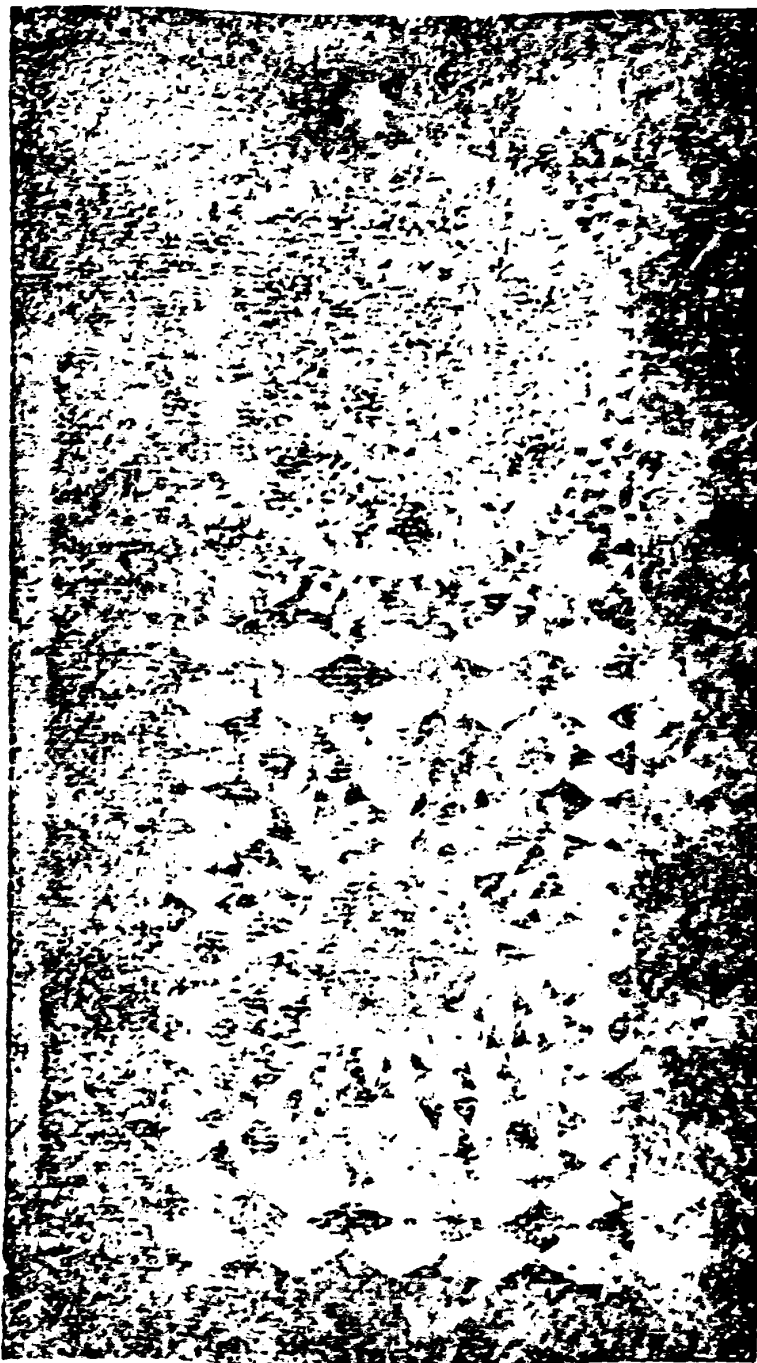
Ἄν λ.χ. ἦτο τὸ μεγαλύτερον στέμμα δεξιώτερον τοῦ ἄλλου, ἐμαρτύρει ὅτι ὁ κάτωθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ τάφος ἦτο τῆς Ἄννης Κομνηνῆς.

Τὸ δὲ μικρότερον, χαμηλότερον τοποθετημένον καὶ

ἀριστερότερον, ἐμαρτύρει ὅτι ὁ πρὸ τῆς Ὁραίας Πόλης
τάφος ἦτο τῆς θυγατρὸς τῆς Ἄννης.

Διέταξεν ἐπίσης καὶ ἐτοποθετήθη ἐπὶ τοῦ δαπέδου

ΤΟ ΜΩΣΑΪΚΟΝ ΔΑΠΕΔΟΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ
ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΘΕΟΔΩΡΑΣ (Βλέπε εἰκόνα)

καὶ κάτωθεν τοῦ Παντοκράτορος, διπλοῦν μωσαϊκόν.

Ἐκαστον τούτων φέρει ἀνεξάρτητον σμύλμα.

Ἀμφότερα δὲ εἰς τὸ κέντρον τῶν εἰκονίζον βασιλικὰ στέμματα ἴσως καὶ μονογράμματα, πλὴν δὲ καὶ τὰς τα εἶναι κατεστραμμένα δι' ἐπεμβάσεως ἐν συγκρίσει μὲ πὸ ὑπόλοιπον μέρος τῶν μωσαϊκῶν.

Ἐνῶ τὰ ἀφαιρεθέντα στέμματα εὑρίσκονται εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἄρτης ἐγκαταλελειμμένα.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο θά πρέπει νά λεχθῆ ἐπὶ πλέον ὅτι, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1186 ἔπαυσαν νά αὐτοκρατορεύουν μέλη τῆς Οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν ὡς προείπωμεν διότι ὁ αὐτοκρατορικός θρόνος εἶχεν περιέλθει εἰς τὰς χεῖρας τῆς οἰκογενείας τῶν Ἀγγέλων.

Τοῦτο σημαίνει ὅτι δέν κατώρθωσαν οἱ Νορμανδοὶ νά ἀλώσουν τὸ Βυζάντιον ἐπὶ Κομνηνῶν οἱ ὅποιοι ἐβασίλευσαν ἀπὸ τοῦ 1081 μέχρι τοῦ 1186 ἤτοι ἐν σειρᾷ καὶ ἄνευ διακοπῆς 114 ὀλόκληρα ἔτη.

Ἐνῶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς Οἰκογενείας τῶν Ἀγγέλων καὶ ἐντὸς ἐλαχίστων ἐτῶν ἐκυριεύθη τὸ Βυζάντιον ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων.

Μετά τὴν ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου (Ἀπρίλιος 1204) οὐδεὶς τῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν εὑρίσκετο εἰς Κων) λιν καὶ Ἑλλάδα.

Πάντες σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀναχωρήσαντες εἰς τραπεζοῦντα ἴδρυσαν ἐκεῖ τὴν Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος .

Συνεπῶς τὸ Δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου οὐδεὶς Κομνηνός ἐπεσκεύθη καὶ τοῦτο διότι οὗτοι εἶχον ἀναλάβη σοβαρωτάτην ἀποστολὴν ἰδρύσεως τῆς Ἑλλην. αὐτοκρατορίας εἰς τραπεζοῦνταν.

Οὐσιαστικῶς τὸ Βυζάντιον ἔπαυσε ὑφιστάμενον ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς Ἄννης καὶ τὴν ταυτόχρονον σχεδόν ἀναχώρησιν τῶν Κομνηνῶν.

Η ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΤΗΣ ΑΝΝΗΣ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΙΑ

Ἀπό τοῦ θανάτου τῆς ἡ Ἄννα ὡς εἰπωμεν ἡπιμᾶτο καὶ ἔτιος ὡς Πολιοῦχος μέχρι ἀλώσεως τῆς Κων) πόλεως. Εἶχεν δὲ ἀποκτήσει τεραστίαν φήμην θαυματούργου.

Ἀπό τοῦ 1204 ὅμως τῇ ἀδιαφορίᾳ τῶν Δεσπότην τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου Ἀγγέλων ἦτοι, τοῦ Ἰδρυτοῦ τοῦ Δεσποτάτου Μιχαὴλ Ἀγγέλου τοῦ Αου καὶ τοῦ ἐν συνεχείᾳ Θεοδώρου τοῦ Αου, ἡ Ἄννα ἐτιμᾶτο μὲν καὶ ἔτιος, ἀλλ' οὐχὶ ὅπως κατὰ τὴν πρό τοῦ 1204 πεντηκονταετίαν περίου.

Ἐπὶ Μιχαὴλ Ἀγγέλου ὅμως τοῦ Βου (Συζύγου τῆς Ἁγίας Θεοδώρας) ἡ ἐορτὴ τῆς Ὁσίας Ἄννας ἤρχισε νὰ δίδει διότι ἤρχισεν ἡ συστηματικὴ ἀποκομνηνοποίησις τῆς περιοχῆς ἄνευ βορῶου.

Τυγχάνει ἀληθὲς ἅτι, μίπαντα τὰ κράτη διοικοῦνται ἀπὸ τινα ἀρχηγόν ὃ ὁποῖος ὅμως μισῆται συνήθως ἀπὸ τοὺς πολιτικούς του ἀντιπάλους. Μισοῦνται δὲ περισσότερο οἱ περισσότερον ἄξιοι.

Δὲν θά εἶμεθα συνεπῶς εἰλικρινεῖς ἐάν ἐφροντισόμεν νὰ εἴρωμεν τρόπον ἀπαλλαγῆς τῶν Βυζαντινῶν ἐκ τῆς τακτικῆς ταύτης. Ὡς προαναφέραμε οἱ Κοιμηνοὶ ἠπῆρξαν αὐτοκράτορες συνεχῶς ὑπὲρ τὴν ἑκατον-

ταετίαν. Καθ' ὄλην συνεπῶς τήν χρονικήν ταύτην περιόδον αἱ οἰκογένειαι τῶν Ἀγγέλων ἔπασχον ἀπό μαρασμόν.

Φυσική συνεπῶς ἦτο ἡ ἐπιδίωξις των πρὸς ἀποκομνηνοποίησιν τῆς περιοχῆς. Ἐπειδὴ ὅμως ἀντιμετώπιζαν τήν πίεσιν τοῦ λαοῦ ἐφήρμοζαν τὸ πρόγραμμα τους χωρὶς νὰ γίνονται προκλητικοί.

Θά προέπη δέ νὰ προστεθῇ ὅτι εἶχον ἐκλείψει πάντες ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι θά ἠδύναντο νὰ ἀντιδράσουν ἔστω καὶ ἐκ λόγων ἀντιπολιτεύσεως.

Εἰς τήν ἐνέργειαν ταύτην τῆς ἀποκομνηνοποιήσεως συμπαραστᾶται ἦσαν καὶ οἱ Φράγκοι.

(Φαίνεται ὅτι τήν ἐφοβοῦντο καὶ μετὰ τὸν θάνατόν της).

Τὸ ἐν τῇ ζωῇ ἔργον τῆς Ἄννης εἶναι στενῶς συνδεδεμένον μὲ τὸ ἔργον τῆς νῦν πολιούχου τῆς Ἄρτης Θεοδώρας τῆς Βασιλίσσης ἡ ὁποία ἐνημερωθεῖσα πλήρως εἶχεν καταστῆ διάκονός της.

Ἡ ἴδια παρακολουθήσασα τήν ἀθέμετον προᾶξιν τῆς ἱεροσύλου διαρπαγῆς τῶν ἱερῶν τῆς Ἄννας λειψάνων ἀντέδρασεν σθεναρῶς ὡς θά ἴδωμεν.

Ἐπιπροσθέτως γνωρίζουσα τήν ἐπιμονήν τῶν ἐχθρῶν τοῦ Βυζαντίου Φράγκων πρὸς ἀποκομνηνοποίησιν ἐγκατέλειψεν διὰ τὰς μελλούσας γεννεάς τῆς Πόλεως βαρυσήμαντα σύμβολα ἄξια σεβασμοῦ ἀλλὰ καὶ ἱκανά νὰ μεταδίδουν ἀνά τοὺς αἰῶνας τὸ ἔργον τῆς Ἁγίας ταύτης ἀλλὰ καὶ λογίαν γυναικὸς ἡ ὁποία εἰργάσθη τόσον διὰ τὸ Ἑλληνοχριστιανικὸν ἰδεῶδες ὅσον οὐδεμία ἄλλη.

ΠΟΙΑ Η ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΠΛΑΣΙΣ ΤΗΣ ΑΝΝΑΣ

Ίσως έκπλαγιῇ ὁ ἀναγνώστης μὲ τὸ παρὸν θέμα τῆς σωματικῆς διαπλάσεως τῆς Ἄννης. Ἡ ἀνάπτυξις σέ-τη τυγχάνει ἀπαραίτητος διότι θά χρησιμεύσῃ διὰ τὴν ἐν συνεχείᾳ ἐξηγησίαν τῶν δύο συμβολικῶν εἰκόνων αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐστυλευμένα ἐἰς τὸν τάφον τῆς Ἁγίας Θεοδώρας.

Πλὴν τῆς σωματικῆς διαπλάσεως ἡ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν γυναικῶν ὑπάρχει πρὸς διάκρι-σιν καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα τὸ ὁποῖον φορεῖ ἡ ἔχουσα πρῶτου μεγέθους ἀνάστημα ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἐτέραν τῆς ὁποίας ἡ σωματικὴ διάπλασις εἶναι διαφορετικὴ τῆς ἄλλης. (μικρόσωμος) καὶ ἡ ὁποία φέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς Σκοῦφον Μοναχῆς.

Προτοῦ κλείσωμεν τὸ 2ον τοῦτο μέρος σκόπιμον τυ-χάνει τὸ νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τινα περὶ τῆς Αὐτοκρα-τείας Εἰρήνης καθὼς καὶ περὶ τῆς ἐγγονῆς τῆς Εἰρή-νης Ἀλεξίας ἡ ὁποία ἐτάφη εἰς τὸν ἴδιον Ναόν ὡς προ-εῖπωμεν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Ἄσπης, νῦν Ἁγίας Θεο-δώρας.

ΕΙΡΗΝΗ Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑ

Βάσει τῶν ἀνωτέρω ἀντιγράφων ἐκ τοῦ 6ου τόμου

σελ. 418 τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ Ἠλλίου τί περί ταύτης ἀναφέρεται.

Ἡ ἐν λόγῳ Ἐγκυκλοπαίδεια τὴν ἀναφέρει Δούκαιναν ἴσως ἐκ τοῦ ὅτι ἦτο θυγάτηρ τοῦ Ἀνδρονίκου Δούκα. Γεννηθεῖσα τὸ ἔτος 1066 διετέρχεν τὸ δωδέκατον ἔτος (1077) ὅτε ὁ Ἀλέξιος θέλων νά ἰσχυροποιήσῃ τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου του δικαιώματα τὴν ἐξέλεξε σύζυγον. Ἐστέφθη Αὐτοκράτειρα τὸ 1081. Ἦτο ἀπὸ χαρακτῆρος ἀξιοπρεπῆς, διακριτικῆ, ματριόφρων καὶ συνεσταλμῆνη παρὰ τὴν ἀριστοκρατικὴν καταγωγὴν της.

Ἐξήσκησεν ἐν τοῦτοις ἐπὶ τοῦ συζύγου της εὐεργετικὴν ἐπιεσοὴν ἀξιάουσαν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου. Οἱ σύγχρονοὶ της τὴν ὀνόμαζον σειρήνα τοῦ αὐτοκράτορος ἐνίοτε καὶ ἐπὶ παρουσία της.

Ἐπῆρξε μήτηρ τῆς ἱστορικῆς συγγραφῆς Ἄννης Κομνηνῆς εὐσεβῆς χριστιανῆ καὶ ἀφωσιωμένη σὺζυγος.

Ἀπέθανε πρὸ 1123 εἰς ἡλικίαν 57 ἐτῶν ἐν τῇ μονῇ τῆς Παναγίας τῆς Κεχαριτωμένης ἐν Κων)λει, τῆς ὁποίας ἐπῆρξε ἰδρύτρια καὶ ὅπου εἶχεν ἀποστροφῇ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της .1118.

ΕΙΡΗΝΗ- ΑΛΕΞΙΑ

ΕΓΓΟΝΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΡΑΣ

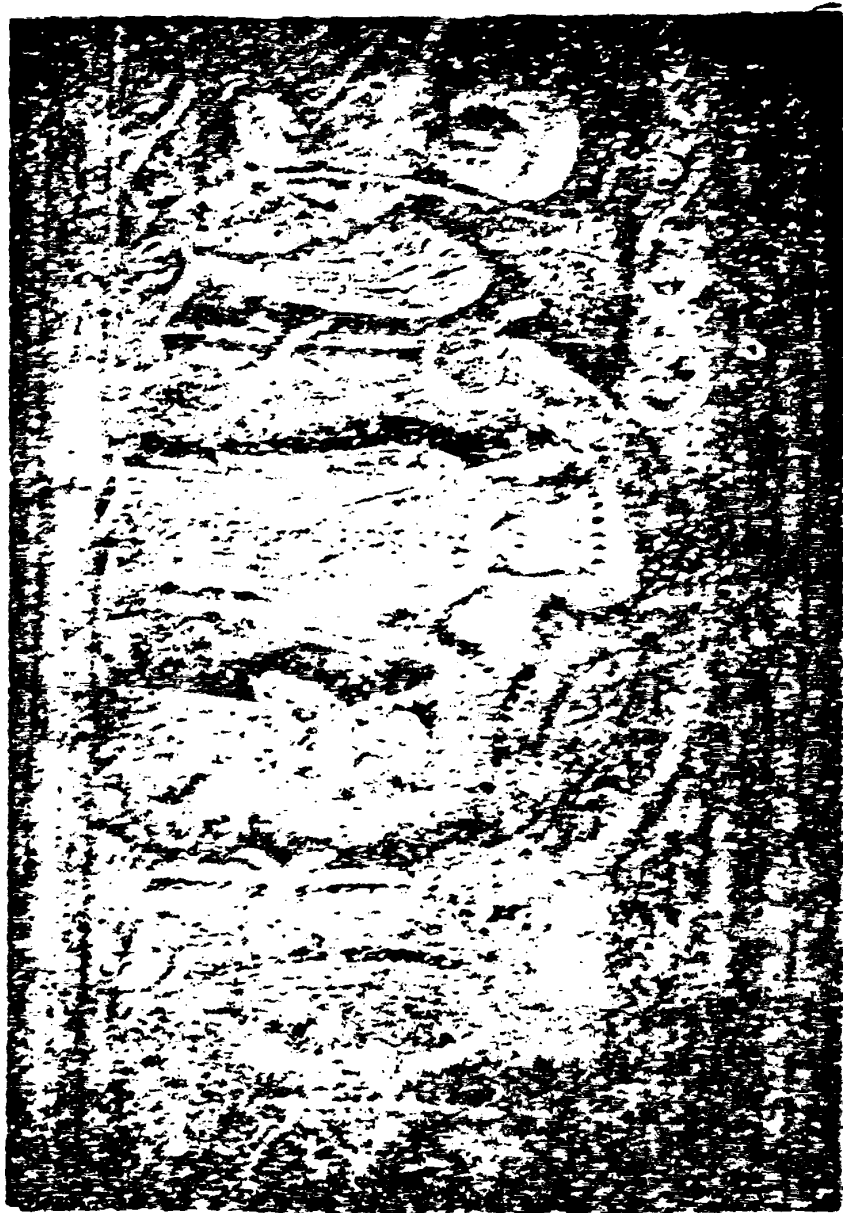
Ε Ι Ρ Η Ν Η Σ

Καὶ ταύτην ἡ Ἐγκυκλοπαιδεία τὴν ὀνομάζει Δούκαιναν.

Κόρη τῆς Ἄννης Κομνηνῆς καὶ τοῦ Νικηφόρου γεννίου καὶ ἐγγονὴ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου —

ρηνοῦ τοῦ Αοῦ καὶ τῆς Ε.ρήνης
ἰδέν ἕτερον περὶ ταύτης ἀναφέρει ἡ Ἐγκυκλοπαι-

Ἐπιτύμβιος τοῦ τάφοι τῆς Ἁγίας Θεοδώρας τριπλή
κρημαρὶνη πλάξ. ἡ ὁποία εἰκονίζει τὰς δύο Ἁγίας αἰ
κῶσαι ἐτάφησαν εἰς τὸν ἴδιον Πατριαρχικὸν Ναὸν τοῦ
ἁγίου Γεωργίου ντῆ Ἁγίας Θεοδώρας.

ΘΕΟΔΩΡΑ Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ

ΑΡΤΗΣ

Τυγχάνει γνωστόν καί ιστορικῶς ἐξηκριβωμένον ὅτι, μετά τήν ἄλωσιν τῆς Κων) πόλεως ὑπό τῶν Φράγκων τὸ 1204, ἐδημιουργήθησαν τρία ἀνεξάρτητα Ἑλληνικά κράτη ἦτοι: 1) Ἡ αὐτοκρατορία Τραπεζοῦντος ὑπό τῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν.

2) Τὸ Δεσποτάτον τῆς Ἡπείρου ὑπό μελῶν τῆς οἰκογενείας τῶν Ἀγγέλων καί 3) τὸ τῆς Νικαίας ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Λάσκαρον.

Εἰς τὸν θρόνον τῆς αὐτοκρατορίας Τραπεζοῦντος παρήλασαν 16 ἐν σειρᾷ αὐτοκράτορες τῆς οἰκογενείας ὡς εἴπωμεν τῶν Κομνηνῶν. Μεταξὺ αὐτῶν πρῶτος αὐτοκράτωρ τῆς αὐτοκρατορίας Τραπεζοῦντος ἦτο ὁ Ἀλέξιος Κομνηνός ὁ Αὐτὸς υἱὸς τοῦ Μανουήλ Κομνηνοῦ, αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου.

Τὸ Δεσποτάτον τῆς Ἡπείρου τὸ ἵδρυσεν ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος ὁ Αὐτὸς. Οὗτος ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν Δεσπότην τῆς Ἡπείρου μὲ σκοπὸν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κων) πόλεως ἀπὸ τοῦ Φράγκου.

Ἐπειτα ἀπὸ ἀγῶνας δέκα ἐτῶν ἀποθανόντα, τὸν διεδέχθη ὁ ἀδελφὸς του Θεόδωρος Ἄγγελος ὁ Αὐτὸς, περισσότερο ἐπιθετικὸς.

Οὗτος κατορθώνει νὰ γίνῃ κύριος τῆς Θεσσαλονίκης.

περί τό 1228—1230.

Ὀλίγα ἔτη πρὶν μεταφέρει τὴν ἔδραν του ἐξ Ἄρτης εἰς Θεσσαλονίκην, διαίρει τὸ Δεσποτᾶτον του εἰς Δουκάτα. Τὴν πρῶην δὲ ἔδραν τοῦ Δεσποτάτου του, Πόλιν Ἄρταν, τὴν μετατρέπει εἰς ἔδραν Δουκάτου. Τοποθετεῖ εἰς ταύτην τὸν . . . ἀνεψιὸν του Μιχαήλ Ἄγγελον τὸν . . . Ζον, πόν ὀποῖον καὶ ὀναμάζει Δοῦκα τῆς περιοχῆς Ἄρτης, Ἀκαρνανίας καὶ Ἠπείρου.

Ὀὐχὶ ὁμως ὀλοκλήρου τῆς Ἠπείρου, ἀλλὰ μέρος ταύτης.

Κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον ταύτην τῶν μαχῶν τῆς Θεσσαλονίκης, Μητροπολίτης Ἄρτης καὶ Ναυπάκτου ἦτο ὁ Ἰωάννης Ἀπόκαυκος. Πατριάρχης δὲ Κων) πόλεως— Νικαίας ἦτο ὁ Γερμανός ὁ Βος.

Ὀὗτος, ὄς μᾶς πληροφορεῖ τὸσον ἡ Ἐγκυκλοπαιδεῖᾶ ὄσον καὶ ἄλλαι πηγᾶί ἐγεννήθη εἰς Ἀνάπλουν τῆς Προποντίδος τὸ ἔτος 1179 ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν Κων) λην καὶ ἦτο διάκονος τὸ 1204. Ἀλωθείσης τῆ Κων) λεως ἀπεστέθη μονάζων εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Πανευμόρφου.

Ὀταν βραδέτερον ἡ Ἀχρᾶνη κατελήφθη ὑπὸ τῶν Λατίνων, ὁ Γερμανός κατήλθεν εἰς τὴν Κων) πολιν διὰ νά ὑποστηρίξη τοὺς καταπιεζομένους.

Ἐκεῖ εὐρισκόμενος ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Δοῦκα Βατάξη 1222 ἵνα διαδεχθῆ εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον τὸν ἀποθανόντα Πατριάρχην Μανουήλ Δουκὸν Σαραντινὸν 1215—1222.

Ἄνελθὼν εἰς τὸν θρόνον ὁ Γερμανός ἀνεδείχθη εἰς τῶν ἱκανοτέρων Πατριάρχων καὶ ἀνταπεκρίθη πληρέστατα πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς περιπετειώδους ἐκείνης ἐποχῆς. Κατόρθωσε δὲ νά μεταιώσῃ τὰς ἀποσχί-

στικῆς τάσεις τοῦ **ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΤΟΥ ΔΥΤΙΚΟῦ**
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΑΤΟΥ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

(1204 — 1236). (Ἰωάννου Ἀποκαύκου).

Τὰ ἀνωτέρω προκύπτουν ἐκ τῆς Ἱστορίας τοῦ Κράτους τῆς Νικαίας, τὴν ὁποίαν ὁ Α. Μηλιαράκης ἐξιστόρησεν.

Ταῦτα μαρτυροῦν ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Ἄσσης προητοιμάζετο νὰ Λατινοποιηθῆ. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἐκδοχὴ τις ὅτι, καὶ ὅσα συνέβαινον ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐγκομισιν τοῦ συζύγου τῆς Θεοδώρας Δούκα Μιχαὴλ Ἀγγέλου τοῦ Βου.

ΟΙ ΓΑΜΟΙ ΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛ

Ὁ Μιχαὴλ μετεβὰς πρὸς συνάντησιν τοῦ Θείου του Θεοδώρου εἰς Μακεδονίαν νυμφεύεται εἰς τὰ Σέρβια τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰωάννου Πατραλῦφα ἀξιωματοῦχου τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ Κομνηνῶν. Εἶχεν δὲ ἀπαλλαγῆ τῶν καθηκόντων του οὗτος εὐθὺς ὡς περιῆλθεν ὁ Θρόνος τοῦ Βυζαντίου, εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Ἀγγέλων.

Εἰς τὴν πόλιν τῶν Σερβίων, εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐπίσης ἀπὸ πολλοῦ . . . νεάνις τις, καταγομένη ἀπὸ τὰ Γάγγρα τῆς Τουρκίας. Ἡ πόλις αὕτη τῶν Γαγγρῶν εὐρίσκετο πλησίον τῆς Ἀγκύρας. Οἱ κάτοικοι δὲ ταύτης ἦσαν Ἀσανίδες τὸ πλεῖστον τὴν καταγωγὴν. Ἀσανίς δὲ ἦτο καὶ ἡ ἀνωτέρω νεάνις διὰ τὴν ὁποίαν τυγχάνει ἄγνωστον πῶς καὶ ποῦ εἶχεν συνδεθῆ μετὰ τοῦ Μιχαήλ. Αὕτη ἦτο ἐπαρκῶς μορφωμένη διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐν ταυτῷ δὲ ἦτο καὶ ὡραιότατη, ἐκτός τοῦ ὅτι ἦτο καὶ ἠλωρομαθεῖς. Ὑπάρχει ἐκδοχὴ τις ἐκ τῆς ὁ-

ποιίας προκίπτει ὅτι εἶχεν μεταβῆ εἰς τὰ Σέρβια ὁ Μιχαήλ διὰ νά στυνωτηθῆ μετ' αὐτῆς πρὸς διακανονισμὸν τῆς στέρσεώς των. Ἀρνεῖται ὁμως ἐκείνη (τό καί πιθανώτερον) εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νά χωλωθῆ ὁ Μιχαήλ καί νά νυμφευθῆ τὴν Θεοδώραν.

Ἄλλα καί ἡ ἐκδοχὴ αὕτη δημιουργεῖ σοβαρὸν ἐρώτημα.

Διατί δέν ἐδέχθη νά νυμφευθῆ τὸν Μιχαήλ ἐνῶ τὸν ἠκολούθησε εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Ἄρταν ὡς παλλακίς του;

Μήπως διὰ θερησκεντικούς λόγους; Ἄλλα τότε πῶς συνῆξει μετ' αὐτῆς καί βάσει ποίας... ἀρχῆς ἀπέκτησε μετ' αὐτῆς δύο υἱούς;

Τό πιθανώτερον εἶναι ὅτι, αὕτη ἦτο κατάσκοπος τοῦ συγγενοῦς της (Θείου της) Ἰωάννου Ἀσσάν, ὁ ὁποῖος εὗρισκατο εἰς πόλεμον μετ' τὸν Δεσπότην τῆς Ἡπείρου Θεόδωρον Ἄγγελον, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Θεσσαλονίκης καί ὁ ὁποῖος συλληφθεὶς παρὰ τοῦ Ἀσσάν ἐτεφλώθη τὸ ἔτος 1230 περίπου, ὅταν ὁ ἀνεψιὸς του Μιχαήλ ἐξεδίωξε τὴν παλλακίδα του Γαγγρενὴν ἀνεψιὰν τοῦ Ἀσσάν.

Ἡ Θεοδώρα κατὰ τὴν περίοδον τῶν γάμων της ἦτο ὡραιότατη, πλὴν μικροτάτης σωματικῆς διαπλάσεως ἀλλὰ καί ἐπαρκῶς μορφωμένη.

Ἐγαλουχήθη ἑλληνοχριστιανικῶς παρὰ τῶν γονέων της. Ἦτο δέ ὁ πατήρ της ποποθετημένος πολιτικῶς εἰς τὴν Οὐκογένειαν τῶν Κομνηνῶν.

Ἀφιχεῖσα ἡ Θεοδώρα εἰς τὴν ἔδραν τοῦ συζύγου της πόλιν Ἄρταν τῆς Ἡπείρου, ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Ἄνάκτορον παρὰ τὸν Ἄγον Γεώργιον τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνεγείρει ὡς προαναφέραμε ἡ Ἄννα Κομνηνὴ.

Σὲν τελεῖως πρὸς τὴν Ἱστορίαν τῆς πόλεως, τῶν

μήμερών της καὶ λοιπῶν κοινωφελῶν ἔργων, καὶ Φρουρίων οὐδὲν ἐγνώριζεν περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τῆς τότε Πολιούχου Ἄννης Κομνηνῆς. Ἐχουσα ὁμῶς κλίσιν πρὸς τὰ Θερησκευτικὰ ἐκκλησιάζετο εἰς τοὺς Ναοὺς τακτικώτατα.

Εἶδεν γὰρ φῶς τῆς δημοσιότητος, πρὸ ἐτῶν, ἄποψις μελετητοῦ τινός ὅτι ἡ οἰκογένεια τοῦ Πετραλέφα ἦτο Γαλλικῆς καταγωγῆς.

Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο κατέληξεν ὁ ἐρευνητὴς ἐκ τοῦ διπλοῦ σταυροῦ τὸν ὁποῖον κρατεῖ τόσον αὐτὴ ὅσον καὶ ἡ Ἄννα Κομνηνὴ εἰς τὴν ἐσμυλευμένην μαρμαρίνην πλάκα τοῦ τάφου καὶ τὸν ὁποῖον διπλοῦν σταυρὸν τὸν ὀνομάζουσι οἱ Καθολικοὶ σταυρὸν τῆς Λωβαίνης.

Ἄλλ' εἶναι ὀλίγοι οἱ διπλοὶ σταυροὶ οἱ εἰκονιζόμενοι εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς ναοὺς; Καὶ ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἄγχοι οἱ κρατοῦντες τοιοῦτους σταυροὺς εἶναι ὅλοι Γαλλικῆς καταγωγῆς; Ἡ Οἰκογένεια τοῦ Ἰωάν. Πετραλέφα ἦτο Ἑλληνικῆς καταγωγῆς Ὁρθόδοξος καὶ ἠθικωτάτων ἀρχῶν.

Τοῦτο ἐκτός τοῦ ὅτι ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὀνόματος ἀλλ' ἐκπηγάξει καὶ ἐκ τῆς ἐν συνεχείᾳ στάσεως τῆς Θεοδώρας ἔναντι τοῦ συζύγου της καὶ ἐκ τῆς ἐν γένει ἑλληνοχριστιανικῆς διαγωγῆς, διεχθεῖσα νὰ ἐξορισθῆ παρὰ νὰ δεχθῆ παλλακίδα εἰς τὸν οἶκον της.

Ἡ νεάνις Ἐλσα ἢ μετονομασθεῖσα ἐπὶ τῶν κατοικῶν τῆς Ἄστῆς ὡς καταγομένη ἀπὸ τὰ Γάγγρα τῆς Τουρκίας βιασθεῖσα ἀφίχθη εἰς Ἄσταν πρότερον τοῦ Μιχαήλ ὁ ὁποῖος ἐ συνοδεύετο ἐπὶ τῆς συζύγου του Θεοδώρας.

Ἐντὸς δὲ μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος αἱ σχέσεις

τοῦ Μιχαήλ καί τῆς Γαγγραινῆς, τήν ὁποίαν ὁ Μιχαήλ παρουσίαζεν ὡς Ἀρταίαν μεγάλης σκογενείας, πλήν ἐγκατεστημένην εἰς Κων)λιν, εἶχον δημιουργήσει μέγαν σάλον μεταξύ τῶν κατοίκων τῆς Ἄρτης. Ὁ σάλος ἠϋξήσεν ἔτι περισσότερον ὅταν ἐγκατεστάθῃ ἡ Γαγγραινή μονίμως εἰς τὰ Ἀνάκτορα.

Ἡ Θεοδώρα ἔχοσα ἔναντι τοῦ Παλατίου τόν Ναόν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καί βλέπουσα τήν καθημερινήν συρροήν τοῦ λαοῦ εἰς τόν ἐν λόγῳ Ναόν, συνεδέθη μετ' αὐτοῦ.

Συντόμως ἐπληροφορήθη ὅτι δέν ματέβαινε ὁ λαός διὰ τόν Ἄγιον Γεώργιον, ἀλλά διὰ νά προσκυνήσῃ τόν τάφον τῆς πρώην Βασιλίσσης του Πολιούχου καί προστάτιδος Ἄννης Βυζαντινῆς τῆς Ὀσίας.

Ἀπό τήν Ἄνναν ἐξήτει ἀεγότερον καί ἡ Θεοδώρα βοήθειαν καί παρηγορίαν, ἔναντι τῶν ὅσων ἐσυνέβαινον εἰς τό Παλάτιον ἐκ μέρους τοῦ συζύγου τῆς Μιχαήλ καί τῆς Γαγγραινῆς.

Εὐρεθεῖσα ἡ Θεοδώρα εἰς δύσκολον θέσιν καλεῖ ἡμέραν τινά τοῦς καλύτερους ἀξιωματούχους τῆς πόλεως καί συμβουλευθεῖσα τούτους, ἐκδιώκει τήν Γαγγραινήν τοῦ Παλατίου, ἀποσιάζοντος τοῦ συζύγου τῆς.

Ἐν τῷ μεταξύ ἐνημέρωνε αὐτή τόν μακρῶν εὐρισκόμενον Δεσπότην Θεόδωρον δι' ἐπιστολῶν. Μεταξύ τῶν γραφομένων συμπεριλαμβάνετο καί τό ὅτι, ὁ σύζυγός τῆς Μιχαήλ διάκειται φιλικῶς πρός τοῦς Λατίνοους.

Ἐπιστρέψας ὁ Σύζυγος τῆς Θεοδώρας ἐξ Ἡπείρου καί μαθῶν τὰ ὅσα συνέβησαν ἐκδιώκει τήν Θεοδώραν τῶν Ἀνακτόρων καί ἐγκλείει ταύτην εἰς τὰ πρόην Ἀνάκτορα τῶν Κομνηνῶν νῦν Μητρόπολιν.

Ἡ ἐνέργεια αὕτη ἀντί νά φοβήσῃ τήν Θεοδώραν τουναντίον τήν ἐνεθάσθηεν καί ἔκτοτε ἤρχισε νά ἐνεργῇ κατά μᾶζωπον, δ. ὅτι εἶχε πεισθῆ πλέον ὅτι ἀπειλεῖται τό Δουκᾶτον, καθώς καί ὀλοκληρον τό Δεσποτᾶτον.

Εἶχε ἐέ ταχθεῖ καί ὀλοκληρος ὁ πληθυσμός τῆς πόλεως μέ τό μέρος της διότι τήν ἰδίαν ἡμέραν τῆς ἐξώσεως της ἐγκατέστησεν οὔτος καί πάλιν εἰς τό ἀνάκτορα τήν Γαγγραινήν μέ τήν ὁποίαν ἔκτατε συννέζει.

Διεδίδετο ἐέ παρὰ τοῦ συζύγου της ὅτι ἡ Θεοδώρα ἦτο στείρα ἐλπίζων ἄτι θά ἠλατόνετο ἡ κατ' αὐτοῦ ὀργή τῶν κατοίκων.

Ὅμως μετά τρεῖς μήνας πληροφορεῖται ὅτι ἡ ἀπομονωμένη σύζυγός του εἶναι ἔγκυος. Ἡλπίζεν δέ ἡ Θεοδώρα ὅτι χάρις εἰς τήν ἐγκυμοσύνην της, εἶα μεταμελεῖτο ὁ Μιχαήλ, διὰ τήν ἔναντι ταύτης συμπεριφορᾶν του.

Ὁ Μιχαήλ ὅμως ἀντί νά εὐχαριστηθῆ, ἀντιθέτως ἐυσερεσθήθη καί ἔκτοτε ἀνεζήτηι τρόπον νά ἀπαλλαγῇ τόσον τῆς συζύγου του ὅσον καί τοῦ ἐν τῇ κοιλίᾳ ταύτης τέκνου του.

Συσκεπτόμενος ματά τῆς Παλλακίδος του ἀλλά καί τῆς μητρὸς του θέτει εἰς ἐφαρμογήν καταχθόνιον σχέδιον ἐξαφανίσεως τῆς συζύγου του Θεοδώρας.

Κατ' ἀρχήν δ. ἄ νά παραπλανήσῃ τήν σύζυγόν του ὁ Μιχαήλ τήν ἐπισκεπτεται τό πρῶτον ἀφ' ἧς τήν ἐγκατέστησεν εἰς τὸ παλαιόν Ἀνάκτορον τῶν Κομνηνῶν, (Μητροπόλιν).

Κατά τήν συνάντησιν ταύτην ἡ Θεοδώρα παρουσίωσε τήν Γαγγραινήν ὡς πρῶτον βαθμοῦ κατάσκοπον, ὅτι ἦτο Ἀσάνης τήν καταγωγήν καί ὅτι ἐπὶ τὸ ὄνομα

Γαγγραινή ἐκρούποντο ἄτερα τρία ὀνόματα Ἀσανικά.

Ἀντιθέτως ὅμως ὁ Μιχαήλ ὑπερημύνητο ὅτι εἶναι Ἀρταβα αὐτῆ καὶ μεγάλης οἰκογενείας. Ἀλλά ποῖαι ἦσαν οἱ συγγενεῖς τῆς; Οὐδαμοῦ ἀναφέρεται τοιοῦτον τι.

Τέλος μετὰ τὴν συζήτησιν, τὴν ἐσυνόδευσεν ἐκ νέου καὶ ἐπανῆλθον ἀμφότεραι εἰς τὸ Παλάτιον τῶν Κομνηνῶν ὡς ὠνομάζετο.

Τῇ αὐτίσει δὲ τῆς Θεοδώρας εἶχεν ἀπομακρυνθῆ ἡ Γαγγραινή τῶν Ἀνακτόρων.

Ἡ ἀπομάκρυνσις ὅμως δὲν ἦτο τίποτε ἄλλο παρά παρὶς καλῶς μελετημένη, πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ λαοῦ ὁ ὁποῖος ἐσέβητο καὶ ἠγάπα τὴν Δούκισσαν Θεοδώραν.

Εἶχεν παρέλθει ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα καὶ κατ' αὐτό, πλήρης ἡσυχία ἐπικράτει εἰς τὸ Παλάτιον.

Διεδίδετο δὲ ὅτι ἡ Θεοδώρα ἀνέλαβε νά ἰδρῶση μέγαν Ναὸν κατόπιν παρακλήσεως τῶν κατοίκων περιφερείας τινὸς τῆς Ἀρτῆς ἡ ὁποία ἐστερεῖτο Ναοῦ.

Ὅταν ἐπληροφορήθη τοῦτο ἡ Δούκισσα Θεοδώρα ἠσθάνθη ψυχικὴν ἀνακούφισιν.

Πλὴν δὲν εἶχεν γνῶσιν τῆς περιφερείας καὶ ἀνέμνε νά ἐνταλῆ πρὸς τοῦτο παρά τοῦ συζέγου τῆς.

Ἡ ΔΟΥΚΙΣΣΑ ΘΕΟΔΩΡΑ ΕΞΩΡΙΖΕΤΑΙ

Μία τῶν ἡμερῶν ἀποουσιάζοντος τοῦ Δούκα ἐκ τῆς Ἀρτῆς, ἐξήτησε ἀκροάσιν ἀπὸ τὴν Δούκισσαν Θεοδώραν τετραμελῆς ἐπιτροπῆ.

Τέταρτον μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἦτο γερόν-
τισά της ἡ ὁποία εἶχεν ἀναλάβει νά ἀναπτύξῃ τό τί ἐ-
πεθύμει ἡ ἐπιτροπή.

Δυστυχῶς αὕτη δὲν ἀντεπροσώπευε οὐδὲνα τῶν κα-
τοίκων ἀλλ' εἶχεν ἐπιμελῶς διδαχθῆ ἀπό τόν Δοῦκα τί
θά ἔλεγε εἰς τήν Θεοδώραν.

Μέ τήν ἐπιστοφήν δέ τοῦ Λουκός ἀποφασίζεται ἡ
ἀνέγερσις δῆθεν Ναοῦ, εἷς τινα περιφέρειαν ὡς εἴπω-
μεν ἡ ὁποία ὀνομάζετο Πρέντα καί τήν ὁποίαν ὑπέ-
δείξεν ἡ ἐπιτροπή. Εἰς τήν πραγματικότητά ὅμως ἐ-
πρόκειτο περί ἀγρίας δασώδους καί ἀκατοικήτου περι-
οχῆς.

Εἰς τινα θέσιν καί εἰς ἀρκατήν ἀπόστασιν τῆς ὑπο-
δειχθείσης ἀγριοτάτης περιοχῆς ὑπῆρχεν μικρόν τι χω-
ρίον τό ὁποῖον μετά τήν ἐπιστοφήν τῆς Θεοδώρας ἀ-
πό τήν ἔξορίαν ὀνομάσθη Βρέστην — Νίτσα.

Σήμερον δέ ὀνομάζεται Πηγαί, ἡ δέ ὑποδειχθεῖσα
δασώδης τήν ἐποχὴν ἐκείνην περιοχὴ ὀνομάζετο Πρέν-
τα.

Καί ἐνῶ ἡ . . . ἐπιτροπή ἀνέφερε ὅτι πρόκειται πε-
ρί τριῶρου μέ τό ζῶον ἀποστάσεως, ἐν τούτοις ἡ ἀπό-
στασις αὕτη ἦτο δεκάωρος καί πλέον.

Τοῦτο ἰδιαιτέρως συνεζητήθη λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ Θεο-
δώρα ἦτο ὡς εἴπωμεν τριῶν μηνῶν περίπου ἔγκυος.

Μεταξύ τῶν ἄλλων ἀνεφέρθη εἰς τήν Θεοδώραν ὅτι
εἰς τήν θέσιν ταύτην ὑπάρχει καί σπήλαιον εἰς τό ὁποῖ-
ον παραμένει ἀσκητής τις.

Τήν μεθεπομένην ἀποσιάζοντος καί πάλιν τοῦ συ-
ζύγου της, ἐτοιμάζεται ἡ ὀργανωθεῖσα ἐπιτροπή ὑπό
τόν ἀξιωματοῦχον Ἀλγέριον ἡ ὁποία καί ἐκκινᾷ διά
τόν ἀνύπαρκτον προορισμόν της, (τοποθεσίαν Πρέν-

τα) .

Είχεν δὲ ὑπολογισθῆ ὡς ὥρα ἐπιστροφῆς ἢ 4 ἢ 5 ἀπογευματινῆ.

Καθ' ὁδὸν διὰ νά διασκεδασθῆ ἢ ἀπόστασις καὶ αἱ ὥραι πορείας, οἱ δύο συνοδοὶ ἐκυνήγουν ἔχοντες ὡς ὠρολόγιον τὸν ἥλιον.

Τὴν 4ην ἀπογευματινὴν οἱ τρεῖς συνοδοὶ διὰ κατὰλληλου κρόπου ἐγκαταλείπουν τὴν Θεοδώραν κατάκοπον καὶ ὑποφέρουσιν ἄλλοι λόγοι τῆς ἐγκυμοσύνης.

Μὲ κατὰλληλον δὲ χειρισμὸν παραλαμβάνουν καὶ τὸν ἵππον τῆς Θεοδώρας καὶ ἐξαφανίζονται.

Ἀνάψασα πρὸς τὴν Θεοδώρα ἀπεκοιμήθη. Κατὰ τὸν ὕπνον τῆς, ἐνῶ ἐφλέγετο τὸ ξηρὸν δένδρον εἰς τὴν ρίζαν τοῦ ὁποίου εἶχεν θέσει πῦρ ἡ Θεοδώρα, εἶδεν ὄνειρον διὰ τοῦ ὁποίου ἐπληροφορεῖτο ὅτι ἐγκατελείφθη διὰ νά καταφαγῶθῃ ἀπὸ τὰ θηρία τοῦ δάσους.

Τὸ ὄνειρον τοῦτο συνετάραξε τὴν Θεοδώραν ἢ ὅποια ἀφρηνηθεῖσα ἤρχισεν νά προσεύχεται.

Ὅταν ἐπεκάθησεν τὸ σκῆτος, τοῦ φλεγομένου δένδρου ἢ ἀνταύγεια, ἦτο τεραστία.

Εἰς ἰκανὴν ἀπόστασιν, καὶ εἰς ἀπότομον ὕψος ἀπὸ τὴν ἔναντι ὄχθην, ποταμοῦ πινός καὶ ἐντός σπηλαίου ἡσκήτερον ἀσκητῆς τι ὀνόματι Ἀνανίας Τέλτσος (Σέλτσος).

Οὗτος ἀντιληφθεὶς ὅτι διὰ τῆς πρῆς ἀνθρώπο τις ζητεῖ βοήθειαν ἀναχωρεῖ καὶ μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου εὐρίσκειται εἰς τὴν θέσιν τῆς πρῆς, ἐνθα βλέπει τὴν Θεοδώραν σχεδὸν ἡμιθανῆ.

Πλησιάζει ταύτην καὶ ἐποβάλλει ἐρωτήσεις, ἄνευ ὅμως ἀποκρίσεως. Ἐν τούτοις ἀπὸ τὴν ἐνδυμασίαν τῆς πολλὰ ἀντελήφθη.

Δεχθεῖσα ἡ Θεοδώρα νά ἀκολουθήσῃ τόν ἀσκητήν φθάνουν εἰς τό σπήλαιον πρό τῆς μεσημβρίας. Ἐντός δὲ τοῦ Σπηλαίου ὑπῆρχον μερικαὶ εἰκόνες.

Εἰς τό σπήλαιον τοῦτο ἡ Θεοδώρα, ὅταν ἦλθε τό πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐγέννησε υἱόν τόν ὁποῖον ὠνόμασε Νικηφόρον, πρὸς τιμὴν τοῦ Νικηφόρου Βρυεννίου Δεσποτοῦ Ἄρτης πόν ὁποῖον διεδέχθη ὁ σύζυγός της γνωστοῦ ὄντως ὅτι ἐξετίμα δεόντως τὴν οἰκογένειαν τῶν Κομνηνῶν.

Καί ἐνῶ συνέβαινον ταῦτα εἰς τό σπήλαιον, τὰ Ἄνακτορα ἐώρταζον τὴν ἐξαφάνισιν τῆς Θεοδώρας ἐν ταυτῷ δὲ προόδευεν ἡ ἀποκομνηνοποίησης τῆς περιφερείας Ἄρτης.

Ὁ Ἀσκητὴς Σέλτσος ἦτο πλέον ἐνημερωμένος, πλήν ἐσιώπα.

Συμπεπληρωμένα τρεῖς ἔτη διῆλθεν ἡ Θεοδώρα εἰς τό σπήλαιον.

Ἡ ἐξαφάνισις τῆς Θεοδώρας, ἡ γέννησις νόθου υἱοῦ ἐν Ἄρτη τοῦ Μιχαὴλ μετὰ τῆς Γαγγραϊνῆς, τό κλείσιμον τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ὥστε νά μὴ γίνωνται εἰς τόν Ναόν τοῦτον ἱεροτελεστίαι, εἶχον ἀναστατώσει τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως καί τῆς περιοχῆς.

(Σημ. Διὰ τοῦ ἐκδοθέντος πρό ὀκταετίας βιβλίου «ΘΕΟΔΩΡΑ Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ», εἶχον ἀναπτυχθῆ ἐν λεπτομερεία τὰ τῆς ἐπιστροφῆς τῆς Θεοδώρας). Δι' ὅ εἰς τό παρὸν περιοριζόμεθα εἰς τὴν ἐθνικοθησκευτικὴν δρᾶσιν τῆς νῦν Πολιούχου.

Ὅταν ἐπανῆλθεν ἡ Θεοδώρα προσέτρεξε εἰς τόν Ναόν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τόν ὁποῖον εὔρεν στερεῶς κλεισμένον.

Διαμαρτυρηθεῖσα καί διατάξασα ἠνοίχθη οὗτος πά-

ραυτα.

Ὡς ἦτο ἐπόμενον προσέτρεξαν εἰς τοῦτον ἔπαντες οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως. Κατεύθανον δὲ καθ' ἡμέραν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς.

Τὴν ἄνευ προηγουμένου συρροήν τοῦ πλήθους βλέπων ὁ Μιχαήλ καὶ περισσότερον οἱ ἐντεταλμένοι τὴν ἀποκομνηνοποίησιν ἤροισαν νὰ μελετοῦν ὥστε νὰ ἀνεύρουσιν τρόπον κλοπῆς ἢ ἐξαφανίσεως πῶν ἱερῶν λειψάνων τῆς Πολιούχου Ἁγ. Ἄννης.

Η ΚΛΟΠΗ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΛΕΙΨΑΝΩΝ ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΑΝΝΗΣ Α^η. ΠΟΛΙΟΥΧΟΣ ΤΗΣ ΑΡΤΗΣ

Ἐπανελθοῦσα ἡ Θεοδώρα τῆς Ἐξορίας της, ἐπεσκέυθη ὅλα τὰ Ἱδρύματα καθὼς καὶ τοὺς Ναοὺς τῆς πόλεως καὶ τῶν περιχώρων, συνεσχέπτετο δὲ μετ' ἐπιτροπῶν, ἐκ πῶν κατοίκων τῆς Ἄρτης ἰδίως, διὰ τὰ τοῦ οἴκου της, δότι κατὰ τὴν ἐπάνοδόν της εὗρεθη ἔχουσα τρία τέκνα, ἦτοι τὸν Νικηφόρον γνήσιον τέκνον τοῦ Μιχαήλ καὶ τῆς Θεοδώρας καὶ ἕτερα δύο τέκνα νόθα ἐκ τῆς Γαγγραινῆς.

Ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς Γαγγραινῆς ἐξ Ἄρτης ἐστενοχόρησε τὸν Βούλγαρον Ἰω. Ἀσάν ὁ ὁποῖος ἀφ' ἑνός ἦτο ἄριστα πολεμικῶς καταρτησμένος ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν καταλάβῃ ὀλόκληρον τὴν περιοχὴν τοῦ Αἰμου.

Πληροφορηθεὶς ὅτι ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὸ Δυτικὸν Δουκάτον τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠλείου ἢ . . . ἀνεψιά του τοῦ Γαγγραινῆ ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ Δεσπότη τοῦ

Δεσποτιάτου τῆς Ἡλείρου Θεοδώρου Ἀγγέλου τοῦ Λου, καταλαμβάνει τὴν Θεσσαλονίκην, συλλαμβάνει τὸν Θεόδωρον, τὸν ὁποῖον καὶ τυφλώνει.

Ἡ ἴητα ὡς εἶναι γνωστόν δὲν περιορίσθη μόνον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἀλλ' ἐπεξετάθη.

Τὸ μεγαλύτερον δὲ βάρος ἐπέπεσε ἐπὶ τοῦ μόνου ἀπογόνου Μιχαήλ Ἀγγέλου τοῦ Βου καὶ τῆς Θεοδώρας.

Τὴν δημιουργηθεῖσαν ταύτην κατάστασιν τὴν ἐξεμεταλεύθησαν δεδόντως οἱ ἐν Ἑλλάτῃ εὐρισκόμενοι Λατινοφιλοὶ.

Οὗτοι βλέποντες τὴν κοσμοσυρροὴν εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἀλλὰ καὶ ἐξετάσαντες τὸ περιεχόμενον τοῦ Ἀπολυτηκίου τῆς Ἁγίας Ἄννης εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρετο αὕτη ὡς τεῖχος τῆς Ὁρθοδοξίας κ.λ. ἐσκεύθησαν νὰ διαγράψουν τὴν Ἁγίαν ταύτην τῶν κειμένων τῆς Ὁρθοδοξίας, γνωστοῦ ὄντως ὅτι τὸ μῖσος αὐτῶν κατ' αὐτῆς ἦτο ἀφαντάστως μέγα.

Πρὸς τοῦτο ἐμηχανεῖθησαν τὴν κλοπὴν τῶν ἱερῶν λειψάνων ἐκ τοῦ τάφου καὶ τὴν δῆθεν ἀποστολὴν των εἰς τὴν Ρώμην κατὰ . . . παράκλησιν τοῦ Πάπα, ὅπως ἄλλωστε εἶχον ἀφαιρέση ἐκ Πατρῶν τὴν τιμίαν Κάραν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου καθὼς καὶ λείψανα ἄλλων Ἁγίων.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐξουρίας τῆς Θεοδώρας ἡ ἔδρα τῆς Μητροπόλεως Ἄρτης εἶχεν μεταφερθῆ εἰς τὴν Ναύπακτον. Μητροπολίτης δὲ Ἄρτης Ναυπάκτου ἦτο ὁ Ἰωάννης (Ἀπόκαυκος).

Ἡ ἐγκλοπαιδεῖα τοῦ Ἡλίου ἀναφέρει περὶ αὐτοῦ τὰ κάτωθι. Ἀποβληθεὶς οὗτος τῆς Ἐκκλησίας παρὰ

τοῦ Πατριάρχου Κων) πόλεως Γερμανοῦ τοῦ 2ου, ἀπέ-
θανεν Μοναχός εἰς Μονήν τινά τῆς Κονίτισης.

Δέν γνωρίζομεν τοὺς λόγους χάρις εἰς τοὺς ὁποί-
ους προσέβη οὗτος εἰς πῆν ἱεροσυλίαν τῆς κλοπῆς τῶν
Ἱερ. Λειψάνων τῆς Ἀγίας Ἄννης.

Πάντως ἢ διαταχθεῖς ἢ ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας, ἢ
ἐκσκαφῆ τοῦ τάφου τῆς τότε Πολιούχου ἦτο ἔργον τῆς
δικαιοδοσίας του.

Τά ἀνωτέρω τά πληροφοροῦμεθα ἀπὸ τὴν Δούκισσαν
Θεοδώραν ἢ ὁποῖα ταχθεῖσα μὲ τὸ μέρος τῶν κατοίκων
καὶ λαβοῦσα ἐνεργόν μέρος κατέσχε. τὰ ἱερὰ λείψα-
να εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκταφήν των.

Διὰ τῆς ἐπιμβάσεώς της κατορθώνει νὰ τὰ κρύψη
καὶ οὕτω δέν παρεδόθησαν ταῦτα εἰς τοὺς Λατίνους.

Ἄλλ' ἄς ἀνοξέρομεν τὸ μέρος τοῦτο ἐκτενέστερον
πρὸς ἐνημέρωσιν τῶν ἀναγνωστῶν.

ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΥ ΠΛΑΚΟΣ ΤΟΥ ΕΙΣ ΒΛΑΧΕΡΝΑΝ ΤΑΦΟΥ ΤΗΣ Α. ΑΝΝΗΣ ΣΑΦΗΣ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΑΡΤΑΙΟΥΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ Α. ΘΕΟΔ.

Τὴν 29 Ὀκτωβρίου τοῦ 1228 περίπου καὶ περὶ τὸ με-
σονύκτιον ὁ Ναός τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἦτο φωταγω-
γημένος. Ψαλμοδία δὲ μᾶλλον νεκρῶσιμος ἠκούοντο
ἔξω τοῦ Ναοῦ πλὴν αἱ θύραι του ἐξωτερικαὶ καὶ ἐσω-
τερικαὶ ἦσαν κεκλεισμέναι ἔσωθεν.

Ἐντὸς δὲ μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος ὁ Ναός εἶ-
χεν περικλωθῆ ἀπὸ τοὺς . . . περιέρχοντες κατοίκους

τῆς πόλεως, κατ' ἀρχὴν μὲν ἐλαχίστους, διὰ νὰ ἐξελιχθῆ ἔν συνεχείᾳ εἰς γενικόν ξεσήκωμα ἀπάντων τῶν κατοίκων τῆς.

Ὡσάν διὰ συνθήματος ἤρχισαν νὰ κτυποῦν τὰ σήμαντρα κατ' ἀρχὴν τῶν λογιζομένων ἰδιοκτητῶν Ναῶν καὶ ἔν συνεχείᾳ οἱ κώδωνες τῶν . . . ἐνοριακῶν τοιούτων.

Ἐντὸς δὲ ἐλαχίστου χρόνου ὁ περὶ τὸν Ναόν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου χώρος εἶχεν ἀσφικτικῶς ὑπερπληρωθῆ.

Ἀντιληφθέντες τὰ συντελούμενα οἱ ἔσω τοῦ Ναοῦ εὐρισκόμενοι, σβένουν τὰ κερία καὶ πᾶς κανδύλας.

Νεκρική δὲ σιγή ἀπλώνεται ἐντὸς Αὐτοῦ.

Ὁ ἔξωθι τοῦ Ναοῦ λαὸς ἀθρομήτως συγκροτεῖ ἐπιτροπὴν μὲ σκοπὸν νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὰ παρὰ τὸν Ναόν Ἀνάκτορα καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπέμβασιν τῆς Δουκίσσης Θεοδώρας, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ὁ Δούκας Μιχαὴλ Ἄγγελος ἀπουσίαζε, ὡς συνέβαινε πάντοτε εἰς παρομοίας περιστάσεις.

Βεβαίως, ἐπειδὴ ἔβλεπε ἡ πρόσοψις τοῦ Παλατίου εἰς τὴν πρὸ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ναοῦ πλατείαν, φυσικὸν ἦτο νὰ ἀκούωνται τὰ πάντα ὑπὸ τῆς Θεοδώρας ἢ ὁποία, ἄγρυπνος οὕσα παρηκολούθει τὰ συμβαίνοντα, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ἐπακριβῶς περὶ τίνος πρόκειται.

Λαβοῦσα γνῶσιν ἐπισήμως πλέον ἢ Θεοδώρα τοῦ αἰτήματος τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐδέχθη ταύτην ἄνευ χρονοτριβῆς. Ὄταν δὲ ἐπληροφορήθη περὶ τίνος πρόκειται, ἐνδέεται πένθιμον περιβολήν, καλύπτει τὴν κεφαλὴν διὰ καλύπτρας Μοναχῆς καὶ φορῶσα Σταυρὸν μέγαν εἰς τὸ στήθος τῆς κατέρχεται τοῦ Παλατίου.

Τὸ πλῆθος διανοίγωντας δίοδον ἀνεφώνει ἔρχεται! ἔρχεται!.

Φθάνουσα δέ πρὸ τῆς ἐξωτερικῆς Πύλης τοῦ Ναοῦ ἢ Θεοδώρα καὶ μὴ λαμβάνουσα ἀπάντησιν, ἐκ τῶν ἐν-
τός τοῦ ναοῦ εὐρισκομένων δίδει διαταγὴν καὶ τὸ πλῆ-
θος σπάξει τὴν Θύραν. Μυριόστομος δέ ἀκούεται ἀπὸ
τὸ πλῆθος τὸ, Ζῆθι Βασίλισσα.

Τὴν νύκτα ταύτην τῆς 28 Ὀκτωβρίου τοῦ 1228 περί-
που ἀνακηρύσσεται Βασίλισσα Ἄστῆς ὑπὸ τῶν κατοί-
κων τῆς ἢ Δούκισσα Θεοδώρα.

Οἱ ἔσω τοῦ Ναοῦ εὐρισκόμενοι ἐργάται κ.λ. ἀκούσαν-
τες τόσον τὸν Θρυμματισμὸν τῆς ἔξω Θύρας ὅσον καὶ
τὸ Ζῆθι Βασίλισσα τοῦ πλήθους, φοβηθέντες ἤνοιξαν
τὴν ἐσωτερικὴν Θύραν τοῦ Ναοῦ πλὴν οὐδεὶς τοῦ πλῆ-
θους εἰσῆλθον εἰς τὸν Ναὸν ἐκτός τῆς Βασιλίσης.

Ὁ Μητροπολίτης Ναυπάκτου εὐρισκόμενος ἐντός
καὶ φοβηθεὶς ἀναχωρεῖ εἰς Ναύπακτον.

Διατάξασα βροντοφώνως ἡ Βασίλισσα, ἤναψαν οἱ ἐν-
τός εὐρισκόμενοι τὰ κερία καὶ τὰς κανδέλας.

Στρέψασα δὲ τὴν κεφαλὴν τῆς ἢ Θεοδώρα βλέπει
πρὸ τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἄμβωνος ἐστρωμένην λευκὴν
σενδόνην καὶ ἐπ' αὐτῆς εἰς σορὸν ἔκειντο τὰ ἱερά λεί-
ψανα τῆς Ἁγίας Ἄννης.

Σωρεία δακρύων ρεῖ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Βασι-
λίσης καθ' ὃν χρόνον Ἄβτη γονατιστὴ συλλέγει ταῦ-
τα. Σταυροειδῶς δὲ ἐπ. καλύπτει διὰ τῆς ἰδίας
σινδόνης ἐναποθέτοισα ἐπ' αὐτῶν τὸν εἰς τὸ στή-
θος τῆς κρεμνόμενον Σταυρὸν, ἐγέρεται κρατοῦσα
εἰς τὰς χεῖρας τῆς τὴν ἐμπεριέχουσαν τὰ ὀστᾶ σινδό-
νην. ἀναφωνεῖ!

Ἐν ὄνῳματι τῆς Ἁγίας Τριάδος κατάσχω τὰ Ἱερά
Λείψανα τῆς Πολιούχου τῆς Πόλεως ταύτης ἦν διοι-
κῶ!

Παρά τὴν Βασίλισσαν Θεοδώραν ἴστατο Ἡγουμένη

τις τοῦ Ναοῦ, Σώτειρα ἢ Σωτηρία ὀνομαζομένη, ἣτις ἀργότερον ὀνομάσθη Σώστρα.

Εἰς ταύτην παρέδωσε τὰ λείψανα πρὸς φύλαξιν ἡ Βασίλισσα Θεοδώρα.

Σημ. Εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Ναοῦ, τῆς νῦν Ἁγίας Θεοδώρας σώζεται καὶ Ναΐδριον τι τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται . . . Ἀεισωτεῖρα ἢ Ἀεισώστρα. Τοῦτο ἐορτάζει τὴν ἡμέραν τῆς Μεταρφώσεως τοῦ Σωτῆρος.

Τὸ ἐμπρόσθιον μέρος τοῦ ἐν λόγῳ Ναϊδρίου δὲν δίδει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι πρόκειται περὶ Ναοῦ, ἀλλὰ περὶ ἑπιλουστάτου τετραγωνικοῦ δωματίου ἕως περίπου.

Ἐσωτερικῶς μόνον αἱ σωζόμεναι εἰκόναι μαρτυροῦν ὅτι πρόκειται περὶ ναοῦ. Ἀντιθέτως ἡ ἐξωτερικὴ ὀπισθία ὄψις τοῦ Ἱεροῦ τοῦ ἐν λόγῳ Ναϊδρίου (ὀπισθία πλευρά) εἶναι κατασκευασμένη ἐκ τούβλων καὶ οὐχὶ ἐκ πέτρας ἀλλ' ἐν ταυτῷ καὶ τὸ κτίσιμον τοῦ Ἱεροῦ εἶναι νεώτερον καὶ τελείως διάφορον τοῦ ἐμπροσθίου μέρους τοῦ ὁποίου ἢ ἐν γένει κατασκευὴ εἶναι ἀθλία καθὼς καὶ ἡ ἐκ κεράμων σκεπή.

Ὅλα πᾶν ἀνωτέρω μαρτυροῦν ὅτι τὸ κτίριον τοῦτο ἦτο τὸ κελίον εἰς ὃ διῆλθε τὴν ζωὴν τῆς ἡγουμένης Σώτειρα καὶ ὅπου αὕτη ἔκρυψε διὰ μέγα χρονικὸν διάστημα τὰ ἱερά λείψανα τῆς Ἁγίας Ἄννης, ἵνα μὴ κλαυθῶσιν καὶ πάλιν παρὰ τῶν Φράγκων.

Αὕτη δὲ θὰ πρέπει νὰ ἦτο καὶ ἡ Σύμβουλος τῆς Βασιλείσσης Θεοδώρας κατὰ τὴν τρικυμιώδη ἐκείνην ἐποχὴν.

Ὅταν ἐπέστρεψε ὁ Δούξ τοῦ Δουκάτου Μεχαήλ Ἁγγελος, ἔσπευσαν οἱ ἀέλικοί του νὰ τοῦ ἀναφέρουν τὰ ὅσα συνέβησαν. Πληροφορηθεὶς οὗτος τὰ διατρέξαντα ἐκάλεσεν τὸν Μητροπολίτην Ἰωάννην, πλὴν οὗτος

είχεν μεταβῆ νύκτωρ εἰς τὴν ἐν Ναυπάκτῳ ἔδραν τοῦ.

Πάντως ἡ ἐξέγερσις τοῦ Λαοῦ κατὰ τῆς ἱεροσύλου ταύτης πράξεως, τουτέστιν τῆς κλοπῆς τῶν λειψάνων, τῆς Πολιοῦχου τοῦ ἐστενοχώρησε μεγάλως τὸν Δοῦκα Μιχαήλ Βον ὁ ὁποῖος, ἐπίστευεν ἀσφαλῶς ὅτι θά παρεδίετο ἡ σορός τῆς Ἁγίας Ἄννης εἰς τοὺς Φράγγους χωρὶς νά γίνῃ ἀντιληπτὴ ἢ ἐκσκαφὴ τοῦ τάφου.

Τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχεν δοθῆ διαταγὴ ἢ μᾶλλον εἶχον ἐνταλῆ οἱ διόφοροι ἀνά τὴν Ἑλλάδα τοποτηρηταὶ τοῦ Πάπα νά συγκεντρώνουν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα ἱερά καὶ ὅσια τῶν Ὁρθοδόξων καὶ νά ἀποστέλουν ταῦτα εἰς τὴν Πόλιν Ἀμάλφου τῆς Ἰταλίας καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν Ρώμην. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἀπεγύμνωναν οἱ Λατῖνοι τὴν Ὁρθοδοξίαν τῶν ἱερῶν τῆς.

Θησαυροὶ ἀνεκτίμητοι εἶχον μεταφερθῆ εἰς τὴν ἀνω Πόλιν τῆς Ἰταλίας, ἀφαιρεθέντες δι' ἀμολογίων μέσων.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης ἡ Θεοδώρα καλεῖ τοὺς γνωρίζοντας τὸν βίον καὶ τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἁγίας Ἄννης, τοὺς δυναμένους νά προσκομίσουν σχετικά ἔγγραφα περὶ ἰάσεων, ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τυχόν ἰάθησαν καθὼς καὶ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἦσαν παρόντες, εἰς ἓνα ἔστω τῶν ἀναφερομένων θαυμάτων.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν συγκεντρωθέντων στοιχείων ἐπῆρξε τεράστιος ἀλλὰ καὶ συγκλητικὸς δι' ὃ ἡ Θεοδώρα κλονισθεῖσα ψυχικῶς ἐσκέπτετο πλέον σοβαρῶς τόσον διὰ τὸν τρόπον ἐξασφαλίσσεως τῶν ἱερῶν τῆς Ἄννης λειψάνων, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ναοῦ εἰς τὸν ὁποῖον θά ἐτοποθέτη ταῦτα ἀνευ φόβου νέας κλοπῆς.

Ἔλαβε δέ τὴν ἀπόφασιν νά παραμείνουν πάλαιψα-

να εἰς τὴν προσωρινὴν τῆς Ἡγουμένης Σώστρας κρύπτῃ ἐπὶ μέγα χρονικὸν διάστημα ὡς προείπωμεν ὥστε νὰ ξεχασθῇ τὸ συμβάν τῆς συνελεσθείσης Ἱεροσουλίας καὶ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι νὰ μεταφερθῶσι ταῦτα ἀσφαλῆ.

Ὡς κατάλληλον δέ Ναὸν διὰ τὴν ἐκ νέου ταφὴν τῶν προέκρινε τὸν εἰς Βλαχέρναν Ναὸν τῆς Θεοτόκου τοῦ ὁποῖου ἐτύγγανε ἰδρύτρια ἢ ἰδία ἢ Ἄννα καὶ εἰς τὸν ὁποῖον κατ' ἐπανάληψιν εἶχεν καταφύγη ἐν ζωῇ διὰ λόγους ἀσφαλείας.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἄρτης ὅμως, εἶχον παρεξηγήσῃ τὴν ἀπόκρυψιν τῶν λειψάνων. Ἡ παρεξήγησις αὕτη εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ καταστῇ πιστευτὸν ὅτι εἶχον κλαπτῆ τὰ ἱερά λείψανα τῆς Πολιούχου τῶν.

Ἀπὸ προγόνου εἰς ἀπογόνους ἐκληρονομεῖτο ὡς παράδοσις πλέον ἢ φημολογία τῆς κλοπῆς καὶ γενικευθεῖσα κατέλαβε θέσιν ἱστορίας.

Διαιωνίσθη δὲ ἡ φημολογία αὕτη καὶ μετὰ τὸν θάνατον τῆς Βασιλίσσης Θεοδώρας, καθὼς καὶ κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα κατὰ τὸν ὁποῖον ἐγένετο ἡ ἐπίσημος ἀνακομηδὴ τῶν λειψάνων τῆς.

Μὲ τὴν πάροδον δὲ τοῦ χρόνου οἱ νεώτεροι κάτοικοι τῆς Πόλεως, ἔχοντες τελείαν ἄγνοιαν τῆς Ἱστορίας, τῶν τελευταίων πρὸ τῆς ἀλώσεως τοῦ Βυζαντίου χρόνων, ἐπίστετον βάσει τῆς φημολογίας ὅτι, πρόκειται περὶ τοῦ τάφου τῆς Ἁγίας Θεοδώρας διότι περὶ Ἄννης οὐδεὶς εἶχεν μιλήσει· καὶ ὅτι ἦτο κενὸς λειψάνων ὁ τάφος τῆς δι' ὃ καὶ προέβησαν εἰς τὴν ἐξακριβώσιν τούτου δι' ἐπίσημον ἀνακομηδῆ τῶν ἱερῶν τῆς Ἁγ. Θεοδώρας λειψάνων.

Κατὰ τὴν ἀνακομηδὴν ἡ ὁποία ἐγένετο ἐν ἐπισήμῳ

πελετολογία τήν 20 Μαρτίου τοῦ ἔτους 1873 ὁ τάφος εὐρέθη τελείως ἀνεπαφός καθώς καί τά ἱερά λείψανα τά ὅποια ἐτοποθετήθησαν εἰς εἰδικήν Λόγνακα ἐκτός τῆς τιμίας Κάρας ἡ ὅποια ἐτοποθετήθη εἰς διαίτερον κυτίον.

Ἀπό τῆς ἀνακομηδῆς καί ἐντεῦθεν ἤρχισε νά ἀμφισβητῆται μέν ἡ πανθομολογουμένη ἀποψις τῆς κλοπῆς, ἀλλά δέν ἔπαυσεν ἡ ἀπ' ἀνθρώπου εἰς ἄνθρωπον μεταβίβασίς της πρὸς διαιώνισιν τῆς συγχίσεως μέχρι τῆς σήμερον.

Ἐν τῷ μεταξὺ προτοῦ ἀποθάνει ἡ Ἁγία Θεοδώρα διδὲ παραγγελίαν εἰς γλέπτην τινά ὅπως συμβλέσῃ εἰς μαρμαρίνην τινά πλάκαν τό κάτωθι περιεχόμενον.

Ταύτην προῶρ ξε ἡ Θεοδώρα διά τὸν εἰς Βλαχέρναν νέον τάφον τῆς Πολιούχου Ὁσίας Ἁννης .

Τό κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης γεγραμμένον εἰς ἀρχαῖζουσαν Βυζαντινήν γλῶσσαν (προσφιλῆς διὰ λέκτος τῆς Ὁσίας Ἁννης) δέν ἀναφέρει τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον τό περιστατικὸν τῆς ἱεροσύλου πράξεως, δηλ. τῆς κλοπῆς τῶν ἱερῶν λειψάνων τῆς Ἁννης.

Διά τὴν σήμερον τό περιεχόμενον τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι μία ἐπίσημος ἔγγραφος Δήλωσις τῆς Βασιλίσσης Θεοδώρας διά τῆς ὁποίας πληροφασεῖ Ἀὐτὴ τοὺς ἐν συνεχείᾳ ἀπογόνους τῶν Ἀρταίων καθώς καί τοὺς διαφόρους ἐπισκέπτας ποῖοι νεκροὶ εἶναι τεθαμένοι εἰς τὸν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν τάφον τοῦ χωρίου Βλαχέρνα Ἀρτης.

Καί ἐνῶ ἀναφέρει πούς τίτλους των Αἱ Α.Μ. ἐκ φόβου νῆας κλοπῆς ἀποφεύγει νά ἀναφέρῃ τὸ ὀνοματεπώνυμον τῶν νεκρῶν .

Ἀναφέρει ὅμως ὅτι οἱ νεκροὶ εἶναι δύο ἥτοι μήτηρ μία καί νηδὺς μία, τοῦ αὐτοῦ γένους καί ἀννοίας δηλ

Μήτηρ καὶ Θυγάτηρ. Ἀναφέρει ἐπίσης ὡς προαναφέραμε ὅτι εἰς τὸν ἐν λόγῳ τάφον ταυτόκεινται αἱ
Α.Μ. (αἱ Αὐτῶν Μεγαλειότητες) τὸ ὅποιον σημαίνει ὅτι ἐν τῇ ζωῇ των ἦσαν μέλη Βασιλικῆς τινὸς οἰκογενείας.

Ἄλλ' ὡς περιγράψωμεν τὸ κείμενον ἀναγράφοντες τοῦτο ἐξ ἄλλου βιβλίου διότι, ἄλλοι συγγραφεῖς τὸ εἶχον ἀποτυπώσει πρὸ πολλοῦ χρόνου καὶ ὅτε ἡ ἐν λόγῳ πλάξ εὗρισκετο ἀστία ἐπὶ τοῦ τάφου, ἐνῶ σήμερον σώζεται μὲν ἀλλὰ θραυσμένη καὶ συνηνωμένη, δι' ὃ καὶ τεγγάνει δυσκολοανάνγνωστος.

Κείμενον. Ἀδελφὸν τὸ χρῆμα τοῦ τάφου. (Σημ. Εἰς τὴν ἀρχαῖζουσαν ἡ λέξις χρῆμα ἐρμηνεύεται καὶ ὡς κεῖμα).

Ἐρμηνεία. Ἀδελφικὸν εἶναι τὸ χρῆμα πού διετέθη διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ τάφου, ἀλλ' ἀδελφικὴ εἶναι καὶ ἡ ἱεροσυλία ἡ ὅποια ἔγινε εἰς τὸν πρῶτον τάφον εἰς τὸν ὅποιον εἶχον παφῆ τά ὅστα ἀρχικῶς.

Κεῖμ. Ἡ ψαλμὴ καὶ κέκραγε τοῦ Α.Α. λύρα.

Ἐσμ. Ἡ Ψαλμικὴ μελωδία, ἤχοῦσε ὡς σάλπισμα εἰς τὸν ἔξω τοῦ Ναοῦ χώρον.

Κεῖμ. Πλὴν οὐκ ἀπεικός οὐδέ τῇ φύσει ξένον.

Ἐσμ. Ὅμως ἡ ἠχητικὴ τῆς ψαλμωδίας ταύτης, δὲν ἦτο κάτι τὸ ξένον καὶ ἄγνωστον, ἀλλὰ κάτι τὸ συνηθισμένον καὶ γνωστόν.

Κεῖμ. Κἂν πικροδακρυφολερμὸς ἐστὶν αἰτία.

Ἐσμ. Αἰτία ὅμως, (εἰὰ νὰ γίνων γνωστά εἰς τοὺς καισίκους τὰ συμβαίνοντα ἐπὶ τοῦ Ναοῦ) ἦτο τὸ ὅτι κατὰ τὰς ὥρας τῆς νυκτός ἐν τελείῃ νεκρώσιμος ἀκολοθία, οὔτε μαιρολογοῦν, οὔτε ὀλοφύρονται.

Οἱ ὀλοφύρμαί καὶ οἱ ποταμοὶ τῶν πικρῶν δακρῶν τὰ ὅποια ἐχύθησαν διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν λειψάνων ἔ-

γινε αἰτία νά μεταφερθοῦν τά λείψανα εἰς τήν θέσιν ταύτην.

Κεῖμ. Μήτηρ γάρ μία καί νηδύς μία.

Ἐσμ. Λόγος ἐγένετο διά μίαν μητέρα καί τήν Ευγατέραν αἱ ὁποῖαι εἶχον παφῆ ἐντός τοῦ Ναοῦ ὑπὸ τῶν κατοίκων οἱ ὁποῖοι πολὺ συντόμως ἀντελήφθησαν τά τεκταινόμενα .

Κεῖμ. Ἡ Βασίλισσα Δούκισσα Θεοδώρα.

Ἐρ. Ἡ Βασίλισσα Δούκισσα Θεοδώρα.

Κεῖμ. Ἐν φιλάτητι γνωσιουργομένη.

Ἐσμ. Ἀπὸ φιλοπολιτικοχριστιανικά αἰσθήματα, κινουμένη, ἐπληροφωρήθη, ἔγινε γνώστης τοῦ ἔργου τῶν νεκρῶν καθὼς καί τοῦ βίου τῶν.

Κεῖμ. Γῆ καί τάφος χωρεῖ (μ) διπλῶ τό μῶρῳ.

Ἐσμ. Καί ὅτι εὐρέθη εἰς τό μέσον τῆς Γῆς τοῦ Ναοῦ χῶρος ἀρκετός εἰά νά ταφοῦν αἱ δύο νεκραί.

Κεῖμ. Ἀρχαῖς ἀναλογοῦντος ἡμῖν τοῦ τέλους.

Ἐσμ. Καί ὅτι τό ἔργον τῶν ἐν λόγῳ νεκρῶν παρέμεινεν ἀτελείαιον, μετεβιβασθέν εἰς ἡμᾶς κατ' ἀναλογίαν (δηλ μετεβιβάσθη εἰς τοὺς Δεσπότας τοῦ Δεσποτάτου συνεπῶς κατ' ἀναλογίαν εἰς τόν Μιχαήλ Ἄγγελον καί τήν Θεοδώραν) .

Κεῖμ. Ἐνός γένους δήλωσις, ἀγνοίας μιᾶς.

Ἐσμ. Δηλῶ ὅτι αἱ νεκραί ἦσαν τοῦ ἰδίου γένους καί τῆς ἰδίας ἀγνότητος.

Κεῖμ. Ὁ ἄσμα τοῦ δᾶδ μέλος.

Ἐσμ. Διά τοῦτο τό ἔργον των φεγγοβολεῖ ὡς αἰώνιον φῶς εἰς τό σκότος τῆς ζωῆς καί θά ἀκούεται ὡς μελοδικόν ἄσμα εἰς τήν σιωπῆν τῆς αἰωνιότητος.

Κεῖμ. Ὡς ταυτόκεινται αἱ Α.Μ. τοῦ τάφου Κλί-
νη.

Ἐσμ. Εἰς τὸν νέον συνεπῶς τοῦτον τάφον (Βλαχέρναν) δηλῶ ὅτι εὐρίσκονται τεθαμμένοι αἱ Αὐτῶν Μεγαλειότητες ὡσάν ἐπὶ Κλίνης Μήτηρ καὶ Θυγατέρα.

Κεῖμ. Κατὰ μόνας οἰκήσωμεν τῶν ΠΝΩΝ.

Πλὴν μόνον τὰ σώματά των οἰκοῦν εἰς τὴν κλίνην τοῦ τάφου τούτου καὶ οὐχὶ αἱ πνοαί, ὅχι μόνον Αὐτῶν ἀλλὰ καὶ πάντων.

Κεῖμ. Ἀνεσπέρου τῆ καλία πῆς πανδόχου φαινομένου πρὸς ἀέρα δρόμω.

Ἐσμ. Ἀκολουθοῦν τὸν ἄγνωστον δρόμον ἐντός τῆς κοιλίας τοῦ συνεχῶς φωτιζομένου πανδόχου χώρου, εἰς τὸν ὅποῖον ἐν ὑπάρχει ἐσπέρα καὶ εἰς τὸν ὅποῖον τὸ φῶς εἶναι πάντοτε ὁμοιόμορφον.

Μετά παρέλευσιν ἰκανοῦ χρόνου καὶ ὅταν εἶχον πλέον κοπάση αἱ συζητήσεις περὶ τῆς γενομένης ἱεροσυλίας, ἡ Βασίλισσα Θεοδώρα ἤρχισε νὰ μελετᾷ σχέδιον μεταφορᾶς καὶ ταφῆς τῶν λειψάνων τῆς Ἄννης καὶ Ἀλεξίας εἰς τὸν Ναόν τῆς Θεοτόκου εἰς Βλαχέρναν.

Ἀπὸ τῆς ἱεροσυλίας δὲ μέχρι τῆς ἐκ νέου ταφῆς τῶν εἶχεν παρελθεῖ ἄρκετός χρόνος.

Εἰς περίοδον καθ' ἣν ἐπικράτει πλήρης ἡσυχία καὶ ἐν μυσικότητι μεταφέρει ἡ Θεοδώρα τὰ λείψανα εἰς τὸν Ναόν τῆς Βλαχέρνας καὶ τὰ κοποθετεῖ εἰς τὸν νέον τῶν τάφον.

(Εἶναι ὅμως ἐνδεχόμενον νὰ μετέφερε τὰ ὀστᾶ ἡ Ἐγουμένη Σώτηρα καθ' ὃν χρόνον ἦτο εἰς ἐξορίαν ἡ Θεοδώρα πλὴν κατ' ἐντολήν Της).

Ἐπὶ τοῦ νέου δὲ τάφου ἐτοποθετήθη ἡ προαναφερθεῖσα ἐπιγραφή.

Τὸν μῆνα Μάρτιον εἶχεν συντελεσθῆ ἡ Ἱεροσυλία

τόν ἴδιον ἴσως καί πάλιν μῆνα ἔργινεν ἢ μεταφορά καί ἢ ἐκ νέου ταφή τῶν ἱερῶν λειψάνων τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκτοτε συνεδέθη ἡ Θεοδώρα, μέ τήν Βλαχέροναν, δι' ὃ τήν ἐπισκέπτετο τακτικώτατα διά νά προσετχηθῆ ἐπί τοῦ τάφοι μετ' ἄλλων γυναικῶν ἐξ Ἑλλάδος.

Αἱ ἐπισκέψεις ἐπειδή ἦσαν τακτικώταται ἤρχισε νά διακρίνεται ὅτι ἡ Βασίλισσα εἶχεν ἀνακαλέσει διόδον διερχομένην γάτωθεν τοῦ ποταμοῦ καί διά στενωπίαν κατήρχετο εἰς τό παρακείμενον φρέαρ καί διά τῆς διόδου ἐξήρχετο εἰς τήν ἐναντι τοῦ ποταμοῦ ὄχθην, καί ὅτι ἡ ἔξοδος ἐκ τῆς διόδου εἰσίστατο πλησιέστατα πρὸς τόν Ναόν.

Σημείωσις: Ἡ διαπίστωσις τῆς διόδου καίτοι φημιολογεῖται μέχρι τῆς σήμερον ἐντόμως, ἐν τούτοις δὲν ἔχει ἀποδειχθῆ. Ἴσως ὁμως νά ἐπαληθεύσῃ ἡμέραν π. νά.

Τό κατ' ἐμὲ ἡ ἔξοδος ἀνάγεται εἰς τοῦς Εἰδωλολατρικοῦς χρόνους. Ἀπό ἄλλης δὲ πλεονῶς πολλά μαρτυρεῖν οἱ κατερχόμενοι κατὰ καιροῦ εἰς τὸ ἐν λόγῳ φρέαρ πρὸς καθαρισμόν του. Μεταξὺ τῶν ἄλλων τονίζεται ὅτι πρὸ τέσσαρα τοῦ φρέατος ἀερίζεται ἐπαρκέστατα καί ὅτι ἐπάρχον διόδου. Ἴσως πρόκειται περὶ διόδου σπηλαίου. Ἐξαρχομένου δὲ τυχάνει τό ὅτι πλεῖστα οἰκίαι τῆς ὁδοῦ Βασιλέως Πύργου καί περιοχῆς χρησιμοποιοῦν . . . φρεσικὰς καταβόθρας πρὸς ἀποχέτεσιν.

Κατὰ τήν περίοδον ταύτην, δηλ. περὶ τό 1235, τοποθετεῖται εἰς τήν Μητροπόλιν Ἑλλάδος ὁ Μητροπολίτης Βασίλειος. Εἰς τὰς ἐνεργείας φαίνεται τοῦ Μητροπολίτου τούτου ὁφείλεται ἡ ἀναγνώσις τῆς Ἑλλάδος ὡς Ὀσίας Πολιούχου τῆς Ἑλλάδος. Γνωστόν δὲ ἐτύγχανε ὅτι, ἀπὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν εἶχεν ἀποστρεθῆ ἡ Ἑλλάς εἰς τόν Ναόν μονάζουσα, διεγράφη τό ἐπίθετόν της, ὡς

πρεσβύωμεν, Κομνηνή' ἀντί δὲ τούτου αὐτονομάσθη "Αννα Βυζαντινή ὡς καταγομένη ἐκ Κων)λεως ἐνῶ εἰς τὴν Κων)λιν ἐκ τοῦ γεγονατος τούτου ἐπιστεῦστο ὅτι εἶχεν ἀποθάνη ἡ "Αννα.

Δυστυχῶς πλὴν τοῦ περιπελεγμένου τρισελίδου βί ου της, οὐδέν ἕτερον ἀναφέρεται εἰς τὸ Μηνολόγιον τῆς Ἐκκλησίας τῆς 29ης Ὀκτωβρίου οὔτε καὶ τὸ ἀπολυτήκιόν της. Ἀσφαλῶς διεγράφη καὶ τοῦτο διότι ἦτο περισπούδαστον ὅσον καὶ ἡ ἀκολουθία της.

Θά πρέπει νά προστεθῇ ἐνταῦθα ἅτι ἡ ἀκολουθία τῆς ἑορτῆς τῆς Ὁσ. "Αννης ἦτο τοπική καὶ ἐχρειάζετο πολλά ἐπισημῶσεις διὰ νά συμπεριληφθῇ αὕτη εἰς τὸ Μηνολόγιον τῆς Ἐκκλησίας.

Μέχρι δὲ τοῦ 16ου αἰῶνος ἐσώζετο εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Α. Γ. ἐν χειρωγράφῳ τὸ ἀπολυτήκιον τῆς Ἁγ. "Αννης, ἀλλ' ἦτο ἄγνωστος ἡ ἀναφερομένη εἰς αὐτὸ Ἁγία, διότι ἔλλειπε ἐξ αὐτοῦ τὸ ὄνομα "Αννα.

Ἴσως νά ἔλειπε τοῦτο διότι αὕτη ἐν τῇ ζωῇ οὔσα ἀπηγόρευε νά γράφεται τί ὑπὲρ ἑαυτῆς, ἢ ἴσως ἀνιστόειτος τις πὸ εἶχε διαγράψει.

Τοῦτο ὅμως εὐρίσκετο γεγραμμένον ὀπισθεν μικρῶς τινὸς εἰκόνας τῆς Παρθένου. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἦτο κτῆμα τῆς μάμμης μου τὸ γένος Τσαρακλῆ ἡ ὁποία ἦτο αἰωνόβιος σχεδὸν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καθ' ἣν ὁ ἐποφαινόμενος δὲν ἦτο σχεδὸν δεκαετής. Ἐπειδὴ ἡ μάμμη μου μοῦ ὠμίλει διὰ βασίλισσες ὡσάν παραμῆθι κ.λ. εἶχον ἐντυπωσιασθῆ καὶ ἐζήτην ἀπὸ τὸν υἱὸν της νά μοῦ διαβάξῃ τὸ ὀπισθεν τῆς εἰκόνας ἀπολυτήκιον. Οὗτος τυγγάνων ἀδελφὸς τῆς μητρὸς μου καὶ παθὼν ἡμιπληγίαν ἐν ὑψηρασίᾳ καθ' ὃ ἦτο ἀστενομικός ἔκειντο κληνῆρης ἐπὶ πολλά ἔτη εἰς τινὰ οἰκίσκον ἐνὸς δωματίου ζῶν μετὰ τῆς μητρὸς του ἐν πτωχεία.

Πάντως ἡ ἀκολουθία τῆς Ἀγ. Ἀννης, θά πρέπη νά ἦτο ἔργον τοῦ Ἐπισκόπου Ἀρτης Βασιλείου. Ἀπομακρυνθεὶς ὁ Μητροπολίτης Ἰωάν. Ἀπόκαυκος, παρὰ τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ τοῦ Βου, ἀπέθανεν εἰς τινα Μονήν ὡς προείπωμεν τῆς Κονίτισης ὡς Μοναχός. Εἰς τὴν Μονήν ταύτην εἶχεν ἀποσυρθῆ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν του ἐκ τῆς Μητροπόλεως Ἀρτης Ναυπάκτου.

Τὸν Βασίλειον Ἀρτης οὐδαμοῦ μέχρι τῆς στιγμῆς ἀνεύρων. Εἰκάξω λόγῳ τοῦ ὅτι συμπέπει ἡ χρονολογία ὅτι πρόκειται περὶ μεταβέσεως εἰς Ἀρταν τοῦ Μητροπολίτου Βασιλείου Κερκύρας.

ΤΙ ΣΥΜΒΟΛΙΖΕΙ Η ΕΠΙΓΡΑΦΗ Η ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΗ ἈΝΩΘΕΝ ΤΗΣ ΚΥΡΙΩΣ ΕΙΣΟΔΟΥ ΤΟΥ ΝΑΟΥ Α. ΘΕΟΔΩΡΑ

Μετά τὴν δοθεῖσαν ἐρμηνείαν τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Παρηγορητρίας, 2) τῶν ἀφαιρεθέντων μαρμαρίνων στεμμάτων ἐκ τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀγίας Θεοδώρας, 3) τοῦ εἰς Βλαχέρναν κατασκευασθέντος τάφου κ.λ. προβαίνομεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν συμβολικῶν σχημάτων τοῦ Ναοῦ Ἀγίου Γεωργίου νῦν Α. Θεοδώρας τὰ ὅποια εὑρίσκονται ἄνωθεν τῆς σημερινῆς κερίας εἰσόδου τοῦ ἔξωνάου.

(Βλέπε εικόνα).

"Ανωθεν τῆς ἐν λόγῳ Πύλης, τοῦ Ναοῦ ἡ ὁποία εἶναι σιδηρά σήμερον καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸ κέντρον τῆς, εἶναι τοποθετημένη τετραγωνικὴ τῆς πλάξ ἐκ λευκῆς πέτρας ἐπὶ τῆς ὁποίας βλέπωμεν τὰ ἑξῆς σχήματα:

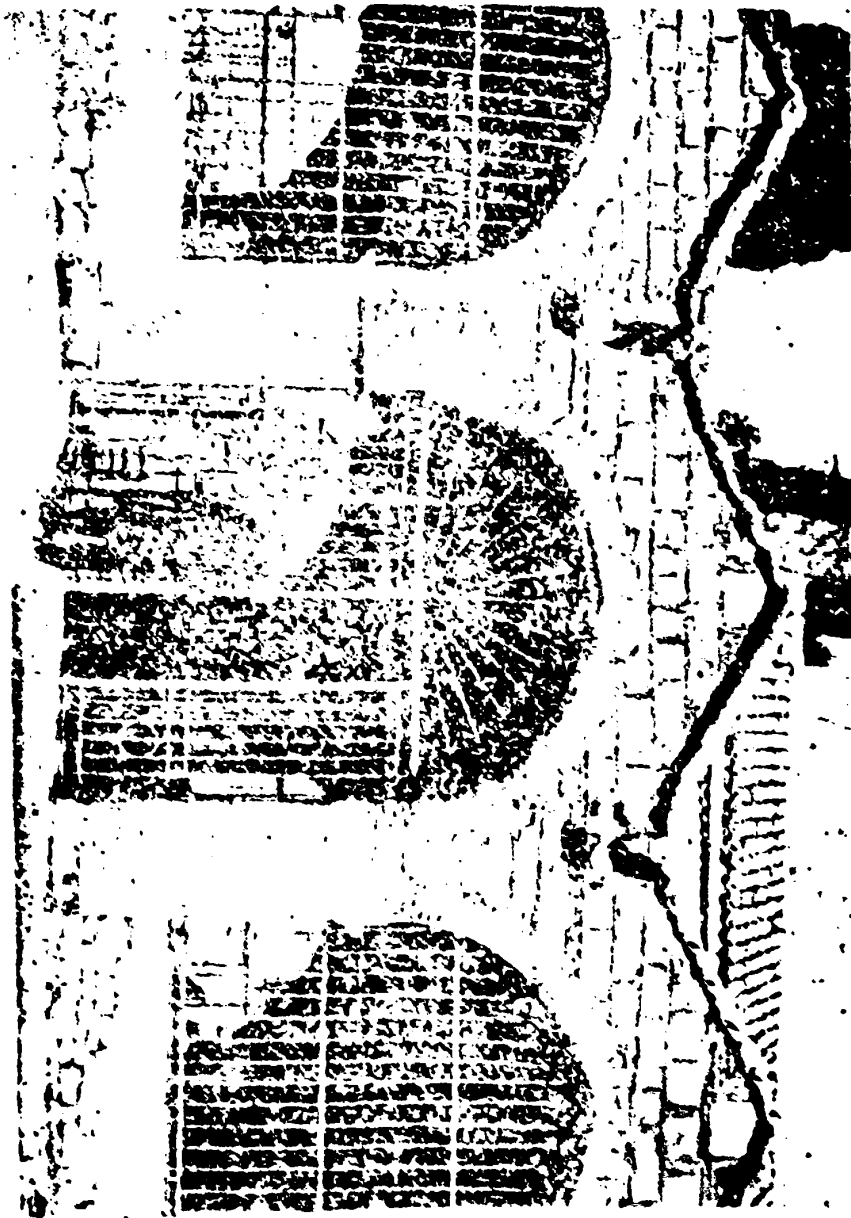
1) Εἰς τὸ κέντρον τῆς πλακῆς ὑπάρχει ὀπή τις ὀριζήθουσα μὲ τοιαύτην φουρνέου. Τοιαῦται δὲ πλάκες

μὲ τὴν σχετικὴν ὀπὴν ὑπάρχον καὶ εἰς τὰ ἕτερα δύο
ἐν σειρᾷ τόξα τῆς προσόψεως τοῦ Ναοῦ.

Συμβολίζουν δὲ ταῦτα τὰ τέσσαρα μέρη εἰς ἃ δια-
ρεῖται ὁ Ναός 1) τὸ ἱερόν, 2) τὸν κυρίως ναόν, 3) τὸν
γεννακονίτην καὶ 4ον) τὸν ἐξώναον.

Ἀρχίζοντες ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά, παρατηροῦ

(Βλέπε εἰκόνα).

μεν ὅτι ἔσωθεν τοῦ ἰου τόξου εὐρίσκεται τὸ Ἱερὸν τοῦ Ναοῦ. Ἡ πλάξ τοῦ ἐν λόγῳ τόξου μαρτυρεῖ ὅτι τὸ Ἱερὸν εἶναι κενὸν παντός προσθέτου συμβόλου ἢ εἰκονισμοῦ τινός διότι εἶναι ἄνευ ὀπῆς.

2) Ἡ Πλάξ τοῦ δευτέρου ἐν σειρᾷ τόξου, δηλ. τῆς κυρίας εισόδου, φέρει ἐπὶ πλεον τῆς ὀπῆς καὶ δύο σχήματα πανομοιότυπα τάφων.

Ταῦτα εἶναι βαθέως χαραγμένα διὰ σιδήρου καὶ εὐρίσκονται, τὸ μὲν ἐν, τὸ καὶ μεγαλύτερον, δεξιᾷ τῆς ὀπῆς τοιτέστιν εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ναοῦ ἢ ὁποῖα εὐρίσκεται πρὸ τοῦ Ἱεροῦ Τέμπλου τοῦ ναοῦ ἢ μεταξύ τοῦ κέντρου τοῦ Ναοῦ καὶ τῆς Ὁραίας Πύλης

Παριατᾶ ἐπιπροσθέτως καὶ τὴν κατεύθυνσιν τοῦ τάφου. Τοιτέστιν εἶναι χαραγμένος καὶ τοποθετημένος εἰς τὴν θέσιν καὶ κατεύθυνσιν πού τοποθετοῦνται κατὰ τὰς κηδεῖας οἱ σήμερον νεκροί.

Ἐπιπροσθέτως εὐρίσκαται χαραγμένος καὶ κατὰ τὴν δεξιώτερον, τῆς ὀπῆς δηλ. μεταξύ τοῦ κέντρου τοῦ ναοῦ καὶ τῆς Εἰκόνης τοῦ Χριστοῦ ἢ ὁποῖα εὐρίσκεται εἰς τὸ Ἱερὸν Τέμπλον, ἢ μεταξύ τοῦ δεξιοῦ Ψάλτου καὶ τῆς ἀνωτέρω εἰκόνης.

Ἐχομεν δὲ προαναφέρει ὅτι κάτωθεν τῆς ἀνωτέρω εἰκόνης ἦσαν τοποθετημένα τὰ ἐκ μαρμάρου στέμματα τὰ ὁποῖα ἀφήρσεν ἡ ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν.

Κάτωθεν δὲ τούτων ἦτο ὁ τάφος τῆς Ἁγίας Ἄννης κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἐπαναλαμβάνομεν Βυζαντινῆς.

Εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἐξωτερικὴν συμβολικὴν πλάκα, ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὑπάρχει καὶ ἕτερον ὡς προαναφέρωμεν ὁμοίωμα τάφου, πλὴν τοῦτο εὐρίσκεται κάτωθεν

τῆς ὀπῆς ἦτοι εἰς τὸν μετὰ τὸ κέντρον χῶρον τοῦ κυρίως ναοῦ καὶ μὲ κατεύθυνσιν πλαγίαν.

Τὸ ὁμοίωμα τοῦτο τοῦ τάφου συμβολίζει τὸν τάφον τῆς Ἁγίας Θεοδώρας ὁ ὁποῖος παραδόξως κατέχει πλαγίαν ἐξοχὴν ἐντὸς τοῦ Ναοῦ καὶ οὐχὶ ἀνατολικὴν ὡς θά ἔδει. διότι δὲν ἠδύνατο νά ταφῆ εἰς τὸν τάφον τῆς Ἄννης.

3) Ἡ πλάξ τοῦ τρίτου τόξου δηλ. τοῦ σημερινοῦ γυναικονίου καθὼς καὶ τοῦ ἐν συνεχείᾳ 4ου τόξου τοῦ ἐξωνίου εὐδὲν τὸ πρόσθετον ἐμπεριέχει.

Ἐπάρχει τέλος καὶ ἕτερον σοβαρώτατον σύμβολον ἀλλὰ καὶ ἀπὸ γλυπτικῆς τέχνης ἄριστον τεχνικὸν διὰ τοῦ ὁποῖου τετραγωνικῶς τεκμηριεῖται πλήρως ἡ ὄλη ἰσχυρία τῶν Ἁγίων τούτων γυναικῶν, καθὼς καὶ ὁ Ἐθνικοβερσκευτικὸς Βίος τῶν Βασιλισσῶν τούτων.

ΤΙ ΕΙΚΟΝΙΖΕΙ Η ΓΛΥΠΤΗ ΕΙΚΩΝ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΘΕΟΔΩΡΑΣ

Ἡ ἀρίστης Τέχνης γλυπτὴ μαρμαρίνη ἐπιτύμβιος πλάξ ἡ ὁποία κοσμεῖ τὸν τάφον τῆς Ἁγίας Θεοδώρας ἔχει μῆκος 2.10 μετρ. καὶ ὕψος 1.30.

Τὸ γλυπτόν δέ μέρος τῆς, ἐκτὸς τῆς κορνίζας διαιρεῖται εἰς τρεῖς μέρη.

Ἐκ τούτων τὸ ἀριστερὸν καὶ τὸ δεξιὸν μέρος εἰκονίζουσι ἕκαστον, ἀνά ἓνα ἄγγελον φάλακα.

Εἰς τὸ μέσον δὲ εἰκονίζονται δύο Ἅγιοι γυναῖκες αἱ ὁποῖαι ἔχουσι μεταξὺ τῶν τῶν ἐξῆς διαφορὰς. Ἡ ἐξ Ἄριστερῶν εἶναι ὑπερδιπλασία εἰς σωματικὴν διά-

πλασιν και ανάστημα εν συσχετισμῶ μέ τήν εις τά άριστερά της εύρισκομένην.

2) Αύτη φορεϊ εις τήν κεφαλήν Αύτοκρατορικόν Στέμμα ένῶ ή έτέρα φορεϊ σκοϋφον μοναχῆς.

3) Αμφότεραι κρατοϋν διπλοϋν σταυρόν τῆς άγιότητος των.

4) Τῆς πρώτης τό ένδυμα είναι αύτοκρατορικόν τῆς έτέρας είναι πανομοιότυπον διακόνου.

5) Αμφοτέρων τῶν άγιῶν τούτων γυναικῶν αι παραστάσεις καλύπτονται δι' ήμικυκλίου τόξου άνωθεν τοϋ όποίου εύλογεϊ ή χείρ τοϋ Παντοκράτορος.

Γεννάται ὅμως τό έξῆς έρώτημα:

Έφ' ὅσον εικονίζονται διά τῆς έπιτυμβίου πλακόδου δύο πρόσωπα, δέν θά έπρεπε και έντός τοϋ τάφου νά υπάρχουν τά ὅστᾶ δύο νεκρῶν; Όμως κατά τήν ανακομηδήν τῶν λειψάνων εύρέθησαν μόνον τά ιερά λείψανα τῆς Αγίας Θεοδώρας.

Η δέ τιμία Αύτης, Κάρα, τοποθετηθεϊσα έντός ειδικοϋ Κουβουκλίου, πρὸς διαφύλαξιν μεταφέρεται ὑπὸ τοϋ ιερέως εις τοϋς αίτοϋντας, πρὸς θεραπείαν.

Αξιοπρόσεκτον δέ τυγχάνει ὅτι, τό μέγεθος τῆς έν λόγω τιμίας Κάρας έν συγκρίσει μέ τοιαύτας μέσης διαπλάσεως, ήλικιωμένων συνανθρώπων, είναι μικρότατον.

Έπαληθεύεται συνεπῶς τό ιστορικόν ὅτι ή Θεοδώρα ήτο μικροτάτης σωματικῆς διαπλάσεως. Έπιπροσθέτως δέν άνῆκεν εις αύτοκρατορικήν οίκογένειαν διά νά φέρη επί τῆς κεφαλῆς της Αύτοκρατορικόν Στέμμα ὡς ή έξ Αριστερῶν Άννα ή Κομνηνή. Άλλωστε μόνον οί Άρταϊοι τήν ὀνόμαζον Βασίλισσαν. Οὐδαμοϋ δέ

ἀναφέρεται Βασιλεύς ὁ σύζυγός της Δούκας τοῦ Δουκάτου τῆς Ἡπείρου Μιχαήλ Ἄγγελος ὁ Β'ος.

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω συγκεντρούμενα ἀφανίζουν ἄπαξ διὰ παντός τὴν ἕποψιν ὅτι αἱ παραστάσεις τοῦ τάφου εἰκονίζουν τὴν Θεοδώραν καὶ τὸν υἱὸν της Νικηφόρον ὡς δεκαετὲς παιδίον, ὁ ὁποῖος ἦτο μεγάλης ἡλικίας κατὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς του.

Τὸ ὅτι ἡ Θεοδώρα περιβάλλεται μὲ ἔνδυμα διακόνου οὐδένα προέπει νὰ ἐκπλήσῃ, διότι συμβολίζει ὅτι αὐτὴ ἀκολουθήσασα τὸ ἔργον τῆς Ἄννης κατέστη διάκονός της, δι' ὃ καὶ μετέβαινεν πρὸς τῆς Ἑβδομάδος εἰς Βλαχέρναν κατὰ παράδοσιν διὰ νὰ προσευχηθῆ καὶ προσκυνήσῃ τὸν τάφον τῆς Ἁγίας Ἄννης.

Τὸ Ἐπιτύμβιον συνεπῶς τόξον τοῦ τάφου συμβολίζει τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἰς τὸν ὁποῖον ἐτάφησαν ἀμφότεραι αἱ δύο αὐταὶ Ἁγίαι γυναῖκες καὶ ὅτι ἡ Πόλις Ἄρτα κατέστη ἔδρα Βυζαντινοῦ κατ' ἀρχὴν Δεσποτάτου ἐπὶ Ἀλεξ. Κομνηνοῦ τοῦ Α'ου καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀνεξαργτήτου τοιοῦτου ὑπὸ πῶν Δεσποτῶν τῆς Ἡπείρου, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τῆς οἰκογενείας τῶν Ἀγγέλων καὶ οὐχὶ τῆς τοιαύτης τῶν Κομνηνῶν.

Συμβολίζει δὲ ἐπὶ πλέον ὅτι καὶ ἡ Βασίλισσα Θεοδώρα ἀπέθανεν ταυτοχρόνως μὲ τὴν δέσιν τοῦ Δεσποτάτου, διότι ἔπαυσε καὶ τοῦτο ὑφιστάμενον μετὰ τὸν θάνατόν της. Οὕτω εἶχεν παῖσει νὰ ὑφίσταται καὶ τὸ Βυζάντιον μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἄννης.

Περατοῦντες τὴν ἐρμηνείαν πῶν σωζομένων συμβολισμῶν ἀναφέρομεν καὶ τὴν παράκλησιν τῆς Θεοδώρας πρὸς τὸν Θεὸν ὅπως παρατείνῃ δι' ὀλίγον χρόνον τὴν ζωὴν της ἵνα δυνηθῆ αὐτὴ νὰ ἀποτελειώσῃ τὸν ὑπὸ κατασκευὴν τάφον της.

Εἰς τὴν παράκλησιν ταύτην προέβη ἡ Ἁγία διότι

διά τοῦ ἔργου τούτου ἤθελε νά δ:αιωνίση τό τεράστιον ἔργον τῆς Ἁννης τῆς Βυζαντινῆς τῆς ὁποίας κατέστη διάκονος καί συνεχιστής.

Ἡ εἰσακουσθεῖσα παράκλησίς της καί ἡ ἐν συνεχείᾳ παράτασις τῆς ζωῆς της δέν προέρχεται ἀπό ἀντιγραφὴν ἱστορήσεων μόνον ἀλλὰ πανθομολογεῖται ἀπό τοῦ θανάτου της μέχρι τῆς σήμερον διά διηγήσεως ἀπὸ προγόνου εἰς ἀπόγονον.

Τὸ ἔργον τῆς Θεοδώρας δέν εἶναι ἀνεξάρτητον ἐκείνου τῆς Ἁννης ἀλλὰ μία συνέχεια διαδοχῆς ἀπὸ Βασιλέα εἰς διάδοχον, ἀπὸ πατέρα εἰς υἱὸν καί ἀπὸ ἱερέαν εἰς διάκονον.

Συνεπῶς ἐάν δέν ἐσώζετο τό πλῆθος τοῦτο τῶν εἰκονισμῶν τῆς Θεοδώρας (συμβόλων κ.λ.π.) ἀσφαλῶς δέν θά ἠδυνάμεθα νά τεκμηριώσωμεν ἐπαρκῶς τό ἔργον τῆς Ἁννης.

Βεβαίως τὸ Δεσποτᾶτον καί εἰδικώτερον τό Δουκᾶτον τῆς Ἡπείρου ἦτο πτωχότατον, λόγῳ τῶν συνεχῶν πολέμων, ἀλλὰ καί διότι ἦτο μικροτάτη εἰς ἔκτασιν ἢ ἐπικράτειά του.

Δέν εἶχεν συνεπῶς οἰκονομικὴν εὐχέρειαν ἢ Θεοδώρα ὡσάν ἐκείνην τῆς Ἁννης διά νά προσφέρῃ περισσότερα τῶν ὅσων προσέφερε. Ἄλλωστε συγκεντροῦμενον τὸ εἰς Ναοὺς κ.λ. κτίρια ἔργον της, εἶναι τεράστιον ἔναντι τῶν δυνατοτήτων της.

Σπουδαιότατον δέ ρόλον διαδραμάτισεν ἡ Βασίλισσα Θεοδώρα εἰς τό θέμα τῶν νόθων τέκνων.

Πρέπει νά τονισθῇ ὅτι οὐδέν νόθον τέκνον ἀνευρίσκαται μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν οἱ ὅποιοι ὑπῆρξαν αὐτοκράτορες ἐπὶ 114 ἐν σειρά ἔτη, κληρονομικῶ δικαιώματι, ὡς προεῖπωμεν ἐν ἀνι-

τιθῆσει πρὸς τὰ μέλη τῆς οικογενείας τῶν Ἀγγέλων εἰς τὴν ὁποίαν συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ Δεσπότες τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου.

Τὴν ἀσυμβίβαστον ταύτην τάσιν τῶν ἀνωτέρω Δεσποτῶν σκληρῶς ἐπολέμησεν ἡ Θεοδώρα.

Ἐδιώχθη, κατηγορήθη, ἐξορίσθη, περιεφρονήθη, ἐταλαιπωρήθη ἀλλὰ δὲν ὑπέκλυσε καὶ τέλος ἐβραβεύθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῆς.

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΣΕΛΤΣΟΥ

Ἡ Βασίλισσα πλέον Ἁγία Θεοδώρα, μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς ἐκ τῆς ἐξορίας δὲν ἔπαυσε σκεπτομένη τὴν θέσιν εἰς ἣν εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ διὰ τὴν καταφαγωγὴν παρὰ τῶν θηρίων.

Ἐταράσεται δὲ ὁσάκις ἐσκέπτετο τὸν βρονχηθμὸν τῶν θηρίων τὰ ὁποῖα τὴν περιεστοίχιζον. Ταυτοχρόνως ἐσκέπτετο καὶ τὸν σωτήρα τῆς ἀσκητῆς Ἀνανίαν Τέλτσον ὁ ὁποῖος τὴν περιέθαλψε ἐπὶ συνεχῆ τέσσαρα περὶ οὗ ἔτη μετὰ τοῦ τέκνου τῆς.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους διατάσσει καὶ ἀνεγείρωται Μονὴ τῆς Θεοτόκου εἰς τὴν θέσιν ὅπου ἐγκατελείφθη.

Μετὰ τὴν ἀνέγερσιν ἐτοποθέτησεν εἰς ταύτην τὸν Ἀσκητὴν τῆς Ἀνανίαν Τέλτσον ὅπου καὶ ἀπέθανεν οὗτος εἰς βαθύ γῆρας.

Ἡ θέσις αὕτη λόγῳ τῆς ἀγριότητος τῆς καὶ τοῦ ἀπροσοίστου τῆς, ἐχρησιμοποιήθη ἐπανειλημμένως ἀπὸ ὀπλαρχηγούς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως κατὰ τῶν Τούρκων δι' ὃ ὁ ναὸς κατέση περισσότερον ἱστορικός.

Σώζεται δὲ οὗτος εἰς καλὴν περίπου κατάστασιν .

Κατὰ πληροφορίας φέρει ἡμερομηνίαν κτίσεως κ.λ.

κάτωθεν τῆς Ἁγίας Τροπέζης.

Εἰς μικρὰν σχετικῶς ἀπόστασιν καί εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ παρακειμένου παραποτάμου τοῦ Ἀχελώου Ποταμοῦ ὑψοῦται ὄρος μὲ ἄκρως ἀπότομον ἀνωφέρειαν. Εἰς ἰκανὸν δὲ ὕψος εὐρίσκετο καὶ εὐρίσκεται σπήλαιον ἔνθα τὸ ἀρχικὸν Ἀσκητήριον τοῦ Ἀσκητοῦ Τέλτσου. Λόγω δὲ τοῦ ὅτι εὐρίσκετο ἐντός τοῦ σπηλαίου ὁ Ναὸς τῆς Θεοτόκου ὠνομάσθη Σπηλιώτισσα. Εἰς τὸ σπήλαιον τοῦτο ἔμεινεν ἡ Θεοδώρα κατὰ τὴν ἐξορίαν της.

Πολλοί, τελευταίως, ἐτοποθέτουν τὴν θέσιν τῆς ἐξορίας τῆς Ἁγίας εἰς τι χωρίον ἀπέχων 2 περίπου ὥρας τῆς Ἄρτης ὀνομαζόμενον Μπρένιστα. Ἴσως τὸ ὄνομα νὰ ἔχη περιπλεχθῆ μὲ τὴν τότε ὀνομασίαν τῆς τότε θέσεως Πρέντα. Ἐκτός τούτου ἦτο ἀδύνατον νὰ εὐρίσκηται ἐν ἐξορία ἡ Θεοδώρα τὸσον πλησίον τῆς Πόλεως καὶ νὰ μὲνη ἄγνωστος ἡ θέσις τῆς ἐξορίας της.

Ἐπὶ Θεοδώρας κατεσκευάσθησαν πολλοὶ Ναοὶ ὅπως Ἁγ. Δημήτριος τοῦ Κατσούρη παρὰ τὸ χωρίον Ρόκα Μονὴ τῶν Μελατῶν, τὸ Θεοτόκιον τὸ ὁποῖον ὑποστάνημιας ἀνοικοδομήθη ἐκ νέου, ὁ Ἅγιος Κωνσταντῖνος Ἰωστακιῶν, τὸ ἱερόν τῆς Μεταμορφώσεως (Ἁγ. Σωήρα παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Θεοδώρας) διότι εἰς τὸ ναῖδριον τοῦτο διεφύλαξε, (πρῶην κελίον της) τὰ εἴψανα ἡ Ἐγουμένη Σώτηρα τῆς Ἁγίας Ἄννης.

Ἐκτίσεν ἕτερον ναὸν εἰς Κόπραιναν ἄγνωστος εἰς μᾶς καθὼς καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς περιοχῆς ὅπου ἔχον δημιουργηθῆ συνουκισμοὶ μετὰ τὴν ἀλλαγὴν τῆς αἵτης τοῦ Ποταμοῦ.

Δέν περιορίζετο ἡ ἀποστολὴ τῆς Θεοδώρας μόνον εἰς τὴν Ἄρταν ἀλλ' εἰς ὅλην τὴν ἐπικράτειάν της. Πλὴν ἰεῖς περιοριζόμεθα εἰς τὰ τῆς Ἄρτης μόνον.

ΟΙ ΕΙΣ ΒΛΑΧΕΡΝΑΝ ΤΑΦΟΙ

"Όταν εισερχόμεθα εις τόν ναόν τῶν ἀνωτέρω χωρίων, δεόν νά εἴμεθα ἐτοιμασμένοι ψυχικῶς διό-

Οἱ παριστάμενοι κατά τήν φωτογράφησιν τῆς Τιμίας Κόρας τῆς Ἁγίας Ἄννης καί τῶν δύο ἐτέρων καρῶν. ~~Ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τῆς ἐπιγραφῆς~~ ἐντός τούτου ὡς προαναφέραμε, εὐρίσκονται τά ἱερά λείψανα, τῆς κατά τήν Ἐκκλησίαν Ὁσίας Ἄννης τῆς Βυζαντινῆς, 2) τῆς θυγατρὸς τῆς Εἰρήνης Ἀλεξίας καί 3) τοῦ Μιχαήλ Ἀγγέλου τοῦ Βου Δούκα τοῦ Δουκάτου Ἄστῆς κ.λ. (Στεῖνον τῆς Ἁγίας Θεοδώρας).

Ἐκ τῶν τάφων τούτων, ὁ εἰς τῶν δύο γυναικῶν, εὐρίσκεται εἰς τό ἀριστερόν μέρος τοῦ Ναοῦ, ὁ ἕτερος εἰς τό δεξιόν.

Ὁ πρῶτος τεγγάνει κακότεχνον ὁμοίωμα τάφου, μέ τήν διαφοράν ὅτι, ἐπ' αὐτοῦ εὐρίσκεται ἡ μαρμαρίνη

ἐκείνη πλάξ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀναγράφεται τὸ προερμη-
νευθὲν περιεχόμενον.

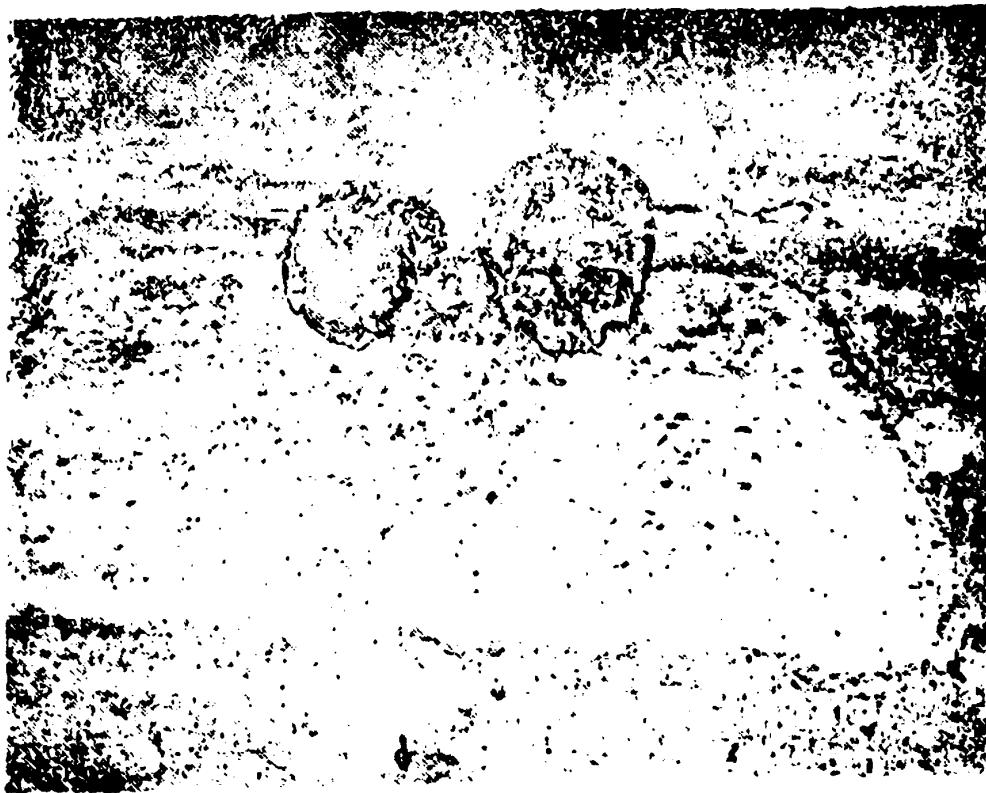
Ὁ ἐκ δεξιῶν τοιοῦτος εἶναι κεκαλυμμένος διὰ ἐστυ-

(Εἰκὼν τοῦ ἀριστεροῦ τάφου. Ἐπ, αὐτοῦ εὑρίσκε-
ται ἡ πλάξ μετὰ τὸ ἱστορικὸν περιεχόμενον. Ἐπ' αὐτοῦ
ἀναφαίνονται καὶ αἱ δύο Κάραι.

λευμένης πλακῶς ἀρίστης τέχνης, κενοτάφιον σήμερον
μετὰ ἄριστα πεποικιλμένην θυρίδα καὶ σταυρόν. Δυστυ-
χῶς διότι ἠνοίχθη οὗτος τὸν 18ον αἰῶνα καὶ ἐπειδὴ
ἐχρησιμοποιήθη μὴ εὐδικοκρυμμένος τεχνίτης κατὰ τὴν
σύνδεσίν του καὶ ἐπειδὴ ἐθραύσθη ἡ ἐπιτύμβιος πλάξ
συνεδέθη αὕτη διὰ τσιμέντου ὡς ἐκ τούτου διεγράφη
πᾶσα περὶ τοῦ νεκροῦ μαρτυρία.

Κατά τόν 18ον αἰῶνα ὁμοῦ ταυτόχρονα σχεδόν ἠνοιχθη καί ὁ ἔναντι τούτου τάφος καί ἐπιπροσθέτως ἐγένετο καί ἡ ἀνακομηδή τῶν Λειψάνων τῆς Ἁγίας Θεοδώρας. Λί ἀνευρεθεῖσαι δέ εἰς τόν ἀριστερόν τάφον τῆς Βλαχέρνας δύο γυναικείαι Κάραι, μετεφέρθησαν εἰς τό δεξιόν κενοτάφιον τοῦ Μιχαήλ, ἐνῶ οὐδεμίαν ἱστορική σχέσις ὑπῆρχε μεταξύ αὐτῶν ἐν τῇ ζωῇ, ἀλλ' οὔτε καί χρονολογική τοιαύτη, διότι οὔτοι ἤκμασαν οἱ μέν γυναῖκες τόν 11ον αἰῶνα ὁ δέ Δούκας τόν 12ον.

(Ἡ Εἰκὼν δεικνύει τὰς ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου τάφου τοποθετηθείσας πρὸς φωτογράφησιν δύο Κάρας).

Ἀναφέρωμεν τὰ ἀνωτέρω διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους.

Οἱ συμπολίται μας, κ.κ. Ἰωάννης Σουλτάνης Καθηγητής, Λεωνίδας Βλάχος Ὑποδηματοποιός, Ἀνδρέας Χοίσης Μηχανικός καί ὁ κ. Ἀναγνώστου ἐκ Βλα-

χρηνης με υποχρέωσαν να τους συνοδεύσω εις τον εν λόγω Ναόν διά να διαπιστώσουν ιδίως ὄμμασιν τό περιεχόμενον τῆς ἐπιγραφῆς διότι προεκλήθη συζήτηση μεταξύ τοῦ ὑποφαινομένου καί τοῦ κ. Ἀναγνώστου ὁ ὁποῖος ὑπεστήριζεν ὅτι, εις τόν τάφον τῆς Ἀγίας Ἄννης εἶχον ταφῆ (ἀορίστως) τέκνα τῆς Ἀγίας Θεοδώρας.

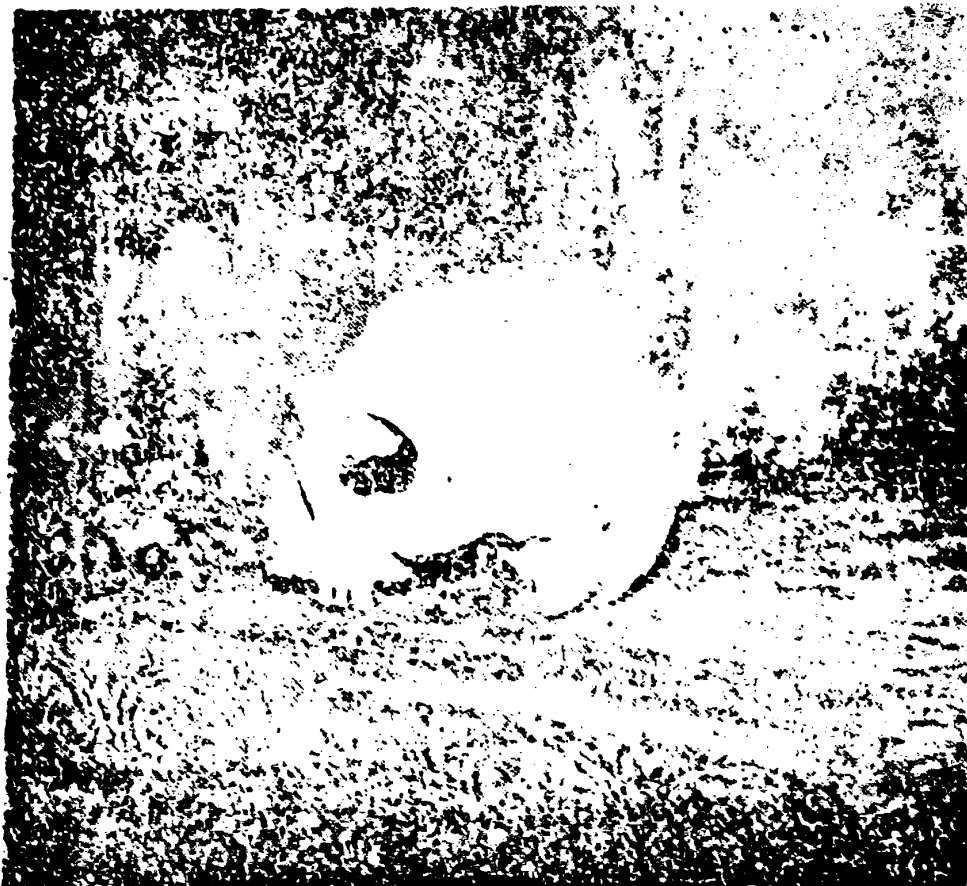

(Εἰκὼν δεικνύουσα τὴν πρόσοψιν τοῦ δεξιοῦ τάφου τοῦ Δουκὸς Ἄσπης Μιχαὴλ Ἀγγέλου τοῦ Β΄)

Μετά τὴν ἐπαλήθευσιν τῆς ἐπιγραφῆς ἐξετάσθη καὶ ὁ τάφος τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου. Ἐπληροφορήθη δέ ἐπὶ τόπου ὅτι, κατὰ τὴν ἐκταφὴν μετεφέρθησαν εἰς τὸ κενοτάφιον τοῦ Δούκα Μιχ. Ἀγγέλου καὶ τὰ κρανία τῶν νεκρῶν τοῦ εἰς τὰ ἀριστερὰ εὕρισκομένου. Περί

της μεταφορᾶς των κ.λ. οὐδέν ἐγνώριζα.

Ἐκ τῆς θυρίδος δὲ τοῦ τάφου ἐφαίνετο μία κάρα διὰ τὴν ὁποίαν ἐπιστεύετο ὅτι ἀνήκεν εἰς τὸν Δεσπότην Μιχαήλ Ἄγγελον.

(Εἰκὼν δεικνύει τὴν ἐπὶ τοῦ τάφου τοποθετηθεῖσαν πρὸς φωτογράφησιν Κάραν τοῦ Μιχαήλ Ἄγγελου).

Πρὸ τοῦ ἀνεφερθέντος θέματος εἰρεθεῖς καὶ στηριζόμενος εἰς τὰ ἱστορικά στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ἐγνώριζον, εἶπον εἰς ἐπίκοον πάντων ὅτι, ἐάν πράγματι μετεφέρθησαν εἰς τὸ κενotáφιον τοῦτο καὶ αἱ κάραι τοῦ ἑτέρου τοιοῦτου, τότε θά πρέπει νὰ εὑρισκονται ἐντος αὐτοῦ τρεῖς Κάραι ὡς προαναφέρθησαν, ἴητοι μία ἀνδρὸς καὶ δύο γυναικείαι.

Μικρὸς δὲ μαθητὴς ἐπροθημοποιήθη νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ

τῆς μικρᾶς θυρίδος τὰς κάρας.

Ἐξαχθέντων δέ τούτων διεπιστώθη ὅτι, αἱ ἐν λόγῳ Κάροι ἦσαν πράγματι τρεῖς ἤτοι μία ἀνδρική καὶ δύο Γυναικείαι. (Τοῦτο διεπιστώθη καὶ παρ' ἰατροῦ).

Τὴν ἐπομένην 17—12—68 ἅπαντες οἱ ἀνωτέρω μεταβάντες ἐκ νέου εἰς τὸ χωρίον Βλαχέρνα, προέβημεν εἰς τὴν φωτογράφησιν (διὰ τοῦ Καλλιτέχνου φωτογράφου Β. Γκανιάτσα ὁ ὁποῖος αὐτοπροεραίτως προσέφερον τὰς ὑπηρεσίας του) καὶ διαπίστωσιν ποῖαι τῶν τριῶν εἶναι ἡ τιμία Κάρα τῆς Ἁγίας Ἄννης.

(Ἡ εἰκὼν δεικνύει τὰς ἐντὸς τοῦ κενοταφίου τρεῖς Κάρας ὅπως εὑρίσκονται αὐταὶ ἀπὸ τοῦ 18ου αἰῶνος).

Καὶ ἤδη διαπιστώσαντες ἀποδεδειγμένως τὰ ἀνωτέρω παρακαλοῦμεν ὅπως ἐνδιαφερθῇ πλέον ὁ Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἰγνάτιος διὰ τὰ τῆς Ἐκκλησίας

καθόσον ἡ Ὁσία Ἄννα τυγχάνει ἀνεγνωρισμένη Ἁγία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, προσέτι ὁρίση ἡμέραν διὰ πῆν μεταφοράν τῆς Τιμίας Κάρας τῆς Ὁσίας ταύτης καί τῆς θυγατρὸς τῆς εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου νῦν Ἁγίας Θεοδώρας καί τοποθετηθῆ αὐτὴ εἰς τὴν ἰδίαν Ἱερὰν Λάρνακα ἐνθα ἡ κόνις τῶν Ἱερῶν Λειψάνων τῆς Ἁγίας Θεοδώρας μέχει τῆς ἐπισημοποίησεως τῶν ἀναφερομένων Ἱστορικῶν στοιχείων.

(Εἰκὼν τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐντοιχισθεῖσα ἔξωθεν τοῦ Ναοῦ παρὰ τῆς Ἁγίας Θεοδώρας πρὸς τιμὴν τοῦ συζύγου τῆς).

Ὁ ὑποφαινόμενος ἀσχοληθεῖς ἐμβριθῶς εἰς τὸ θέμα τοῦτο δέχομαι εὐχαρίστως ὄχι μόνον τὴν διαλογικὴν συζήτησιν ὥστε νὰ λάμψη ἡ ἀλήθεια ἀλλὰ καί τὴν ἐπί τόπου ἀπόδειξιν ἁπάντων τῶν ἀναφερομένων στοιχείων, συμβόλων καί ἐπιγραφῶν καθὼς καί τῶν εἰς τὰς

ἐγκυκλοπαιδείας ἀναφερομένων .

Δεδικαιολογημένως συνεπῶς τὸ Πατριαρχεῖον τῆς
Κων) πόλεως δὲν ἐτοποθέτησεν μέχρι τῆς σήμερον εἰς
τὸ Πάνθεον τῶν Ἁγίων τῆς Ὁρθοδοξίας τὴν Ἁγίαν
Θεοδώραν ἀναμένων τὴν ἀποκάλυψιν τὴν πραγματι-

(Ἀναχώρησις ἐκ τοῦ Ναοῦ) .

κὴν ἱστορίαν τῆς Ὁσίας ταύτης.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον θε-
οπέμπως ἐνήργει.

ΙΩΒ ΜΕΛΗΣ ΜΟΝΑΧΟΣ

Μετά τὴν ἐκτενεῖ κατὰ τὸ δυνατόν ἀποκάλυψιν τῆς
ἱστορίας τῶν μνημείων τῆς Ἁγίας καὶ τῶν κτητόρων

θά πρέπει νά ἀσχοληθῶμεν μερικῶς καί μέ τόν Μοναχόν Ἰώβ τόν Μέλην ὁ ὁποῖος ὡς ἀναφέρεται συνέγραψε τήν ἀρχικήν Ἀκολοιθίαν τῆς Ἀγίας Θεοδώρας τῆς ὁποίας ὅμως τό περιεχόμενον ἀνήκει μᾶλλον εἰς τήν Ἀγίαν Ἄνναν παρὰ εἰς τήν Θεοδώραν.

Δέν ἐνδιαφερόμεθα διά τόν αἰῶνα κατὰ τόν ὁποῖον ἐξῆσεν (14ος ἢ 17ος).

Δι' ἡμᾶς ἀξίαν ἔχει τό ὅτι δέν εἶχε γίνει ἀνακομιδή τῶν Λειψάνων τῆς Ἀγίας Θεοδώρας καί συνεπῶς δέν θά ἔπρεπε νά ἀναφέρεται εἰς τά ἱερά Της Λείψανα ἐν ἀντιθέσει πρός τοῖς Ἀειμνήστους Μητροπολίτας Ἄσπης Σεραφείμ καί Σπυρίδωνα καί τόν Ἱερομόναχον Γαβριήλ Παπαδαῖον τῶν ὁποίων τά . . . τροπάρια ἐγράφησαν μετά τήν Ἀνακομιδήν.

Ἐπίσης ἐντυπωσιακόν τυγχάνει καί ὅτι εἰς τό κυρίως ἀπολυτήριον τῆς (διότι ὑπάρχουν τέσσαρα) ἀναφέρεται ὡς ἡ ὠραιότερα μεταξὺ τῶν Βασιλίδων (τῶν Βασιλίδων τό κλέος) .

Ἄλλά πῶς ἐρμηνεύεται τό ἀξίωμα Βασιλῆς .

Βασιλίδες κατὰ τό λεξικόν καί τήν Ἐγκυκλοπαιδείαν ὀνομάζονται οἱ ἐμβάδες, εἶδος δηλ. χομφῶν ὑποδημάτων τά ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦν οἱ Βασιλεῖς καί Ἀυτοκράτορες 2) Βασιλείδιος ἢ Βασιλίδα ὀνομάζετο ὁ μικρόσωμος Βασιλεὺς ἢ ἡ μικρόσωμος Βασίλισσα καί 3) Βασιλίδα ὀνόμαζον εἰρωνικῶς τήν Βασιλεύσαν δηλ. τήν Κων) πολιν οἱ Πάπαι κ.λ. Λατίνοι ἀπό τῆς στιγμῆς πού ἐγκατέστησαν τήν ἔδραν των εἰς τήν Ρώμην.

Συνεπῶς θά πρέπει νά γνωρίζωμεν ὅτι, ἡ 1η φράσις τοῦ Ἀπολυτηρίου τῆς Θεοδώρας τῶν Βασιλίδων τό κλέος, σημαίνει, ἡ ὠραιότερα μεταξὺ τῶν μικροσῶμων

Βασιλισσῶν ὅποτε ἐννοεῖ τὴν Θεοδώραν.

Ἐάν ὅμως ἦτο διατυπωμένον τῆς Βασιλίδος τὸ κλέος δηλ. τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ τοῦ Βυζαντίου τὸ κλέος τότε ἀσφαλῶς θά ἠδύνατο νά θεωρηθῆ ὅτι τὸ ἐν λόγω ἀπολυτήκιον δὲν ἦτο τῆς Θεοδώρας ἀλλὰ τῆς Ἄννης Κομνηνῆς καὶ ὅτι ἐτροποποιήθη τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ἰώβ.

ΤΟ ΜΕΓΑ ΕΡΩΤΗΜΑ

Τὰ ἀνωτέρω δημιουργοῦν τὴν ὑπόνοιαν ὅτι εὔρεν ὁ Ἰώβ χειρόγραφον Ἀκολουθίαν τῆς Ἁγίας Ἄννης εἰς τὸν Ναὸν τὴν ὁποίαν ἐτροποποίησεν λόγω ἀγνοίας ἢ εἶναι δυνατόν νά τοῦ ἐπεβλήθη νά προβῆ εἰς τὴν τροποποίησιν.

Ἐπειδὴ ὅμως ὡς προαναφέραμε ἦτο τεράστιον τὸ μῖσος κατὰ τῆς Ἄννης ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ ἐπειδὴ ἐπεδίωξαν οὗτοι νά ἀφανίσουν τελείως τὸ ὄνομα τῆς, δὲν ἀποκλείεται ὁ Ἰώβ νά ἐτοποθετήθη εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου μὲ τὴν ἐντολὴν τὴν τελείαν διαγραφὴν τῆς Ἄννης ἐκ τοῦ ναοῦ συνεπῶς διαγραφὴν τῆς Ἄννης καὶ τῆς ἀκολουθίας τῆς.

Ἄλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχουν τὰ γεγονότα, ἀναμφισβήτητον τυγχάνει ὅτι ἡ λέξις Βασιλίδα ὑποδηλοῖ σαφῶς τὴν μικρὰν σωματικὴν διάπλασιν τῆς Ἁγίας Θεοδώρας.

Ἐρμηνεύομεν δὲ τὴν λέξι Βασιλίδα διότι αὕτη συμπτωματικῶς παρουσιάζεται ὡσάν πρόσθετον στοιχεῖον ἀποδείξεως τῶν ὅσων προαναφέρθησαν, ὥστε ἀνακεφαλαιώνοντας παρατηροῦμεν ὅτι πλεῖστα σημεῖα ὁμιλοῦν περὶ τοῦτου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὑπερύψηλον τοιαύ-

την τῆς Ἁγίας Ἄννης.

Ἦτοι 1) Ἡ εἰκὼν τοῦ τάφου, 2) Ἡ τιμία αὐτῆς Κάρα, 3) Τὸ Ἀπολυτίκιον καὶ 4) ἡ πανθομολογούμενη ἱστορία τῆς.

Σ Υ Γ Χ Υ Σ Ι Σ

Ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ὅλου θεματος προκύπτει ὅτι τόσον ἡ Ἁγία Ἄννα ὅσον καὶ ἡ Ἁγία Θεοδώρα ἔζησαν ἐπ' ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα (3—4) ἔτη μακρὰν τῆς συζυγικῆς στέγης των.

Τὸ γεγονός τοῦτο μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, εἶχεν ἐπιφέρει σύγχυσιν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Ἄρτης, οἱ ὁποῖοι ἐκ φήμης ἐγνώριζαν ὅτι τὰ σωζόμενα μνημεῖα ἦσαν ἔργα Βασιλίσσης τινὸς τῆς Ἄρτης.

Ἐπειδὴ ὅμως εἶχεν ξεχασθῆ τελείως ἡ Ἁγία Ἄννα καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἔγινεν ἡ ἀνακομηδὴ τῶν λειψάνων τῆς Ἁγίας Θεοδώρας, ἔπαυσε νὰ γίνετα λόγος περὶ τῆς Ἁγίας Ἄννης.

Ἄλλωστε ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου καὶ ἐντεῦθεν, πάντες οἱ παρελάσαντες Δεσπότες ἦσαν μέλη τῆς Οἰκογενείας τῶν Ἀγγέλων, πλὴν τῆς Θεοδώρας ἡ ὁποία εἶχεν ταχθῆ ἀνεπιφυλάκτως ἐναντίον τῆς ἀποκομνηνοποιήσεως.

Ἐκ τῆς στάσεώς της ταύτης καὶ τοῦ ὑπὲρ τῶν μνημείων ἐνδιαφερόντος της, οἱ ἐν συνεχείᾳ ἀπόγονοι τῶν Ἀρταίων, λόγω συγχύσεως τὴν ἐξελάμβανον ὡς ἰδρύτριαν.

Καὶ τοῦτο διότι εἶναι ἀληθές ὅτι διὰ τοῦ χρόνου, δυστυχῶς λησμονοῦνται τὰ αἶτια ἔνεκα τῶν ὁποίων ἀνεγείρονται τὰ διάφορα ἰδρύματα.

Πλησιέστερος δὲ αἰὼν μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἁγίας Θεοδώρας ἦτο ὁ αἰὼν ἐκεῖνος κατὰ τὸν ὁποῖον ἔζησεν ὁ μοναχὸς Ἰὼβ Μέλης, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἔγραψε τὴν ἀκολουθίαν τῆς Ἁγ. Θεοδώρας.

Ἄπο ἄλλης πλευρᾶς ἀπὸ τοῦ 1204 καὶ ἐντεῦθεν ἔπαυσε νὰ ὑπάρχη θῆμα Νορμανδῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπασχόλησαν τὴν Ἑλλάδα ὁλόκληρον τὸν 11ον αἰῶνα.

Ὡς σωτήριον δὲ φῶς ἔλαμψεν τὸ ἀπὸ τοῦ 1204 Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου, τὸ ὁποῖον ἀπερρόφησεν ἢ καὶ διέγραψεν ἀπαξάπαντα τὰ ἱστορικά στοιχεῖα τῆς τετραγαυμένης πρὸ τοῦ 1204 χρονικῆς περιόδου.

Ἄλλωστε καὶ ἡ δρᾶσις τῶν Δεσποτῶν τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου ἦτο τὸ τελευτᾶν ἔρρισμα εἰς τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐναποθέσει τὰς ἐλπίδας του ὁ Ἑλληνικὸς λαός.

Ἡ τάσις πρὸς ἀποκομνηνοποίησιν, ἢ προπαγάνδα τῶν Φράγκων κατὰ τῆς Ἄννης, ἢ ἐμπόλεμος κατάστασις κατὰ τῶν πέριξ τοῦ Δεσποτάτου ἐχθρῶν, καθὼς καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ διαμάχαι, δέν ἐπέτρεπον εἰς τοὺς Ἀρταίους νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ ὅσα εἶχον συμβῆ πρὸ πολλοῦ χρόνου.

Πλὴν ὅμως εἶχε ριζώσει εἰς τὴν συνείδησιν των ὅτι εἶχον κλαπῆ τὰ ἱερὰ λείψανα τῆς Ἁγίας Βασιλίσσης των.

Πάντες δὲ ἐπίστευον ὅτι ἦτο κενὸς ὁστῶν ὁ τάφος τῆς Ἁγίας Θεοδώρας μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς ἀνακομιδῆς, ὅτε ἀνεκρέθη, ὡς εἴπωμεν, ἀνέπαφος.

Ἄλλὰ πόθεν εἶχεν ἐκπηγάσῃ τὸ ὅτι εἶχον κλαπῆ τὰ ὁστᾶ;

Ἦτο ἄραγε ψευδὴς ἢ φημολογία αὕτη;

Ἀσφαλῶς ὅχι, πλὴν ὅμως δέν εἶχον κλαπῆ τὰ ἱερὰ λείψανα τῆς Ἁγίας Θεοδώρας, ἀλλὰ τὰ σιαῦτα τῆς Ἁγίας Ἄννης.

Καὶ ἕτεραι δύο φημολογίαι ἐξακολουθοῦν καὶ σήμερον νὰ συζητοῦνται.

Διὰ τῆς μιᾶς ἐξ αὐτῶν λέγεται ὅτι οἱ λαβόντες μέ-

ρος εις τὴν ἑκταφὴν τῶν ὁσίων, ἔλαβον ὡς ἀντάλλαγμα τὴν κατὰραν τῶν ἔξω τοῦ Ναοῦ συγκεντρωθέντων κατοίκων τῆς Ἁγίας, οἱ ὅποιοι ἀντικοῖσαντες τὴν Θεοδώραν ἐξεροχομένην μετὰ τῆς Μοναχῆς Σώτειρας, (ἢ ὅποια ἐκράττει εἰς τὰς χεῖρας τῆς τὴν σορὸν τῆς Ἁγίας, ἀνεφώνησαν: *κατὰ ὅρα* στοὺς νεκροθάφτας).

Ὡστε ἡ φημολογία δὲν ἀφορᾷ τὴν ἀνακομηδὴν τῶν λειψάνων τῆς Ἁγ. Θεοδώρας, ἀλλὰ τὴν κλοπὴν τῶν ὁσίων τῆς Ἁγίας Ἁγίας Ἁγίας.

Διὰ τῆς ἐτέρας φημολογίας λέγεται ὅτι ὅλαι αἱ οἰκογένειαι τῶν λαμβανόντων μέρος ὡς νεκροθάπται, ἀπολέσθησαν, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἐκ τούτων ἐτρελάθησαν οἰκογενειακῶς καὶ τὸσα ἄλλα.

Αἱ φημολογίαι ἦσαν τὸσον ἰσχυραὶ ὥστε οἱ ἀπόγονοι τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὴν ἀνακομηδὴν τῶν λειψάνων τῆς Ἁγίας Θεοδώρας εἶχον κλονισθῆ ψυχικῶς, ἐνῶ δὲν ἐπρόκειτο περὶ αὐτῶν οὔτε περὶ τῆς ἀνακομηδῆς τῶν λειψάνων τῆς Ἁγίας ταύτης, ὡς εἴπωμεν ἄλλὰ περὶ τῶν νεκροθαπτῶν, οἱ ὅποιοι κρυφίως εἶχον προβῆ εἰς τὴν ἑκταφὴν τῶν ἱερῶν λειψάνων τῆς Ἁγίας Ἁγίας Ἁγίας.

Ἡ Σὺγχυσις εὐστυχῶς ἐπεξετάθη καὶ τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ κείμενον τοῦ βίου τῆς Ἁγίας Θεοδώρας τὸν ὅποῖον ἰστόρησεν τὸ πρῶτον ὁ Μοναχὸς Ἰὼβ.

Οὗτος συνδέει τὴν ζωὴν τῆς Ἁγίας Θεοδώρας 1222-1270 μὲ κάποιον Ἀλέξιον Κομνηνόν.

Ὁμοῦ Κομνηνοὶ παύουν νῶ ἀναφέρονται μετὰ τὸ 1183.

Τὰ ἀνωτέρω καὶ τὸ ἐν συνεχείᾳ ἄκρως περιπεπλεγμένον κείμενον τοῦ βιβλίου τῆς Ἁγίας Θεοδώρας, μαρτυροῦν καὶ ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ Ἰὼβ εἶρεν ἐπαναλαμβάνομεν εἰς τὸν Νεὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου χειρόγραφόν τι καὶ βάσει τούτου περὶ ἐπέλεξε τὸν βίον τῆς Ἁγίας Θεοδώρας, ὁπότε, δύο τινὰ συμβαίνον, ἢ ἦτο τελείως ἀνιστόρητος καὶ περιοπέλεξε μὲ τὰς χρονολογίας ἢ ἐσκεμμένως περιέλεξε τοὺς βίους κατ' ἐντολήν τῶν

Φεράγων ἢ τοποτηρητοῦ τινός τοῦ Βατικανοῦ διά νά ἐξαφανίσῃ τελείως τὸ τεράστιον ἔργον τῆς Ἁγίας Βυζαντινῆς καὶ τοῦ Στζύγου της .

Καὶ ὅλα ταῦτα εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς συγχύσεως ἢ ὁποῖα ἐπεκράτησεν εὐθύς μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἁγίας Θεοδώρας.

Δὲν πρέπει νά ἀποσιωπήσωμεν καὶ τὸ ὅτι ἡ Ἁγία Θεοδώρα κατὰ τὸ τέλος τῆς ζωῆς της ἐζήτησε ἀπὸ τοῦ Θεοῦ προσευχομένη παράτασιν ὡς προείπωμεν ζωῆς ἕξη μηνῶν.

Εἰς τὸν βίον της ἀναφέρεται ὅτι τὴν παράτασιν ταύτην τὴν ἐζήτησεν ἡ Ἁγ. Θεοδώρα διά νά ἀποτελειώσῃ τὸν Ναόν.

Ἄλλ εἰς ποῖον Ναόν ἀναφέρεται ὁ Ἰώβ, ἀφοῦ εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν Ναόν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἶχεν ἀποσπῆ προηγουμένως ἡ Ἄννα καὶ δεῖ ἀπὸ αἰῶνος καὶ πλέον;

Τὴν ἑξάμηνον, συνεπῶς, παράτασιν ζωῆς, δὲν τὴν ἐζήτησεν διὰ τὴν ἀποπερότωσιν τοῦ Ναοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν τοιαύτην τῶν τάφων, πρὸς διαιώρισιν τοῦ ἔργου τῆς Ἁγίας Ἁγνης, τὴν εἰκόνα τῆς ὁποίας ἐτίμησεν, συμπλεῦσασα ταύτην παραπλευρῶς καὶ εἰς τὰ δεξιὰ της, ἐπὶ τοῦ ἰδικοῦ της τάφου, ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς εἰς Βλαχέρναν ἐπὶ μαρμαρίνης πλακῶς ἐπιγραφῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἱστορεῖ τὰ τῆς κλοπῆς τῶν λειψάνων τῆς Ἁγνης πρὸς διαιώρισιν τοῦ Ἐθνικοθρησκευτικοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον Αὐτὴ ἐξετέλεσεν κατὰ τὴν περίοδον τῆς ζωῆς της.

Ἰδιαιτέραν ἐπιπροσθέτως σημασίαν ἔχει ἡ ἀναφερομένη φράσις εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐπιτύμβιον πλάκα τοῦ τάφου τῶν λειψάνων τῆς Ἁγνης εἰς Βλαχέρναν, διά τῆς ὁποίας ἡ Ἁγία Θεοδώρα δηλοῖ ὅτι (ἀρχαῖς ἀναλογοῦν τὸς ἡμῖν τοῦ τέλους), εἰς ἡμᾶς δηλ. τὸν σύζυγόν της καὶ εἰς Ταύτην, ἔλαχε κατ' ἀναλογίαν τὸ νά συνεχίσωμεν τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Βυζαντίου καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ ἐπανεδραίωσιν τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ ἔργου τῆς Ἁγνης, τὸ ὁποῖον ἐκλονίσθη λθ-

γω τοῦ θανάτου τῆς Ἄννης καὶ τῆς ἀλώσεως ἐν συνε-
χία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τῶν Φράγκων.

Ἀποθανοῦσα· συνεπῶς ἐκείνη· ἐκλήθημεν ἡμεῖς πα-
ρὰ Θεοῦ ἵνα συνεχίσωμεν τὸ ἔργον Τῆς κατ' ἀναλογί-
αν, καταβάλλοντες πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν.

ΧΡΩΜΑ ΣΚΗΝΩΜΑΤΩΝ

Ἐπανερχόμενος ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς τιμῆς Κάρας
τῆς Ὁσίας Ἄννης τῆς Βυζαντινῆς· θέτω ἐπ' ὄψιν τοῦ
ἀναγνώστου ὅτι ἡ ἀνωτέρω Κάρα καθὼς καὶ ἡ τοιαύτη
τῆς θυγατρὸς τῆς Ἄννης· Εἰρήνης—Ἀλεξίας· δὲν ἔ-
χουν τὸ σὺνηθες χρῶμα τῶν ὀστέων τῶν διαφόρων σκη-
νωμάτων, ἀλλ' αἰσθητῶς διάφορον τοῦτων.

Καὶ ἐνῶ ἡ Κάρα τοῦ Δοιχῆς τῆς Ἄρτης Μιχαήλ Ἀγ-
γέλου τοῦ Βου εἶναι λευκὴ, ἡ τοιαύτη τῆς Ὁσίας Ἄν-
νης καὶ τῆς θυγατρὸς τῆς· ἐπαναλαμβάνομεν· ἔχουν
χρῶμα τὸ ὁποῖον κλίνει αἰσθητῶς πρὸς τὸ λαδί.

Τοῦτο ὡς φαινόμενον ἐξέπληξε πάντας τοὺς παριστα-
μένους· οἱ ὁποῖοι συγκινηθέντες ἤναψαν πάσαντα κη-
ρία εἰς τὸν τάφον τῆς· στειροσκοποῦμενοι.

Ὁ ἐποφαινόμενος ὁμοῦς ἀντιπαρέσχεται τὸ θέμα τοῦ
το· διότι δὲν ἐμπίπτει εἰς τὰ πλάσια τῆς ἐρετῆς μου.

Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ χρωματισμοῦ συντελεῖται ἄλλοτε μὲν
διὰ θείας ἐπεμβάσεως· ἄλλοτε δὲ διὰ τοῦ χρόνου ἢ τῆς
συστάσεως τοῦ χρώματος εἰς ὃ ἐτάφη ὁ νεκρὸς ἢ καὶ
διὰ λόγους συντηρήσεως.

Πάντως ὅτι καὶ ἂν συνέβη· προτετέθη εἰς τὸ θέμα μας
καὶ μίᾳ ἀκόμη ἀπόδειξις περὶ τῆς Ἀγιότητος τῆς ἐν
λόγω Ὁσίας.

Τὸ ὄνομα συνεπῶς τῆς ἰσορροπίας τῆς Παρηγορητοῦ
καὶ πληθώρας ἄλλων Ναῶν. 2) Ἡ σημολογία τὴν ὁ-
ποῖαν ἐκλήρονόμησαν ἐκ τῶν προγόνων τῶν οἱ κατοι-
κοί τῆς Ἄρτης· (ὅτι δηλ. ἡ Ἄρτα ἐπῆρξε πρωτεδο-
σα καὶ ἔδρα Βυζαντινῆς Βασιλείσης· ἢ ὅποια ἐτιμῆθη

μετὰ τὸν θάνατον τῆς ὡς Πολιοῦχος τῆς Πόλεως καὶ πε-
ριοχῆς, 3) ὅτι τὰ λείψανά τῆς εἶχον κλαπῆ, δι' ὃ καὶ
ἐζήτησαν νὰ ἀνοιχθῆ ὁ ἐντὸς τοῦ Ναοῦ τάφος, ἵνα δια-
πιστωθῆ ἂν πράγματι εἶναι κενὸς οὗτος ἢ οὐ καὶ 4)
Ἐπειδὴ ὁ ἀνοιχθεὶς τάφος δὲν ἦτο ἐκεῖνος εἰς ὃν εἶχεν
ταφῆ ἡ Βασίλισσα "Αννα' ἀλλ' ἐκεῖνος εἰς ὃν εἶχεν τα-
φῆ ἡ σύζυγος τοῦ Δουκὸς τῆς "Αρτῆς Μιχαήλ Ἀγγέλου
τοῦ βου, ἡ ἀποκαλουμένη ἐπὶ τῶν κατοίκων Βασίλισσα
λόγω διαδοχῆς, ἐπέφερον σύγχυσιν μέ ἀποτέλεσμα νὰ
περιπλακῆ ἔτι περισσότερον ἡ Ἱστορία τῶν Μνημείων.

Γνωστὸν πλέον τευχάνει ὅτι εἰς τὸν Ναὸν τῆς Βλα-
χέρνας, σώζεται ἡ τιμία Κάρα τῆς Ὁσίας "Αννης, εἶ-
ναι συνεπῶς ἐνδεχόμενον νὰ κλαπῆ αὕτη ἀπὸ ἀσυνει-
δήτους ἀρχαιοκαπήλους. Τό θέμα ὅμως τοῦτο τῆς ἀσ-
φαλίσεως τῶν κειμελίων θά πρέπει νὰ εἶναι ἔργον τῆς
Μητροπόλεως "Αρτῆς, εἰς ἣν ὑπάγεται ὁ ἐν λόγῳ Να-
ός.

Ἐπιπροσθέτως ἐπειδὴ διεπιστώθη ὅτι εἶναι ἐλευθέ-
ρα ἡ εἴσοδος ποντικῶν κ.λ. ἐρπετῶν ἐντὸς τοῦ κενота-
φίου ἔνθα εὐρίσκονται τὰ ἐν λόγῳ κειμήλια καὶ ἐπει-
δὴ τό γεγονὸς τοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀσέβεια
λόγω ἀγνοίας ἀσφαλῶς, θά πρέπει τό ταχύτερον κατὰ
τὴν γνώμην μου, νὰ μεταφερθοῦν αἱ δύο Κάραι εἰς τὸν
ἐν "Αρτῆ Ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, νῦν Ἁγίας Θεο-
δώρας ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξετοπίσθησαν .

Εἰσηγοῦμεθα δὲ καὶ παρακαλοῦμεν ὅπως ἡ μεταφο-
ρά συντελεσθῆ δι' ἐπισήμου Πομπῆς ἡ ὁποία νὰ ἀντα-
ποκρίνεται εἰς τὸ προσφερομέν παρὰ ταύτης τεράστιον
Ἑλληνοχριστιανικὸν ἔργον.

Τό παρὸν θά πρέπει νὰ ἐκληφθῆ καὶ ὡς εἰδοποιητή-
ριον σάλπισμα πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν.

Εἰκάξομεν δὲ ὅτι, καὶ ὀλόκληρον τό σκῆνωμα τῆς ἐν
λόγῳ Ἁγίας θά εὐρίσκεται εἰς ἀρίστην κατάστασιν ὡς
ἡ τιμία Λυτῆς Κάρα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τό τοιοῦτον
τῆς Ἁγίας Θεοδώρας τὸ ὁποῖον ἔχει μεταβληθῆ εἰς κό-
νιν καίτοι ἡ πρώτη ἄγια ἀπέθανεν ἕνα καὶ πλέον αἰῶ-

να πρό τῆς δευτέρας τοιαύτης.

Η ΙΕΡΑ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΜΗΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΔΩΡΑΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΑΡΤΗΣ

Ὡς συγγραφεῖς καί συντάκται τῆς ἀνωτέρω Ἀκολουθίας ἀναφέρονται οἱ κάτωθι:

- 1) Ἰωβ Μέλῃς Μοναχός 14ου αἰῶνος.
- 2) Ὁ Ἄρτης καί Πρεβέξης Σεραφεῖμ Μ. Βυζάντιος 18ος αἰῶν.
- 3) Ὁ ἐκ τοῦ χωρίου Σεγλήστα Ἄρτης Σεκληστινός μοναχός ἄγνωστος περίοδος.
- 4) Γαβριήλ Παπαδαῖος ἱερομόναχος ἄγνωστος περίοδος.

Καί 5) Ὁ Ἄρτης Σπυρίδων 19ος αἰῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω μόνον ὁ μοναχός Ἰωβ Μέλῃς ἐξησεν καί . . . συνέγραψε πρό τῆς ἀνακομηδῆς τῶν λειψάνων τὴν . . . ἀκολουθίαν τῆς Ἁγίας Θεοδώρας.

Τὰ τροπάρια τοῦ Μοναχοῦ Ἰωβ λόγῳ τοῦ ὅτι συντάγησαν τέσσαρας ὠδῶνας πρό τῆς ἀνακομηδῆς, καλὸν θά ἦτο ὅπως ἐξετασθοῦν παρὰ τοῦ νῦν Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου μας κ.κ. Ἰγνατίου, ὥστε νά διαπιστωθῇ ἐάν ἔχουν πράγματι συνταχθῆ παρὰ τοῦ ἐν λόγῳ μοναχοῦ ἢ παρὰ τοῦ Ἐπισκόπου ἐκείνου ὁ ὁποῖος εἶχεν διὰδεχθῆ τὸν ἐκθρονισθὲντα Μητροπολίτην Ἰωάννην Ἀπόκλιτον.

Ἀναφέρομεν τοῦτο διότι, μερικὰ τούτων ἀναφέρονται εἰς λειψανα, γνωστοῦ ὄντος ὅτι, δὲν εἶχεν συντελεσθῆ ἡ ἀνακομηδὴ τῶν λειψάνων τῆς Ἁγ. Θεοδώρας.

Συνεπῶς βάσει ποίων στοιχείων ἀναφέρεται οὗτος εἰς λειψανα διὰ τὰ ὁποῖα ἐπανθομολογεῖτο ὅτι εἶχον

κλαπτή;

Ἐάν ἐξετασθῆ ἐπίσης μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς καὶ ὁ βίος τῆς Ἁγίας . . Θεοδώρας ὁ παρὰ τοῦ ἀνωτέρω μοναχοῦ συνταχθεὶς ὡς ἀναφέρεται θά διαπιστωθῆ ὅτι ὁ συγγραφεὺς ταύτης ἦτο τελείως ξένος πρὸς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος συνἔταξε τὰ ἀριστουργηματικά πράγματα τροπάρια τῆς ἀκολουθίας ἢ ὁποῖα ἴσως νά ἀνήκουν εἰς τὴν Ἁγ. Ἄνναν καὶ οὐχί εἰς τὴν . . διάδοχόν της Ἁγ. Θεοδώραν.

Ἐάν διαπιστωθῆ ὅτι ὑπάρχουν πράγματι, σαφεῖς διαφοραί . . γραμματικῶν γνώσεων, ἢ μορφώσεως μεταξὺ τοῦ συγγραφέως τοῦ Βίου καὶ τοῦ τοιοῦτου τῶν τροπάρων, σημαίνει ὅτι, προῖπῆρχεν εἰς τὸν Ναόν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἢ ἀκολουθία τῆς Ἁγίας Ἄννης τὴν ὁποῖαν ὁ ἀνωτέρω μετέτρεψε τίς οἶδε διὰ ποῖον λόγον.

Λόγω δέ τοῦ ὅτι, τὸ ἔργον τῆς Ἄννης καὶ τῆς Θεοδώρας παρουσιάζον σαφῆ ὁμειώματα ἐτύγχανεν εὐκολωτάτη ἢ μετατροπή.

Ἡ ἄποψις αὕτη τυγχάνει ἢ πλεον πιθανωτέρα διότι, ὁ ἐν λόγῳ βίος τῆς . . Ἁγίας . . Θεοδώρας ἀναφέρεται στενωῶς συνδεδεμένος μὲ τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Ἀλέξιον Κομνηνὸν τὸν ἄνδρα πατέρα τῆς Ἄννης ὁ ὁποῖος, ὡς προανεφέραμε, ἔζησε ἓνα σχεδόν αἰῶνα πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων) σταυρῆς ὑπὸ τῶν Φράγκων.

Διὰ τοῦς ἀνωτέρω λόγους ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὅτι εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένοι αἱ δύο αὗται Ἁγίαι γυναῖκες, διότι ἦτο ὄντως Ἑλληνοχριστιανικόν τὸ ἔργον των, θά πρέπει νά τιμῶνται τὴν ἰδίαν ἡμέραν καὶ οὐχί πλεον μόνον παρὰ τῶν κατοίκων τοῦ τέως Δουκῆτος Ἀρτης, ἀλλὰ παρ' ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Τὸ περιεχόμενον τοῦ παρόντος οὐδέν ἀνατρέπει ἀλλ' ἀπλῶς συμπληροῖ τὰ ἐλλειπῆ, ἐπαναφέρει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὴν καταποντισθεῖσαν ἱστορίαν τῆς περιόδου ταύτης συμπληροῖ τὸ ἔργον τῆς νῦν πολιούχου Ἁγίας Θεοδώρας καὶ ἐπὶ πλεον ἀνιστᾷ τὴν Πρώτην πολιούχον τῆς πόλεως Ἀρτης, ἣτις ἦτο ἡ μόνη γνωστὴ Περι

γκίλισσα εἰς Ἡπειρον καὶ ἐπὶ πλέον Καισάρισσα τοῦ Βυζαντίου ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας. Τιμηθεῖσα δὲ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὠνομάσθη Βυζαντινὴ ἀφ' ἧς ἐνεδέθη τό μοναχικὸν σχῆμα.

Ἡ Ἄννα ἀμυνθεῖσα κατὰ τῶν ἀποβιβασθέντων εἰς Ἡπειρον Ρωμαιοκαθολικῶν στρατευμάτων τῆς ἐποχῆς τοῦ 11ου αἰῶνος, δὲν διέκοψεν μόνον τὴν προέλασιν των, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ παραδῶσα καὶ τὸ ἀτιμωτικὸν ἔργον αὐτῶν εἰς διεθνῆ καταισχύνην, παρέδωσε τὸ πνεῦμα τῆς πιστεύουσα ὅτι οἱ ἐν συνεχείᾳ διάδοχοί της θά κατὸρθωναν νὰ συνεχίσουν τὸ ἔργον της.

Δυστυχῶς μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἄννης καὶ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων) στασιῶς ἤρχισεν ὁ πόλεμος τῆς ἀποκομνηνοπο.ήσεως τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἐπικρατείας της.

Διὰ τοῦ παρόντος ὅμως βιβλίου τὰ Μνημεῖα βοοῦν καὶ διαμαρτύρονται εἰς βάρος ἐκείνων οἱ ὅποιοι θέλοντες νὰ προβάλλουν ἑαυτούς δὲν ἠργάσθησαν ὅσον ἔπρεπε ὅστε νὰ ἀποφευχθῆ ἡ πλάνη.

Διὰ τῆς πλάνης δυστυχῶς ἔπαυσαν νὰ ἔχουν ἀξίαν αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ σύμβολα τῶν Μνημείων.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀνισταμένη σήμερον ἡ Ἱστορία των βροντοφωνοῦν ὅχι δὲν ἀνήκομεν οὔτε ἔχομεν σχέσιν μὲ τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς καὶ τοὺς Τούρκους εἴμεθα καθαρῶς Ἑλληνοχριστιανικά ἔργα.

Ἴδοῦ τὰ ·· χαίνοντα ·· τραύματά μας.

Ἀνήκωμεν ὡς ἔργα, εἰς τὴν Ἑλλάδα, τῆς Ὑπερλαμπροῦ Βυζαντινῆς περιόδου δι' ἧς καὶ εἴμεθα ἔργα Ὁρθόδοξα, γνωστοῦ ὄντος ὅτι, ὡς δοῦλοι οἱ Ἕλληνες οὐδέποτε προσφέρουν, ἀλλ' οὔτε καὶ δέχονται ἔποταγὴν οὐκιοθελῶς.

Μετ' εὐχαρ. στήσεως δὲ, πίπτουν ἵνα μὴ παραδώσουν τὰ ὄσια των.

Πρὸ τῆς περατώσεως κρίνωμεν σκόπιμον νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι ὁ ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἰωβ εἰς τὸν βίον τῆς Ἁγίας Θεοδώρας Βασιλεὺς Ἀλέξιος Κομνηνὸς εἶ-

ναι αὐτὸς αὐτὸς ὁ προαναφερθεὶς αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ἀλέξιος Κομνηνὸς ὁ Αὐγ. 1081—1118 διότι ἀπὸ τὸν ἐν λόγῳ βίον τὸν συσταθέντα παρὰ τοῦ Ἰωβ, πληροφοροῦμεθα τὸν τρόπον διὰ τοῦ ὁποῖου διέφυγεν τραυματισμένος ὁ αὐτοκράτωρ ἐκ τοῦ κλειοῦ τὸν ὁποῖον εἶχον σχηματῖση περὶξ του τὰ Νορμανδικά στρατεύματα ἔξωθι τοῦ Δυρραχίου.

Διὰ τοῦ ἐν λόγῳ βίου πληροφορεῖ τοὺς ἀναγνώστας ὁ Ἰωβ ὅτι ὁ τραυματισμένος αὐτοκράτωρ ἀφίχθη εἰς Πρέβεζαν διὰ θαλάσσης μετεμφισμένος καὶ ἐκεῖθεν εἰς . . Ἄρταν καὶ ὅτι ἡ ὀνομαζομένη περιοχὴ ἢ τοποθεσία Λεντζᾶ ἦτο μέρος τι παρὰ τὴν Πρέβεζαν ὅπου ἦσαν ἀγκυροβολιμένα ἑλληνικὰ πλοῖα.

Ἡ λέξις προέρχεται ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν λέξιν Λέντι-α ποὺ σημαίνει προφυλαγμένα ἢ δεμένα μὲ κάβους πλοῖα.

Τὸ μέρος συνεπῶς τοῦτο θὰ πρὸπει νὰ ἔκειτο παρὰ τὴν Πρέβεζαν καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Σαλαχώρας.

Τὸ ἀνωτέρω ὅμως περιστατικὸν δὲν συνετελέσθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Βασιλείας τῆς Ἀγίας Θεοδώρας 1222—1270, ἀλλὰ ἕναν καὶ πλέον αἰῶνα προτοῦ ἢ Ἀγία Θεοδώρα γεννηθῆ.

Ἄρα καὶ τὸ πρόσθετον τοῦτο σημεῖον μαρτυρεῖ καὶ ἐπαληθεῖται τρόπον τινὰ τὴν περιπλοκὴν.

Ἄπὸ ἑλλης δὲ πλευρᾶς ἡ λέξις Λεντζᾶ σημαίνει λασπότοπο ἢ λασπόδη περιοχὴ.

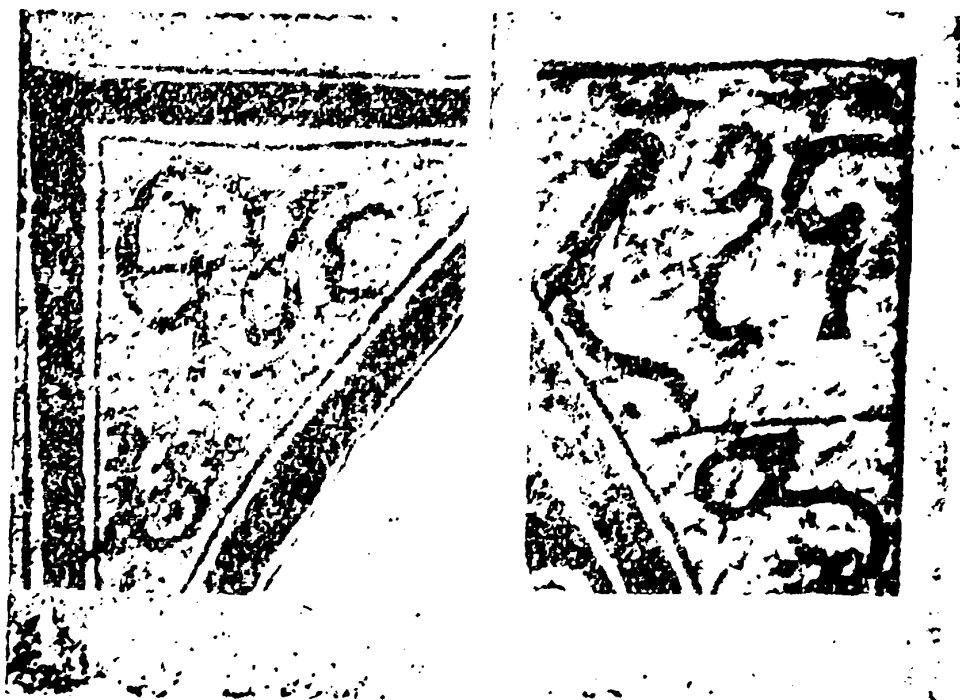
Λέντζηδες ὀνομάζοντο οἱ ἐργαζόμενοι μὲ τὴν λάσπην εἰς ἐκβολὰς ποταμῶν.

Ἄλλωστε καὶ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὀνομάζοντο λασπιᾶδες ἀρχετοὶ κάτοικοι τοῦ κάμπου τῆς Ἄρτης λόγῳ τῆς λασπόδους περιοχῆς εἰς τὴν ὁποῖαν κατοικοῦν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΜΙΑΣ ΕΠΙ ΠΛΕΟΝ ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ

Εἰς τὴν ἀνωτέρω διπλὴν εἰκόνα, ἐπαναλαμβάνεται διὰ μιαν ἀκόμῃ φορὰν, τὸ ἔτος κτήσεως τοῦ Ναοῦ τῆς Παρηγορητρίας.

Τοῦτο ἐφιλοτεχνήθη δι' ἐλαιοχρώματος ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς Πλατυτέρας. Εἶναι δέ εἰς ταύτην διατυπωμένον τὸ ἔτος κτήσεως ὥστε νὰ ἀναγιγνώσκειται τοῦτο καὶ νὰ ἐρμηνεύεται κατὰ τρεῖς τρόπους, διότι κατὰ τὴν χρονικὴν περιόδον κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐκτίζετο ὁ Ναὸς ἦσαν ἐν χρῆσει τρία ἡμερολόγια.

Ἐπὶ πλεόν τὴν χρονικὴν ταύτην περιόδον εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἐξαπλοῦται καὶ ἡ Ἀραβικὴ ἀριθμησις.

1) Τὸ Ἡμερολόγιον τῆς Ἰνδικτοῦ τὸ ὁποῖον ἦτο τὸ καθαρῶς ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας. 2) Τὸ ἀπὸ γεννήσεως Χριστοῦ Βυζαντινὸν τοιοῦτον καὶ 3) Τὸ ἀπὸ κτήσεως τοῦ Βυζαντίου τὸ ὁποῖον ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς Ἱστορίας, τὸ ἐχρησιμοποιοῦν τὸ τοπικὸν Δεσποτᾶ-
170

τον τῆς Ἠπείρου καὶ τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιήθη μόνον κατὰ τὴν ἑκατονταετίαν τῶν Νορμανδικῶν πολέμων κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἤτοι ἀπὸ τῆς διαιρέσεως τῆς Χριστιανοσύνης ἢ μᾶλλον ἀπὸ τῆς κτήσεως τοῦ Ναοῦ τῆς Παρηγορητρίας μέχρι τοῦ ἔτους 1204 ὅτε κατελήφθη ἡ Κων) λισ παρὰ τῶν Φράγκων.

Δυστυχῶς ἡ περισπούδαστος ἀνωτέρω ἐπιγραφὴ, μὴ δυνηθεῖσα νὰ ἐρμηνευθῆ παρὰ τῶν ἀσχολουμένων, ἐθεωρήθη κακόζηλος καὶ ἔκτοτε κατεποντίσθη ἡ ἱστορία τοῦ Ναοῦ εἰς τὸν ὠκεανὸν τοῦ χρόνου ἔτι περισσότερον.

Ἐνῶ ἡ πραγματικὴ τῆς ἐρμηνεία ἔχει ὡς κατωθι:

Τὰ ἀναφερόμενα εἰς ταύτην τρία γράμματα, ἀνοίκουν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ἀλφάβητον, μέ τὴν διαφορὰν ὅτι εἶναι οὕτως ἀποτυπωμένα, ὥστε νὰ δύνανται, ὁ μὲν τοπικὸς Ἕλληνας νὰ ἀναγιγνώσκει ταῦτα βάσει τοῦ τοπικοῦ τοῦ ἡμερολογίου, ὁ δὲ τοῦ Βυζαντίου βάσει τοῦ ἀπὸ Χριστοῦ Γεννήσεως τοιοῦτου.

Ἄλλὰ καὶ ὁ Κλήρος βάσει τῆς Ἰνδικτοῦ ἢ ὁποῖα τυγχάνει ἡμερολόγιον τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ ἀνωτέρω λόγοι ἠνάγκασαν τὸν καλλιτέχνην νὰ ἀποτυπώσῃ τὸ ἀρχικὸν γράμμα ὡς Ἰῶτα μὲ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ δύναιται νὰ ἐκλαμβάνεται καὶ ὡς ζῆτα.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου οἱ ἐκλαμβάνοντες τὸ ἀρχικὸν γράμμα ὡς Ἰῶτα ἐγνώριζον ὅτι τοῦτο ἀντιπροσωπεύει τὸν ἀριθμὸν 10. Μέ τὸν πρὸ αὐτοῦ δὲ ὑπάρχοντα ὑπότονον καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ὀριζοντίαν γραμμὴν ἀναγινωσκῶν τοῦτο, δέκα ἑκατοντάδες ἢ χίλια, διότι τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἐκπροσωποῦν οἱ δέκα ἑκατοντάδες.

Ἐπιπροσθέτως ὁ πρὸ τοῦ Ἰῶτα ὑπότονος καθιστᾶ τετραψήφιον τὸν τριψήφιον τοιοῦτον.

Οἱ ἐκλαμβάνοντες δὲ τὸ 1ον τοῦτο γράμμα ὡς ζῆτα ἐγνώριζον ὅτι ἐκπροσωπεῖ τὸν ἀριθμ. ἐπτά ἑκατοντάδες ἢ τὸν ἀριθμ. 700.

Ἐπῆρξεν ὁμως καὶ τὸ μέρος τῶν Κληρικῶν, ὡς εἶπεν, οἱ ὁποῖοι βάσει τῆς Ἰνδικτοῦ ἐξελάμβανον τὸ ζῆ-

τα ὡς ἐκπροσωπῶν τὸν ἀριθμὸν ἑβδομήκοντά.

Τὸ δευτερον ἐν συνεχείᾳ γράμμα ὁμοιάζει πλήρως μὲ ἀνεστραμμένον ξ. Τοῦτο δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐχρησιμοποιοῦν τὸ ἀπὸ γεννήσεως Χριστοῦ ἡμερολόγιον, ἐκλαμβάνετο ὡς κῶπα, τὸ ὁποῖον ἐκπροσωπεῖ τὸν ἀριθ. ἑννενηκοντα.

Ὡς ἑννενηκοντα τὸ ἐκλαμβάνον καὶ οἱ χρησιμοποιοῦντες τὸ ἀπὸ κτήσεως Βυζαντίου τοιοῦτον τοπικοὶ παράγοντες.

Οἱ χρησιμοποιοῦντες ὅμως τὸ ἡμερολόγιον τῆς Ἰνδικτου ἀνεγίνωσκων τὸ κῶπα ὡς τρία καὶ τέλος τὸ τρίτον γράμμα στ ἀντιπροσώπερε διὰ μὲν τὰ δύο πρῶτα ἡμερολόγια τὸν ἀριθ. 6, ἐνῶ διὰ τὸ 3ον ἡμερολόγιον ἦτο ἀπλοῦν στίγμα—τελεία.

Καὶ ἰοῦτω ὁ Ναὸς τῆς Παρηγορητρίας ἐκτίσθη τὸ ἔτος 1096 βάσει τοῦ ἀπὸ γεννήσεως Χριστοῦ ἡμερολογίου.

2) Ἐκτίσθη τὸ 796 βάσει τοῦ ἀπὸ κτήσεως Βυζαντίου ἡμερολογίου καὶ 3) ἐκτίσθη τὸ 1ον ἔτος μετὰ τὴν 73 ἡν Ἰνδικτον.

Σημ. Ἡ μετατροπὴ ὡς γνωστὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐτῶν εἰς ἰνδικτους γίνεται διὰ τῆς ἐξῆς πράξεως.

Εἰς τὸ πρὸς μετατροπὴν ἔτος προστίθενται τρεῖς μονάδες αἱ ὁποῖαι καὶ ἀφαιροῦνται εἰς τὸ τέλος.

Διὰ νὰ μετατρέψωμεν εἰς ἰνδικτους τὸ ἀπὸ γεννήσεως Χριστοῦ ἔτος (1096) προσθέτομεν τρεῖς μονάδας $1096+3=1099$. Τὸ ἔτος τοῦτο τὸ διαιροῦμεν διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 15 διότι Ἰνδικτος σημαίνει δεκαπενταετία. Ὅποτε $1099:15=73$ καὶ ὑπόλοιπον 4. Ἐκ τοῦ ὑπολοίπου ἀφαιροῦμεν τὰς προστεθείσας τρεῖς μονάδας καὶ οὕτω προκύπτει ὅτι τὸ 1ον ἔτος μετὰ τὴν 73 Ἰνδικτον ἐκτίσθη ὁ Ναὸς τῆς Παρηγορητρίας.

Τὸ ἀποτέλεσμα δὲ τῶν ἐν λόγω τριῶν ἡμερολογίων εἶναι τὸ ἴδιον 1096 μ.Χ. ἰσοῦται μὲ τὸ 796 ἀπὸ κτήσεως Βυζαντίου ἢ ἀπὸ τοῦ ἔτους 300 ἢ ἀπὸ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὅποτε $796+300=1096$. Ἰσοῦται δὲ τοῦτο μὲ 73 Ἰνδικτους+1 ἔτος.

Τέλος αντιγράφωμεν ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῆς Ἁγίας Θεοδώρας δύο σειρᾶς προσομοίου τινὸς τῆς λιτῆς (σελῆς 10) συνταχθέν ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Σεκληστινοῦ εἰς ὅ ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: «Χαίροις περιστερὰ παγκαλῆς ἢ πετασθεῖσα κοσμικῆς ἐκ συγχύσεως κ.λ.π.

ΑΠΟΛΥΤΗΚΙΟΝ ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΜΗΤΡΟΣ

ΗΜΩΝ ΑΝΝΗΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ

Τῆς Βασιλίδος (Κων) πόλεως) τὸ κλέος, ἀσκητριῶν τὸ ἀγλαΐσμα, Ὁρθοδοξίας τὸ τεῖχος, τῆς πίστεως Θεοῦ-σμα. Τῶν αἰχμαλώτων καὶ πτωχῶν ἡ προστάτης, τῶν κατεχομένων ἐλπίς, συμπαραστάτης. Τῶν πολεμίων ἀμείληκτος τιμωρὸς, τῶν ἀσθενούντων ἀκένωτος θησαυρὸς. Ἀρταίων Βασίλισσα τοῦ Βυζαντίου Καισάρισσα, Ἡπειροῦ Πριγκίπισσα τὴν πίστιν στηριξασά. Μητέρα εὐσεβῆς, θυγατρὸς, συνώνυμος τῇ Παρθενομήτορος.

Δεῦτε οὖν φιλέοργοι τὴν Ἄνναν τιμήσωμεν, τὴν κτῆτορα τῶν Ναῶν εὐφημήσωμεν. Αὐτὴ γὰρ κατελάμπου-νεν τὴν πίστιν ἐστήριξεν καὶ ἀνάως πρεσβεδεῖ ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου της.

Κ. Στρατῆς

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ Ι

Ἡ ἀφετηρία τῆς ἱστορίας τῶν μνημείων τῆς Ἄρτης, ἐν εἰρίσκειται εἰς τὴν χρονικὴν περιόδον καθ' ἣν ἐδημιουργήθη τὸ Δεσποτᾶτον τῆς Ἡπειροῦ, ἀλλὰ εἰς τὸ ἔτος 054, ὅτε διαμέθῃ ἡ Χριστιανοσύνη εἰς δύο Ἐκκλησί-ας. Αἰσθητῶς δὲ ἀναφέρεται αὐτὴ ἀπὸ τοῦ ἔτους τῆς ἐγ-αταστάσεως τοῦ Βατικανοῦ εἰς τὴν Ρώμην. Ἀπὸ τοῦ 054 δὲ μέχρι τοῦ 1204 ποὺ ἐδημιουργήθη τὸ Δεσποτᾶ-τον τῆς Ἡπειροῦ, εἶχον παρέλθει 150 περίπου ἔτη. Ἡ

πλάνη συνελπῶς ἢ ὁποῖα ἐπεσκίασε τὰ ἐψίστης σημασί-
ας ἱστορικά γεγονότα τῆς περιόδου ταύτης, προέκυψεν
ἐκ τοῦ ὅτι οἱ διάφοροι μελετηταὶ δέν ἐπρόσεξαν τρία τι-
νά. 1) Τὴν ἐπιγραφὴν τῶν βολικῶν τῆς Παρηγορητι-
ας εἰς τὴν ὁποῖαν ἀναφέρεται σαφέστατα τὸ ὄνομα τοῦ
κτητοῦ τοῦ Ναοῦ (Νικηφόρος) καθὼς καὶ τὸ ὄνοματε-
πώνυμον τῆς συζύγου του Πριγκιπίσσης Ἄννης Κομνη-
νῆς. 2) Δέν κατεβλήθη οὐδεμίαν προσπάθειαν ὥστε νὰ ἐρ-
μηνευθῆ τὸ ἀναγραφόμενον εἰς τὸν ἐν λόγῳ Ναὸν ἔτος
κτησεως καίτοι τοῦτο εἶναι γεγραμμένον τὸσον διὰ χρό-
τος ὅσον καὶ διὰ σμύλης καὶ 3) Ἀντιπαρῆλθον οὔτοι
τὸ διεθνῶς πασίγνωστον ὄνοματεπώνυμον τοῦ ξείνου
τῶν κτητόρων Νικηφόρος καὶ Ἄννα Κομνηνή.

Ἡ ἀνωτέρω πλάνη εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὸ νὰ κατα-
στῆ πιστευτὸν ὅτι τὰ μνημεῖα ἐκτίσθησαν μετὰ τὸ ἔτος
1204 μ.Χ. Κατέστη δὲ ἔμμονος πλέον ἢ προσπάθεια
ἀναζητήσεως. (εἰς τὴν μετὰ τὸ ἀνωτέρω ἔτος ἀκολο-
θῆσασαν χρονικὴν περιόδον). τῶν ὀνομάτων Νικηφό-
ρος καὶ Ἄννα, διαγραφέντος τοῦ ἐπιθέτου Κομνηνή.

Ἡ πλάνη αὕτη ὡς οὐραγὸς πλέον, παρέσυρεν τοὺς ἐν
συνεχείᾳ ἀσχοληθέντας, μὲ ἀποτέλεσμα ἄνευ διστα-
γμοῦ νὰ θεωροῦν ὡς κακόζηλα τὸσον τὰ ἀναγραφόμενα
ἔτη κτησεως ὅσον καὶ τὰ ὀνόματα τῶν κτητόρων. Ἀ-
σφαλῶς οὔτοι ἐγένοντο ἐν συνεχείᾳ καὶ θύματα τοῦ Μο-
ναχοῦ Ἰωὴ Μέλῃ, ὁ ὁποῖος ἰος συνέταξε τὸν λαβυρινθῶ-
δη βίον τῆς Ἁγίας Θεοδώρας, ἐνῶ ὁ βίος οὔτος δέν θὰ
ἔπρεπε νὰ ἔχη σχέσιν ἢ σύνδεσμον μὲ τὰ πρὸ ἑκατοντα-
ετίας ἱστορικά συμβάντα τῆς περιοχῆς ταύτης. Καὶ ὁ-
μως ὡς προαναφέραμε, ὁ Ἰωὴ ἀρχίζει τὴν ἱστορίαν
τοῦ βίου τῆς Ἁγίας Θεοδώρας ἀφ' ἧς ἐτραυματίσθη εἰς
τὸ Δυσεράχιον τῆς Ἀλβανίας ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Κο-
μνηνὸς ὁ Α΄. Ὅμως ὁ τραυματισμὸς τοῦ αὐτοκράτο-
ρος τούτου ἐγένετο τὸ 1082. Ἐς ὅλα τὰ ἀνωτέρω εἶχον
προστεθῆ καὶ ἐπιφέρει σύγχυσιν καὶ τὰ ἐπὶ διαφόρων
κατὰ καιροὺς δημοσιεύματα, τὰ ὁποῖα λόγῳ τοῦ ὅτι δέν

ὑπῆρχον τὰ ἀπαραίτητα στοιχεῖα . . καταπολεμησεῶς των, εἶχον λάβη θέσιν ἐπισήμων τεκμηρίων, γνωστοῦ ὄντως ὅτι ἐσπάνιζον αἱ Ἑλληνικαὶ Ἐγκυκλοπαιδεῖαι κ.λ. Βιβλιογραφίαι. Εἰς τὰς ἀνωτέρω περιπλοκὰς θὰ πρέπει νὰ προστεθῇ ἀφ' ἐνὸς τὸ μῖσος τῶν Νορμανδῶν κατὰ τῆς Ἄννης, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντιπολιτευτικὸν μένος τῶν μελῶν τῆς ὁκογενείας τῶν Ἀγγέλων κατὰ τῶν Κομνηνῶν, γνωστοῦ ὄντως ὅτι οἱ Κομνηνοὶ αὐτοκράτορες ἦσαν ἐπὶ 100 συνεχῆ ἔτη (1081—1186) καὶ μόνον τὸ ἔτος 1186 κατόρθωσαν οἱ Ἀγγελοὶ νὰ καταλάβουν τὸν θρόνον τοῦ Βυζαντίου.

Τὸ περιεχόμενον συνεπῶς τοῦ παρόντος δὲν ἐσταχυολογήθη ἀπὸ ἀμφισβητουμένας ἢ φαντασιώδεις ἐνδείξεις, ἀλλὰ στηρίζεται εἰς ἀποδείξεις αἱ ὁποῖαι δὲν δύνανται νὰ ἀμφισβητηθοῦν διότι ἀφ' ἑαυτῶν ὁμιλοῦν αἱ ἐπιγραφαὶ, ἡ ἱστορία καὶ τὰ σωζόμενα κειμήλια.

Ἐὰν συνεπῶς εὔρεθῇ τις ἀμφισβητῶν τὸ περιεχόμενον τοῦ παρόντος ἢ μέρος τούτου, θὰ πρέπει προηγουμένως νὰ ἀναλάβη σμύλην εἰς χεῖρας του καὶ ἀκολουθῶν τὸ ἔργον τῶν πειρατῶν Νορμανδῶν καὶ τῶν ἐν συνεχείᾳ ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰδεώδους, συνεχίσει τὴν καταστροφὴν ἐπιγραφῶν καὶ μνημείων.

Εἴκοσιν ἔτη διήρκησεν ἡ ἔρευνά μου, μεγαλῦττος δὲ συμβουλὸς μου ὑπῆρξεν ἡ Ἐγκυκλοπαιδεῖα τοῦ Ἡλλίου.

Εἶναι ὁμως ἀληθὲς ὅτι ὡς βαρυτάτη ἐπιδημικὴ ἀσθένεια εἶχεν εἰσχωρήσει ἢ πλάνη εἰς ὅλας τὰς βιβλιογραφίας μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀμιλλῶνται αἱ ἀσχολούμενοι διὰ τὸ ποῖος ἐξ αὐτῶν θὰ ἐπιρρίψῃ διὰ τοῦ . . πτεροῦ του μεγαλῦττερον ποσότητα γῶματος πρὸς τελείαν ἐξαφάνισιν τῶν ἐν λόγῳ ἱστορικῶν γεγονότων καὶ τῶν δραστῶν προσώπων τὰ ὁποῖα καθ' ὅλην των τὴν ζωὴν ἠργάζοντο ὁκνῶς πρὸς διατήρησιν τῆς Ἑλληνικῆς Χριστιανοσύνης εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην τῆς Ἠπείρου.

Τι νὰ εἶπω περισσοτερον; Ποῖας Ἀγίας τοῦ Ἑλλίου-

νοχριστιανικοῦ Πανθέου τὸ ἔργον εἶναι μεγαλῦτερον ἐκείνου τῆς Ἄννης· τῆς ἱερᾶ ταύτης Πολιοῦχου τῆς Πόλεως Ἄρτης τὴν ὁποίαν τόσον Ἀῆτη ἐτίμησεν καὶ ἐλάμπρυνεν:

Καὶ ὁμοῦ εἰς οὐδεμίαν ὁδὸν ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας ταύτης Βασιλίσσης.

Καὶ ἤδη ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ ἀπειθινθῶ πρὸς τὴν Α.Μ. τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος Κωνσταντῖνον διὰ νὰ γνωρίσω πρὸς τὴν Α.Μ. καὶ ὀλοκλήρως τὴν Βασιλικὴν Οἰκογένειαν ὅτι εἰς τὴν ἱστορικὴν ταύτην Πόλιν Ἄρταν εὑρίσκονται τὰ ἱερὰ σκηνώματα 1) Τῆς Βασιλίσσης Ἁγῆς Πολιοῦχου Ἄρτης Ὁσίας Ἄννης τῆς Βεζαντινῆς καὶ 2) τῆς Ἀλεξίας — Εἰρήνης θυγατρὸς τῆς.

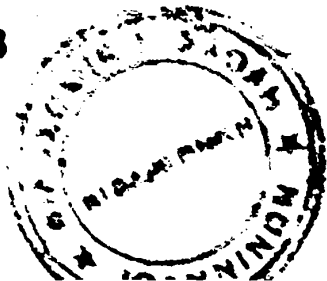
Αἱ ἀποκαλύψεις τοῦ παρόντος βιβλίου καὶ ἡ συνωνυμία τῆς Α.Μ. τῆς Βασιλίσσης τῆς Ἑλλάδος Ἄννης καθὼς καὶ τῆς Α.Γ. τῆς Πριγκιπίσσης θυγατρὸς τῆς Ἀλεξίας ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ὄνόματα τῆς πρὸ 800 ἀκριβῶς ἐτῶν Βασιλευσάσης ἐν Ἄρτι Ἄννης Κομνηνῆς καὶ τῆς θυγατρὸς τῆς ἐπίσης Ἀλεξίας — Εἰρήνης, προσαιωνίζουσι τὴν ἀφειρηθῆσαν μεγίστης σημασίας γεγονότων διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ Ἑλληνοχριστιανικὸν αὐτῆς ἰδεώδες.

Ἔχω τὴν γνώμην ὅτι ἡ Α.Μ. Βασιλίσσα τῆς Ἑλλάδος Ἄννα Μαρία θὰ θέσῃ ἐπὶ τὴν προστασίαν τῆς τὰ ἱερὰ ταῦτα κειμήλια καὶ θὰ τιμῆσῃ διὰ τῆς παρουσίας τῆς τὴν μεταφορὰν τῶν ἱερῶν Σκηνωμάτων ἐκ τοῦ χωρίου Βλαχέρνα εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Θεοδώρας ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξεταπίσθησαν πρὸ 750 περίπου ἐτῶν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑπιτροπὴ ἐλπίζουσι ὅτι θὰ διατάξῃ τὴν ἐπαναταποθέτησιν εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Ἄρτης (τῆς Ἁγίας Θεοδώρας), τῶν ἀφαιρεθέντων συμβόλων, διότι ταῦτα μακρὰν τῆς θέσεως τῶν δέν ἔχουσι οὐδεμίαν ἀξίαν.

ΤΕΛΟΣ

176

717
K. STRATH
ENACT

Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΠΛΑΤΑΝΟΣ

Μ' αὐτὸν τὸν κλῶνο σκίαζε τὸ κιόσκι καὶ γιοφύρι,
ὁ Πλάτανος καὶ δρόσιζε φρουροὺς καὶ ἐλεγχτῆρι.
Τὸ πρῶτο εὐρισκόντανε, ἀριστερὰ ἀγνάντια,
τοῦ Πλάτανου πού σκέπαζε, εἰσόδου τὴν κατάντια.
Μιὰ μέρα παγιδεύτηκαν, ἀπὸ τοὺς ζαπιτιέδες,
μὰ καὶ οἱ τρεῖς βιάστηκαν, ἀπ' τοὺς φρουροὺς λικέδες.
Τὴν ἄλλη μέρα χάθηκαν, τὸ κιόσκι κι' ἡ τριάδα,
τ' ἀδέρφια ἐκδικήθηκαν τοὺς τούρκους στὴν ἀράδα.
"Ὅμως κι αὐτὰ ἀργότερα βρεθῆκαν κρεμσμένα,